✝

Q. CURTII RUFI HISTORIA ALEXANDRI MAGNI.

Editio accuratiſsima.

HISPALI:
Ex Typographia ſignatè Latina FRANCISCI SANCHEZ RECRENTE, Regiæ Medicæ Societatis, & Regiæ Bonarum Literarum Academiæ Hiſpalenſis Typog. in vico Genuenſi.

MANCHEM
Y OLIVARES

Q. CURTII
RUFI
HISTORIA
ALEXANDRI
MAGNI.

LICENTIA ORDINARII.

PRorogatur hæc licentia, ut iterum posit hic liber prælo mandari. Hispali, die 6. Augusti, anno 1753.

Doct. Cespedes.

LICENTIA PRÆLORUM Judicis.

PRorogatur hæc licentia, ut iterum posit hic liber prælo mandari. Hispali, die 28. Julii, anno 1753.

Lic. Curiel.

DE Q. CURTIO RUFO TESTIMONIA.

C. *Suetonius Tranquillus in indice excellentium Rhetorum, libello ejus mutilo in MSS. præpoſito.*

Q. CURTIUS RUFUS.

C. *Cornelius Tacitus, Annal.* xi.

NE tamen miles otium exueret inter Moſam, Rhenumque, trium & viginti millium ſpatio foſſam perduxit (*Crobulo*) qua incerta Oceani vetarentur; inſignia tamen triumphi indulſit Cæſar (*Claudius*) quàmvis bellum negaviſſet. Nec multò poſt CURTIUS RUFUS eumdem honorem adipiſcitur, qui in agro (a) Mattiaco recluſerat ſpecus quærendis venis argenti: unde tenuis fructus, nec in longum, fuit. At legionibus cum damno labor effodere rivos, quæque in aperto gravia, humum infra moliri: queis ſubactus miles, & quia plures per provincias tolerabantur, componit occultas literas nomine exercituum precantium Impera-

(a) *Al. Maciaco*, vel *Mazyaco*. Vide Lipſ. Saturn. II.

peratorem, ut quibus permissurus esset exercitus, triumphalia antè tribueret. De origine (b) CURTII RUFI, quem gladiatore genitum quidam prodidêre, neque falsa promiserim, & vera exequi pudet. Postquàm adolevit, sectator quæstoris, cui Africa obtigerat, dum in oppido Adrumeto vacuis per medium diei porticibus secretus agitat, oblata ei species muliebris ultra modum humanum, & audita est vox: *Tu es, Rufe, qui in hanc provinciam pro Consule venies.* Tali omine in spem sublatus, digressusq; in Urbem, & largitione amicorum, (c) simul acri ingenio, quæsturam, & mox nobiles inter candidatos, prætoram Principis suffragio assequitur: cùm hisce verbis Tiberius dedecus natalium ejus velavisset, CURTIUS RUFUS VIDETUR MIHI EX SE NATUS. Longa post hæc senecta, & adversùs superiores tristi adulatione, arrogans minoribus, inter pares difficilis. Consulare imperium, triumphi insignia, ac postremò Africam obtinuit: atque ibi defunctus fatale præsagium implevit. C.

(b) *Quinti* addit Catanæus.

(c) *Singulari* citat *Catanæus.*

C. Plinius Cæcilius Secundus Epistol. vii. Epist. xxvii. ad Suram, de Curtio Rufo.

ET mihi discendi, & tibi docendi facultatem otium præbet. Igitur perquàm velim scire, esse Phantasmata, & habere propriam figuram, numenque aliquod putes inane: seu vanam ex metu nostro imaginem capere. Ego ut esse credam, in primis eo ducor, quod audio accidisse CURTIO RUFO. Tenuis adhuc, & obscurus obtinenti Africam comes hic erat, inclinato die spatiabatur in porticu, offertur ei mulieris figura humana grandior, pulchriorque: perterrito, Africam se futurorum præ-nuntiam dixit: iturum eum Romam, honoresque gesturum, atque etiam cum summo imperio in eandem provinciam reversurum, ibique moriturum. Facta sunt omnia. Præterea accedenti Carthaginem, egredientique nave, eadem figura in littore occurrisse narratur. Ipse certè implicitus morbo, futura præteritis, adversa secundis auguratus, spem salutis, nullo suorum desperante, profecit.

IN

IN
Q. CURTIUM,

De rebus gestis Alexandri Magni, Regis Macedonum,

SUPPLEMENTI

Liber Primus.

HILIPPUS Macedo (qui primus omnium Regum ejus Gentis Macedoniæ Regnum, subactâ totâ Græciâ, ad summam potentiam evexit) Amyntæ, viri pru-

dentissimi, omnibusque imperatoriis virtutibus instructi, filius fuit. Is Amyntas ex Eurydice uxore tres filios susceperat, Alexandrum, Perdiccã, & Philippum, Alexãdri Magni Patrem; atque filiam Euryonem. Insidiis autem Eurydices uxoris, quæ nuptias generi, mariti morte pacta, occidendum virum, Regnumque adultero tradendum susceperat, oppressus fuisset, ni filia pellicatum Matris, & sceleris consilia prodidisset. Post mortem Amyntæ, Alexander, major natu filius, Regno potitus est. Qui inter initia Regni, cogente sanè durissimo necessitatis telo, bellum ab Illyriis, pacta mercede, datoque Philippo fratre obside, redemit. Interjecto quoque tempore, per eundem obsidem cum Thebanis gratiam pacis reconciliat. Quæ res Philippo ad maxima egregiæ indolis incrementa profuit. Siquidem tota custodiendi pueri cura, Epaminondæ, strenuissimo Thebanorum duci, atque Philosopho præstantissimo, hac conditione demandata est, ut commissum sibi puerum diligenter servaret, & summo studio in id

jux-

juxtà incumberet, ut moribus Principe dignis, atque honestis disciplinis quàm optimè imbueretur. Fovebat ea tempestate laudatissimus Princeps domi filio suo Epaminondæ Præceptorem Pythagoricum, sub quo Philippus multum profecit. Inter ea temporis Alexander, insidiis Matris Eurydices appetitus, occubuit: cui tamen antea Amyntas, in scelere deprehensæ, propter communes liberos, ignarus iisdem quandoque exitiosam fore, pepercerat. Frater quoque ejus Perdiccas, simili insidiarum fraude, relicto parvulo filio, decipitur: Sub idem tempus, Philippus commodùm è custodia elapsus, diu, non Regem; sed tutorem pupilli egit. At ubi graviora bella imminebant, serumque auxilium in expectatione infantis erat, compulsus à Populo, Regnum Macedonicum malè affectum, cùm bellicis artibus, tum Philosophiæ præceptis præmunitus, apprehendit, anno CCCC. ab urbe condita, Olympiade CV. Circa prima itaque Regni primordia, rerum infinita multitudine in diversas trahentes partes,

finitimis undique in Macedoniam irruentibus populis, belliſque veluti conſpiratione quadam ad opprimendam Macedoniam, multarum gentium ex diverſis locis, uno tempore conuentibus, Rex Philippus cautiùs omnino agendum eſſe conſiderans (omnibus enim par eſſe non poterat) alia interpoſita pactione compoſuit, alia redemit, facillimis aggreſsis, ut militum trepidos firmaret animos, & ſibi hoſtium contemptum demeret. Primum illi cum Athenienſibus certamen fuit; quibus per inſidias victis, metu gravioris belli, cùm interficere poſſet, omnes incolumes ſinè pretio dimiſit: quæ res illi magnam, & gratiam, & authoritatem conciliavit. Captis deinde Pæonibus, bellum in Illyrios tranſtulit: ibi multis hoſtium millibus cæſis, Lariſſæam urbem nobiliſſimam cepit.

Hinc Theſſalos, non cupiditate prædæ; ſed quòd exercitui ſuo robur Theſſalorum equitum adjungere geſtiebat, nihil minus quàm bellum metuentes, adoritur. Quibus ex improviſo præoccupatis, atque

in potestatem redactis, jungendo equitum, peditumque fortissimas turmas, & copias, invictissimum fecit exercitum. Quibus rebus feliciter gestis, Olympiada, Neptolemi Regis Molossorum filiam, uxorem ducit, conciliante nuptias altore virginis Arisba, Rege Molossorum, qui sororem Olympiadis, Troadam, in matrimonio habebat; quæ causa illi exitii, malorumque omnium fuit. Nam, dum Regni incrementa affinitate Philippi se acquisiturum sperat, proprio Regno ab eodem privatus, in exilio consenuit. Post nuptias autem Philippus per quietem visus est conjugis alvo insignem affixisse bullam, cujus sculptura, quemadmodùm is existimaverat, Leonis haberet imaginem. Quod vates ita sunt interpretati: Ipsam quidem esse gravidam, animosum quòque, & Leonis naturâ præditum infantem parituram. Deinde cùm Philippus urbem Methonem expugnaret, jactu sagittæ dextrum amisit oculum. Nihilominus tamen pacem deprecantibus dedit, mitisque etiam adversùs victos fuit. Pa-

gas

gas etiam capiens, Imperio ſuo adjecit. Triballorum quoque gentem, & quidquid præterea terrarum in proximo erat, invadens, omnia uno velut impetu devicit. Debellatis finitimis, atque confirmato jam Macedoniæ Regno, cùm domum rediiſſet, natus eſt ipſi Alexander filius ex Olympiade uxore, viii. idus Aprilis, dixit Plutharchus; ab eo autem, qui illum in Latinum convertit, ſcribitur, circa idus Auguſti; quod ſanè, cujus ſit error, dubium eſt. Porrò Philippus, velut è ſpecula quadam, libertati omnium inſidiatus, Græcorum civitates, quæ dominandi libidine ſingulæ imperare cogitaverant, omnes in ſuam redegit poteſtatem. Inferioribus enim contra Superiores ſuadens certamina, omnibus ad invicem callidè incitatis, â Thebanis etiam (qui tamen anteà eum, tanquàm hoſtem, repellere conabantur) contra Lacedæmonios, & Phocenſes, qui, templo Apollinis ſpoliato, milites conduxerant, neceſsitate urgente, Dux electus, oppreſsis ſacrilegis, magnamque inde apud omnes Nationes glo-

gloriam adeptus, omnium ad ultimum efficitur dominus, ac Princeps, & victos pariter, atque victores servitutem subire coegit. Inde in Cappadociam trajiciens, captis, & occisis finitimis Regibus, universam provinciam Imperio Macedoniæ adjecit. Olyntho quoque expugnata, Thraciam invasit. Nam, cùm eum fratres duo Thraciæ Reges, de terminis Regni ambigentes, disceptationum suarum judicem eligerent, Philippus ad judicium velut ad bellum, inopinantibus fratribus, instructo exercitu venit, & utrumque Regno, de quo disceptabant, spoliavit. Omnes sanè Principes docens, concordiam, maximùm ad conservanda Imperia, atque principatus stabiliendos, adminiculum esse.

Alexander autem factus annorum duodecim, rebus bellicis admodùm delectari, & excelsæ indolis manifestissima proferre indicia cœpit. Cùmque ex æqualibus nonnulli ex eo percunctarentur, ad Olympicum numquid stadium libens decertaret? (Plurimum enim pedum celeritate polebat) Libens equidem, inquit, si

si decertaturos mecum Reges sim habiturus. Olim cùm fortè absente Philippo, legati à Persarum Rege venissent, eos cùm hospitio, tum consuetudine captos, jucundissima sibi familiaritate conjunxit: admirantes, quòd is nihil aut humile, aut puerile sciscitaretur; sed aut viarum longitudinem, aut superiorum itinerum modos perquirebat, multa super Rege, qualis in hostes esset; nunc super Persis, quæ vires, aut quæ esset potentia, rogitabat. Quas res admirati legati, late diffusam Philippi gravitatem, nihil præ hujus pueri indole, & majore quàm ætas pateretur animi magnitudine, duxerunt. Quoties à Philippo aut nobile quoddam captum oppidum, aut memorabili prælio parta victoria nuntiabatur, haud magnoperè lætabatur, cæterùm ad suos ajebat æquales: Omnia, ô pueri, genitor occupabit, ita ut nè vobiscum grande ullum, ac insigne facinus ostentare mihi sit reliquum. Non enim ipsum ulla illecebrarum, aut pecuniæ; sed sola virtutis, ac gloriæ cupido tenebat: quòque majores à Patre facul-

cultates acciperet, eò se minora gerere posse existimabat. Quocirca, creicente dominio, gerendis preclaris rebus materiam magna ex parte exhaustum iri ratus, non opes, non deliciarum usus, verùm certamina, & pugnas ardebat, & principatum, unde sibi ob virtutem, gloriam, nominisque immortalitatem (quæ spes nec Alexandrum, nec quemquam alium bonum unquam fefellit) compararet, affectabat. Quamobrem ipsius cura, compluribus (uti par erat) nutritoribus, pedagogis, ac præceptoribus est demandata. In primis tamen Aristotelii, ex cujus disciplina decem fermè annis informatus est. Eodem ferè tempore Philippus Delphos misit, consulens de Successore, responsumque tale accepisse ferunt. Is demum tuo Imperio, omnique Orbe potietur, quemcumque Bucephalus sessorem passus fuerit. Erat autem Bucephalus equus formâ spectabilis, atque ferociissimus, quem Philonicus Thessalus Philippo xiii. talentis emerat. Hunc diu Philippus sub claustris præferratis asservari jussit, mansit tamen ita ferus, ut pla-

nè

nè nullus eum nè tangere quidem ausus fuerit. Quare factum est, ut eum Philippus removeri, atque abjici jusserit. Alexander verò cùm fortè adesset: Qualem, inquit, isti equum perdunt, dum eo per imperitiam, ac mollitiem uti nesciunt! Cùmque mira arte sinè verberibus tractasset equum, tandemque conscensum ad cursum admisisset, tum calcibus usus est, ac molliter flexis habenis cùm equum reduxisset, descendentis caput exosculatus Pater emissis lacrymis: Aliud, inquit, ô fili, tibi par Regnum quære, quando te jam Macedonia non capit. Præsagiit vir prudens tam excelsæ indoli non sufficturam paternam ditionem. Post hæc Philippus toti Græciæ bellum inferre statuit, ad quod percommodum ratus, si Byzantium, nobilem, & maritimam urbem, in potestatem redegisset: eandem sibi resistentem obsidione cinxit, relicto domi ad Regni curam filio Alexandro, tum XVI. annos nato. Hæc urbs à Pausania Spartanorũ Rege condita, à Constantino postea odium gloria, opibusque aucta, atque renovata, &

à

à nomine ſuo Conſtantinopolis dicta, circiter MCL. annos ſacratiſſimi Imperii ſedes, totiuſque Orientis caput fuit. Nunc tamen (proh dolor!) fœdiſſimæ, atque impiiſſimæ Turcarum gentis imperio ſubjacet. Sed, ut ad Philippum redeam, exhauſtis in obſidione opibus, piraticam aggreditur, centumque ſeptuaginta navium ſpolia rapuit: atque militibus ſuis diſtribuit. Nè autem in unius urbis obſidione tantus exercitus teneretur, profectus cum fortiſſimis, multas Cherſonneſi urbes expugnavit, filium deinde Alexandrum XVIII. annos natum, virtutis, & promptitudinis in rebus agendis manifeſtiſſimæ, ut ſub Patris militia tyrocinii rudimenta deponeret, ad ſe accerſivit. Cum quo in Scythiam prædandi causâ, more negotiantium, impenſas belli alio bello refecturus, eſt profectus. Eâque expugnatâ, viginti millia puerorum, ac fœminarum capta, pecoris magna vis, auri, argentique nihil, XX. millia nobilium equarum ad genu faciendum in Macedoniam miſſa ſunt. Sed revertenti à Scythia Philippo Triballi occurrunt,

rrunt, negantes, se transitum datū-ros, ni portionem accipiant prædæ. Hinc jurgium, mox & prælium, in quo ita in femore vulneratus est Philippus, ut per corpus ejus equus interficeretur. Cùm omnes occisum putarent, præda amissa est. Quam-primùm ex vulnere convaluit, diu dissimulatum bellum Athenienſibus infert. Cujus causa Thebani se junxêre, metuentes, nè, victis Athenien-sibus, velutì vicinum belli incen-dium, ad se transiret. Inita societa-te inter civitates paulò antè infestis-simas, legationibus totam fatigant Græciam, communem hostem com-munibus viribus summovendum pu-tantes. Quędam civitates motę, Athe-nienſibus sese jungunt: quasdam au-tem belli metus ad Philippum traxit. In hac pugna Philippus Alexandrum filium alteri cornu præfecit. Ubi laudatissimi herois virtus clarissimē emicuit. Talem enim in eadem pug-na se prębstitit, ut non inferior Patre, imò etiam nulli secundus extiterit: postea quòque eam victoriam sibi in-vidia, ac fraude Patris prępreptā fuis-se, conquestus sit. Commisso itaque

apud

apud Chæronæam prælio, etsi Athenienses numero militum longè præstarent, à Macedonibus tamen, continuo, ac diuturno bellandi usu exercitatissimis, vincuntur. Non autem immemores pristinæ gloriæ cecidêre. Hic dies universæ Græciæ, & gloriam dominationis, & vetustissimam libertatem finiit. Cæterùm, cùm Philippus semper erga Alexandrum optimè affectus fuisset, tandem ex Cleopatra noverca, Olympiadi superinducta, discordia orta est. Causam adhibuit Attalus avũculus Cleopatræ: qui cùm in nuptiis Macedones exhortaretur, Deos orarent, ut ad Regni successionem legitimus ex Philippo, & Cleopatra crearetur hæres: excandescens Alexander, ò improbum caput, inquit, nos verò tibi nothi videmur? Simulque in eum conjecit poculum. Insurgens inde Pater contrà Alexandrum, stricto eum petiit ferro: ictus tamen inclinatione corporis ab Alexandro evitatus, inanis excidit. Tunc Alexander convitiis Patrem adortus, receptam Olympiadem Matrem secum in Epyrum duxit. Eum tamen Philippus, exprobrata

brata tibi à Demarato Corinthio hac eorum discordia, paulò pòst multis precibus ægrè revocavit. Inter hæc nuptias Cleopatræ filiæ, & Alexandri, fratris Olympiadis, quem, pulso Arisba, Regem Epyri fecerat, Philippus celebrat. Dies erat pro magnificentia duorum Regum, & collocantis filiam, & uxorem ducentis, insignis. Sed nec ludorum celebritas decrat: ad quorum spectaculum Philippus, cùm sine custodibus medius inter duos Alexandros, filium, generumque, procederet, Pausanias, nobilis ex Macedonibus nemini suspectus adolescens, occupatum angustiis Philippum in transitu obtruncavit, diemque lætitiæ destinatum, fœdum luctu funeris fecit. Hic puer stuprum per injuriam passus ab Attalo fuerat, qui eum ebrius posteà, tanquàm vile scortum, libidini convivarum subjecit. De quo, Philippo conquestus, qui multùm quidem ex rei turpitudine est motus; sed Attalo, ob magnam familiaritatem, & quòd ejus operâ tunc uteretur, ut noceret, induci haud potuit. Erat etiam Attalus, ob Cleopatram proximè à Rege

in

in matrimonium acceptam, artiſsima ei junctus cognatione, copiarumque in Aſiam præmiſſarum dux fuerat delectus; vir in rebus bellicis egregiæ fortitudinis. Idcirco Rex potiùs, ut Pauſaniæ animum juſtiſsimo dolore incenſum mulceret, eſt conatus: datiſque ei magnis muneribus loco inſuper honeſtiore, inter corporis ſui cuſtodes honoravit. Sed ille, implacabili ardens ira, decrevit, non tantùm de eo, qui ſibi injuriam intuliſſet; ſed & qui ulciſci illatam noluiſſet, pœnam ſumere. Vixit Philippus annos XLVII. regnavit XXV. Macedonum Rex vicesimus tertius; cui maximæ opes erant instrumenta bellorum; divitiarum quęſtu, quàm cuſtodiâ ſolertior: itaque inter quotidianas rapinas ſemper inops erat. Miſericordia in eo, & perfidia pari jure dilectæ. Nulla apud eum turpis ratio vincendi: blandus pariter, & inſidioſus alloquio: qui plura promitteret, quàm præſtaret, in feria, & jocos artifex. Amicitias utilitate, non fide colebat. Gratiam fingere in odio, inſtruere inter concordantes odia, apud utrũque

que gratiam quærere, solemnis illi consuetudo. Inter hæc eloquentia, & insignis oratio, acuminis, & solertiæ plena, ut nec ornatui facilitas, nec facilitati inventionum deesset ornatus.

SUPPLEMENTI IN Q. CURTIUM

LIBER II.

ANno ab urbe condita CDXXVI. mortuo Philippo, Alexander filius (ob magnitudinem rerum gestarum Magnus appellatus) vigesimo ætatis anno, plenum invidiâ, & gravissimis odiis, ac periculis undique circumseptum, assequutus est Imperium. Nec enim vicinæ Barbarorum provinciæ, & Nationes modestè servitutem ferebant, avita verò dominia, patriosque principatus affectabant. Primò omnium autem quotquot paternæ cædis causa fuerant

rant, gravibus affecit pœnis. Deinde ſepulturæ ejuſdem maximam impendit curam. Principatum verò multò meliùs, quàm quiſquam exiſtimaſſet, confirmavit. Juvenis enim, atque ob ætatem adhuc teneram, ab aliquibus contemptui habitus, vulgus ipſum humaniſſimis ſermonibus ita in ſui benevolentiam traxit, ut & ſpem maximam omnibus faceret, & metum ſimul, atque contemptum ſui univerſis demeret. Macedonibus immunitatem cunctarum rerum, præter militiæ vacationem, dedit. Quo facto tantum ſibi conciliavit favorem, ut alii corpus, non virtutem; alii verò nomen Regis ſolum immutatum eſſe dicerent. Et, cùm initio tumultus undique contra ipſum exorti eſſent, audaciâ, & animi conſtantia incredibili, citiſsimè motus omnes compreſsit. Profectus deinde Corinthum in Peloponneſum, generali totius Græciæ concilio, contra Perſas (quorum erat eo tempore ſummum in terris imperium, quique Græciam ſæpè multis cladibus afflixerant) Imperator eſt deſignatus. Siquidem Pater ejus idem bellum in-

inchoaverat, morte tamen præventus, consummare haud potuerat. In hujus belli apparatu nuntiatur. Athenienses, Thebanos, & Lacædemonios, ab eo ad Persas defecisse, authoremque ejus defectionis, magno auri pondere à Persis corruptum, Demosthenem Oratorem extitisse. Quibus motibus occursurus, tanta celeritate, instructo, paratoque exercitu, Græciam oppressit, ut quem venire non senserant, videre se vix crederent. In transitu hortatus Thessalos, beneficiorum Patris commonefaciens, commemorata etiam veteri cognatione, quæ sibi cum illis per Herculem esset, sermonibusque humanissimis, ut magna à se sperarent, persuasos induxit, ut, communi totius Thessaliæ decreto, universæ Gentis dux crearetur, omniaque vectigalia, atque reditus suos ei traderent. Tanta autem in juvene celeritas, tamque efficax in rebus agendis diligentia, omnes, qui per contemptum ab eo erant alienati, perterrefecit. Athenienses itaque secuti primi defecerunt, ita etiam primi pœnitere cœperunt; pueritiâ Alexandri

anteà ſpretam ſupra virtutem veterum Ducum extollentes; miſsiſque legatis bellum deprecabantur. Quibus auditis, & graviter increpatis, bellum remiſit. In ea legatione Demoſthenem quòque fuiſſe ferunt; ſed cum cæteris ad Alexandrum non pervenit: ſiquidem à Cytherone Athenas reverſus eſt: ſive correptus timore, quòd frequenter Philippum cum ſuis vituperaſſet, atque in ſua Republica contra Macedones verba feciſſet; ſive ut Regi Perſarum (à quo magnam auri ſummam, ut Macedonum cauſam oppugnaret, accepiſſe dicebatur) omnem de ſe ſuſpicionem eximeret. Hoc quòque ipſi ab Æſchine exprobatum ajunt, qui in oratione quadam de acceptis muneribus ita dicit: In præſens ſanè Regium aurum ſumptus huic ſuppeditat; ſed hoc deinceps haud ſufficiet, cùm nullæ opes moribus improbis ſatis eſſe poſsint. Alexander, ſedatis motibus, qui in Græcia erant exorti, antequàm in Aſiam cum exercitu trajiceret, per Thraciam iter faciens, Pæones, Triballos, Illyrios, alioſque finitimos petere inſti-

cuit, quos novis rebus ſtudere acce-
perat. Nam, quòd Regno ejus tum fi-
nitimi, tum maximè infidi erant, mi-
nimè negligendos cenſuit, præſer-
tim cùm in tam longinquas à domo
regiones cum exercitu profecturus
eſſet. Ex Amphipoli igitur cum co-
piis profectus in Thraces (quos Græ-
ci utonomos vocant, nullius impe-
rio, nullius legibus obnoxios) de-
cem dierum itinere ad Hæmum mon-
tem pervenit: ibi, circa aditûs an-
guſtias, negotiatorum, atque Thra-
cum ingentem manum collectam
obviam habuit. Inſederant montis
verticem, curribuſque pro vallo, quà
patebat aditus, utebantur: inde pug-
naturi, ſi neceſsitas poſtulaſſet. Sin
autem ex adverſa montis parte peté-
rentur, currus in Alexandri phalan-
gem magno impetu erant immiſſu-
ri: quod & fecerunt. Sed milites ab
Alexandro edocti, alii laxatis ordi-
nibus, alii corpora humi ſtrata ſcu-
tis contegentes, periculum omne
devitarunt. Hinc alacriores facti,
ingenti clamore in hoſtes feruntur,
eoſque uno impetu ſuperavêre. Ale-
xander, protinus ſuperato jugo, per

Hæ-

Hæmum montem in Triballos ad flumen Lygium profectus est. Syrmus Triballorum Rex erat: is, cognito Alexandri adventu, uxores, ac pueros, cæteramque imbellem turbam, ad Danubium in insulam Peucam confestim misit: quò & Thraces Triballis finitimi se receperant. Nec multò pòst, & ipse Syrmus eòdem fugit. Reliqua Triballorum multitudo ad alteram insulam se contulerat, eo in loco, ex quo pridie Alexander moverat, sitam. Alexander Triballos repetens, hostes ex sylvis in aperta provocatos superat, tribus millibus cæsis, reliquis in fugam conjectis, paucisque captis. Post hanc pugnam Alexander ad Danubium profectus, ad insulam, in quam Triballi, ac Thraces confugerant, contendit: cui tamen barbari summa vi restiterunt, quod erat iis facilius, quoniam, & naves paucæ erant, & insulæ maxima pars prærupta, ac præceps, & fluminis cursus, utpote in angusto concluſus, concitatior. Quapropter Alexander abductis inde navibus, trajecto noctu flumine, M D. equi-

ribus, peditibusque IV. millibus, Getas (quorum circiter IV. millia equitum, peditumque supra X. millia prohibendi animo in adversa ripa armatos viderat) petiit. Quo facto territi Getæ, ne primum quidem impetum sustinuêre. Res prorsus ingentis audaciæ iis visa, Alexandrum tam facilè unica nocte Danubium, omnium Europæ fluminum amplissimum, atque altissimum, nullo ponte injecto, transiisse. Confugientibus igitur illis in sylvarum solitudines, atque latebras, Rex urbem vacuam nactus, cepit, solóque æquavit. Huc loci venêre legati à cæteris Danubii accolis, à Syrmo Triballorum Regè, atque Germanis, ad Alexandrum, ut cum eo amicitiæ fœdus inirent. Quibus in fidem, & amicitiam acceptis, è Germanis quæsivit: Quidnam in humanis rebus præ cæteris extimescerent; ratus nominis sui magnitudinem ante omnia ipsis formidolosam videri. Illi hoc se in primis timere respondérunt, ne fortè in sese aliquando Cœlum rueret. Alexander nihil motus responsi superbiâ, tantùm adjecit: Germanos

nos ſuperbos eſſe, eoſque domum remiſit. Inde in Agrianos, & Pæonas iter perſequenti nuntiatum eſt, Clytum Bardvles ab eo defeciſſe, Glauciamque Taulantiorum Regem, ſe ei conjunxiſſe. Erant & qui nuntiarent, fore, ut Autariatæ ipſum in itinere adorirentur. Proinde negotio de Autariatis Lagaro Agrianorum Regi (qui Patri Philippo admodùm charus, Alexandro quòque perquàm familiaris erat) commiſſo, inſuper Cynâ ſorore, ubi Pellam revertiſſet, ultrò in uxorem promiſſa, ipſe ad Clytum, Glauciamque magna celeritate contendit, eoſque vario prælio vicit, atque proſtravit. Hæc agenti ſuperveniunt nuntii, multos in Græcia res novas moliri, civitatēſque non paucas, & in primis Thebanos ab eo defeciſſe. Qua re motus Alexander, in Macedoniam eſt reverſus, ut factum in Græcia tumultum reprimeret. Thebanis autem conantibus præſidium Macedonicum ex arte Thebana (quam Cadmeam vocant) depellere, ipſamque, prælatis foſsis, & munitiſsimo vallo cinctam, obſidentibus, Rex cum

Exercitu magnis itineribus profectus, non longè à Thebis, cum omnibus copiis insedit. Itaque Thebanorum Duces, quoniam Alexander præter spem omnium advenerat, ac incertum erat, utrùm auxilia, sicuti à nonnullis civitatibus petiêrant, illis adventura essent, de belli ratione consultare cœperunt. Omnibus tandem consentientibus, belli discrimen subire constituerunt. Sed Rex suos continuit, illis spatium pœnitendi, mutandique consilii exhibens, nullo pacto futurum existimans, ut una civitas contra tantas copias esset pugnatura. Habebat enim ultra xxx. millia peditum, equitumque ad iii. millia, omnes laboribus bellicis exercitatissimos. Quorum virtuti confisus, Persicum bellum susceperat. Sanè si Thebani, temporum fortunæ cedentes, pacem petiissent; Rex eorum postulatis libentissimè annuisset. Nam tum mirifico studio ad Persas in Asiam transire properabat. Cùm tamen armis, non precibus, uti decrevissent, Alexander Macedones ad Prælium instruxit. A Thebanis, contra hostes numero longè superiores.

riores, ſummis viribus, atque impigrè decertatum eſt. Interim Macedonibus, qui cuſtodiæ Cadmeæ arcis præerant, à tergo invadentibus, circumventi Thebani in ipſa pugna ceciderunt. Capta civitas, & direpta, urbs everſa funditùs eſt. Qua quidẽ in re ea ſpes, idque conſilium extitit Alexandro, ut hujuſmodi caſu, ac terrore compreſsi Greci, quietiùs, dum abeſſet, agerent: cùm alioqui incuſantibus Thebanos ſociis Phocenſibus, ac Platæenſibus, morem gerere, gratificarique concupiſceret. Plures ſex millibus oppetiêre. Triginta millia vendidit, ex quibus quadringentorum quadraginta talentorum argenti ſummam coegit. Pindari tamen vatis ſtirpi pepercit, ſummum in doctos favorem manifeſtiſsimo exemplo teſtatus. Non omittendum videtur, quod hìc rerum geſtarum Alexandri Scriptores de Timoclea referunt. Quam inſignem Thebanam fœminam Thrâcius quidam Dux conſtuprâſſe dicitur. Cùmque poſt id eam poſceret pecuniam, ſolus à muliere ad puteum ſeductus fuiſſe, in quo diceret,

pretioſiora rerum ſuarum occultari. Ducem igitur ſuper os putei, ſpectandi causâ inclinatum, illa in profundum detruſit, ſupernèque injectis lapidibus oppreſsit. Ob id facinus adductã ad ſe in vinculis fœminam, percunctatus eſt Alexander, quænã eſſet? Ea imperterrita, Theagenis, inquit, ſum ſoror, qui contra Philippum electus Imperator fortiter pugnans pro Græciæ libertate occubuit. Magnanimitatem mulieris, & conſtantiam admiratus Rex, liberam eam cum filiis dimiſit. Athenienſes Thebarum caſum moleſtè, & cum ſumma miſeratione ferentes, profugis portas contra Regis edictum aperuerunt. Quam rem ita graviter tulit Alexander, ut ſecunda legatione, denuò bellum deprecantibus, ita demum remiſerit, ut oratores, & duces, quorum fiduciâ toties rebellent, ſibi dedantur. Eò tamen demum res eſt deducta, ut retentis oratoribus, duces in exilium agerentur, qui confeſtim ad Darium Regem Perſarum profecti ſunt. Cæterùm coactis in Iſthmo Græcis, & expeditionem in Perſas decernentibus, Alexandro plu-

plures Philosophi & oratores occurrunt, præter Diogenem Cynicum, qui tum versabatur Corinthi, & Alexandrum parvifaciens, in Cranio habitabat. Miratus Alexander, ad eum in sole apricãtem venit, rogans, rei nè cujusquam indigeat? At ille, ut paulùm, inquit, à sole discedas. Quo responso Alexandrum adeò delectatum ferunt, ut ad suos conversus dixerit, se Diogenem esse velle, si Alexander non esset.

Rebus Græciæ compositis, adventãnte vere, ipsaque Græcia cum Macedonia Antipatro (cui ex amicis maximè fidebat) commissis, ad Hellespontum cum exercitu profectus, in Asiam incredibili ardore mentis accensus trajecit. Cùm autem delati in continentẽ essent, primus Alexander jaculum, velut in hostilem terram, conjecit, armatusque, de navi, tripudianti similis, prosiluit, atque ita hostias cædit, precatus, nè se Regem illæ terræ invitæ accipiant. Inde hostem petens, milites à populatione Asiæ prohibuit; parcendum suis rebus præfatus, nè perdenda ea, quæ possessuri venerint. In exercitu

ejus fuerunt xxxii. millia peditum, non supra v. millia equitum, navesq; CLXXX. Hac tam parva manu universum terrarum orbem, utrúm sit admirabilius, quòd vicerit, an quòd aggredi ausus fuerit, incertum est: cùm ad tam periculosum bellum, non juvenes robustos, nec primo ætatis flore; sed veteranos, plerosque etiam emeritæ militiæ, qui cũ Patre, Patruisq; militaverant, elegit, ut non jam milites, quàm militiæ Magistros, electos putares. Ordines quoq; nemo nisi sexagenarius duxit, ut si principia castrorum cerneres, senatum te alicujus priscæ Reipub. videre diceres. Itaque nemo in prælio fugam, sed omnes victoriam animis conceperant, nec in pedibus cuiquam spes, sed in lacertis fuit. Alexander deinde passim peractis sacrificiis, maximè apud Trojam ad Achillis tumulum, in quem genus suum ex materna linea referebat, cùm ob id felicissimum adolescentẽ prædicans quòd suarum virtutum præconem Homerum inveniſſet, ad interiora Darii Regis Persarum contendit. Hunc Darium Arsani filium, qui decimus quar-

quartus à Cyro, totius Orientis Monarchiam tenebat, hac potissimùm causa aggredi voluit, quòd a Patre suo Philippo tributum requisiverat. Darius autem, missa priùs superba, contumeliosa, atque imperiosissima legatione, se Regem Regum, ac consanguineum Deorum, Alexandrum verò famulum suum appellans, Satrapis suis id negotii dederat, ut insanientem istum Philippi adolescentulum (sic enim eum per contemptum appellabat) verberibus puerilibus graviter cæsum, indutumque post veste purpurea, sibi vinctum traderent, navibusque unà cum nautis submersis, omnes ejus milites ad ulteriora maris rubri transportarent. Qui mandatum Regis exequi volentes, ad Granicum amnem (qui Troadem à Propontide disterminat) magna manu, videlicet viginti millibus peditum, & pari equitum numero, confluxerunt, & præruptam fluminis ripam, qua Alexandro omnino trajiciendum erat, obsiderunt. Alexander, etiamsi præsentissimum periculum instare cerneret: quippe eum suis ex inferiore, atque insuabili

loco (erat enim cùm udus, tum cœno lubricus) utpote ex flumine adversùs hostes in eminenti ripa stantes, dimicandum foret: suæ tamen fortunæ, ac virtuti, simulque fortitudini militum confisus, amnem trajecit. Et primò quidem non spernenda difficultate pressus, tandem tamen hostes, nõ tam sua arte, quàm virtute Macedonum, vicit, atque postravit. In eo conflictu Persarum viginti millia peditum, & CCL. equites, cæsa, Macedonum non plus triginta novem interfecti sunt. Ea pugna magnum ad res Alexandri momentum peperit. Sardeis enim, maritimi barbarorum imperii propugnaculum, cepit, iisque, ac cæteris Lydiæ populis, ut legibus uterentur suis, concessit. Ephesum, quarto post pugnam die, elapso inde præ metu præsidio, occupavit. Interim ex Magnesia, & Trallibus legati venerunt, urbium suarum deditionem pollicentes; ad quas in fidem recipiendas Parmenionem cum duobus millibus, & quingentis mercenariis, paremque Macedonum numero, equitibus ex amicis circiter ducentis misit. Mi-

letum deinde ſibi reſiſtentem oppugnavit: eâque potitus, versùs Halicarnaſſum iter ingreditur. Omnibus interjacentibus oppidis primo impetu captis, Halicarnaſſum urbem permunitam obſedit, eamque non ſinè labore expugnatam, ſolo æquavit. Ingreſſus Cariam, Ada Cariæ Regina (quæ regno ab Orontobare, quem Darius miſerat, pulſa, nihil quicquam in tota Caria, prętер Alinda, ejus Provinciæ urbem munitiſsimā, tenebat) Alexandro obviam profectā, Alindis urbe tradita, eum in filium adoptavit. Rex nec liberalitatem fœminæ, nec filii nomen aſpernatus, urbem eidem cuſtodiendam reliquit. Totâ deinde Cariâ ſubactâ, memor accepti beneficii, eam univerſam Adę imperio ſubjecit. Hinc in Lyciam, & Pamphyliam tendit, eo conſilio, ut, orâ maritimâ ad Phœniciam, & Ciliciam uſque in poteſtatem redactâ, navales copias hoſtibus inutiles redderet. Devictiſque rebellibus Piſidiæ populis, ſummo mentis ardore, nec minori alacritatę, adversùs Darium, quem cum multis militantium millibus adven-

tare

tare constabat, contendens, Phrygiam, per quam exercitus traducendus erat, est ingressus.

QUINTI CURTII
DE REBUS GESTIS
Alexandri Magni Regis Macedonum.

LIBER III.

BREVIARIUM LIBRI.

1. *Celenarum urbe, & arce recepta, primariâ Phrygiæ urbem Alexander ingreditur: in qua fatalem Gordii nodum solvit, ac deinde obviam Dario ire statuit.*

2. *Exercitus Persici lustratio, de quo cùm Darii jussu Charidemus Atheniensis verum, liberumque pretium tulisset judicium, capite mulctatus est.*

3. *Pompæ Persarum Regum, orto Sole demum procedentium, tum copiarum Alexandri descriptio.*

4. *Desertas ab Arsane Darii præfecto Ciliciæ fauces Alexander opportunè occupat.*

5. *Cùm in Cydnum flumen ablutum cor-*

cor-

corporis gratia intempestivè descēdisset, gravissimo morbo corripitur Rex ipse.

6. Qui à fido, sapientique Medico Philippo, cui à toto exercitu ingentes gratiæ habentur, pristinæ valetudini mox restituitur.

7. Vegetior factus, Darīū aggredi cogitat, Siſenemq; Persam, imprudētia delinquentem, occidi jubet.

8. Darii ante pugnam consilia: tam exercitus Persici consternatio; proximæ internetionis præsagium.

9. Utriusque exercitus membra præcipua, & collatio.

10. Alexandri oratio ad milites.

11. Pugna cruenta, in qua 100000. peditum, ac 10000. equitum Persarum occumbunt: reliquis fusis, fugatisque, Castris Darii, ingenti præda potitur Alexander.

12. Matris, & uxoris Darii nec non aliarum nobilium captivarum luctum, ob Regem, quem putabant interfectum, regio prorsus animo levat Alexander.

13. Darii gazam immensam, cum ingenti nobilium numero, Parmenioni proditoriè Damasci Præfectus tradit.

INter hæc, Alexander ad conducendum ex Peloponneſo militem Cleandro cum pecunia miſſo, Liciæ, Pamphyliæque rebus compoſitis, ad urbem Cælenas exercitum admovit. Media illa tempeſtate mœnia interfluebat Marſyas amnis, fabuloſis Græcorum carminibus inclytus. Fons ejus ex ſummo montis cacumine excurrens, in ſubjectam petram magno ſtrepitu aquarum cadit: inde diffuſus, circumjectos rigat campos, liquidus, & ſuas dumtaxat undas trahens. Itaque color ejus placido mari ſimilis, locum Poëtarum mendacio fecit; quippe traditum eſt, nymphas amore amnis retentas, in illa rupe conſidere. Cæterùm quandiù intra muros fluit, nomen ſuum retinet. At, cùm extra munimenta ſe evolvit, majore vi, ac mole agentem undas, Lycum appellant. Alexander quidē urbem, deſtitutam à ſuis, intrat: arcem verò, in quam confugerant, oppugnare adortus, caduceatorem præmiſit, qui denuntiaret, ni ſe dederent, ipſos ultima eſſe paſſuros. Illi caduceatorem in turrim, & ſitu &

opes

opere multùm editam, perductum, quanta eſſet altitudo, intueri jubent. ac nuntiare Alexandro, non eâdem ipſum, & incolas æſtimatione munimenta metiri: ſe ſcire inexpugnabiles eſſe: ad ultimum pro fide morituros. Cæterùm, ut circumſideri arcem, & omnia ſibi in dies arctiora viderunt eſſe, ſexaginta dierum inducias pacti, ut niſi intra eos auxilium Darius ipſis miſiſſet, dederent urbẽ: poſtquàm nihil inde præſidii mittebatur, ad præſtitutam diem permisêre ſe Regi. Superveniunt deinde legati Athenienſium, petentes, ut capti apud Granicum amnem redderentur ſibi. Ille non hos modò; ſed etiam cæteros Græcos reſtitui ſuis, juſſurum reſpondit, finito Perſico bello. Cæterùm Dario imminens, quem nondũ Euphratem ſuperâſſe cognoverat, undique omnes copias contrahit, totis viribus tanti belli diſcrimen aditurus. Phrygia erat, per quam ducebatur exercitus, pluribus vicis, quàm urbibus frequens. Tunc habebat quamdam nobilem Midæ regiã, Gordium nomen eſt urbi, quam Sangarius amnis præterfluit, pari inter-

vallo

vallo Pontico, & Cilicio mari distantem. Inter hæc maria, angustissimum Asiæ spatium esse comperimus, utroque in arctas fauces compellente terram. Quę quia continenti adhæret; sed magna ex parte cingitur fluctibus, speciem insulę præbet: ac, nisi tenue discrimen objiceret, maria, quæ nunc dividit, committeret. Alexander, urbe in suam ditionem redacta, Jovis templum intrat: vehiculum, quo Gordium Midæ Patrem vectum esse constabat, aspexit, cultu haud sanè à vilioribus, vulgatisque usu abhorrens. Notabile erat vinculum adstrictum, compluribus nodis in semetipsos implicatis, & celantibus nexus. Incolis deinde affirmantibus, editam esse Oraculo sortem, Asiæ potiturum, qui inexplicabile vinculum solvisset: cupido incessit animo, sortis ejus explendæ. Circa Regem erat & Phrigum turba, & Macedonum; illa explicatione suspensa; hæc solicita ex temeraria Regis fiducia: quippe series vinculorum erat ita adstricta, ut unde nexus inciperet, quove se conderet, nec ratione, nec visu percipi posset. Solvere

ag-

aggressus injecerat curã, nè in omen verteretur irritum inceptum. Ille nequicquam diu luctatus cum latentibus nodis, nihil, inquit, interest, quomodò solvantur: gladioque ruptis omnibus loris, Oraculi sortem vel elusit, vel implevit. Cùm deinde Darium, ubicumque esset, occupare statuisset, ut à tergo tuta relinqueret, Amphoterum classi ad oram Hellesponti; copiis autem præfecit Hegelochum, Lesbum, & Chium, & Coum præsidiis hostium liberaturos. His talenta ad belli usum quingenta attributa. Ad Antipatrum, & eos, qui Græcas urbes tuebantur, sexcenta missa. Ex fœdere naves sociis imperat, quæ Hellesponto præsiderent. Nondum enim Memnonem vitâ excessisse cognoverat, in quem omnes intenderat curas; satis gnarus, cuncta in expedito fore, si nihil ab eo moveretur. Jamque ad urbem Ancyram ventum erat, ubi numero copiarum inito, Paphlagoniã intrat. Huic juncti erant Eneti: unde quidam Venetos trahere originem eredunt: omnisque hæc regio paruit Regi, datisque obsidibus, tributum (quod ne Persis qui-

quidem tulissent) pendere nè cogerentur, impetraverunt. Calas huic regioni præpositus est: ipse, assumptis, qui ex Macedonia nuper advenerant, Cappadociam petiit.

2. At Darius, nuntiata Memnonis morte, haud secùs quàm par erat, motus, omissa omni alia spe, statuit ipse decernere: quippe quæ per duces suos acta erant, cuncta damnabat; ratus, pluribus curam, omnibus abfuisse fortunam. Igitur castris ab Babylonem positis, quò majore animo capesserent bellum, universas vires in conspectùm dedit: & circumdato vallo, quod decem millium armatorum multitudinem caperet, Xerxis exemplo, numerum copiarum iniit. Orto sole, ad noctem agmina, sicut descripta erant, intravere vallum; inde emissa occupaverunt Mesopotamiæ campos; equitum, peditumque propemodùm innumerabilis turba, majorem quàm pro numero speciem gerens. Persarum erant centum millia, in queis eques triginta millia implebat. Medi decem equitũ, quinquaginta millia peditum habebant. Bactrianorum equitum duo millia fue-

fuere, armati bipennibus, levibuſque ſcutis cetræ maximæ ſpeciem reddentibus: peditum decem millia pari armatura ſequebantur. Armenii quadraginta millia miſerant peditum, additis ſeptem millibus equitũ. Hyrcani egregii, ut inter illas gentes, ſex millia expleverant, equis militatura. Derbices xxxx. millia peditum armaverant. Pluribus hærebant ferro præfixę haſtæ, quidam lignum igni duraverant: hos quòque duo millia equitum ex eadem gente comitata ſunt. A Caſpio mari octo milliũ pedeſter exercitus venerat: ducenti equites. Cum his erant ignobiles Aſię gentes, duo millia peditum; equitum duplicem paraverant numerum. His copiis triginta millia Græcorũ mercede conducta, egregiæ juventutis, adjecta ſunt. Nam Bactrianos, & Sogdianos, & Indos, cæteroſque rubri maris accolas, ignota etiam ipſi gentium nomina, feſtinatio prohibebat acciri. Nec quicquã illi minus, quàm multitudo militum, defuit; cujus tum univerſæ aſpectu admodùm lætus: purpuratis ſolita vanitate ſpem ejus inflantibus, converſus ad Charidemũ

Athe-

Athenienſem belli peritum, & ob exilium infeſtum Alexandro, (quippe Athenis, jubente eo, fuerat expulſus) percunctari cœpit: Satiſne ei videretur inſtructus ad obterendum hoſtem. At ille, & ſuæ ſortis, & regiæ ſuperbię oblitus: Verum, inquit, & tu forſan audire nolis, & ego, niſi nunc dixero, aliàs nequaquam confitebor. Hic tanti apparatus exercitus, hæc tot gentium, & totius Orientis excita ſedibus ſuis moles, finitimis poteſt eſſe terribilis; nitet purpura, aurumque fulget armis, & opulentia, quantam, qui oculis non ſubjecere, animis concipere non poſſunt. Sed Macedonum acies torvâ ſanè, & inculta, clypeis, haſtiſque immobilis cuneos, & conſerta robora virorum tegit. Ipſi phalangem vocant peditum ſtabile agmen. Vir viro, armis arma conſerta ſunt: ad nutum monentis intenti, ſequi ſigna, ordines ſervare dedicere. Quod imperatur, omnes exaudiunt: obſiſtere, circuire, diſcurrere in cornu, mutare pugnam, non Duces magis, quàm milites callent. Et nè auri, argentique ſtudio teneri putes, adhuc illa diſci-

plina

plina paupertate magiſtra ſtetit. Fatigatis humus cubile eſt: cibus, quem occupati parant, faciat; tempora ſomni arctiora, quàm noctis ſunt. Jam Theſſali equites, & Acarnanes, Ætoliqui: invicta bello manus, fundis, credo, & haſtis igne duratis, repellentur: pari robore opus eſt. In illa terra, quæ hos genuit, auxilia quærenda ſunt. Argentum iſtud, atque aurum ad conducendum militem mitte. Erat Dario mite, ac tractabile ingenium, niſi etiam ſuam naturam, plerumque fortuna corrúperet. Itaque veritatis impatiens, hoſpitem, ac ſupplicem, tunc maximè utilia ſuadentem, abſtrahi juſſit ad capitale ſupplicium. Ille, ne tum quidem libertatis oblitus: Habeo, inquit, paratum mortis meæ ultorem: expetet pœnas mei conſilii ſpreti ipſe, contra quem tibi ſuaſi. Tu quidē licentiâ regni ſubitò mutatus, documentum eris poſteris, homines, cùm ſe permisêre fortunæ, etiam naturam dediſcere. Hæc vociferantem, quibus erat imperatum, jugulant. Sera deinde pœnitentia ſubiit Regem: ac vera dixiſſe confeſſus, eum ſepeliri juſſit.

3. Thymodes erat Mentoris filius, impiger juvenis, cui præceptum eſt à Rege ut omnes peregrinos milites, in queis plurimũ habebat ſpei, à Pharnabazo acciperet, opera eorũ uſurus in bello. Ipſi Pharnabazo tradit imperium, quod antè Memnoni dederat. Anxium de inſtantibus curis, agitabant etiam per ſomnum ſpecies imminentium rerum: ſive illas ægritudo, ſive divinatio animi præſagientis accerſit Caſtra Alexandri magni ignis fulgore collucere ei viſa ſunt, & paulò poſt Alexander adduci ad ipſum in eo veſtis habitu, quo ipſe fuiſſet, equo deinde per Babylonem vectus, ſubito cum ipſo equo oculis eſſe ſubductus. Ad hęc vates varia interpretatione curam diſtraxerant: alii lętum id Regi ſomnium eſſe dicebant, quòd caſtra hoſtium arſiſſent, quòd Alexandrum, depoſita regia veſte, in Perſico, & vulgari habitu perductum eſſe vidiſſet. Quidam non ita augurabantur: quippe illuſtria Macedonum caſtra viſa, fulgorem Alexandro portendere, quem Regnum Aſię occupaturum eſſe, haud ambiguę rei; quoniam in

eodem habitu Darius fuisset, cùm appellatus est Rex. Vetera quòque omnia, ut fit, solicitudo revocaverat. Darium enim in principio Imperii vaginam acinacis Persicam jussisse mutari in eam formam, qua Græci uterentur, protinusque Chaldæos interpretatos, Imperium Persarum ad eos transiturum, quorum arma esset imitatus. Cæterùm ipse & vatũ responso, quod edebatur in vulgus, & specie, quę per somnium oblata erat, admodùm lętus, castra ad Euphratem movere jubet. Patrio more Persarum traditum est, orto Sole, demum procedente die jam illustri, signum ê tabernaculo Regis buccinâ dabatur: super tabernaculum, unde ab omnibus conspici posset, imago Solis crystallo inclusa fulgebat. Ordo autem agminis erat talis: Ignis, quem ipsi sacrum, & ęternum vocabant, argenteis Altaribus pręferebatur. Magi proximi, patrium carmen canebant. Magos trecenti, & Sexaginta quinque juvenes sequebantur, puniceis amiculis velati, diebus totius anni pares numero: quippe Persis quòque in totidem dies descriptus

est annus. Currum deinde Jovi sacratum albentes vehebant equi: hos eximiæ magnitudinis equus, quem Solis appellabant, sequebatur. Aureæ virgæ, & albæ vestes, regentes equos adornabant. Haud procul erant vehicula decem, multo auro, argentoque cęlata. Sequebatur hæc equitatus duodecim gentium, variis armis, & moribus. Proximi ibant, quos Persę immortales vocant, ad decem millia: cultus opulentiæ barbaræ non alios magis honestabat. Illi aureos torques, illi vestem auro distinctam habebant, manicatasque tunicas, gemmis etiam adornatas. Exiguo intervallo, quos cognatos Regis appellant, decem & quinque millia hominum. Hęc verò turba muliebriter propemodùm cultu luxu magis, quàm decoris armis conspicua erat, Doryphori vocabantur. Proximum his agmen, soliti vestem excipere regalem. Hi currum Regis anteibant, quo ipse eminens vehebatur. Utrumque currûs latus Deorum simulacra ex auro, argentoque expressa decorabant. Distinguebant internitentes gemmę jugum: ex quo eminebant

duo

duo aurea simulacra cubitalia, quorum alterum pacis, alterum belli gerebat effigiem. Inter hæc auream Aquilam, pinnas extendenti similem, sacraverant. Cultus Regis, inter omnia, luxuriâ notabatur. Purpureæ tunicæ medium album intextum erat. Pallam auro distinctam aurei accipitres, velut rostris inter se corruerent, adornabãt: & zonâ aurea muliebriter cinctus, acinacem suspenderat, cui ex gemma erat vagina. Cydarim Persę regium capitis vocabant insigne: hoc cærulea fascia albo distincta circuibat. Currum decem millia hastatorum sequebantur: hastas argento exornatas, spicula auro præfixa gestabant. Dextera, lævaque Regem ducenti fermè nobilissimi propinquorum comitabantur. Horum agmen claudebatur triginta millibus peditum, quos equi Regis quadringenti sequebantur. Intervallo deinde unius stadii, Matrem Darii Sysigambim currus vehebat, & in alio erat Conjux. Turba fœminarum Reginas comitantium equis vectabatur. Quindecim inde, quas Armamaxas appellant, sequebantur. In his erant Liberi Regis,

& qui educabant eos, ſpadonumque grex, haud ſanè illis gentibus vilis. Tum regię pellices trecentę ſexaginta vehebantur, & ipſe regali cultu, ornatuque: poſt quas pecuniam Regis ſexcenti muli, & trecenti cameli vehebant, præſidio ſagittariorum proſequente. Propinquorum, amicorumque conjuges huic agmini proximæ, lixarumque, & calonum greges vehebantur. Ultimi erant cum ſuis quiſque Ducibus, qui cogerent agmen, leviter armati. Contrà, ſi quis aciem Macedonum intueretur, diſpar acies erat, equis, viriſque non auro, non diſcolori veſte; ſed ferro, atque ære fulgentibus. Agmen, & ſtare paratum, & ſequi, nec turba, nec ſarcinis prægrave, intentum ad Ducis non ſignum modo; ſed etiam nutum. Et caſtris locus, & exercitui commeatus ſuppetebant. Ergo Alexandro in acie miles non defuit.

4. Darius autem tantæ multitudinis Rex, loci, in quo pugnavit, anguſtiis, redactus eſt ad paucitatem, quam in hoſte contemplerat. Interea Alexander, Abiſtamene Cappadociæ Præpoſito, Ciliciam petens, cum

omni-

omnibus copiis in regionem, quæ caſtra Cyri appellatur, pervenerat. Stativa illic habuerat Cyrus, cùm adversùs Cræſum in Lydiam exercitum duceret. Aberat ea regio quinquaginta ſtadia ab aditu, quo Ciliciam intramus: Pylas incolæ dicunt arctiſsimas fauces, munimenta, quæ manu ponimus, naturali ſitu imitante. Igitur Arſanes, qui Ciliciæ præerat, reputans, quid in intio belli Memnon ſuaſiſſet, quondam ſalubre conſilium ſerò exſequi ſtatuit: igne, ferroque Ciliciam vaſtat, ut hoſti ſolitudinem faciat: quicquid uſui eſſe poteſt, corrumpit: ſterile, ac nudum ſolum, quod tueri nequibat, relicturus. Sed longè utilius fuit, anguſtias aditûs, qui Ciliciam aperit, valido occupare præſidio, jugumque opportunè itineri imminens obtinere; unde inultus ſubeuntem hoſtem aut prohibere, aut opprimere potuiſſet. Tunc paucis, qui callibus præſiderent, relictis, retro ipſe conceſsit, populator terræ, quam à populationibus vindicare debuerat. Ergo qui relicti erant, proditos ſe rati, ne conſpectum quidem hoſtis ſuſtinere vo-

luerunt, cùm vel pauciores locum obtinere potuiſſent. Namque perpetuo jugo montis aſperi, ac prærupti Cilicia includitur: quod cùm à mari ſurgat, veluti ſinu quodam, flexuque curvatum, rurſus altero cornu in diverſum littus excurrit. Per hoc dorſum, quà maximè introrſum mari cedit, aſperi tres aditus, & perangusti ſunt, quorum uno Cilicia intranda eſt, campeſtribus eadem, quà vergit ad mare: planitiem ejus crebris diſtinguentibus rivis. Pyramus, & Cydnus inclyti amnes, fluunt. Cydnus non ſpatio aquarum, ſed aſſiquore memorabilis: quippe leni tractu à fontibus labens, puro ſolo excipitur: nec torrentes incurrunt, qui placidè manantis alveum turbent. Itaque incorruptus, idemque frigidiſsimus, quippe multa riparum amœnitate inumbratus, ubique fontibus ſuis ſimilis in mare evadit. Multa in ea regione monumenta vulgata carminibus vetuſtas exederat. Monſtrabantur urbium ſedes Lyrneſſi, & Thebes: Typhonis quoque ſpecus, & Corycium nemus, & ubi crocum gignitur, cæteraque, in quibus

bus nihil præter famam duraverat. Alexander fauces jugi, quæ Pylæ appellantur, intravit: contemplatus locorum ſitum, non aliàs magis dicitur admiratus eſſe felicitatem ſuã: obrui potuiſſe vel ſaxis, confitebatur, ſi fuiſſent, qui ſubeuntes propellerent. Iter vix quaternos capiebat armatos. Dorſum montis imminebat viæ, non anguſtæ modò; ſed plerumque præruptæ, crebis oberrantibus rivis, qui ex radicibus montium manant. Thracas tamen leviter armatos præcedere juſſerat, ſcrutarique calles, nè occultus hoſtis in ſubeuntes erumperet. Sagittariorum quóque manus occupaverat jugum: intentos arcus habebant, moniti, non iter ipſos inire; ſed pręliũ. Hoc modo agmen pervenit ad urbẽ Tarſon, cui tum maximè Perſæ ſubjiciebant ignem, nè opulentum oppidum hoſtis invaderet. At ille, Parmenione ad inhibendũ incendiũ cum expedita manu præmiſſo, poſteaquàm Barbaros adventu ſuorum fugatos eſſe cognovit, urbem à ſe conſervatam intrat.

5. Mediam Cydnus amnis, de quo paulò antè dictum eſt, interfluit:

& tunc æſtas erat, cujus calor non aliam magis, quàm Cilicię oram vapore Solis accendit, & diei fervidiſſimum tempus cœperat. Pulvere, ac ſudore ſimul perfuſum Regem invitavit liquor fluminis, ut calidum adhuc corpus abluëret. Itaque veſte depoſita, in conſpectu agminis (decorum quoque futurum ratus, ſi oſtendiſſet ſuis, levi, ac parabili cultu corporis ſe eſſe contentum) deſcendit in flumen, vixque ingreſſi ſubito horrore artus rigere cœperunt: pallor deinde ſuffuſus eſt, & totum propemodùm corpus vitalis calor reliquit. Expiranti ſimilem, miniſtri manu excipiunt, nec ſatis compotem mentis in tabernaculum deferunt. Ingens ſolicitudo, & penè jam luctus, in caſtris erat. Flentes querebantur, in tanto impetu, curſuque rerum, omnis ætatis, ac memorię clariſsimum Regem, non in acie ſaltèm, non ab hoſte dejectũ; ſed abluentem aqua corpus, erectum eſſe, & extinctum: inſtare Darium, victorem, antequàm vidiſſet hoſtem. Sibi caſdem terras, quas victores peragraſſent, repetendas: omnia, aut ipſos,

aut

aut hoſtes populatos: per vaſtas ſolitudines, etiamſi nemo inſequi velit, euntes, fame, atque inopia debellari poſſe. Quem ſignum daturum fugientibus? Quem auſurum Alexandro ſuccedere? Jam ut ad Helleſpontum fugâ penetrarent, claſſem, qua tranſeant, quem præparaturũ? Rurſus in ipſum Regẽ miſericordiâ verſa, illum florem juventæ, illam vim animi, eumdem Regem, & commilitionem divelli à ſe, & abripi, immemores ſui querebantur. Inter hæc liberiùs meare ſpiritus cœperat: allevabat Rex oculos, & paulatim redeunte animo, circunſtantes amicos agnoverat: laxataque vis morbi ad hoc ſolum videbatur, quia magnitudinem mali ſentiebat. Animum autem ęgritudo corporis urgebat: quippe Darium quinto die in Ciliciam fore nuntiabatur. Vinctum ergo ſe tradi, & tantam victoriam eripi ſibi è manibus, obſcuraque, & ignobili morte in tabernaculo extingui ſe querebatur. Admiſſiſque amicis, pariter & medicis: In quo me, inquit, articulo rerum mearum fortuna deprehenderit, cernitis. Strepitũ hoſ-

tilium armorum exaudire videor: & qui ultrò intuli bellum, jam provocor. Darius ergo, cùm tam superbas literas scriberet, fortunam meam in consilio habuit: sed nequicquam, si mihi arbitrio meo curari licet. Lenta remedia, & segnes medicos non expetunt tempora mea. Vel mori strenuè, quàm tardè convalescere, mihi melius est. Proinde, si quid opis, si quid artis in Medicis est, sciant, me non tam mortis, quàm belli remedium quærere. Ingentem omnibus incusserat curam tam præceps temeritas ejus. Ergo pro se quisque precari cœpêre, nè festinatione periculum augeret; sed esset in potestate medentium. Inexperta remedia haud injuriâ ipsis esse suspecta, cùm ad perniciem ejus etiam à latere ipsius pecunia solicitaret hostis. Quippe Darius mille talenta interfectori Alexandri daturum se pronuntiari jusserat. Itaque, nè ausurum quidem quemquam arbitrabantur experiri remedium, quod propter novitatem posset esse suspectum.

6. Erat inter Nobiles Medicus è Macedonia Regẽ secutus, Philippus, na-

natione Acarnan, fidus admodùm Regi, puero comes, & custos salutis datus, qui non ut Regem modò; sed etiam ut alumnum eximia charitate diligebat. Is non præceps se; sed strenuum remedium afferre, tantamque vim morbi potione medicata levaturum esse, promisit. Nulli promissum ejus placebat, præter ipsum, cujus periculo pollicebatur. Omnia quippe facilius, quàm moram, perpeti poterat. Arma, & acies in oculis erant, & victoriam in eo positam esse arbitrabatur: Si tantùm ante signa stare potuisset: id ipsum, quòd post diem tertium medicamentum sumpturus esset (ita enim Medicus prædixerat) ægrè ferens. Inter hæc, à Parmenione fidissimo Purpuratorũ literas accipit, quibus ei denuntiabat, nè salutem suam Philippo committeret: mille talentis a Dario, & spe nuptiarum sororis ejus esse corruptum. Ingentem animo solicitudinem literæ inculserant, & quicquid in utramque partem, aut metus, aut spes subjecerat, secreta æstimatione pensabat. Bibere perseverem? Ut, si venenum datum fuerit, nè im-

meritò quidem, quicquid acciderit, evenisse videatur? Damnemnè Medici fidem? In tabernaculo ergo me opprimi patiar? Non. Atqui satius est, alieno me mori scelere, quàm metu meo. Diu animo in diversa versato, nulli, quid scriptum esset, enuntiat, epistolamque, sigillo annuli sui impresso, pulvino, cui incubabat, subjecit. Inter has cogitationes biduo absumpto, illuxit à Medico destinatus dies: & ille cum poculo, in quo medicamentum diluerat, intravit. Quo viso, Alexander, levato corpore in cubitum, epistolam à Parmenione missam sinistra manu tenens, accipit poculum, & haurit interritus: tum epistolam Philippum legere jubet, nec à vultu legentis movit oculos, ratus, aliquas conscientiæ notas in ipso ore posse deprehendere. Ille, epistolâ perlectâ, plus indignationis, quàm pavoris ostendit: projecitque amiculo, & literis ante lectum: Rex, inquit, semper quidem spiritus meus ex te pependit; sed nunc verè (arbitror) sacro, & venerabili ore trahitur. Crimen parricidii, quod mihi objectum est,

tua ſalus diluet. Servatus à me, vitam mihi dederis, oro, quæſoque: omiſſoque metu, patere medicamentum concipi venis. Laxa paulliper animũ, quem ſolicitudine intempeſtiva amici ſanè fideles; ſed moleſtè ſeduli, turbant. Non ſecurum modò hæc vox, ſed etiam lætum Regem, ac plenum bonę ſpei fecit. Itaque, ſi Dii, inquit, Philippe, tibi permiſiſſent, quo maximè modo animum velles experiri meum, alio profectò voluiſſes: ſed certiore, quàm expertus es, ne optaſſes quidem. Hac epiſtola accepta, tamen, quod dilueras bibi: & nunc credo, te non minùs pro tua fide, quàm pro mea ſalute eſſe ſollicitum. Hæc elocutus, dextram Philippo offert. Cæterùm tanta vis medicaminis fuit, ut, quæ ſecuta ſunt, criminationẽ Parmenionis adjuverint. Intercluſus ſpiritus arctè meabat, nec Philippus quidquam inexpertum omiſit. Ille fomẽta corpori admovit, ille torpentem, nunc cibi, nunc vini odore, excitavit. Atque, ut primùm mentis compotem eſſe ſenſit, modò Matris, ſororumque, modò tantæ victoriæ appropinquantis admonere

non

non deſtitit. Ut verò medicamentum ſe diffudit in venas, & ſenſim toto corpore ſalubritas percipi potuit, primò animus vigorem ſuum, deinde corpus quòque expectatione maturiùs recuperavit. Quippe poſt tertium diem, quàm in hoc ſtatu fuerat, in conſpectum militum venit. Nec avidiùs ipſum Regem, quàm Philippum, intuebatur exercitus: pro ſe quiſque dexteram ejus amplexi, grates habebant, velut præſenti Deo. Namque haud facile dictu eſt, præter ingenitam illi genti erga Reges ſuos veneration em, quantum hujus quòque Regis vel admirationi dediti fuerint, vel charitate flagraverint. Jam primùm nihil, niſi divina ope, aggredi videbatur. Nam, cùm eſſet præſto ubique fortuna, temeritas in gloriam ceſſerat: ætas quòque vix tantis matura rebus; ſed abundè ſufficiens, omnia etiam ejus opera honeſtabat: & quæ leviora haberi ſolent, plerumque in re militari gratiora vulgo ſunt: exercitatio corporis inter ipſos, cultus, habituſque paululum à privato abhorrens, militaris vigor, queis ille, vel ingenii do-

dotibus, vel animi artibus, ut pariter charus, ac venerandus esset, effecerat.

7. At Darius, nuntio de adversa valetudine ejus accepto, celeritate, quanta poterat, tam grave agmen, ad Euphratem contendit: junctoque eo pontibus, quinque tamen diebus trajecit exercitum, Ciliciam occupare festinans. Jamque Alexander, viribus corporis receptis, ad urbem Solos pervenerat: cujus potitus, ducentis talentis, nomine mulctæ, exactis, arci præsidium imitum imposuit. Vota deinde pro salute suscepta, per ludum, atque otium reddens, ostendit, quantâ fiduciâ Barbaros sperneret: quippe Æsculapio, & Minervæ ludos celebravit. Spectanti nuntius lætus affertur ex Halicarnasso: Persas acie à suis esse superatos, Myndios quoque, & Caunios, & pleraque tractus ejus suæ facta ditionis. Igitur edito spectaculo ludrico, castrisque motis, & Pyramo amne ponte junctô, ad urbem Mallon pervenit, inde adeò alteris castris ad oppidum Castabalum. Ibi Parmenio Regi occurrit, quem præmiserat ad explorandum iter altius, per quem ad urbem Isson

no-

nomine penetrandum erat. Atque ille, angustiis ejus occupatis, & præsidio modico relicto, Isson quoque desertam à Barbaris ceperat. Inde progressus, deturbatis, qui interiora montium obsidebant, præsidiis cuncta firmavit: occupatoque itinere, sicut paulò antè dictum est, idem & auctor, & nuntius venit. Isson deinde Rex copias admovit: ubi consilio habito, utrùmne ultra progrediendum foret, an ibi opperiendi essent novi milites, quos ex Macedonia adventare constabat: Parmenio non alium locum prælio aptiorem esse censebat: quippe illic utriusque Regis copias numero futuras pares, cùm angustiæ multitudinem non caperẽt, planitiem ipsis, camposque esse vitandos, ubi circuiri, ubi ancipiti acie opprimi possent. Timere, nè, non virtute hostium; sed lassitudine sua vincerentur: Persas recentes subinde succesturos, si laxiùs stare potuissent. Facilè ratio tam salubris consilii accepta est. Itaque inter angustias saltûs hostem opperiri statuit. Erat in exercitu Regis Silenes Perses, quondam à Prætore Ægypti missus

ad

ad Philippum, doniſque, & omni honore cultus, qui exilium patria ſede mutaverat: ſecutus deinde in Aſiam Alexandrum, inter fideles ſocios habebatur. Huic epiſtolam Cretenſis miles obſignatam annulo, cujus ſignum haud ſanè notum erat, tradit. Nabarzanes Prætor Darii miſerat eam, hortabaturque Siſenem, ut dignum aliquid nobilitate, ac moribus ſuis ederet: magno id ei apud Regem honori fore. Has literas Siſenes, utpotè innoxius, ad Alexandrum ſæpè deferre tentavit. Sed cùm tot curis, apparatuque belli Regem videret urgeri, aptios ſubinde tempus expectans, ſuſpicionem iniri ſceleſti conſilii præbuit. Namque epiſtola, priùſquàm ei redderetur, in manus Alexandri pervenerat, lectamque eam, ignoti annuli ſigillo impreſſo, Siſeni dari juſſerat, ad eſtimandam fidem Barbari. Qui, quia per complures dies non adierat Regem, ſceleſto conſilio eam viſus eſt ſuppreſſiſſe, & in agmine à Cretenſibus, haud dubiè juſſu Regis, occiſus eſt.

8. Jamque Græci milites, quos Thy-

Thymõdas à Pharnabazo acceperat; præcipua ſpes, & propedùm unica, ad Darium pervenerant Hi magnoperè ſuadebant, ut retrò abiret, ſpatioſoſque Meſopotamiæ campos repeteret. Si id conſilium damnaret, at ille divideret ſaltèm copias innumerabiles, nè ſub unum fortunæ ictum totas vires Regni cadere pateretur. Minùs hoc conſilium Regi, quàm Purpuratis ejus diſplicebat: ancipitem fidem, & mercede venalem proditionem imminere, & dividi non ob aliud copias velle, quàm ut ipſi in diverſa diggreſſi, ſi quid commiſſum eſſet, traderent Alexandro. Nihil tutius fore, quàm circumdatos eos exercitu toto obrui telis, documentum non inultę perfidiæ futuros. At Darius, ut erat ſanctus, & mitis, ſeverò tantum facinus negat eſſe facturum, ut ſuam ſecutos fidem, ſuos milites jubeat trucidari. Quem deinde ampliùs nationum exteratum ſalutem ſuam creditarum ſibi, ſi tot militum ſanguine imbuiſſet manus? Neminem ſtolidum conſilium capite luere debere: defuturos enim, qui ſuaderent, ſi ſuaſiſſe periculum eſſet.

ēſſet. Denique, ipſos quotidie ad ſe vocari in conſilium, variaſque ſententias dicere; nec tamen melioris fidei haberi, qui prudentiùs ſuaſerint. Itaque Græcis nuntiari jubet, ipſum quidem benevolentiæ illorum gratias agere; cæterùm, ſi retrò ire pergat, haud dubiè Regnum hoſtibus traditurum. Fama bella ſtare, & eum, qui recedat, fugere credi. Trahendi verò belli vix ullam eſſe rationem. Tantæ enim multitudini, utique, cùm jàm hyems inſtaret, in regione vaſta, & invicem à ſuis, atque hoſte vexata, non ſuffecturа alimenta. Nè dividi quidem copias poſſe, ſervato more majorum, qui univerſas vires ſemper diſcrimini bellorum obtulerant. Et herculè, terribilem anteà Regem, & abſentiâ ſuâ ad vanam fiduciam elatum, poſteaquàm adventare ſe ſenſerit, cautum pro temerario factum, delituiſſe inter anguſtias ſaltus, ritu ignobiliū ferarum, quæ ſtrepitu prętereuntiū audito, ſylvarum latebris ſe occuluerunt. Jam etiam valetudinis ſimulatione fruſtrari ſuos milites: ſed non ampliùs ipſum eſſe paſſurū detrectare cer-

certamen. In illo ſpecu, in quem pavidi receſsiſſent, oppreſſurum eſſe cunctantes. Hæc manificentiùs jactata, quàm veriùs. Cæterùm, pecunia omni, rebuſque pretioſiſsimis Damaſcum Syriæ cum modico præſidio militum miſsis, reliquas copias in Ciliciam duxit, inſequentibus, more patrio, agmen conjuge, & Matre. Virgines quoque cum parvo filio comitabantur patrem. Fortè eadem nocte, & Alexander ad fauces, quibus Syria aditur, & Darius ad eum locum, quem Amanicas Pylas vocant, pervenit. Nec dubitavere Perſæ, quin Iſſo relicta, quam ceperant, Macedones fugerent. Nam etiã ſaucii quidam, & invalidi, qui agmẽ non poterant perſequi, excepti erant. Quos omnes, inſtinctu Purpuratorũ barbara feritate ſævientium, præciſis, aduſtiſque manibus circumduci, ut copias ſuas noſcerent, ſatiſque omnibus ſpectatis, nuntiare, quæ vidiſſent, Regi ſuo juſsit. Motis ergo caſtris, ſuperat Pinarum amnem, in tergis, ut credebat, fugientium hæſurus. At illi, quorum amputaverat manus, ad caſtra Macedonum penetrant,

trant. Darium, quàm maximo cursu posset, sequi nuntiantes. Vix fides habebatur. Itaque speculatores, in maritimas regiones præmissos, explorare jubet, ipsene adesset, an præfectorum aliquis speciem præbuisset universi venientis exercitus. Sed, cùm speculatores reverterentur, procul ingens multitudo conspecta est. Ignes deinde totis campis collucere cœperunt, omniaque velut continenti incendio ardere visa, cùm incondita multitudo, maximè propter jumenta, laxiùs tenderet. Itaque eo ipso loco metari suos castra jusserat, lætus, quòd omni expetiverat voto, in illis potissimum angustiis decernendum esse. Cæterùm, ut solet fieri, cùm ultimi discriminis tempus adventat, in solicitudinem versa fiducia est. Illam ipsam fortunam, qua adspirante, res tam prosperè gesserat, verebatur: nec injuriâ, ex his quæ tribuisset sibi, quam mutabilis esset, reputabat. Unam superesse noctem, quæ tanti discriminis moraretur eventum. Rursus occurrebant majora periculis præmia: &, sicut dubium esset: An vinceret, ita illud uti-

utique certum esse, honestè, & cum magna laude moriturum. Itaque corpora milites curare jussit, ac deinde tertiâ vigilia instructos, & armatos esse. Ipse in jugum editi montis ascendit, multisque colluccntibus facibus, patrio more, sacrificium Diis præsidibus loci fecit. Jamque tertium, sicut præceptum erat, signum tubâ miles acceperat, itineri simul paratus, & prælio: strenuèque jussi procedere, oriente luce pervenerunt ad angustias, quas occupare decreverant. Darium triginta inde stadia abesse, præmissi indicabant. Tunc consistere agmen jubet, armisque ipse sumptis, aciem ordinabat. Dario adventum hostium pavidi agrestes nuntiaverunt. Vix credenti, occurrere etiam, quos ut fugientes sequebatur. Ergo non mediocris omnium animos formido incesserat: quippe itineri, quàm prelio aptiores erant, raptimque arma capiebant. Sed ipsa festinatio discurrentium, suosque ad arma vocantium, majorem metum incussit. Alii in jugum montis evaserant, ut hostium agmen inde prospicerent; equos plerique

frenabant: discors exercitus, nec ad unum intentus imperium, vario tumulto cuncta turbaverat. Darius initio montis jugum cum parte copiarũ occupare statuit, & à fronte, & à tergo circumiturus hostem: à mari quòque, quo dexterum ejus cornu tegebatur, alios objecturus, ut undique urgeret. Præter hæc viginti millia præmissa cum sagittariorum manu, Piramum amnem, qui duo agmina interfluebat, transire, objicere sese Macedonum copiis jusserat. Si id præstare non possent, retrocedere in montes, & occultè circumire ultimos hostium. Cæterùm destinata salubriter, omni ratione potentior fortuna discussit: quippe alii prę metu imperium exequi non audebant, alii frustrà exequebantur: quia, ubi partes labant, summa turbatur.

9. Acies autem hoc modo stetit. Nabarzanes equitatu dextrum cornu tuebatur, additis funditorum, sagitariorumque viginti ferme millibus. In eodem Thymõdas erat, Græcis peditibus mercede conductis, triginta millibus prępositus. Hoc erat haud dubium robur exercitus, par

Ma-

Macedonicæ phalangi acies. In lęvo cornu Ariſtomedes Theſſalus viginti millia Barbarorum peditum habebat. In ſubſidiis pugnaciſsimas locaverat gentes. Ipſum Regem in eodem cornu dimicaturum tria millia delectorum equitum aſſueta corporis voluptati, & pedeſtris acies quadraginta millia ſequebantur. Hyrcani deinde, Medique equites: his proximi cęterarum gentium equites, dextrâ, lęvâque diſpoſiti. Hoc agmen, ſicut dictum eſt, inſtructum, ſex millia jaculatorum, funditorumque antecedebāt. Quicquid in illis anguſtiis adiri poterat, impleverant copiæ: cornuaque hinc à jugo, illinc à mari ſtabant: Uxorem, Matremque Regis, & alium fœminarum gregem in mediumagmen acceperant. Alexander phalangem, qua nihil apud Macedones validius erat, in fronte conſtituit. Dexterum cornu Nicanor, Parmenionis filius, tuebatur: huic proximi ſtabant Cœnos, & Perdiccas, & Meleager, & Ptolemæus, & Amyntas, ſui quiſque agminis Duces. In lęvo, quod ad mare pertinebat, Craterus, & Parmenio erant; ſed Craterus

Par-

Parmenioni parere jussus. Equites ab utroque cornu locati: dexterum Macedones, Thessalis adjunctis, lævum Peloponnenses tuebantur. Ante hanc aciem posuerat funditorum manum, sagittariis admixtis. Thraces quoque, & Cretenses ante agmẽ ibant, & ipsi leviter armati. At iis qui præmissi à Dario jugum montis insederant, Agrianos opposuit ex Græcia nuper advectos. Parmenioni autem præceperat, ut, quantùm posset, agmen ad mare extenderet, quò longiùs abesset montibus, quos occupaverant Barbari. At illi, neque ostare venientibus, nec circumire prætergressos ausi, funditorum maximè aspectu territi, profugerant. Eaque res tutum Alexandro agminis latus, quod, nè superne incesseretur, timuerat, præstitit. Triginta & duo armatorum ordines ibant: neque enim latiùs extendi aciem patiebantur anguttiæ. Paulatim deinde se laxare sinus montium, & majus spatium aperire cœperant, ita ut non pedes solùm pluribus ordinibus incedere, sed etiam à lateribus circumfundi posset equitatus.

10. Jam in conſpectu; ſed extra teli jactum, utraque acies erat, cùm priores Perſæ inconditum, & trucem ſuſtulêre clamorem. Redditur & à Macedonibus major, exercitus impar numero; ſed jugis montium, vaſtiſque ſaltibus repercuſſus: quippe ſemper circumjecta nemora, petræque, quàntamcumque accepêre vocem, multiplicato ſono referunt. Alexander ante prima ſigna ibat, identidem manu ſuos inhibens, nè impenſiùs ob nimiam feſtinationem concitato ſpiritu capeſſerent prælium. Cùmque agmen obequitaret, varia oratione, ut cujuſque animis aptum erat, milites alloquebatur. Macedones, tot bellorum in Europa victores, ad ſubigendam Aſiam, atque ultima Orientis, non ipſius magis, quàm ſuo ductu profecti, inveteratæ virtutis admonebantur. Illos terrarum orbis liberatores, emenſoſque olim Herculis, & Liberi Patris terminos, non Perſis modò; ſed etiam omnibus gentibus impoſituros jugum. Macedonum Bactra, & Indos fore: minima eſſe, quæ nunc intuerentur; ſed omnia victoriâ

para-

parari. Non in præruptis petris Illyricorum, & Thracię ſaxis ſterilem laborem fore: ſpolia totius Orientis offerri. Vix gladio futurum opus. Totam aciem ſuo pavore fluctuantẽ, umbonibus poſſe propelli. Victor ad hæc Athenienſium Philippus Pater invocabatur: domitęque nuper Bæotię, & urbis in ea nobiliſsimæ ad ſolum dirutę ſpecies repræſentabatur animis: jam Granicum amnem, jam tot urbes, aut expugnatas, aut in fidem acceptas, omniaque, quæ poſt tergum erant, ſtrata, & pedibus ipſorum ſubjecta, memorabat. Cùm adiêrat Græcos, admonebat ab iis gentibus illata Græciæ bella, Darii priùs, deinde Xerxis intolentiâ, aquam ipſam, terramque populantium, ut neque fontium hauſtum, nec ſolitos cibos relinquerent. Dein Deûm Templa ruinis, & ignibus eſſe delecta: urbes eorum expugnatas, fœdera humani, divinique juris violata referebat. Illyricos verò, & Thracas, rapto vivere aſſuetos, aciem hoſtium, auro, purpuraque fulgentem, intueri jubebat, prædam, non arma geſtantem. Irent, & imbellibus fœminis

aurum viri eriperent. Aſpera montium ſuorum juga, nudoſque colles, & perpetuo rigentes gelu, ditibus Perſarũ campis, agriſque mutarent.

11. Jam ad teli jactum pervenerant, cùm Perſarum equites ferociter in lævum cornu hoſtium invecti ſunt: Quippe Darius equeſtri prælio decernere optabat, phalangem Macedonici exercitus robur eſſe conjectans. Jamque etiam dextrum Alexandri cornu circuibatur. Quod ubi Macedo conſpexit, duabus alis equitum ad jugum montis juſsis ſubſiſtere, cæteros in medium belli diſcrimen ſtrenuè transfert. Subductis deinde ex acie Theſſalis equitibus, Præfectum eorum occultè circuire tergum ſuorum jubet, Parmenioniquè conjungi, &, quod is imperaſſet impigrè exſequi. Jamque ipſi in medium Perſarum undiq̃ circumfuſi, egregiè ſe tuebantur: ſed conſerti, & quaſi cohærentes, tela vibrare non poterant. Simul ut erant emiſſa, in eoſdem concurrentia implicabantur, levique, & vano ictu pauca in hoſtem, plura in humum innoxia cadebant. Ergo cominus pugnam coacti conſe-

rere,

rere, gladios impigrè ſtringunt. Tũ verò multum ſanguinis fuſum eſt: duę quippe acies ita cohærebant, ut armis arma pulſarent, mucrones in ora dirigerent: non timido, non ignavo ceſſare tum licuit: collato pede, quaſi ſinguli inter ſe dimicarent, in eodem veſtigio ſtabant, donec vincendo locum ſibi facerent. Tum demum ergo promovebant gradum, cùm hoſtem proſtraverant. At illos novus excipiebat adverſarius fatigatos. Nec vulnerati, ut aliàs ſolent, acie poterant excedere, cùm hoſtis inſtaret à fronte, & à tergo ſui urgerent. Alexander, non Ducis magis, quàm militis, munera exſequebatur; opimum decus cæſo Rege expetens: quippe Darius curru ſublimis eminebat, & ſuis ad ſe tuendum, & hoſtibus ad inceſſendum, ingens incitamentum. Ergo frater ejus Oxyathres, cùm Alexandrum inſtare ei cerneret, equites, quibus præerat, ante ipſum currum Regis objecit, armis, & robore corporis multùm ſuper cæteros eminens; animo verò, & pietate in paucisſimis. Illo utique prælio clarus, alios im-

providè inſtantes proſtravit, alios in fugam avertit. At Macedones, ut circa Regem erant, mutua adhortatione firmati, cum ipſo in equitum agmen irrumpunt. Tum verò ſimilis ruinę ſtrages erat. Circa currum Darii jacebant nobiliſſimi Duces, ante oculos Regis egregia morte defuncti, omnes in ora proni, ſicut dimicantes procubuerant, adverſo corpore vulneribus acceptis. Inter hos Aticyes, & Trountes, & Sabaces Prætor Ægypti, magnorum exercituum præfecti, noſcitabantur: circa eos cumulata erat peditũ, equitumque obſcurior turba. Macedonum quòque, non quidem multi; ſed promptiſſimi tamen, cæſi ſunt. Inter quos Alexandri dexterum femur leviter mucrone perſtrictum eſt. Jamque, qui Darium vehebant, equi confoſſi haſtis, & dolore efferati, jugum quatere, & Regem currũ excutere cœperant: cùm ille, veritus nè vivus veniret in hoſtium poteſtatẽ, deſilit, & in equum, qui ad hoc ipſum ſequebatur, imponitur: inſignibus quòque Imperii, nè fugam proderent, indecorè abjectis.

Tum

Tum verò cæteri diſsipantur metu, & quæ cuique patebat ad fugam via, erumpunt, arma jacientes, quæ paulò antè ad tutelam corporum ſumpſerant: adeò pavor etiam auxilia formidabat. Inſtabat fugientibus eques à Parmenione miſſus, & forte in id cornu omnes fuga abſtulerat. At in dextro Perſæ Theſſalos equites vehementer urgebant. Jamque una ala ipſo impetu proculcata erat, cùm Theſſali ſtrenuè circumactis equis dilapſi, rurſus in prelium redeunt, & ſparſos, incompoſitoſque victoriæ fiduciâ Barbaros ingenti cæde proſternunt. Equi pariter, equiteſque Perſarum, ſerie laminarum graves, agmen, quod celeritate maximè conſtat, ægrè moliebantur: quippe in circumagendis equis ſuis Theſſali multos occupaverant. Hac tam proſpera pugna nuntiata, Alexander non antè auſus perſequi Barbaros, utrimque jam victor inſtare fugientibus cœpit. Haud ampliùs Regem quàm mille equites ſequebantur: cùm ingens multitudo hoſtium caderet. Sed quis aut in victoria, aut in fuga

copias numerat? Agebantur ergo à tam paucis pecorum modo & idem metus, qui cogebat fugere, fugientes morabatur. At Græci, qui in Darii partibus steterant, Amynta Duce (Prætor hic Alexandri fuit, nunc transfuga) abrupti à cæteris, haud sanè fugientibus similes evaserant. Barbari longè diversam fugam intenderunt, alii qua rectum iter in Persidem ducebat: quidam circuitus, rupes, saltusque montiũ occultos petivére, pauci castra Darii. Sed jam illa quóque hostis victor intraverat, omni quidem opulentia ditia. Ingens auri, argentique pondus, non belli, sed luxuriæ apparatum, diripuerant milites. Cùmque plus raperent, passim strata erant itinera vilioribus sárcinis, quas in comparatione meliorum avaritia contempserat. Jamque ad fœminas perventum erat: quibus, quò chariora ornamenta sunt, violentius detrahebantur: nec corporibus quidem vis, ac libido parcebat. Omnia planctu, tumultuque, prout cuique fortuna erat, castra repleverant: nec ulla facies mali de-

deerat, cùm per omnes ordines, ætatesque victoris crudelitas, ac licentia vagaretur. Tunc verò impotentis fortunæ ſpecies conſpici potuit, cùm ii, qui tum Dario tabernaculum exornaverant, omni luxu, & opulentia inſtructum, eadem illa Alexandro, quaſi veteri Domino, ſervabant. Namque id ſolùm intactum omiſerant milites, ita tradito more, ut victorem victi Regis tabernaculo exciperent. Sed omnium oculos, animoſque in ſemet converterant captivæ Mater, Conjuxque Darii. Illa non majeſtate ſolùm, ſed etiam ætate venerabilis: hæc formæ pulchritudine, ne illa quidem ſorte corrupta, acceperat in ſinum filium nondum ſextum ætatis annum egreſſum, in ſpem tantę fortunę, quantam paulo antè Pater ejus amiſerat, genitum. At in gremio anus aviæ jacebant adultæ virgines duæ, non ſuo tantùm; ſed illius mœrore etiam confectę. Ingens circa eam nobilium fœminarum turba conſtiterat, laceratis crinibus, abſciſſaque veſte, priſtini decoris immemores, Reginas, Dominaſque, veris quon-

dam, tunc alienis nominibus vocantes. Illę ſuæ calamitatis oblitæ, utro cornu Darius ſtetiſſet; quæ fortuna diſcriminis fuiſſet, requirebãt. Negabant ſe captas, ſi viveret Rex: Sed illum equos ſubinde mutantem, longius fuga abſtulerat. In acie autem cæſa ſunt Perſarum peditum centum millia: decem verò millia interfecta equitum. At ex parte Alexandri quatuor & quingenti ſaucii fuere, triginta omnino & duo ex peditibus deſiderati ſunt: equitum centum quinquaginta interfecti. Tantulo impendio ingens victoria ſtetit.

12. Rex, qui diu Darium perſequendo fatigatus erat, poſteaquàm & nox appetebat, & eum aſſequendi ſpes non erat, in caſtra paulò antè à ſuis capta pervenit. Invitari deinde amicos, quibus maximè aſſueverat, juſſit: quippe ſumma dumtaxat cutis in femore perſtricta non prohibebat intereſſe convivio. Tum repentè è proximo tabernaculo lugubris clamor, barbaro ululatu, planctuque permixtus, epulantes cõterruit. Cohors quoque, quę excubabat ad ta-

tabernaculum Regis, verita, nè majoris motus principium esset, armare se cœperat. Causa subiti pavoris fuit, quòd Mater, Uxorque Darii, cum captivis mulieribus nobilibus Regem, quem interfectum esse credebant, ingenti gemitu, ejulatuque deflebant. Unus namque è captivis spadonibus, qui fortè ante ipsarum tabernaculum steterat, amiculum, quod Darius (sicut paulò antè dictum est) nè cultu proderetur, abjecerat, in manibus ejus, qui repertum ferebat, agnovit: ratusque, interfecto detractum esse, falsum nuntium mortis ejus attulerat. Hoc mulierum errore comperto, Alexander fortunæ Darii, & pietati earum illacrymasse fertur. Ac primò Mithrenem, qui Sardes prodiderat, peritum Persicę linguę, ire ad consolandas eas jusserat. Veritus deinde, nè proditor captivarum iram, doloremque renovaret, Leonatum ex Purpuratis suis misit, jussum indicare, falso lamentari eas Darium vivum. Ille cum paucis armigeris in tabernaculum, in quo captivę erant, pervenit, missumque se à Rege, nuntiare jubet.

At ii, qui in vestibulo erant, ut armatos conspexere, rati, actum esse de Dominis, in tabernaculum currũt, vociferantes, adesse suprema horam, missosque, qui occiderent captas. Itaque, ut quæ nec prohibere possent, nec admittere auderent, nullo responso dato, tacitè opperiebantur victoris arbitrium. Leonatus, expectato diu qui se introduceret, postea quàm nemo procedere audebat, relictis in vestibulo satellitibus, intrat in tabernaculum. Ea ipsa res turbaverat fœminas, quôd irrupisse, non admissus videbatur. Itaque Mater & Conjux provolutæ ad pedes orare cœperunt, ut, priùs quam interficerentur, Darii corpus ipsis patrio more sepelire permitteret: functas supremo in Regem officio, se impigrè morituras. Leonatus, & vivere Darium, & ipsas non incolumes modò; sed etiam apparatu pristinæ fortunę Reginas fore. Tum Demum Mater Darii allevari se passa est. Alexander postero die, cùm curam sepeliendis militibus impenderet, quorum corpora invenerat, Persarum quoque nobilissimis eumdem

hono-

honorem haberi jubet, Matrique Darii permittit, quos vellet, patrio more sepeliret. Illa paucos arcta propinquitate conjũctos pro habitu præsentis fortunæ humari jussit, apparatum funerum, quo Persæ suprema officia celebrarent, invidiosum fore existimans, cùm victores haud pretiosè cremarentur. Jamque justis defunctorum corporibus solutis, præmittit ad captivas, qui nuntiarent, ipsum venire. Inhibitaque comitantium turba, tabernaculum cum Hephæstione intrat. Is longè omnium amicorum charissimus erat Regi, cum ipso pariter educatus, secretorum omnium arbiter: libertatis quòque in admonendo eo non alius jus habebat: quod tamen ita usurpabat, ut magis à Rege permissum, quàm vendicatum ab eo videretur: & sicut ætate par erat Regi, ita corporis habitu præstabat. Ergo Reginæ illum Regem esse ratæ, suo more veneratæ sunt. Inde ex spadonibus captivis, quis Alexander esset, monstrantibus, Sysigãbis advoluta est pedibus ejus, ignorationem numquàm antea visi Regis excusans. Quam manu allevans

vans Rex, non erraſti, inquit, Mater: nam & hic Alexander eſt. Equidem ſi hac continentia animi ad ultimum vitæ perſeverare potuiſſet, feliciorem fuiſſe crederem, quàm viſus eſt eſſe, cùm Liberi Patris imitaretur triumphum, ab Helleſponto que ad Oceanum omnes gentes victoria emenſus: ſi viciſſet profectò ſuperbiam, atque iram, mala invicta: ſi abſtinuiſſet inter epulas cædibus amicorum, egregioſque bello viros, & tot gentium ſecum domitores, indicta cauſâ, veritus eſſet occidere. Sed nondum fortuna ſe animo ejus infuderat. Itaque orientem eam, moderatè, & prudenter tulit: ad ultimum magnitudinem ejus non cœpit. Tum quidem ita ſe geſſit, ut omnes ante eum Reges, & continentiâ, & clementiâ vincerentur. Virgines, & Reginas excellentis formæ tam ſanctè habuit, quàm ſi eodem, quo ipſe, Parente genitæ forent. Conjugem ejuſdem, quam nulla ætatis ſuæ pulchritudine corporis vicit, adeò ipſe non violavit, ut ſummam adhibuerit curam, ne quis captivo corpori illuderet. Omnem cultum

reddi

reddi fœminis juſsit, nec quidquam ex priſtinæ fortunæ magnificentia captivis, præter fiduciam, defuit. Itaque Syſigambis, Rex, inquit, mereris, ut ea precemur tibi, quę Dario noſtro quondam precatæ ſumus: & (ut video) dignus es, qui tantum Regem, non felicitate ſolùm; ſed etiam æquitate, ſuperaveris. Tu quidem Matrem me, & Reginam vocas: ſed ego me tuam famulam eſſe confiteor. Et præteritæ fortunæ faſtigium capio, & præſentis jugum pati poſſum. Tua intereſt, quantum in nos licuerit, ſi id potiùs clementiâ, quàm ſævitia, vis eſſe teſtatum. Rex bonum animum habere eas juſſit, Darii deindè filium collo ſuo admovit. Atque nil ille conſpectu tunc primùm à ſe viſi conterritus, cervicē ejus manibus amplectitur. Motus ergo Rex conſtantiâ pueri, Hephæſtionem intuens: Quàm vellem, inquit, Darius aliquid ex hac indole hauſiſſet! Tum tabernaculo egreſſus, tribus Aris in ripa Pyrami amnis Jovi, atque Herculi, Minervęque ſacratis, Syriam petit, Damaſcum, ubi Regis gaza erat, Parmenione præmiſſo.

13. At-

13. Atque is, cùm precessisse Darii satrapam comperisset, veritus, nè paucitas suorum sperneretur, accersere majorem manum statuit. Sed fortè in exploratores ab eo præmissos incidit nomine Mardus, qui ad Parmenionem perductus, literas ad Alexandrum, â Præfecto Damasci missas, tradit ei: nec dubitare eum, quin omnem regiam suppellectilem cum pecunia traderet, adjecit. Parmenio, asservari eo jussio, literas aperit: in queis erat scriptum, ut maturè Alexander aliquem ex Ducibus suis mitteret cum manu exigua. Itaque re cognita, Mardum, datis comitibus, ad proditorem remittit. Ille è manibus custodientium lapsus, Damascum ante lucem intrat. Turbaverat ea res Parmenionis animum, insidias timentis, & ignotum iter sine duce non audebat ingredi. Felicitati tamen Regis sui confisus, agrestes, qui duces itineris essent, excipi jussit: quibus celeriter repertis, quarto die ad urbem pervenit, jam metuente Præfecto, nè sibi fides habita non esset. Igitur, quasi parùm munimentis oppidi fidens, ante Solis ortum

tum pecuniam regiam, quam gazam Persæ vocant, cum pretiosissimis rerum efferri jubet, fugam simulans; re vera, ut prædam hosti offerret. Multa millia virorum, fœminarumque excedentem oppido sequebantur omnibus miserabilis turba, præter eum, cujus fidei commissa fuerat; quippe quò major proditoris merces foret, objicere hosti parabat gratiorem omni pecunia prędam, nobiles viros, Prętorum Darii conjuges, liberosque: præter hos urbium Græcarum Legatos, quos Darius, velut in arce tutissima, in proditoris reliquerat manibus. Gangabas Persę vocant humeris onera portantes: hi cùm frigus tolerare non possent, quippe & procella subitò nivem effuderat, & humus rigebat gelu, tum astrictas vestes, quas cum pecunia portabant auro, & purpura insignes, induunt, nullo prohibere auso, cùm fortuna Regis, etiam humillimis, in ipsum licentiam faceret. Præbuere ergo Parmenioni non spernendi agminis speciem: qui intentiore cura suos, quasi ad justum prelium, paucis adhortatus, equis calcaria subdere ju-

jubet, & acri impetu in hoſtem invehi. At illi, qui ſub oneribus erant, omiſsis illis, per metum capeſſunt fugam. Armati quóque, qui eos perſequebantur, eodem metu arma jactare, ac nota diverticula petere cœperunt. Prefectus quaſi & ipſe conterritus, ſimulans, cuncta pavore compleverat. Jacebant totis campis opes Regiæ. Illa pecunia ſtipendio ingenti militum pręparata; ille cultus tot nobilium virorum, tot illuſtrium fœminarum, aurea vaſa, aurei frœni, tabernacula regali magnificentia ornata; vehicula quóque à ſuis deſtituta, ingentis opulentiæ plena; facies etiam prædantibus triſtis, ſi qua rés avaritiam moraretur: quippe tot annorum incredibili, & fidem excedente fortuna cumulata, tunc alia ſtirpibus dilacerata, alia in cœnum demerſa eruebantur: non ſufficiebant prædantium manus prædæ. Jamque etiam ad eos, qui primi fugerant, ventum erat. Fœminæ plerœque parvos trahentes liberos ibant, inter quas tres fuere virgines Ochi, qui ante Darium regnaverat, filię, olim quidem ex faſtigio paterno rerũ

mu-

mutatione detracte; ſed tum ſortem earum crudeliùs aggravante fortuna. In eodem grege Uxor quòque ejuſdem Ochi fuit, Oxathriſque (frater hic erat Darii) filia, & Conjux Artabazi Principis Purpuratorum, & filius, cui Illioneo fuit nomen. Pharnabazi quòque, cui ſummum imperium maritimæ oræ Rex dederat, uxor cum filio excepta eſt. Mentoris filiæ tres, ac nobiliſsimi Ducis Memnonis Conjux, & filius: vixque ulla Domus purpurati fuit tantæ cladis expers. Lacedæmonii quòque, & Athenienſes, ſocietatis fide violata, Perſas ſecuti, Ariſtogiton, Dropides, & Eleuterius, inter Athenienſes genere, famaque longè clariſsimi. Lacedœmonii, Periſippus, & Onomaſtorides, cum Omajo, & Callicratide, ii quòque Domi nobiles. Summa pecuniæ ſignatæ fuit talentorum duo millia, & ſexaginta, facilè argenti pondus quingenta æquabat. Præterea XXX. millia hominum cum ſeptem millibus jumentorum, dorſo onera portantium, capta ſunt. Cæterùm Dii tantæ fortunæ proditorem ſepulturæ celeriter debitâ pœnâ perſecuti

ſunt.

ſunt. Namque unus è conſciis ejus, credo, Regis vicem etiam in illa ſorte reveritus, interfecti proditoris caput ad Darium tulit, opportunum ſolatium prodito: quippe & ultus inimicum erat, & nondum in omnium animis memoriam majeſtatis ſuæ exoleviſſe cernebat:

QUINTI CURTII

LIBER IV.

BREVIARIUM LIBRI.

1. *Alexander literis à Dario ſuperbè ſcriptis regiè reſpondet. Abdolonymũ Sidoniis Regẽ præficit. Amyntas transfuga miro modo à Perſis ipſis occiditur. Variæ variis locis præfectorum Darii clades.*

2. *Tyrii, Alexandrum recipere recuſantes, obſidentur.*

3. *Dubiis belli eventibus Tyri obſidio nobilitatur.*

4. *Tandem Tyrus, vi capta, maximaque hominũ ſtrage corrupta, luctuoſo deformatur*

matur incendio.

5. Darii iterata de pace ad Alexandrum submissior legatio: qua repudiata, Græci Alexandrum corona aurea donant: ille autem, per præfectos, multas in potestatem suam redigit Provincias.

6. Ad bellum dum se accingit Darius, Alexander Gazam expugnat: ejusque præfectum Batim crudeli afficit supplicio.

7. Profectio, & varia Alexandri quæsita, ad Jovis Hammonis oraculum.

8. In Ægypto Alexandria condita, variæque Alexandri bellicæ expeditiones.

9. Darius ad Arbelam pervenit; eoque invito, Alexander Granicum superat.

10. Milites o Lunæ defectum turbatos, per Ægyptios vates cõfirmat Alexander: Persas vastatores conjicit in fugam. Darii uxor captiva, mœrore confecta, supremum diem claudit: unde Alexandri lachrymæ, Darii suspiciones, luctus, & vota.

11. Pacem tertiò quæsitam Darius nõ impetrat: imò ad deditionem, aut ad bellum, ab Alexandro

dro provocatur.

12. Ad prælium dum Persarum ingens exercitus paratur, Macedones Panico quodã defuncti terrore, arma alacriter capessunt.

13. Consilia de nocturno prælio Parmenionis, & Polypercontis Alexander damnat: somnoque refectus interrito vultu suos ad pugnam accendit.

14. Alexandri ad Græcorum, Dariique ad Persarum exercitus, ante pugnam orationes.

15. Cruenti ad Arbelam prælii descriptio. Victor Alexander Darium victum persequitur.

16. Parmenio in discrimine constitutus, Alexandrum retrahit. Tandem integra victoria potiti Macedones, reliquos Persas, multis suorum millibus desideratis, fuga sibi quærere salutem cogunt.

DArius, tanti molò exercitus Rex, qui triumphantis magis, quàm dimicantis more, curru sublimis inierat prælium, per oca, quæ propè immensis agminibu cõpleverat, jam inania, & ingenti so-

li-

litudine vasta, fugiebat. Pauci Regem sequebantur: nam nec eòdem omnes fugam intenderant, & deficientibus equis, cursum eorum, quos Rex subinde mutabat, æquare non poterant. Unchas deinde pervenit, ubi excepere eum Græcorũ quatuor millia, cum quibus ad Euphratẽ contendit, id demum credens fore ipsius, quod celeritate prœripere potuisset. At Alexander Parmenionem, per quem apud Damascum recepta erat prœda, jussum eam ipsam, & captivos diligenti asservare custodia. Syriæ, quam Cœlen vocant, præfecit. Novum Imperium Syri, nondum belli cladibus satis domiti, aspernabantur: sed celeriter subacti, obedienter imperata fecerunt. Nardus quòque insula deditur Regi. Maritimam tamen oram, & plerasque longiùs etiam á mari recedentia, Rex ejus insulæ Strato possidebat: quo in fidem accepto, castra movit ad urbem Marathon. Ibi illi literæ à Dario redduntur, quibus, ut superbè scriptis, vehementer offensus est. Præcipuè eum movit, quod Darius sibi Regis titulum, nec

eum

eumdem Alexandri nomini aſcripſerat. Poſtulabat autem magis, quàm petebat, ut accepta pecunia, quantamcumque tota Macedonia caperet, Matrem ſibi, ac Conjugem, Liberoſque reſtitueret. De Regno, æquo, ſi vellet, Marte contenderet. Si ſalubriora conſilia tandem pati potuiſſet, contentus patrio, cederet alieni Imperii finibus, ſocius, amicuſque eſſet: in ea ſe fidem, & dare paratum, & accipere. Contrà Alexander in hunc maximè modum reſcripſit: Rex Alexander Dario. Ille, cujus nomen ſumpſiſti, Darius, Græcos, qui oram Helleſponti tenent, coloniaſque Græcorum Jonias, omni clade vaſtavit, cum magno deinde exercitu mare trajecit, illato Macedoniæ, & Græciæ bello. Rurſus Rex Xerxes gentis ejuſdem ad oppugnandos nos cum immanium Barbarorum copiis venit: qui navali prælio victus, Mardonium tamen reliquit in Græcia, ut abſens quoque popularetur urbes, agros ureret. Philippum verò Parentem meum quis ignorat ab his interfectum eſſe, quos ingentis pecuniæ ipe ſolicitaverant veſtri?

Im-

Impia enim bella ſuſcipitis, & cùm habeatis arma, licitamini hoſtium capita: ſicut tu proximè talentis mille, tanti exercitus Rex, percuſſorem in me emere voluiſti. Repello igitur bellum, non infero. Et Diis quòque pro meliore ſtantibus cauſa, magnam partem Aſiæ in ditionem redegi meam, te ipſum acie vici, quem etſi nihil à me impetrare oportebat, quod petieras, utpotè qui ne belli quidem in me jura ſervaveris; tamen ſi veneris ſupplex, & Matrem, & Cõjugem, & Liberos ſinè pretio recepturum te eſſe promitto. Et vincere, & conſulere victis ſcio. Quòd ſi te Nobis cõmittere times, dabimus fidem impunè venturum. De cætero, cùm mihi ſcribes, memento, non ſolùm Regi te, ſed etiam tuo, ſcribere. Ad hanc perferendam Theriſippus miſſus. Ipſe in Phœnicem deinde deſcendit, & oppidũ Byblon traditum recepit. Inde ad Sidona ventum eſt urbem vetuſtate, famaque conditorum inclytam. Regnabat in ea Strato, Darii opibus adjutus: ſed quia deditionem, magis populariũ, quam ſua ſpõte, fecerat, Regno viſus

indignus: Hephęstioniq.ue permissum, ut, quem eo fastigio Sidones dignissimum arbitrarentur, constitueret Regem. Erant Hephæstioni hospites, clari inter suos juvenes, qui, facta ipsis potestate regnandi, negaverunt, quemquam patrio more in id fastigium recipi, nisi Regia stirpe ortum. Admiratus Hephæstio magnitudinẽ animi spernentis, quod alii per ignes, ferrumque peterent: Vos quidem macti virtute, inquit, estote, qui primi intellexistis, quantò majus esset Regnum fastidire, quã accipere. Cæterùm date aliquem Regiæ stirpis, qui meminerit, à vobis acceptum habere se Regnum. At illi, cùm multos imminere tantæ spei cernerent, singulis amicorum Alexandri ob nimiam Regni cupiditatẽ adulantes, statuunt, neminem esse potiorem, quàm Abdolonymum quemdam, longa quidem cognatione stirpi regiæ annexum; sed ob inopiam suburbanum hortum exigua colentem stipe. Causa ei paupertatis, sicut plerisque, probitas erat: intentusque operi diurno, strepitum armorum, qui totam Asiam concus-

serat,

ferat, non exaudiebat. Subitò deinde, de quibus antè dictum est, cum Regiæ vestis insignibus hortum intrant: quem fortè steriles herbas eligens, Abdolonymus repurgabat. Tunc Rege eo salutato, alter ex his: Habitus, inquit, hic, quem cernis in meis manibus, cum isto squalore permutandus tibi est. Ablue corpus illuvie, æterniſque sordibus squalidum. Cape Regis animum, & in eam fortunam, qua dignus es, istam continentiam profer. Et cùm in Regali solio residebis, vitæ, necisque omnium civium dominus, cave obliviscaris hujus status, in quo accipis Regnum: imò herculè, propter quem. Somnio similis res Abdolonymo videbatur. Interdum, satisne sani essent, qui tam protervè sibi illuderent, percontabatur. Sed, ut cunctanti squalor ablutus est, & injecta vestis purpurâ, auroque distincta, & fides à jurantibus facta serio, jam Rex, iisdem comitibus, in Regiam pervenit. Fama, ut solet, strenuè totas urbes discurrit: aliorum studium, aliorum indignatio eminebat. Ditissimus quisque humilitatem, inopiamque

ejus apud amicos Alexandri criminabatur. Admitti eum Rex protinus juſsit, diuque contemplatus, Corporis, inquit, habitus, famæ generis non repugnat: ſed libet ſcire, inopiam, qua patientia tuleris. Tum ille: Utinam, inquit, eodem animo Regnum pati poſsim. Hæ manus ſuffecêre deſiderio meo: nihil habenti, nihil defuit. Magnæ indolis ſpeciem ex hoc ſermone Abdolonymi cepit. Itaque non Stratonis modò regiam ſuppellectilem attribui ei juſsit; ſed pleraque etiam ex Perſica præda: regionẽ quoque urbi appoſitam, ditioni ejus adjecit. Interea Amyntas, quem ad Perſas ab Alexandro transfugiſſe diximus, cum quatuor millibus Græcorum, ipſum ex acie perſecutis, fugâ Tripolim pervenit. Inde in naves militibus impoſitis, Cyprum tranſmiſsit: & cûm in illo ſtatu rerum id quemque, quod occupaſſet, habiturum arbitraretur, velut certo jure poſſeſſum, Ægyptum petere decrevit, utrique Regi hoſtis, & ſemper ex ancipiti mutatione temporum pendens: hortatuſque milites ad ſpẽtantæ rei, docet, Sabacem, Prætorem

Ægyp-

Ægypti cecidisse in acie: Persarum præsidium & sinè Duce esse, & invalidum: Ægyptios semper Prætoribus eorum infensos, pro sociis ipsos, non pro hostibus æstimaturos. Omnia experiri necessitas cogebat: quippe cùm primas spes fortuna destituit, futura præsentibus videntur esse potiora. Igitur conclamant, duceret, quò videretur. Atque ille utẽdum animis, dum spe calerent, ratus, ad Pelusii ostium penetrat, simulans à Dario se esse præmissum. Potitus ergo Pelusii, Memphim copias promovit: ad cujus famam Ægyptii, vana gens, & novandis, quàm gerẽdis aptior rebus, ex suis quisque vicis, urbibusque ad hoc ipsum concurrunt, ad delenda præsidia Persarum: qui territi, tamen spem obtinendi Ægyptum non amiserunt. Sed eos Amyntas prælio superatos in urbem compellit, castrisque positis, victores ad populandos agros eduxit, ac velut in medio positis omnibus, hostiũ cuncta agebantur. Itaque Mazeces, quamquàm infelici prælio suorum animos territos esse cognoverat: tamen palantes, & victoriæ fiduciâ incautos

cautos ostentans, perpulit, nè dubitarent ex urbe erumpere, & res amissas recuperare. Id consilium non ratione prudentius, quàm eventu felicius fuit. Ad unum omnes cum ipso Duce occisi sunt. Has pœnas Amyntas utrique Regi dedit, nihilo magis ei, ad quem transfugerat, fidus, quàm illi, quem deseruerat, Darii Prætores, qui prælio apud Issum superfuerant, cum omni manu, quę fugientes secuta erat, assumptâ etiam Cappadocum, & Paphlagonum juventute, Lydiam recuperare tentabant. Antigonus, Prætor Alexandri, Lydiæ præerat: qui, quamquàm plerosque militum ex præsidiis ad Regem dimiserat, tamen, Barbaris spretis, in aciem suos eduxit. Eadem illic quòque fortuna partium fuit: tribus præliis alia, atque alia regione commissis, Persæ superiores fuerunt. Eodem tempore classis Macedonum ex Græcia accita, Aristomenem, qui ad Hellespontiorum oram recuperandam à Dario erat missus, captis ejus, aut demersis navibus, superat. A Milesiis deinde Pharnabazus, Præfectus Persicæ classis pecuniâ exactâ, & præsidio in urbe Chium in-

introducto, centum navibus Andrũ, & inde Syphnum petiit: eas quoque insulas præsidiis occupat, pecunia mulctat. Magnitudo belli, quod ab opulentissimis Europæ, Asiæque Regibus in spem totius orbis occupandi gerebatur, Græciæ quoque, & Cretæ arma commoverat. Agis, Lacedæmoniorum Rex, octo millibus Græcorum, qui ex Cilicia profugi domos repetiêrant, contractis, bellum Antipatro, Macedoniæ Præfecto, moliebatur, Cretenses has, aut illas partes secuti, nunc Spartanorum, nunc Macedonum præsidiis occupabantur. Sed leviora inter illos fuêre discrimina, unum certamen, ex quo cætera pendebant, intuente fortuna.

2. Jam tota Syria, jam Phœnicc quoque, excepta Tyro, Macedonum erant: habebatque Rex castra in continenti, â quo urbem angustum fretum dirimit. Tyrus, & claritate, & magnitudine ante omnes urbes Syriæ, Phœnicisque memorabilis, faciliùs societatem Alexandri acceptura videbatur, quàm imperium. Coronam igitur auream Legati donum afferebant, commea-

tusque largè, & hospitaliter ex oppido adduxerant. Ille dona, ut ab amicis, accipi jussit, benignèque Legatos allocutus, Herculi (quem præcipuè Tyrii colerent) sacrificare velle se, dixit: Macedonum Reges credere, ab illo Deo ipsos genus ducere: se verò, ut id faceret, etiam oraculo monitum. Legati respondent, esse Templũ Herculis extra urbem in ea sede, quam Palætyron ipsi vocant. Ibi Regem Deo sacrum ritè facturũ. Non tenuit iram Alexander, cujus alioquin potens non erat. Itaque, vos quidẽ, inquit, fiducia loci, quòd insulam incolitis, pedestrem hunc exercitum spernitis; sed brevi offendam in continenti vos esse. Proinde sciatis licet, aut intraturum me urbem, aut oppugnaturum. Cum hoc responso dimissos monere amici cœperunt, ut Regem, quem Syria, quem Phœnice recepisset, ipsi quoque urbem intrare paterentur. At illi, loco satis fisi, obsidionem ferre decreverunt: namque urbem à continenti quatuor stadiorum fretum dividit, Africo maximè objectum, crebros ex alto fluctus in littus evol-

vens,

vens. Nec accipiēdo operi, quo Macedones continenti insulam jungere parabant, quidquam magis, quàm ille ventus, obstabat. Quippe vix leni, & tranquillo mari moles agi possunt. Africus verò prima quæque congesta pulsu illisa mari subruit: nec ulla tam firma moles est, quam non exedant undę per nexus operis manantes, & ubi acrior flatus extitit, summi operis fastigio superfusę. Prętęr hanc difficultatem, haud minor alia erat: muros, turresque urbis prælta mare ambiebat. Non tormenta, nisi è navibus procul excussa, emitti, non scalæ mœnibus applicari poterant. Præceps in salum murus pedestre interceperat iter: naves nec habebat Rex, &, si admovisset, pendentes, & instabiles missilibus arceri poterant. Inter quæ, haud parva dictu res Tyriorum fiduciam accendit. Carthaginensium Legati ad celebrandum anniversarium sacrum more patrio tunc venerant: quippe Carthaginem Tyrii condiderunt, semper Parentum loco culti. Hortari ergo Pœni cœperunt, ut obsidionem forti animo paterentur;

brevi Carthagine auxilia ventura: namque ea tempestate magna ex parte Punicis classibus maria obtidebãtur. Igitur bello decreto, per muros, turresque tormenta disponunt: arma junioribus dividunt: opificesque, quorum copia urbs abundabat, in officinas distribuunt. Omnia belli apparatu strepunt: ferreæ quoque manus (harpagonas vocant) quas operibus hostium injicerent, corvique, & alia tuendis urbibus excogitata, præparabantur. Sed cùm fornacibus ferrum, quod excudi oportebat, impositum esset, admotisque follibus ignem flatu accenderent, sanguinis rivi sub ipsis flammis extitisse dicuntur; idque omen in Macedonum metum verterunt Tyrii. Apud Macedonas quoque, cùm fortè panem quidam militum frangeret, manantis sanguinis guttas notaverunt. Territoque Rege, Aristander peritissimus vatum respondit: si extrinsecus eruor fluxisset, Macedonibus id triste futurum. Cõtrà, cùm ab interiore parte manaverit; ubi, quam obsidere destinassent, exitium portendere. Alexander cùm & classem

sem procul haberet, & longam obsidionem magno sibi ad cætera impedimento videret fore, caduceatores, qui ad pacem eos compellerent, misit: quos Tyrii contra jus gentium occisos præcipitaverunt in altum. Atque ille suorum tan indigna nece commotus, urbem obsidere statuit. Sed antè jacienda moles erat, quæ urbem continenti committeret. Ingens ergo animos militum desperatio incessit, cernentium profundum mare, quod vix divina ope posset impleri: quæ saxa tam vasta, quas tàm proceras arbores posse reperiri? Exhauriẽdas esse regiones, ut illud spatium aggeraretur: & exæstuare semper fretum, quóque arctiùs volutetur inter insulam & continentem, hoc acriùs furere. At ille haudquaquam rudis tractandi militares animos, speciem sibi Herculis in somno oblatam esse pronuntiat, dexteram porrigentis: illo Duce, illo aperiente, in urbem intrare se visum. Inter hæc caduceatores interfectos, gentium jura violata referebat. Unam esse urbem, quæ cursum victoris morari ausa esset. Ducibus deinde negotium

batur, ut ſuos quiſque caſtiget: ſatiſque omnibus ſtimulatis, opus orſus eſt. Magna vis ſaxorum ad manũ erat, Tyro vetere præbente: materies ex Libano monte ratibus, & turribus faciendis vehebatur. Jamque à fundo maris in altitudinem montis opus excreverat, nondum tamẽ aquæ faſtigium æquabat: &, quo longiùs moles agebatur à littore, hoc magis quicquid ingerebatur, prealtum abſorbebat mare: cùm Tyrii, parvis navigiis admotis, per ludribrium exprobabant, illos armis inclytos, dorſo, ſicut jumenta, onera geſtare. Interrogabant etiam, num major Neptuno eſſet Alexander? Hæc ipſa inſectatio alacritatem militum accendit. Jamque paululum moles aquam eminebat, & ſimul aggeris latitudo creſcebat, urbique admovebatur: cùm Tyrii, magnitudine molis, cujus incrementum eos antè fefellerat, conſpecta, levibus navigiis nõdum commiſſum opus circuire cœperunt: miſſilibus eos quoq; qui pro opere ſtabant, inceſſere. Multis ergo impunè vulneratis, cùm & removere, & appellere ſcaphas in ex-

expedito non esset, ad curam semet-ipsos tuendi ab opere converterant. Igitur ex jumentis coria, velaque jussit obtendi, ut extra teli jactum essent: duasque turres ex capite molis erexit, è quibus in subeuntes scaphas tela ingeri possent. Contrà, Tyrii navigia procul à conspectu hostium littori appellunt, expositisque militibus, eos, qui saxa gestabant, obtrũcant. In Libano quòque Arabum agrestes, incompositos Macedonas aggressi, triginta ferè interficiunt, paucioribus captis.

3. Ea res Alexandrum dividere copias coegit. Et, nè segniter assidere uni urbi videretur, cperi Perdiccam, Craterumque præfecit: ipse cũ expedita manu Arabiam petiit. Inter hæc Tyrii navem magnitudine eximia, saxis, arenaque à puppi oneratam, ita ut multùm prora emineret, bitumine, ac sulphure illitam remis concitaverunt: & cùm magnam vim venti vela quòque concepissent, celeriter ad molem successit. Tunc, prorâ ejus accensâ, remiges desiliêre in scaphas, quæ ad hoc ipsum præparatæ, sequebantur. Navis autem,

igne

igne concepto, latiùs fundere incendium cœpit: quod, priusquàm posset occurri, turres, & cætera opera in capite molis posita comprehendit. At qui desiliérant in parva navigia, faces, & quidquid alendo igni aptum erat, in eadem opera ingerunt. Jamque non modò Macedonum turres, sed etiam summa tabulata, conceperant ignem: cùm ii, qui in turribus erant, partim haurirentur incendio, partim, armis omissis, in mare semetipsi immitterent. At Tyrii, qui capere eos, quàm interficere mallẽt, natantium manus stipitibus, saxisque lacerabant, donec debilitati in punè navigiis excipi possent. Nec incendio solùm opera consumpta: sed fortè eodem die vehementior ventus motum ex profundo mare illisit in molem, crebrisque fluctibus compages operis verberatæ se laxavere, saxaque interfluens unda, medium opus rupit. Proruptis igitur lapidum cumulis, quibus injecta terra sustinebatur, præceps in profundum ruit, tantæque molis vix ulla vestigia invenit ab Arabia rediens Alexander. Hic (quod in adversis rebus solet fieri)

alius

alius in alium culpam referebat, cùm omnes veriùs de ſævitia maris queri poſſent. Rex novi operis molem orſus, in adverſum ventum, non latere; ſed recta fronte direxit, quod cętera opera, velut ſub ipſo latentia, tuebatur. Latitudinem quòque aggeri adjecit, ut turres in medio erectæ procul teli jactu abeſſent. Totas autem arbores cum ingentibus ramis in altum jaciebant, deinde ſaxis onerabant. Rurſus cumulo eorum alias arbores injiciebant. Tum humus aggerebatur, ſuper quæ alia ſtrue ſaxorum, arborumque cumulata, velut quodam nexu continens opus junxerant. Nec Tyrii, quidquid ad impediendam molem excogitari poterat, ſegniter exequebantur. Præcipuum auxilium erat, qui procul hoſtium conſpectu ſubibant aquam, occultoque lapſu ad molem uſque penetrabant, falcibus palmites arborum eminentium ad ſe trahentes: quę ubi ſecutæ erant, pleraque ſecum in profundum dabant: tum levatos onere ſtipites, truncoſque arborum haud ægrè moliebantur. Deinde totum opus, quod ſtipitibus fuerat innixũ, fun-

fundamento lapſo, ſequebatur. Ægro animi Alexandro, & utrum perſeveraret, an abiret, ſatis incerto, claſsis Cypro advenit. Eodemque tempore Cleander, cum Græcis militibus in Aſiam nuper advectus, centum & octoginta navium claſſem in duo dividit cornua. Lævum Pythagoras, Rex Cypriorum cum Cratero tuebatur: Alexandrum in dextero quinqueremis Regia vehebat. Nec Tyrii, quàmquam claſſem habebant, auſi navale inire certamẽ, triremes omnes ante ipſa mœnia oppoſuerunt, quibus Rex invectus, ipſas demerſit. Poſtera die, claſſe ad mœnia admota, undique tormentis, & maximè arietum pulſu, muros quatit: quos Tyrii, raptim obſtructis ſaxis, refecerunt. Interiorem quoque murum, ut, ſi prior fefelliſſet, illo ſe tuerentur, undique orſi. Sed undique vis mali urgebat: moles intra teli jactum erat: claſsis mœnia circuibat: terreſtri ſimul, navalique clade obruebantur. Quippe binas quadriremes Macedones inter ſe ita junxerant, ut proræ cohærerent: puppes intervallo, quantum capere poterant, diſtarent. Hoc puppium in-

intervallum, antennis, asseribusque validis deligatis, superque eos pontibus stratis, qui militem sustinerent, impleverant: sic instructas quadriremes ad urbem agebant: inde missilia in propugnantes ingerebantur tutò, quia proris miles tegebatur. Media nox erat, cùm classem, sicuti dictum est, paratam circuire urbem jubet: jamque naves urbi undique admovebantur, & Tyrii desperatione torpebant, cùm subitò spissæ nubes intendere se Cœlo, & quidquid lucis internitebat, effusa caligine, extinctum est. Tum inhorrescens mare paulatim levari, deinde acriùs vento concitatum, fluctus ciere, & inter se navigia collidere. Jamque scindi cœperant vincula, quibus connexæ quadriremes erant, ruere tabulata, & cum ingenti fragore in profundum secum milites trahere. Neque enim conferta navigia ulla ope in turbido regi poterant. Miles ministeria nautarum, remex militis officia turbabat: &, quod in hujusmodi casu accidit, periti ignaris parebant: quippe gubernatores aliàs imperare soliti, tum metu mortis jussa exequebantur.

bantur. Tandem remis pertinaciùs everberatum mare, veluti eripientibus navigia classicis cessit, appulsaque sunt littori lacerata pleraque. Iisdem diebus fortè Carthaginensiũ Legati triginta superveniunt, magis obsessis solatium, quàm auxilium allaturi: quippe domestico bello Pœnos impediri, nec de imperio, sed pro salute dimicare nuntiabant. Syracusani tunc Africam urebant, & haud procul Carthaginis mœnibus locaverant castra. Non tamen defecêre animis Tyrii, quàmquam ab ingenti spe destituti erant: sed conjuges, liberosque devehendos Carthaginem tradiderunt, fortiùs, quidquid accideret, laturi, si charissimam sui partem extra communis periculi sortem habuissent. Cúmque unus è civibus concioni indicâsset, oblatam esse per somnum sibi speciem Apollinis, quem eximia religione colerent, urbem deserentis, molémque à Macedonibus factam in salo, in sylvestrem saltum esse mutatam: quàmquam author levis erat, tamen ad deteriora credenda proni metu, aureâ catenâ devinxêre simulacrum, Araq̃

Her-

Herculis, cujus numini urbẽ dicaverant, inſervêre vinculum, quaſi illo Deo Apollinẽ retenturi. Syracuſis id ſimulacrum devexerant Pœni & in majore locaverant patria, multiſque aliis ſpoliis urbium à ſemet captarum, non Carthaginem magis, quàm Tyrum ornaverãt. Sacrum quòque, quod quidem Diis minimè cordi eſſe crediderint, multis ſæculis intermiſſum repetendi authores quidam erant, ut ingenuus puer Saturno immolaretur, quod ſacrilegium verius, quàm ſacrum, Carthaginenſes à conditoribus traditum, uſque ad excidium urbis ſuæ feciſſe dicuntur: ac niſi ſeniores obſtitiſſent, quorum conſilio cuncta agebantur, humanitatem dira ſuperſtitio viciſſet. Cæterùm efficacior omni arte imminens neceſsitas, non uſitata modò præſidia, ſed quædam etiam nova admovit. Namque ad implicanda navigia, quæ muros ſubibant, validis aſſeribus corvos, & ferreas manus cum uncis, ac falcibus illigaverant, ut cùm tormento aſſeres promoviſſent, ſubitò laxatis funibus injicerent. Unci quòque, & falces ex iiſdem aſſeribus

tribus dependentes, aut propugnatores, aut ipsa navigia lacerabant. Clypeos verò æneos multo igne torrebant, quos repletos fervidâ arenâ, cœnoque decocto, è muris subitò devolvebant: nec ulla pestis magis timebatur. Quippe ubi loricam, corpusque fervens arena penetraverat, nec ulla vi excuti poterat, & quicquid attigerat, perurebat: jacientesque arma, laceratis omnibus, queis protegi poterant, vulneribus inulti patebant. Corvi verò, & ferreæ manus tormentis emissæ, pleroſque rapiebant.

4. Hîc Rex fatigatus, statuerat, soluta obsidione, Ægyptum peterè: quippe, cùm Asiam ingenti celeritate percurrisset, circa muros unius urbis hærebat, tot maximarum rerum opportunitate dimissa. Cæterùm tam discedere irritum, quàm morari pudebat. Famam quoque, qua plura, quàm armis everterat, ratus leviorem fore, si Tyrum, quasi testem se posse vinci, reliquisset. Igitur nè quid inexpertum omitteret, plurès naves admoveri jubet, delectoſque militū imponi. Et fortè bellua

Iſua inuſitatæ magnitudinis ſuper ipſos fluctus dorso eminens, ad molem, quam Macedones jecerant, ingens corpus applicuit, diverberatiſque fluctibus allevans ſemet, utrimque conſpecta eſt. Deinde à capite molis rurſus alto ſe immerſit: ac modò ſuper undas eminens magna ſui parte, modò ſuperfuſis fluctibus condita, haud procul munimentis urbis emerſit. Utriſque lætus fuit belluæ aſpectus. Macedones iter jaciendo operi moſtraſſe eam augurabantur. Tyrii, Neptunum occupati maris vindicẽ abripuiſſe belluam, ac molem brevi profectò ruituram: lętique omine eo, ad epulas dilapſi, onerarẽre ſe vino, quo graves, orto Sole, navigia conſcendunt, redimita coronis, floribuſque: adeò victorię non omen modò; ſed etiam gratulationem perceperant. Fortè Rex claſſem in diverſam partem agi juſſerat, triginta minoribus navigiis relictis in littore, è quibus Tyrii duobus captis, cętera ingenti terruerant metu: donec ſuorum clamore audito, Alexander claſſem littori, à quo fremitus acciderat, admovit. Prima è Ma-

ce-

Macedonum navibus quinqueremis, velocitate inter cæteras eminens, occurrit: quam ut conspexêre Tyrii, duę è diverso in latera ejus invectæ sunt, in quarum alteram quinqueremis eadem concitata, & ipsa rostro icta est, & illam invicem tenuit. Jamque ea, quæ non cohærebat, libero impetu evecta, in aliud quinqueremis latus invehebatur, cùm opportunitate mira triremis è classe Alexandri, in eam ipsam, quæ quinqueremi imminebat, tanta vi impulsa est, ut Tyrius gubernator in mare excuteretur è puppi. Plures deinde Macedonum naves supervenium, & Rex quòque aderat; cùm Tyrii inhibentes remos, ęgrè evellere navem, quę hærebat, portumque omnia simul navigia repetunt. Confestim Rex insequutus, portū quidem intrare non potuit, cùm procul è muris missilibus submoveretur: naves autem omnes ferè, aut demersit, aut cepit. Biduo deinde ad quietem dato militibus, jussitque & classem, & machinas pariter admovere, & undique territis instare, ipse in altissimam turrim ascendit,

dit, ingenti animo, periculo majore: quippe regio insigni, & armis fulgentibus conspicuus, unus præcipuè telis petebatur, & digna prorsus spectaculo edidit: multos è muris propugnantes hastâ transfixit: quosdam etiam cominus gladio, clypeoque impulsos præcipitavit: quippe turris, ex qua dimicabat, muris hostium propemodùm cohærebat. Jamque crebris arietibus saxorum cōpage laxata, munimenta defecerant, & classis intraverat portum, & quidam Macedonum in turres hostium desertas evaserant: cùm Tyrii, tot simul malis victi, alii supplices in templa confugiunt, alii foribus ædium obseratis occupant liberum mortis arbitrium: nonnulli ruunt in hostem, haud inultè tamen perituri. Magna pars summa tectorum obtinebat; saxa, & quidquid manibus fors dederat, ingerentes subeuntibus. Alexander, exceptis, qui in templa confugerant, omnes interfici, ignemque tectis injici jubet. His per præcones pronuntiatis, nemo tamen armatus opem à Diis petere sustinuit. Pueri, virgineſque templa

compleverant: viri in veſtibulo ſuorum quiſque ædium ſtabant, parata ſævientibus turba. Multis tamen ſaluti fuêre Sidonii, qui intra Macedonum præſidia erant. Hi urbem quidem inter victores intraverant; ſed cognationis cum Tyriis memores (quippe utramque urbem Agenorem condidiſſe credebant) multos Tyriorum etiam protegentes ad ſua perduxêre navigia: quibus occultatis, Sidona devecti ſunt. Quindecim millia hoc furto ſubducta ſævitiæ ſunt. Quantumque ſanguinis fuſum ſit, vel ex hoc exiſtimari poteſt, quòd intra munimenta urbis ſex millia armatorum trucidata ſunt. Triſte deinde ſpectaculum victoribus ira præbuit Regis. Duo millia, in quibus occidendis defecerat rabies, crucibus affixi, per ingens littoris ſpatium pependerunt. Carthaginenſium Legatis pepercit, addita denuntiatione belli, quod præſentium rerum neceſsitas moraretur. Tyrus ſeptimo menſe, quàm oppugnari cœpta erat, capta eſt: urbs & vetuſtate originis, & crebra fortunæ varietate ad memo-

riam

riam posteritatis insignis, condita ab Agenore. Diu mare, non vicinum modò; sed quodcumque classes ejus adierunt, ditionis suę fecit: &, si famæ libet credere, hæc gens literas prima aut docuit, aut didicit. Colonię certè ejus penè orbe toto diffusæ sunt. Carthago in Africa, in Bœotia Thebæ, Gades ad Oceanum. Credo, libero commeantes mari, sępiùsque adeundo cæteris incognitas terras, elegisse sedes juventuti, qua tunc abundabant: seu quia crebris motibus terræ (nam hoc quòque traditur) cultores ejus fatigati, nova, & externa domicilia armis sibimet quęrere cogebantur. Multis ergo casibus defuncta, & post excidium renata; nunc tamen longa pace cuncta refovente, sub tutela Romanæ mansuetudinis acquiescit.

5. Iisdem fermè diebus Darii literæ allatæ sunt, tandem ut Regi scriptæ. Petebat, uti filiam suam (Statyræ erat nomen) nuptiis Alexander sibi adjungeret. Dotem fore omnem Regionem inter Hellespontum, & Halyn amnem sitam: inde

Orientem ſpectantibus terris contentum ſe fore. Si fortè dubitaret, quod offerretur, accipere, nunquàm diu eodem veſtigio ſtare fortunam, ſemperque homines, quantamcumque fœlicitatem habeant, invidiam tamen ſentire majorem. Vereri, nè ſe avium modo, quas naturalis levitas ageret ad ſidera, inani, ac puerili mentis affectu efferret. Nihil difficilius eſſe, quàm in illa ætate tantam capere fortunam. Multas ſe adhuc reliquias habere, nec ſemper in anguſtiis poſſe deprehendi. Tranſeundum eſſe Alexandro Euphratem, Tigrimque, & Araxen, & Hydaſpen, magna munimenta Regni ſui. Veniendum in campos, ubi paucitate ſuorum erubeſcendum ſit. Mediam, Hyrcaniam, Bactra, & Indos, Oceani accolas, quando aditurum, vel Sogdianos, & Arachoſios, nomine tantùm notos? Cæteraſque Gentes ad Caucaſum, & Tanaim pertinentes? Seneſcendum fore, tantum terrarum, vel ſinè prælio obeunti. Se verò ad ipſum vocare deſineret: namque illius exitio ſe eſſe venturum. Alexander his, qui-

lite-

literas attulerant, respondit: Darium sibi aliena promittere: quod totum amiserit, velle partiri. Doti sibi Darii Lydiam, Joniam, Æolidem, Hellesponti oram, victoriæ suæ præmia: leges autem à victoribus dici, accipi à victis. In utro statu ambo essent, si solus ignoraret, quàm primùm Marte decerneret: se quoque, cùm transisset mare, non Ciliciam, aut Lydiam (quippe tanti belli exiguam hanc esse mercedem) sed Persepolim, caput Regni ejus, Bactra deinde, Ecbatana, ultimique Orientis oram Imperio suo destinasse: quocumque ille fugere potuisset, ipsum sequi posse: desineret terrere fluminibus, quem sciret maria transisse. Reges quidem invicem hæc scripserant. Sed Rhodii urbem suam portusque dedebant Alexandro. Ille Ciliciam Socrati tradiderat: Philotæ regioni circa Tyrum jusso præsidere, Syriam, quæ Cœle appellatur, Andromacho Parmenio tradiderat, bello, quod supererat, interfuturus. Rex, Hephæstione Phœnicis oram classe prætervehi jusso, ad urbem Gazam cum omnibus copiis venit.

Iisdem ferè diebus solemne erat ludicrum Isthmiorum, quod conventu totius Græciæ celebratur. In eo concilio, ut sunt Græcorum temporaria ingenia, decernunt, ut duodecim legarentur ad Regem, qui ob res pro salute Græciæ, ac libertate gestas, coronam auream donum victoriæ ferrent. Iidem paulò antè incertæ famæ captaverant auram, ut quòcumque pendentes animos tulisset fortuna, sequerentur. Cæterùm non ipse modò Rex cbibat urbes, imperii jugum adhuc recusantes; sed Prætores quòque ipsius, egregii Duces, pleraque invaserant, Chalas Paphlagoniam, Antigonus Lycaoniam, Balacrus, Idarne Prætore Darii superato, Miletum cœpit. Amphoterus, & Hegilochus, centum sexaginta navium classe: insulas inter Achaiam, atque Asiam in ditionem Alexandri redegerunt: Tenedo quòque recepta, incolis ultrò vocantibus, statuerant & Chiom occupare. Sed Pharnabazus, Darii Prætor, comprehensis, qui res ad Macedonas trahebant, rursus Apollonidi, & Athenagoræ, suarum partium

tium viris, urbem cum modico præsidio militum tradit. Præfecti Alexandri in obsidione urbis perseverabant, non tam suis viribus, quàm ipsorum, qui obsidebantur, voluntate: nec fefellit opinio. Namque inter Apollonidem, & Duces militum orta seditio, irrumpendi in urbem occasionem dedit. Cùmque portâ effractâ cohors Macedonum intrâsset, oppidani olim consilio proditionis agitato, aggregant se Amphotero, & Hegilocho; Persarumque præsidio cæso, Pharnabazus cum Apollonide, & Athenagora vincti traduntur: xii. triremes cum suo milite, ac remige, præter eas, triginta naves, & piratici lembi, Græcorumque tria millia à Persis mercede conducta. His in supplementum copiarum suarum distributis, piratisque supplicio affectis, captivos remiges adjecêre classi suæ. Fortè Aristonicus Methymnæorum Tyrannus, cum piraticis navibus, ignarus omnium, quæ ad Chium acta erant, primâ vigilia ad portûs claustra successit: interrogatusque à custodibus, quis esset? Aris-

tonicum ad Pharnabazum venire, respondit. Illi Pharnabazum quidem jam quiescere, & non posse tum adiri: cæterùm patere socio, atque hospiti portum, & postero die Pharnabazi copiam fore, affirmant. Nec dubitavit Aristonicus primus intrare. Secuti sunt Ducem piratici lembi: ac dum applicant navigia crepidini portûs, objicitur à vigilibus claustrum, & qui proximi excubabant, ab iisdem excitantur; nulloque ex his auso repugnare, omnibus catenæ injectæ sunt: Amphotero deinde, Hegilochoque traduntur. Hinc Macedones transiêre Mitylenem, quam Chares Atheniensis nuper occupatam, duorum millium Persarum præsidio tenebat: sed cùm obsidionem tolerare non posset, urbe tradita, passus est, ut incolumi abire liceret. Imbrum petit. Deditis Macedones pepercerunt.

61 Darius, desperata pace, quam per literas, legatosque impetrari posse crediderat, ad reparandas vires, bellumque impigrè renovandum intendit animum. Duces ergo copiarum Babyloniam convenire;

Bellum

Beſſum quòque, Bactrianorum Ducem, perquàm maximè poſſet exercitu coacto, deſcendere ad ſe jubet. Sunt autem Bactriani inter illas gentes promptiſsimi, horridis ingeniis, multùmque à Perſarum luxu abhorrentibus, ſiti haud procùl à Scytharum bellicoſiſsima gente, & rapto vivere aſſueta: ſemperque in armis erant. Sed Beſſus, ſuſpectâ perfidiâ, haud ſanè æquo animo in ſecundo ſe continens gradu, Regem terrebat. Nam cùm Regnum affectaret, proditio, qua ſola id aſſequi poterat, timebatur. Cæterùm Alexander, quam regionem Darius petiiſſet, omni cura veſtigans, tamen explorare non poterat: more quodam Perſarum, arcana Regum mira celantium fide: non metus, non ſpes elicit vocem, qua prodantur occulta: vetus diſciplina Regum ſilentium, vitæ periculo ſanxerat. Lingua graviùs caſtigatur, quàm ullum probrum: nec magnam rem ſuſtineri poſſe credunt ab eo, cui tacere grave ſit, quod hominis facillimum voluerit eſſe natura. Ob hanc cauſam Alexander omnium

quæ apud hoſtem gererentur, ignarus, urbem Gazam obſidebat. Præerat ei Batis eximiæ in Regem tuum fidei, modicoque præſidio muros ingentis operis tuebatur. Alexander, æſtimato locorum ſitu, agi cuniculos juſsit, facili, ac levi humo acceptante occultum opus, quippe multam arenam vicinum mare evomit, nec ſaxa, coteſque, quę interpellent ſpecus, oſtabant. Igitur ab ea parte, quam oppidani conſpicere non poſſent, opus orſus, ut à ſenſu ejus averteret, turres muris admoveri jubet. Sed eadem humus admovendis inutilis turribus, deſidente ſabulo, agilitatem rotarum morabatur, & tabulata turrium perfringebat: multique vulnerabantur impunè, cùm idem, recipiendis, qui admovendis turribus, labor eos fatigaret. Ergo receptui ſigno dato, poſtero die muros coronâ circumdari juſsit. Ortoque Sole, priùs quàm admoveret exercitum, opem Deûm expoſcens, ſacrum patrio more faciebat. Fortè prætervolans corvus, glebam, quam unguibus ferebat, ſubitò amiſit: quæ cùm Regis capiti incidiſſet, reſoluta de-

defluxit. Ipsa autem avis in proxima turre consedit. Illita erat turris bitumine, ac sulphure, in qua alis hærentibus frustrà se allevare conatur, a circumstantibus capitur. Digna res visa, de qua vates consulerentur, & erat non intactus ea superstitione mentis. Ergo Aristander, cui maxima fides habebatur, urbis quidem excidium augurio illo portendi; cæterùm periculum esse, nè Rex vulnus acciperet. Itaque monuit, nequid eo die inciperet. Ille, quàmquam unam urbem sibi, quominùs securus Ægyptum intraret, obstare ægrè ferebat, tamen paruit vati, signumque receptui dedit. Hinc animus crevit obsessis: egressique portâ, recedentibus inferunt signa cunctationem hostium fore suam occasionem rati. Sed acriùs, quàm constantiùs prælium inierunt: quippe, ut Macedonum signa circumagi vidêre, repentè sistunt gradum. Jamque ad Regem præliantium clamor pervenerat, cùm denuntiati periculi haud famè memor, loricam tamen, quam raro induebat, amicis orantibus, sumpsit, & ad prima signa pervenit.

Quo conſpecto, Arabs quidam Darii miles, majus fortunâ ſuâ facinus auſus, clypeo gladium tegens, quaſi trasfuga genibus Regis advolvitur. Ille aſſurgere ſupplicem, recipique inter ſuos juſſit. At gladio Barbarus ſtrenuè in dextram translato, cervicem appetit Regis: qui, exigua corporis declinatione evitato ictu, in vanum manum Barbari lapſam amputat gladio: denuntiato in illum diem periculo (ut arbitrabatur ipſe) defunctus. Sed, ut opinor, inevitabile eſt fatum: quippe dum inter primores promptiùs dimicat, ſagittâ ictus eſt, quam per loricam adactam, ſtantem in humero, medicus ejus Philippus evellit. Plurimus deinde ſanguis manare cœpit; omnibus territis, quia quàm altè penetraſſet teſum, lorica obſtante, non cognoverant. Ipſe, nec oris quidem colore mutato, ſupprimi ſanguinem, & vulnus obligari juſſit. Diu ante ipſa ſigna, vel diſſimulato, vel victo dolore, perſtiterat, cùm ſuppreſſus paulò antè ſanguis medicamento, quo retentus erat, manare latiùs cœpit, & vulnus, quod recens adhuc, do-

dolorem non moverat, frigente sanguine intumuit. Linqui deinde animo, & submitti genu cœpit: quem proximi exceptum in castra recepe-runt. Et Batis interfectum ratus, ur-bem ovans victoria repetit. At Alexander, nondum percurato vulnere, aggerem, quo mœniam altitudinem æquaret, extruxit, & pluribus cuniculis muros subrui jussit. Oppidani ad pristinum fastigium murorum, novum extruxere munimentum: sed nè id quidem turres aggeri impositas æquare poterat. Itaque interiora quoque urbis infesta telis erant. Ultima pestis urbis fuit, cuniculo subrutus murus, per cujus ruinas hostis intravit. Ducebat ipse Rex antesignanos: & dum incautiùs subit, saxo crus ejus affligitur. Innixus tamen telo, nondum prioris vulneris obducta cicatrice, inter primores dimicat: ira quoque accensus, quòd duo in obsidione urbis ejus acceperat vulnera. Batim, egregia edita pugna, multisque vulneribus confectum, defemerant sui: nec tamen segniùs prælium capessebat, lubricis armis, suo pariter, atque hos-

tium ſanguine: cùm, undique telis circumducto, Alexander inſolenti gaudio juvenis elatus, aliàs virtutem etiam in hoſte miratus: Non, ut voluiſti, inquit, morieris, Bati: ſed quidquid tormentorum in captivum inveniri poteſt, paſſurum eſſe te cogita. Ille, non interrito modò, ſed contumaci quòque vultu intuens Regem, nullam ad minas ejus reddit vocem. Tum Alexander: Videtiſnè obſtinatum ad tacendum? Inquit. Num genu poſuit? Num ſupplicem vocem miſit? Vincam tamen ſilentium: &, ſi nihil aliud, certè gemitu interpolabo. Iram deinde vertit in rabiem, jam tum peregrinos ritus nova ſubeunte fortuna. Per talos enim ſpirantis lora trajecta ſunt, religatumque ad currum traxere circa urbem equi, gloriante Rege, Achillem, à quo genus ipſe deduceret, imitatum ſe eſſe pœna in hoſtem capienda. Cecidere Perſarum, Arabumque circa decem millia: nec Macedonibus incruenta victoria fuit. Obſidio certè hâc tam claritate urbis nobilitata eſt, quàm geminato periculo Regis, qui Ægyptum adire feſti-

festinans, Amyntam cum decem triremibus in Macedoniam ad inquisitionem novorum militum misit. Namque prœliis etiam secundis atterebantur copiæ, devictarumque gentium militi minor, quàm domestico, fides habebatur.

7. Ægyptii, olim Persarum opibus infensi, quippe avarè, & superbè imperitatum sibi esse credebant, ad spem adventûs ejus erexerant animos: utpotè qui Amyntam quoque transfugam, & cum precario Imperio venientem, lęti recepissent. Igitur ingens multitudo Pelusium, quà intraturus Rex videbatur, convenerat. Atque ille septimo die, posteà quàm à Gaza copias moverat, in Regionem Ægypti, quam nunc Castra Alexandri vocant, pervenit. Deinde, pedestribus copiis Pelusium petere jussis, ipse cum expedita delectorum manu Nilo amne vectus est. Nec sustinuere adventum ejus Persæ defectione quoque perterriti. Jamque haud procul Memphi erat, in cujus præsidio Astaces, Prętor Darii relictus. Oxio amne superato, octingenta talenta Alexandro, omnemque

que regiam ſuppellectilem tradidit. A Memphi, eodem flumine vectus, ad interiora Ægypti penetrat: compoſitiſque rebus, ita ut nihil expatrio Ægyptiorum more mutaret, adire Jovis Hammonis oraculum ſtatuit. Iter expeditis quoque, & pauciſ vix tolerabile, ingrediendum erat: terra, Cœloque aquarum penuria eſt: ſteriles arenæ jacent: quas ubi vapor Solis aſcendit, fervido ſolo exurente veſtigia, intolerabilis æſtus exiſtit: luctandumque eſt non tantùm cum ardore, & ſiccitate Regionis; ſed etiam cum tenaciſsimo ſabulo, quod prægrum, & veſtigio cedens, ægrè moliuntur pedes. Hæc Ægyptii vero majora jactabant. Sed ingens cupido animum ſtimulabat adeundi Jovem, quem generis ſui Auctorem, haud contentus mortali faſtigio, aut credebat eſſe, aut credi volebat. Ergo cum iis, quos ducere ſecum ſtatuerat, ſecundo amne deſcendit ad Maræotim paludem. Eo legati Cyrenenſium dona attulere, pacem, & ut adiret urbes ſuas, petentes. Ille, donis acceptis, amicitiaque conjuncta, deſtinata exequi

per-

pergit. Ac primo quidem, & sequenti die, tolerabilis labor, visus; nondum tam vastis, nudisque solitudinibus aditis: jam tamen sterili, & emoriente terra. Sed ut aperuere se campi alto obrutri sabulo, haud secùs quam profundum æquor ingressi, terram oculis requirebant. Nullâ arbor, nullum culti soli occurrebat vestigium. Aqua etiam defecerat, quam utribus cameli devexerant, & in arido solo, ac fervido sabulo nulla erat. Ad hæc Sol omnia incenderat, siccaque, & adusta erant omnia; cùm repentè (sive illud Deorum munus, sive casus fuit) obductæ Cœlo nubes condidere Solem; ingens æstu fatigatis, etiamsi aqua deficeret, auxilium. Enimverò ut largum quoque imbrem excussêrunt procellæ, pro se quisque excipere eum, quidam ob sitim impotentes sui, ore quoque hiante captare cœperunt. Quatriduum per vastas solitudines absumptum est. Jamque haud procul oraculi sede aberant, cùm complures corvi agmini occurrunt, modico volatu prima signa antecedentes; & modo humi residebant,

bant, cùm lentiùs agmen incederet; modò se pennis levabant, antecedentium, iterque monstrantium ritu. Tandem ad sedem consecratam Deo ventum est. Incredibile dictu! Inter vastas solitudines sita, ita undique ambientibus ramis, vix in densam umbram cadente Sole contecta est: multique fontes, dulcibus aquis passim manantibus, alunt sylvas. Cœli quoque mira temperies, vernotempori maximè similis, omnes anni partes pari salubritate percurrit. Accolæ sedis sunt ab Oriente proximi Æthiopum: Meridiem versùs, Arabes spectant, Troglodytis cognomen est. Horum Regio usque ad Rubrum Mare excurrit. At qua vergit, ad Occidentem, alii Æthiopes colunt, quos Scenitas vocant: à Septentrione Nasamones sunt; gens Syrtica, navigiorum spoliis quæstuosa. Quippe obsident littora, & æstu destituta navigia notis sibi vadis occupant. Incolæ nemoris, quos Ammonios vocant, dispersis tugurriis habitant: medium nemus pro arce habent, triplici muro circumdatum. Prima munitio Tyrannorum

veterem regiam clausit: in proximâ conjuges eorum cum Liberis, & pellicibus habitant. Hic quòque Dei oraculum est. Ultima munimenta, satellitum, armigerorumque sedes erant. Et etiam aliud Ammonis nemus: in medio habet fontem: aquam Solis vocant: sub lucis ortum tepida manat: medio die, cùm vehementissimus est calor, frigida eadem fluit: inclinato in vesperam, calescit: media nocte, fervida exæstuat: quòque propriùs nox vergit ad lucem, multùm ex nocturno calore decrescit: donec sub ipsum diei ortum assueto tepore langueſcat. Id, quod pro Deo colitur, non eandem effigiem habebat, quam vulgò Diis artifices accommodaverunt. Umbilico tenus, arieti similis est, habitus smaragdo, & gemmis coagmentatus. Hunc, cùm responsum petitur, navigio aurato gestant Sacerdotes, multis argenteis pateris ab utroque navigii latere pendentibus. Sequuntur Matronæ, virgineſque patrio more inconditum quoddam carmen canentes, quo propitiari Jovem credunt, ut certum edat oraculum. At

tum

tum quidem Regem: propriùs adeuntem, maximus natu è Sacerdotibus filium appellat, hoc nomen illi Parentem Jovem reddere affirmans. Ille verò & accipere se, ait, & agnoscere, humanæ sortis oblitus. Consuluit deinde, an totius orbis Imperium fatis sibi destinaret Pater. Vates equè in adulationem compositus, terrarum omnium rectorem fore ostendit. Post hæc ipsituit quærere, an omnes Parentis sui interfectores pœnas dedissent? Sacerdos Parentem ejus negat ullius scelere posse violari: Philippi autem omnes interfectores luisse supplicia: adjecit, invictum fore, donec excederet ad Deos. Sacrificio deinde facto, dona & Sacerdotibus, & Deo data sunt: permissumque amicis, ut ipsi quòque consulerent Jovem. Nihil ampliùs quæsiverunt, quàm, an author esset sibi divinis honoribus colendi suum Regem? Hoc quòque acceptum fore Jovi, vates respondit, ut ipsi victorem Regem divino honore colerent. Verè, & salubriter æstimanti fidem oraculi, vana profectò responsa videri potuissent: sed fortuna, quos

uni

uni sibi credere coegit, magna ex parte avidos gloriæ magis, quàm capaces facit. Jovis igitur filium se non solùm appellari passus est, sed etiam jussit: rerumque gestarum famam dum augere vult, tali appellatione corrumpit. Et Macedones assueti quidem regio Imperio, sed majore libertatis umbra, quàm cæteræ gentes, immortalitatem affectantem contumaciùs, quàm aut ipsis expediebat, aut Regi, aversati sunt. Sed hæc suo quoq; tempori reservantur. Nunc cætera exequi pergam.

8. Alexander ab Hammone rediens, ut ad Mareotim paludem haud procùl insula Pharo sitam venit, contemplatus loci naturam, primùm in ipsa insula statuerat urbem novam condere. Inde, ut apparuit, magnæ sedis insulam haud capacem, elegit urbi locum, ubi nunc est Alexandria, appellationem trahens ex nomine authoris: complexus quidquid loci est inter paludem, & mare, octoginta stadiorum muris ambitum destinat: & qui ædificandæ urbi præessent, relictis, Memphim petit. Cupido haud injusta qui-

quidem, cæterùm intempestiva, incesserat, non interiora modò Ægypti; sed etiam Æthiopiam invisere. Memnonis, Titonique celebrata regia cognoscendę vetustatis avidum trahebat penè extra terminos Solis. Sed imminens bellum, cujus multò major supererat moles, otiosæ peregrinationi tempora exemerat. Itaque Ægypto præfecit Æschylum Rhodium, & Peucestem Macedonem, quatuor millibus militum in præsidium Regionis ejus datis; claustra Nili fluminis Polymenem tueri jubet: triginta ad hoc triremes datæ. Africæ deinde, quæ Ægypto juncta est, præpositus Apollonius: vectigalibus ejusdem Africæ, Ægyptique, Cleomenes. Ex finitimis urbibus commigrare Alexandriam jussis, novam urbem magna multitudine implevit. Fama est, cùm Rex urbis futuris muris polentam, ut Macedonum mos est, destinasset, avium greges advolasse, & polentâ esse passas. Cùmque id omen pro tristi à plerisque esset acceptum, respondisse vates, magnam illam urbem advenarum frequentiam cultu-

ram,

ram, multisque eam terris alimenta præbituram. Regem cùm secundò amne deflueret, assequi cupiens Hector, Parmenionis filius, eximio ætatis flore, in paucis Alexandro charus, parvum navigium conscendit, pluribus, quàm capere posset, impositis. Itaque mersa navis omnes destituit. Hector diu flumini obluctatus, cùm madens vestis, & astricti crepidis pedes natare prohiberent, in ripam tamen semianimis evasit: & ut primùm fatigatus spiritum laxavit, quem metus, & periculum intenderant, nullo adjuvante (quippe in diversum evaserant alii) exanimatus est. Rex amissi ejus desiderio vehementer afflictus est, repertumque corpus magnifico extulit funere. Oneravit hunc dolorem nuntius mortis Andromachi, quem præfecerat Syriæ: Vivum Samaritæ cremaverant. Ad cujus interitum vindicandum, quanta maximè celeritate potuit, contendit: advenientique sunt traditi tanti sceleris authores. Andromacho deinde Memnona substituit, affectis supplicio, qui Prætorem interemerant. Tyrannos (inter eos

eos Methymnæorum Ariſtonicum, & Chryſolaum) popularibus ſuis tradidit, quos illi ob injurias tortos necaverunt. Athenienſium deinde, Rhodiorumque, & Chiorum legatos audit. Athenienſes victoriam gratulabantur, & ut captivi Græcorum ſuis reſtituerentur, orabant: Rhodii, & Chii de præſidio querebantur: omnes ea, quę deſiderare viſi, impetraverunt. Mitylenæis quoque ob egregiam in partes ſuas fidem, & pecuniam, quam in bellum impenderant, obſides reddidit, & magnam Regionem finibus eorum adjecit. Cypriorum quoque Regibus, qui & à Dario defecerant ad ipſum, & oppugnanti Tyrum miſerant claſſem, pro merito honos habitus eſt. Amphoterus deinde, claſsis præfectus, ad liberandam Cretam miſſus (namque & Perſarum, & piratarum armis, pleræque ejus inſulæ obſidebantur) ante omnia Mare à piraticis claſsibus vindicare juſſus: quippe obnoxium prædonibus erat in bellum utroque Rege converſo. His compoſitis, Herculi Tyrio ex auro crateram cum triginta pateris

di-

dicavit: imminensque Dario, iter ad Euphratem pronuntiari jussit.

9. At Darius, cùm ab Ægypto divertisse in Africam hostem comperisset, dubitaverat, utrùmnè circa Mesopotamiam subsisteret, an interiora Regni sui peteret; haud dubiè potentior author præsens futurus ultimis gentibus impigrè bellum capessendi, quas ægrè per Præfectos suos moliebatur. Sed, ut idoneis authoribus fama vulgavit, Alexandrum cum omnibus copiis, quamcumque ipse adiisset, Regionem petiturum, haud ignarus, quàm cum strenuo res esset, omnia longinquarum gentium auxilia Babylonem contrahi jussit. Bactriani, Scythæque, & Indi convenerant. Nam & cæterarum gentium copiæ partibus simul adfuerunt. Cæterùm, cùm dimidio fermè major esset exercitus, quàm in Cilicia fuerat, multis arma deerant, quæ summâ curâ comparabantur. Equitibus, equisque tegumenta erant ex ferreis laminis, serie inter se connexis. Queis anteà præter jacula nihil dederat, scuta adjiciebantur. Equorum domandi greges peditibus dis-

distributi sunt: ut major pristino esset equiratus, ingensque, ut crediderat, terror hostium, ducentæ falcatæ quadrigæ, unicum illarum gentium auxilium, secutæ sunt. Ex summo temone hastæ præfixæ ferro eminebant. Utrimque à jugo ternos direxerant gladios, & inter radios rotarum plura spicula eminebant in adversum. Aliæ deinde falces summis rotarum orbibus hærebant, & aliæ in terram demissę, quidquid obvium concitatis equis fuisset, amputaturæ. Hoc modo instructo exercitu, ac perarmato, Babylone copias movit. A parte dextera erat Tigris nobilis fluvius: lævam regebat Euphrates; agmen Mesopotamiæ campos impleverat. Tigri deinde superato, cùm audisset, ahud procul abesse hostem, Satropacem, equitum Præfectum, cum mille delectis præmisit. Mazæo Prætori sex millia data, quibus hostẽ transitu amnis arceret. Eidem mandatum, ut Regionem, quam Alexander esset aditurus, popularetur, atque ureret: quippe credebat, inopia debellari posse nihil

hæ-

habentem, nisi quod rapiendo occupâsset. Ipsi autem commeatus, alii terrâ, alii Tigri amne subvehebantur. Jam pervenerat ad Arbellam vicum, nobilem sua clade facturus. Hic commeatuum, sacirnarumque majore parte depositâ, Lycum amnem ponte junxit, & per dies quinque, sicut antè Euphratem, traiecit exercitum. Inde octoginta ferè stadia progressus, ad alterum amnem, Boumello nomen est, castra posuit. Opportuna explicandis copiis regio erat, equitabilis, & vasta planities: nè stirpes quidem, & brevia virgulta operiunt solum, liberque prospectus oculorum, etiam quæ procul recessêre, permittitur. Itaque, si qua campi eminebant, jussit æquari, totumque fastigium extendi. Alexandro, qui numerum copiarum ejus, quantum procul conjectari poterat, æstimabant, vix fecerunt fidem, tot millibus cæsis, majores copias esse reparatas. Cæterùm omnis periculi, & maximè multitudinis contemptor, undecimis castris pervenit ad Euphratem: quo pontibus junctis, equites primos ire, phalan-

gem ſequi jubet, Mazæo, qui ad inhibendum tranſitum cum ſex millibus equitum occurrerat, non auſo periculum ſui facere. Paucis deinde, non ad quietem; ſed ad reparandos animos, diebus datis militi, ſtrenuè hoſtem inſequi cœpit, metuens, nè interiora Regni ſui peteret, ſequenduſque eſſet per loca omni ſolitudine, atque inopia vaſta. Igitur quarto die præter Arbellam penetrat ad Tigrim. Tota regio ultra amnem recenti fumabat incendio: quippe Mazæus, quæcumque adierat, haud ſecùs quàm hoſtis urebat. Ac primò caligine, quam fumus effuderat, obſcurante lucem, inſidiarum metu ſubſtitit. Deindè ut ſpeculatores præmiſſi tuta omnia nuntiaverunt, paucos equitum ad tentandum vadum fluminis præmiſit: cujus altitudo primò ſumma equorum pectora, mox ut in medium alveum ventum eſt, cervices quòque æquabat, nec ſanè alius ad Orientis plagam tam violentus invehitur; multorum torrentium non aquas ſolùm; ſed etiam ſaxa ſecum trahens. Itaque à celeritate, qua defluit, Tigris nomen

men eſt inditum, quia Perſi câ linguâ Tigrim ſaggittam appellant. Igitur pedes, velut diviſus in cornua, circumdato equitatu, levatis ſuper capita armis, haud ægrè ad ipſum alveum penetrat. Primus inter pedites Rex egreſſus in ripam, vadum militibus manu, quando vox exaudiri non poterant, oſtendit: ſed gradum firmare vix poterant: cùm modò ſaxa lubrica veſtigium fallerent, modò rapidior unda ſubduceret. Præcipuus erat labor eorum, qui humeris onera portabant: quippe, cùm ſemetipſos regere non poſſent, in rapidos gurgites incommodo onere auferebantur. Et dum ſua quiſque ſpolia conſequi ſtudet, major inter ipſos, quàm cum amne orta luctatio eſt, cumuliqueſarcinarum paſſim fluitantes pleroſque perculerant. Rex monere, ut ſatis haberent arma retinere; cætera ſe redditurum. Sed neque conſilium, neque imperium accipi poterat. Obſtrepebat hinc metus: præter hunc invicem natantium mutuus clamor. Tandem, quà leniore tractu amnis aperit vadum, emerſêre nec quid-

quam præter paucas ſarcinas deſideratum eſt. Deleri potuit exercitus, ſi quis auſus eſſet vincere. Sed perpetua fortuna Regis avertit inde hoſtem. Sic Granicum, tot millibus equitum, peditumque in ulteriore ſtantibus ripa, ſuperavit: ſic anguſtiis in Ciliciæ callibus tantam multitudinem hoſtium. Audaciæ quoque, qua maximè viguit, ratio minui poteſt, quia nunquàm in diſcrimen venit, an temerè feciſſet. Mazæus, qui ſi tranſeuntibus flumen ſuperveniſſet, haud dubiè oppreſſurus fuit incompoſitos, in ripa demum, & jam per armatos adequitare cœpit. Mille admodùm equites præmiſerat, quorum paucitate Alexander exploratâ, deinde contempta; Præfectum Pæonum equitum Ariſtona laxatis habenis invehi juſsit. Inſignis eo die pugna equitum, & præcipuè Ariſtonis fuit. Præfectum equitatûs Perſarum Satropacem directâ in gutture haſtâ tranſfixit, fugientemque per medios hoſtes conſecutus, ex equo præcipitavit, & obluctanti caput gladio dempſit: quod relatum, magna cum laude, ante Regis pedes poſuit.

10. Bi-

10. Biduo ibi Rex ſtativa habuit; in proximum deinde iter pronuntiari juſsit. Sed primâ ferè vigiliâ, Luna deficiens primum nitorem ſideris ſui condidit: deinde ſanguinis colore ſuffuſo lumen omne fœdavit; ſolicitiſque ſub ipſum tanti diſcriminis caſum ingens religio, & ex ea formido quædam incuſſa eſt. Diis invitis in ultimas terras trahi ſe querebantur. Jam nec flumina poſſe adiri, nec ſidera priſtinum præſtare fulgorem. Vaſtas terras, deſerta omnia occurrere: in unius hominis jactationem tot millium ſanguinem impendi: faſtidio eſſe patriam, abdicari Philippum Patrem, Cœlum vanis cogitationibus peti. Jam pro ſeditione res erat, cùm ad omnia interritus, Duces, Principeſque militum, frequentes adeſſe prætorio; Ægyptioſque vates, quos Cœli, ac ſiderum peritiſsimos eſſe credebat, quid ſentirent, expromere jubet. At illi, qui ſatis ſcirent, temporum orbes implere deſtinatas vices, Lunamque deficere, cùm aut terram ſubiret, aut Sole premeretur, rationem quidem ipſis perceptam, non

edocent vulgus: cæterùm affirmant, Solem Græcorum, Lunam esse Persarum: quoties illa deficiat, ruinam, stragemque illis gentibus portendi. Veteraque exempla recensent Persidis Regũ, quos adversis Diis pugnâsse, Lunæ ostendisset defectio. Nulla res efficaciùs multitudinem regit, quàm superstitio: alioqui impotens, sæva, mutabilis, ubi vana religione capta est, meliùs vatibus, quàm Ducibus suis paret. Igitur edita in vulgus Ægyptiorum responsa, rursus ad spem, & fiduciam erexêre torpentes. Rex, impetu animorum utendum ratus, secũdâ vigiliâ castra movit. Dextrâ Tigrim habebat, à læva montes, quos Gordæos vocant. Hoc ingresso iter, speculatores, qui præmissi erant, sub lucis ortum, Dárium adventare nuntiaverunt. Instructo igitur milite, & composito ágmine, antecedebat. Sed Persarum exploratores erant mille fermè, qui speciem agminis magni fecerant: quippe, ubi explorare vera non possunt, falsa per metum augurantur. His cognitis, Rex cum paucis suorum assecutus agmen refugientium

ad

ad ſuos, alios cæcidit, alios cepit, equiteſque præmiſit ſimul ſpeculatum, ſimul ut ignem, quo Barbari cremaverant vicos, extinguerent: quippe fugientes raptim tectis, acervisque frumenti injecerant flammas, quæ cùm in ſummo hæſiſſent, ad inferiora nondum penetraverant. Extincto igitur igne, plurimum frumenti repertum eſt: copia aliarum quòque rerum abundare cœperunt. Ea res ipſa militi ad perſequendum hoſtem animum incendit: quippe urente, & populante eo terram, feſtinandum erat, nè incendio cuncta præriperet. In rationem ergo neceſſitas verſa: quippe Mazæus, qui anteà per otium vicos incenderat, jam fugere contentus, pleraque inviolata hoſti reliquit. Alexander haud longiùs centum quinquaginta ſtadiis Darium abeſſe compererat. Itaque ad ſatietatem quòque copia commeatuum inſtructus, quatriduo in eodem loco ſubſiſtit. Interceptæ deinde Darii literę ſunt, quibus Græci milites ſolicitabantur, ut Regem interficerent, aut proderent: dubitavitque, an eas pro concione recitaret, ſa-

satis confisus Græcorum quòque erga se benevolentiæ, ac fidei. Sed Parmenio deterruit, non esse talibus promissis imbuendas aures militum; affirmans patere vel unius insidiis Regem: nihil nefas esse avaritiæ. Secutus consilii authorem, castra movit. Iter facienti, Spado unus ex captivis, qui Darii uxorem comitabantur, deficere eam nuntiat, & vix spiritum ducere. Itineris continui labore, animique ægritudine fatigata, inter socrûs, & virginum filiarum manus, collapsa erat; deinde & extincta. Id ipsum nuntians alius supervenit. Et Rex haud secùs, quàm si Parentis suæ mors nuntiata esset, crebros edidit gemitus: lachrymisque obortis, quales Darius profudisset, in tabernaculum, in quo Mater erat Darii, defuncto assidens corpori, venit. Hic verò renovatus est mœror, ut prostratam humi vidit. Recenti malo priorum quòque admonita, receperat in gremium adultas virgines, magna quidem mutui doloris solatia; sed quibus ipsa deberet esse solatio. In conspectu erat nepos parvulus, ob id ipsum miserabilis,

quòd

quòd nondum ſentiebat calamitatem maxima ex parte ad ipſum redundantem. Crederes, Alexandrum inter ſuas neceſsitudines flere, & ſolatia non adhibere; ſed quærere. Cibo certè abſtinuit, omnemque honorem funeri patrio Perſarum more ſervavit: dignus hercule, qui nunc quòque tantum manſuetudinis, & continentiæ ferat fructum. Semel omnino eam viderat, quo die capta eſt: nec ut ipſam; ſed ut Darii Matrem viderat: eximiamque pulchritudinem formæ ejus, non libidinis habuerat incitamentum; ſed gloriæ. E Spadonibus, qui circa Reginam erant, Tyriotes inter trepidationem lugentium elapſus per eam portam, quæ, quia ab hoſte averſa erat, levius cuſtodiebatur, ad Darii caſtra pervenit: exceptuſque á vigilibus, in tabernaculum Regis perducitur, gemens, & veſte laccrata. Quem ut conſpexit Darius, multiplici doloris expectatione commotus, & quid potiſsimum timeret, incertus, vultus tuus, inquit, neſcio, quod ingens malum præfert: ſed cave mihi hominis auribus parcas: didici enim

esse infelix, & sæpè calamitatis solatium est, nôsse sortem suam. Num, quod maximè suspicor, & loqui timeo ludibria meorum nuntiaturus es mihi, & (ut credo) ipsis quoque, omni graviora supplicio? Ad hæc Tyriotes: Istud quidem procul abest, inquit. Quantuscumque enim Regis honor ab iis, qui parent, haberi potest, tuis à victore servatus est: sed Uxor tua paulò antè excessit è vita: Tum verò non gemitus modò; sed etiam ejulatus totis castris exaudiebantur. Nec dubitavit Darius, quin interfecta esset, quia nequisset contumeliam pati: exclamatque amens dolore: Quod ego tantum nefas commisi, Alexander? Quem tuorum propinquorum necavi, ut hanc vicem sævitiæ meæ reddas? Odisti me, non quidem provocatus. Sed finge, jussum intulisse te bellum: cum fœminis ergo agere debueras? Tyriotes affirmare per Deos patrios, nihil in eam gravius esse consultum. Ingemuisse etiam Alexandrum morti, & non parciùs flevisse, quàm ipse lachrymaretur. Ob hęc ipse animus in solicitudinem, suspi-

cio-

cionemque revolutus est: desiderium captivæ profectò à consuetudine stupri ortum esse conjectans. Submotis igitur arbitris, uno dumtaxat Tyriote retento, jam non flens, sed suspirans: Videsnè in te, Tyriote, locum mendacio non esse? Tormenta jam hîc erunt: sed nè expectaveris, per Deos, si quid tibi tui Regis reverentiæ est. Num, quod & scire expeto, & quærere pudet, ausus est & dominus, & juvenis? Ille quæstioni corpus offerre, Deos testes invocare, castè, sanctèque habitam esse Reginam. Tandem, ut fides facta est, veram esse, quæ affirmaret Spado, capite velato diu flevit: manantibusque adhuc lachrymis, veste ab ore rejecta, ad Cœlum manus tendens, Dii patrii, inquit, primùm mihi stabilite Regnum: deinde, si de me jam transactum est, precor, nè quis Asiæ Rex sit, quàm iste tam justus hostis, tam misericors victor.

11. Itaque, quàmquam pace frustrâ bis petita, omnia in bellum consilia converterat; victus tamen continentia hostis, ad novas pacis conditiones ferendas, decem legatos

cognatorum Principes, misit: quos Alexander, consilio advocato, introduci jussit. E quibus maximus natu: Darium, inquit, ut pacem à te jam tertiò peteret, nulla vis subegit; sed justitia, & continentia tua expressit. Matrem, Conjungem, Liberosque ejus, nisi quòd sine illo sunt, captos esse non sensit. Pudicitiæ earum, quæ supersunt, curam haud secùs quàm Parens, agens, Reginas appellas, speciem pristinæ fortunę retinere pateris. Vultum tuum video, qualis Darii fuit, cùm dimitteremur ab eo: & ille tamen uxorem, tu hostem luges. Jam in acie stares, nisi cura te sepulturę ejus moraretur. Ecquid mirum est, si tam ab amico animo pacem petit? Quid opus est armis, inter quos odia sublata sunt? Anteà Imperio tuo finem destinabat Halym amnem, qui Lydiam terminat. Nunc, quicquid inter Hellespontum, & Euphratem est, in dotem filiæ offert, quam tibi tradit. Ochum filium, quem habes, pacis, & fidei obsidem retine. Matrem, & duas virgines filias redde: pro tribus corporibus xxx. millia talentùm auri

auri precatur accipias. Nisi moderationem animi tui notam haberem, non dicerem, hoc esse tempus, quo pacem non dare solùm, sed etiam occupare deberes. Respice, quantum post te reliqueris: Intuere, quantum petas. Periculosum est prægrave Imperium: difficile est continere, quod capere non possis. Vidésnè, ut navigia: quæ modum excedunt, regi nequeant? Nescio; an Darius ideò tam multa amiserit, quia nimiæ opes magnæ jacturę locum faciunt. Facilius est quædam vincere, quàm tueri: quàm herculè expeditiùs manus nostræ rapiunt, quam continent! Ipsa mors uxoris Darii te admonere potest, minùs jam misericordiæ tuæ licere, quàm licuit. Alexander, legatis excedere tabernaculo jussis, quid placeret ad consilium refert. Diu nemo, quid sentiret, ausus est dicere, incerta Regis voluntate. Tandem Parmenio. Antè suassissem, ait, ut captivos apud Damascum redimentibus redderes, ingentem pecuniam potuisse redigi ex iis, qui multi vincti virorum fortium occupaverant manus. Et nunc magnoperè

cen-

censerent, ut unam anum, & duas puellas, itinerum, agminumque impedimenta, triginta millibus talentûm auri permutes. Opimum Regnum occupari posse conditione, non bello: nec quemquam alium inter Istrum, & Euphratem possedisse terras, ingenti spatio, intervalloque discretas. Macedoniam quoque respiceret potiùs, quàm Bactra, & Indos intueretur. Ingrata oratio Regi fuit. Itaque ut finem dicendi fecit: Et Ego, inquit, pecuniam, quam gloriam mallem, si Parmenio essem. Nunc Alexander, de paupertate securus sum, & me non mercatorem memini esse, sed Regem. Nihil quidem habeo venale: sed fortunam meam utique non vendo. Captivos, si placet reddi, honestiùs dono dabimus, quam pretio remittemus. Introductis deinde legatis, ad hunc modum respondit: Nuntiate Dario, gratiarum actionem apud hostem supervacaneam esse: & me, quæ fecerim clementer, & liberaliter, non amicitiæ ejus tribuisse; sed naturæ meæ: nec adversùs calamitates; sed adversùs hostium vires contendere.

Be-

Bellum cum captivis, & fœminis gerere non ſoleo: armatus ſit oportet, quem oderim. Quòd, ſi ſaltèm pacem bona fide peteret, deliberarem forſitan, an darem. Verùm enimverò, cùm modò milites meos literis ad proditionem, modò amicos ad perniciem meam pecuniâ ſolicitet, ad internetionem mihi perſequendus eſt, non ut juſtus hoſtis; ſed ut percuſſor veneficus. Conditiones verò pacis, quas fertis, ſi accepero, victorem eum faciunt. Quæ poſt Euphratem ſunt, liberaliter donat. Ubi igitur me affaminis? Nempe ultra Euphratem ſum. Summum ergo doris, quam promittit, terminum caſtra mea tranſeunt. Hinc me depellite, ut ſciam veſtrum eſſe, quod ceditis. Eadem liberalitate dat mihi filiam ſuam: nempe quam ſcio alicui ſervorum ejus nupturam. Multò verò mihi præſtat, ſi me Mazæo generum præponit. Ite, nuntiate Regi veſtro, & quæ amiſit, & quæ adhuc habet, præmia eſſe belli. Hoc regente utriuſque terminos Regni, id quemque habiturum, quod proximæ lucis aſsignatura fortuna eſt:

&

& me in Asiam non venisse, ut ab aliis acciperem; sed ut aliis darem. Si secundus, & non par mihi vellet haberi, facerem forsitan, quæ petit. Cæterùm nec Mundus duobus Solibus potest regi, nec duo summa Regna salvo statu terrarum potest habere. Proinde aut deditionem hodie, aut in crastinu mbellum paret: nec aliam sibi, quàm expertus est, polliceatur fortunam. Legati respondent: Cùm bellum in animo sit, facere eum simpliciter, quòd spe pacis non frustraretur: Ipsos petere, quàm primùm dimittantur ad Regem, eum quòque bellum parare debere. Dimissi nuntiant, adesse certamen.

12. Ille quidem confestim Mazæum cum tribus millium equitum, ad itinera, quæ hostis petiturus erat, occupanda, præmisit. Alexander, corpori Uxoris ejus justis persolutis, omnique graviori comitatu intra eadem munimenta cum modico præsidio relicto, ad hostem contendit. Duo cornua divisa erant peditum; in utrumque latus equite circundato: impedimenta sequebantur agmen premissum. Deinde

con-

concitis equitibus Menidam jubet explorare, ubi Darius eſſet. At ille, cùm Mazæus haud procul conſediſſet, non auſus ultrà procedere, nihil aliud, quàm fremitum hominum, hinnitumque equorum, exaudiſſe nuntiat. Mazæus quòque, conſpectis procul exploratoribus, in caſtra ſe recepit, adventûs hoſtium nuntius. Igitur Darius, qui in patentibus campis decernere optabat, armari militem jubet, aciemque diſponit. In lævo cornu Bactriani ibant equites, mille admodùm. Dahæ totidem, & Arachoſii, Suſiique quatuor millia explebant. Hos centum falcati currus ſequebantur. Proximus quadrigis erat Beſſus cum viii. millibus equitum, item Bactrianis. Maſſegetæ ii. millibus agmen ejus claudebant: pedites his plurium gentium non mixtas; ſed ſuę quiſque nationis, junxerant copias. Perſas deinde cum Mardis, Sogdianiſque, Ariobarzanes, & Orobates ducebant. Illis partibus copiarum, ſummæ Orſines præerat, à ſeptem Perſis oriundus; ad Cyrum quòque nobiliſsimum Regem originem ſui referens.

rens. Hos aliæ gentes, ne ſociis quidem ſatis notæ, ſequebantur. Poſt quas quinquaginta quadrigas Phradates magno Caſpianorũ agmine antecedebat. Indi, cæterique Rubri maris accolę, nomina veriùs, quàm auxilia, poſt currus erãt. Claudebatur hoc agmẽ aliis falcatis curribus quinquaginta, queis peregrinum militem adjunxerat. Hunc Armenii, quos minores vocant, Armenios Babylonii, utroſque Belitæ, & qui montes Coſſæorum incolebant, ſequebantur. Poſt hos ibant Gortuæ, gentes quidem Euboicæ, Medos quondam ſecuti; ſed jam degeneres, & patrii moris ignari. Applicuerat his Phrygas, & Cataonas. Parthorum deinde gens, incolentium terras, quas nunc Parthi Scythiâ profecti tenent, claudebant agmen. Hæc ſiniſtri cornu acies fuit: dextrum tenebat natio majoris Armeniæ, Caduſiique, & Cappadoces, & Syri, & Medi. His quoque falcati currus erant quinquaginta. Summa totius exercitus, equites XLV. millia, pedeſtris acies ducenta millia expleverat. Hoc modo inſtructi, decem ſtadia procedunt; juſſique

ſique ſubſiſtere armati, hoſtem expectabant. Alexandri exercitum pavor, cujus cauſa non ſuberat, invaſit: quippe lymphati trepidare cœperunt, omnium pectora occulto metu percurrente. Cœli fulgor tempore æſtivo ardenti ſimilis internitens, ignis præbuit ſpeciem, flammaſque ex Darii caſtris ſplendere velut illatas temerè præſidiis credebant. Quòd ſi perculſis Mazæus, qui præſidebat itineri, ſupervenisſet, ingens cladés accipi potuit. Ille ſegnis in eo, quem occupaverat, tumulo ſedet, contentus non laceſſi. Alexander, cognito pavore exercitûs, ſignum ut conſiſterent dari, ipſos arma deponere, ac levare corpora jubet: admonens, nullam ſubiti cauſam eſſe timoris, hoſtem procul ſtare. Tandem compotes ſui, pariter arma, & animos recepêre: nec quidquam ex præſentibus tutius viſum eſt, quàm eodem loco caſtra munire. Poſtero die Mazæus, qui cum delectis equitum in edito colle, ex quo Macedonum proſpiciebantur caſtra, conſederat, ſive metu, ſive, quia ſpeculari modò juſſus erat, ad Darium red-

rediit. Macedones eum ipsum collem, quem deseruerat, occupaverunt: nam & tutior planitie erat, & inde acies hostium, quæ in campo explicabatur, conspici poterat. Sed caligo, quam circà humidi effuderant montes, universam quidem rei faciem non abstulit: cæterùm agminum discrimina, atque ordinem, prohibuit perspici. Multitudo inundaverat campos, fremitusque tot millium, etiam procul stantium, aures impleverat. Fluctuare animo Rex, & modò suum, modò Parmenionis consilium sera æstimatione perpendere: quippe eò ventum erat, unde recipi exercitus, nisi victor, aut sinè clade, non posset. Movebat etiam eum multitudo hostium, respectu paucitatis suæ gentis. Sed interdum reputabat, quantas res cum hac gente gessisset, quantosque populos fudisset. Itaque, cùm spes metum vinceret, periculosius bellum differre ratus, nè desperatio suis crescceret: dissimulato eo, mercenarium equitem ex Pæonia præcedere jubet. Ipse phalangem, sicut antea dictum est, in duo cornua extenderat.

Utrum-

Utrumque cornu equites tegebant. Jamque nitidior lux, discussa caligine, aciem hostium ostenderat; & Macedones, sive alacritate, sive tædio expectationis, ingentem, pugnantium more, edidêre clamorem: redditus & á Persis, nemora, vallesque circunjectas terribili sono impleverat. Nec jam contineri Macedones poterant, quin cursu quoque ad hostem contenderent. Melius adhuc ratus Alexander in eodem tumulo castra munire, vallum jaci jussit: strenuèque opere perfecto, in tabernaculum, ex quo tota acies hostium conspiciebatur, secessit.

13. Tum verò universa futuri discriminis facies in oculis erat: armis insignibus equi, virique splendebant: & omnia intentiore cura præparari. Apud hostem, solicitudo Prætorum agmina sua inter equitantium ostendebatur: ac plerâque inania, sicut fremitus hominum, equorum hinnitus, armorum internitentium fulgor, solicitam expectatione mentem turbaverant. Igitur, sive dubius animi, sive ut suos experiretur, consilium adhibet, quid

optimum factu esset, exquirens. Parmenio, peritissimus inter Duces artium belli, furto, non prelio opus esse censebat: intempesta nocte opprimi posse hostes: discordes moribus, linguis: ad hæc, & somno, & improviso periculo territos, quando in nocturna trepidatione coituros? At interdiu primùm terribiles occursuras facies Scytharum, Bactrianorumque: hirta illis ora, & intonsas comas esse. Præterea eximiam vastorum magnitudinem corporum: vanis, & inanibus militem magis quàm justis formidinis causis moveri: deinde tantam multitudinem circunfundi paucioribus posse. Non in Ciliciæ angustiis, & inviis callibus; sed in aperta, & lata planitie dimicandum fore. Omnes fermè Parmenioni assentiebantur. Polypercon haud dubiè in eo consilio positam victoriam arbitrabatur: quem intuens Rex (namque Parmenionem nuper acriùs, quàm veller, increpitum rursus castigare non sustinebat) Latrunculorum, inquit, & furum ista solertia est, quam præcipitis mihi: quippe illorum votum unicum est,

fallere. Meæ verò gloriæ semper, aut absentiam Darii, aut angustias locorum, aut furtum noctis obstare non patiar: palam luce aggredi certum est. Malo me fortunæ pœniteat, quàm victoriæ pudeat. Ad hæc illud quòque accedit, vigilias agere Barbaros, & in armis stare, ut nè decipi quidem possint, compertum habeo. Itaque ad prælium vos parate. Sic incitatos, ad corpora curanda dimisit. Darius illud, quod Parmenio suaserat, hostem facturum esse conjectans: frænatos equos stare, magnamque exercitûs partem in armis esse, ac vigilias intentiore cura servari, jussserat. Ergo ignibus tota ejus castra fulgebant. Ipse cum Ducibus, propinquisque agmina in armis stantium circumibat; Solem & Martem, sacrumque, & æternum invocans ignem, ut illis dignam vetere gloria, majorûque monumentis fortitudinē inspirarent: & profectò si qua divinæ opis auguria humana mente concipi possent, Deos stare secum: illos nuper Macedonum animis subitam incussisse formidinem: adhuc lymphatos ferri, agique arma jacientes.

Ex-

Expetere præſides Perſarum Imperii Deos debitas à vecordibus pœnas, nec ipſum Ducem ſaniorem eſſe: quippe ritu ferarum prædam modò, quam expeteret, intuentem, in perniciem, quæ ante prędam poſita eſſet, incurrere. Similis apud Macedones quòque ſolicitudo erat: noctemque, velut in eam certamine edicto, metu egerunt. Alexander, non aliàs magis territus, ad vota, & preces Ariſtrandum vocari jubet. Ille in candida veſte verbenas manu prę-ferens, capite velato, præibat prę-ces Regis, Jovem, Minervam, Victoriamque propitiantis. Tunc quidem ſacrificio ritè perpetrato, reliquum noctis acquieturus, in tabernaculum rediit. Sed nec ſomnum capere, nec quietem pati poterat; modò è jugo montis aciem in dexterum Perſarum cornu demittere agitabat, modò recta fronte concurrere hoſti: interdum hæſitare, an potiùs in lævum torqueret agmen. Tandem gravatum animi anxietate corpus altior ſomnus oppreſſit. Jamque lucè orta, Duces ad accipienda imperia convenerát, inſolito circa prętorium

ſi-

silentio attoniti. Quippe aliàs accersere ipsos, & interdum morantes castigare assueverat. Tunc nè ultimo quidem rerum discrimine excitatum esse mirabantur: & non somno quiescere; sed pavore marcere credebant: non tamen quisquam è custodibus corporis intrare tabernaculum audebat, & jam tempus instabat: nec miles injussu Ducis aut arma capere poterat, aut in ordines ire. Diu Parmenio cunctatus, cibum ut caperent, ipse pronuntiat. Jamque exire necesse erat: tum demum intrat tabernaculum, sæpiùsque nomine compellatum, cùm voce non posset, tactu excitavit. Multa lux, inquit, est. Instructam aciem hostis admovit: tuus miles adhuc inermis expectat imperium. Ubi est vigor ille animi tui? Nempe excitare vigiles soles. Ad hæc Alexander: Credisne, me priùs somnum capere potuisse, quàm exonerarem animum solicitudine, quæ quietem moratur? Signumque pugnæ tubæ dari jussit. Et cùm in eadem admiratione Parmenio perseveraret, quòd securus somnum capisset: Minimè, inquit, mirum est,

Ego enim, cùm Darius terras ureret, vicos excideret; alimenta corrumperet, potens mei non eram. Nunc verò quid metuam; cùm acie decernere paret? Herculè votum meum implevit: sed hujus quòque consilii ratio posteà reddetur. Vos ite ad copias, quibus quisque præest: ego jam adero, &, quid fieri velim, exponam. Rarò admodùm admonitu amicorum, cùm metus discriminis aderat, uti solebat. Tum quoque munimento corporis sumpto, processit ad milites. Haud aliàs tam alacrem viderant Regem; & vultu ejus interrito, certam spem victoriæ augurabantur. Atque ille prorupto vallo exire copias jubet, aciemq; disponit. In dextero cornu locati sunt equites, quos agmina appellãt. Præerat his Clytus, cui junxit Philotæ turmas; cæteroſq; Præfectos equitũ lateri ejus applicuit. Ultima Meleagri ala stabat, quam phalanx sequebatur. Post phalangem Argyraspides erant. His Nicanor, Parmenionis filius, præerat: in subsidiis cum manu sua Cænus. Post eum Orestes, Lyncestesque. Post illos Polyperchon, Dux peregrini militis.

Hu-

Hujus agminis Amyntas Princeps erat. Philagus Balacros regebat, in ſocietatem nuper aſcitos; hæc dextri cornu facies erat. In lævo Craterus Peloponnenſium equites habebat, Achæorumque, & Locrenſium, & Malienſium turmis ſibi adjunctis: hos Theſſali equites claudebant, Philippo Duce. Peditum acies equitatu tegebatur: frons lęvi cornu hæc erat. Sed, nè circuiri poſſet à multitudine, ultimum agmen valida manu cinxerat. Cornua quòque ſubſidiis firmavit, non recta fronte; ſed à latere poſitis: ut, ſi hoſtis circumvenire aciem tentâſſet, parata pugnæ forent. Hic Agriani erant, quibus Attalus præerat, adjunctis ſagittariis Cretenſibus. Ultimos ordines avertit à fronte, ut totam aciem orbe muniret. Illyrii hic erant, adjuncto milite mercede conducto. Thracas quòque ſimul objecerat léviter armatos: adeòque aciem verſatilem poſuit, ut qui ultimi ſtabant, nè circuirentur, verti tamen, & in frontem circumagi poſſent. Itaque non prima, quàm latera, non latera munitiora fuere, quam terga. His ita

ordinatis præcipit, ut, si falcatos currus cum fremitu Barbari emitterent, ipsi laxatis ordinibus impetum occurrentium silentio exciperent: haud dubius, sinè noxa transcursuros, si nemo se opponeret. Sin autem sinè fremitu immisissent, eos ipsi clamore terrerent, pavidosque equos telis utrinque suffoderent. Qui cornibus præerant, extenderẽ ea jussit, ita ut nec circumvenirentur, si arctiùs starent, nec tamen mediam aciem exinanirent. Impedimenta cum captivis, inter quos Mater, Liberique Darii custodiebantur, haud procul ab acie in edito colle constituit, modico præsidio relicto. Lævum cornu, sicut aliàs, Parmenioni tuendum datum: ipse in dextro stabat. Nondum ad teli jactum pervenerant, cùm Bion quidam transfuga, quanto maximo cursu potorat, ad Regem pervenit, nuntians muricos ferreos in terram defodisse Darium, quà hostem equites emissurum esse credebat: notatumque certo signo locum, ut fraus evitari à suis posset. Asservari transfugæ jusso, Duces convocat, expositoque

que, quod nuntiatum erat, monet, ut regionem monstratam declinent, equitemque periculum edoceant. Cæterùm hoc tantus exercitus exaudire non poterat, usum aurium intercipiente fremitu duorum agminum: sed in conspectu omnium, Duces, & proximum quemque interequitans alloquebatur.

14. Emensis tot terras in spem victoriæ, de qua dimicandum foret, hoc unum superesse discrimen. Granicum hîc amnem, Ciliciæque montes, & Syriam, Ægyptumque prætereuntibus raptas, ingentia spei, gloriæque incitamenta referebat. Reprehensos ex fuga Persas pugnaturos, quia fugere non possent: tertium diem jam metu exangues, armis suis oneratos, in eodem vestigio hærere: nullum desperationis illorum majus indicium esse, quàm quòd agros suos urerent: quidquid non corrupissent, hostium esse confessi. Nomina modò vana gentium ignotarum nè extimescerent: neque enim ad belli discrimen pertinere, qui ab his Scythæ, quive Cadusii apellentur: ob id ipsum,

quòd ignoti eſſent, ignobiles eſſe: nunquàm ignorari viros fortes: at imbelles ex latebris ſuis erutos, nihil præter nomina afferre. Macedones virtute aſſecutos, nequis toto orbe locus eſſet, qui tales viros ignoraret: intuérentur Barbarorum inconditum agmen: alium nihil præter jaculum habere, alium fundâ ſaxa librare, paucis juſta arma eſſe. Itaque illinc plures ſtare, hinc plures dimicaturos: nec poſtulare ſe, ut fortiter capeſſerent prælium, ni ipſe cæteris fortitudinis fuiſſet exemplum: ſe ante prima ſigna dimicaturum ſpondere: pro ſe, quot cicatrices, totidem corporis decora: ſcire ipſos, unum penè ſe prædæ communis exſortem, in illis colendis, ornandiſque uſurpare victoriæ præmia. Hæc ſe fortibus viris dicere. Si qui diſſimiles eorum eſſent, illa fuiſſe dicturum: perveniſſe eò, unde fugere non poſſent: tot terrarum ſpatia emenſis, tot amnibus, montibuſque poſt tergum objectis, iter in patriam, & Penates manu eſſe faciendum. Sic Duces, ſic proximi militum inſtructi ſunt. Darius in lævo cornu

erat,

erat, magno ſuorum agmine, delectis equitum, peditumque ſtipatus: contempſeratque paucitatem hoſtis, vanam aciem eſſe extentis cornibus ratus. Cæterùm ſicut curru eminebat, dexterâ, lævâque ad circumſtantium agmina oculos, manuſque circumferens: Terrarum, inquit, quas Oceanus hinc alluit, illinc claudit Helleſpontus, paulò antè domini, jam non de gloria, ſed de ſalute, &, quod ſaluti præponitis, de libertate pugnandum eſt. Hic dies Imperium, quo nullum amplius vidit ætas, aut conſtituet, aut finiet. Apud Granicum minima virium parte cum hoſte certavimus. In Cilicia victos Syria poterat excipere. Magna munimenta Regni Tigris, atque Euphrates erant. Ventum eſt eò, unde pulſis ne fugæ quidem locus eſt. Omnia tam diutino bello exhauſta poſt tergum ſunt. Non incolas ſuos urbes, non cultores habent terræ. Conjuges quoque, & liberi ſequuntur hanc aciem, parata hoſtibus præda, niſi pro chariſſimis pignoribus corpora opponitis. Quod mearum fuit partium, exercitum,

quem penè immensa planities vix caperet, comparavi: equos, arma distribui: commeatus, nè tantæ multitudini deessent, providi: locum, in quo acies explicari posset, elegi. Cætera in vestra potestate sunt: audete modò vincere, famamque, infirmissimum adversûs fortes viros telum, contemnite. Temeritas est, quam adhuc pro virtute timuistis: quæ ubi primum impetum effudit, velut quædam animalia amisso aculeo, torpet. Hi verò campi deprehendêre paucitatem, quam Ciliciæ montes absconderant. Videtis ordines raros, cornua extenta, mediam aciem vanam, & exhaustam. Nam ultimi, quos locavit aversos, terga jam præbent: obteri meherculè equorum ungulis possunt, etiam si nil præter falcatos currus emisero: & bello vicerimus, si vincimus prælio: nam ne illis quidem ad fugam locus est. Hinc Euphrates, illinc Tigris prohibet inclusos: & quæ antea pro illis erant, in contrarium conversa sunt. Nostrum mobile, & expeditum agmen est; illud prædâ grave. Implicatos ergo spoliis nostris trucida-

cidabimus, eademque res & causa victoriæ erit, & fructus. Quòd si quem è vobis nomen gentis movet, cogitet, Macedonum illic arma esse, non corpora. Multum enim sanguinis invicem hausimus, & semper gravior in paucitate jactura est. Nam Alexander, quantuscumque ignavis, & timidis videri potest, unum animal est: &, si quid mihi creditis, temerarium, & vecors, adhuc nostro pavore, quàm sua virtute fœlicius. Nihil autem potest esse diuturnum, cui non subest ratio. Licèt fœlicitas aspirare videatur, tamen ad ultimum temeritati non sufficit. Præterea breves vices, & mutabiles rerum sunt, & fortuna numquàm simpliciter indulget. Forsitan ita Dii fata ordinaverunt, ut Persarum Imperium, quod secundo cursu per CCXXX. annos ad summum fastigium evexerant, magno motu concuterent magis, quàm affligerent, admonerentque nos fragilitatis humanæ, cujus nimia in prosperis rebus oblivio est. Modo Græcis ultrò bellum inferebamus: nunc in sedibus nostris propulsamus illatum.

jactamur invicem varietate fortunæ. Videlicet Imperium, quod mutuò affectamus, una gens non capit. Cæterùm, si spes non subesset, necessitas tamen stimulare deberet. Ad extrema perventũ est. Matrem meam, duas filias, Ochum in spem hujus Imperii genitum, illos Principes, illam sobolem Regiæ stirpis, Duces vestros, Regum instar, vinctos habet: nisi, quod in vobis est, ipse ego majore parte captivus sum. Eripite viscera mea ex vinculis, restituite mihi pignora, pro quibus ipse mori non recuso. Parentem, Liberos (nam cõjugem in illo carcere amisi) credite nunc omnes, tendere ac vos manus, implorare patrios Deos, opem vestram, misericordiam, fidem exposcere, ut servitute, ut compedibus, ut precario victu ipsos liberetis. An creditis æquo animo iis servire, quorum Reges esse fastidiunt? Video admoveri hostium aciem: sed quò propiùs discrimen accedo, hoc minùs his, quæ dixi, possum esse contentus. Precor vos per Deos patrios, æternumque Solis ignem, qui præfertur Altaribus, fulgoremque Solis

intra fines Regni mei orientis, per æternam memoriã Cyri, qui ademptum Medis, Lydisque Imperium primus in Persidem intulit, vindicate ab ultimo dedecore nomen, gentemque Persarum. Ite alacres, & spe pleni, ut, quam gloriam accepistis à majoribus vestris, posteris relinquatis. In dextris vestris jam libertatem, opem, spem futuri temporis geritis. Effugit mortem, quisquis contempserit: timidissimum quemque consequitur. Ipse non patrio more solùm; sed etiam, ut conspici possim, curru vehor. Nec recuso, quominùs imitemini me, sive fortitudinis exemplum, sive ignaviæ fuero.

15. Interim Alexander, ut & demonstratum à transfuga insidiarum locum circumiret, & Dario, qui lævum cornu tuebatur, occurreret, agmen obliquum incedere jubet. Darius quoque eodem suum obvertit, Besso admonito, ut Massagetas equites in lævum Alexandri cornu invehi juberet. Ipse ante se falcatos currus habebat, quos signo dato universos in hostem effudit. Ruebant laxatis habenis aurigæ, quo plures

nondum satis provisо impetu obtererent. Alios ergo hastæ multùm ultra temones eminentes, alios ab utroque latere dimissæ falces laceravêre. Nec sensim Macedones cedebant; sed effusâ turbaverant fugâ ordines. Mazæus quòque perculsis metum incussit, mille equitibus ad diripienda hostis impedimenta circumvehi jussis, ratus, captivos quòque, qui simul asservabãtur, rupturos vincula, cùm suos appropinquantes vidissent. Non fefellerat Parmenionem, qui in lævo cornu erat. Properè igitur Polydamanta mittit ad Regem, qui & periculum ostenderet, & quid fieri juberet, consuleret. Ille, audito Polydamante, abi, nuntia, inquit, Parmenioni, si acie vicerimus, non nostra solùm nos recuperaturos; sed omnia, quæ hostium sunt occupaturos. Proinde non est quòd quidquam virium subducat ex acie, sed, ut me, & Philippo Patre dignum est, contempto sacinarum damno, fortiter dimicet. Interim Barbari impedimenta turbaverant, cæsisque plerisque custodum; captivi, vinculis ruptis, quidquid ob-

obvium erat, quo armari poſſent, rapiunt: & aggregati ſuorum equitibus, Macedonas ancipiti circumventos malo invadunt: lætique circa Syſigambim, viciſſe Darium, ingenti cæde proſtratos hoſtes, ad ultimum etiam impedimentis exutos nuntiant: quippe eandem fortunam ubique eſſe credebant: & victores Perſas ad prędam diſcurriſſe Syſigambis, hortantibus captivis, ut animum à mœrore allevaret, in eodem, quo anteà fuit, perſeveravit: non vox ulla excidit ei: non oris color, vultuſve mutatus eſt: ſed ſedit immobilis: credo præcoce gaudio verita fortunam irritare: adeo ut, quid mallet, intuentibus eam fuerit incertum. Inter hęc Amyntas, præfectus equitum Alexandri, cum paucis turmis opem impedimentis laturus advenerat, incertum, ſuonè conſilio, an Regis imperio: ſed non ſuſtinuit Caduſiorum, Scythārumque impetum: quippe vix tentato certamine, effugit ad Regem; amiſſorum impedimentorum teſtis magis, quàm vindex. Jam conſilium Alexandri vicerat dolor, &, nè cura recuperandi

ſua

ſua militem à prælio averteret, non immeritò verebatur. Itaque Aretem, ducem haſtatorum (Sarillophoros vocabant) adversùs Scythas mittit. Inter hæc currus, qui circa prima ſigna turbaverant aciem, in phalangem invecti erant. Macedones, confirmatis animis, in medium agmen accipiunt. Vallo ſimilis acies erat: junxerant haſtas, & ab utroque latere temerè incurrentium ilia ſuffodiebant: circuire deinde currus, & propugnatores præcipitare cæperunt. Ingens ruina equorum, aurigarumque aciem compleverat. Hi territos regere non poterant: equi crebra jactatione cervicum, non jugum modò excuſſerant; ſed etiam currus everterant: vulnerati interfectos trahebant: nec conſiſtere territi, nec progredi debiles poterant. Paucæ tamen evasêre quadrigæ in ultimam aciem, iis, quibus inciderunt, miſerabili morte conſumptis: quippe amputata virorum membra humi jacebant: & quia calidis adhuc vulneribus aberat dolor, truncique quoque, & debiles, arma tamen non omittebant, donec multo ſanguine effu-

effuso exanimati procumberent. Interim Aretes, Scythârum, qui impedimenta diripiebant, Duce occiso, graviùs territis instabat. Supervenêre deinde missi à Dario Bactriani, pugnæque vertêre fortunam. Multi ergo Macedonum primo impetu obtriti sunt: plures ad Alexandrum refugerunt. Tum Persæ clamore sublato, qualem victores solent edere, ferociter in hostem, quasi ubique profligatum, incurrunt. Alexander territos castigare, adhortari, prælium, quod jam elanguerat, solus accendere; confirmatisque tandem animis, ire in hostem jubet. Rarior acies erat in dextero cornu Persarum: namque inde Bactriani decesserant ad opprimenda impedimenta. Itaque Alexander laxatos ordines invadit, & multa cæde hostium invehitur. At, qui in lævo cornu erant Persæ, pe,posse eum includi, agmen suum à tergo dimicantis opponunt. Ingensque periculum in medio hærens adisset, ni equites Agriani, calcaribus subditis, circunfusos Regi Barbaros adorti essent, aversosque cædendo in se obverti coegissent.

Tur-

Turbata erat utraq; acies. Alexander & à fronte, & à tergo hoſtem habebat: qui averſo ei inſtabant, ab Agrianis militibus premebantur. Bactriani, impedimentis hoſtium direptis, reverſi, ordines ſuos recuperare non poterant. Plura ſimul abrupta à cæteris agmina: ubicumque alium alii fors miſcuerat, dimicabat. Duo Reges junctis propè agminibus prælium accendebant. Plures Perſæ cadebant, par fermè utrinque numerus vulnerabatur. Curru Darius, Alexander equo vehebatur: utrumque delecti tuebantur, ſui immemores: quippe amiſſo Rege nec volebant ſalvi eſſe, nec poterant. Nam ante oculos ſui quiſque Regis mortem occumbere ducebat egregium. Maximum tamen periculum adibant, qui maximè tuebantur: quippe ſibi quiſque cæſi Regis expetebat decus. Cæterùm, ſive ludibrium oculorum, ſive vera ſpecies fuit, qui circa Alexandrum erant, vidiſſe ſe crediderunt, paululum ſuper caput Regis placidè volantem Aquilam, non ſonitu armorum, non gemitu morientium territam; diuque circa equum Alexandri pendenti

ma-

magis, quàm volanti similis apparuit: Certè vates Aristander alba veste indutus, & dextrâ præferens lauream, militibus in pugnam intentis avem monstravit, haud dubium victoriæ auspicium. Ingens ergo alacritas, ac fiducia paulò antè territos accendit ad pugnam, utique postea quàm auriga Darii, qui ante ipsum sedens equos regebat, hasta transfixus est: nec aut Persæ, aut Macedones dubitavere, quin ipse Rex esset occisus. Lugubri ergo ululatu, & incondito clamore, gemituque, totam ferè aciem adhuc æquo Martè pugnantium turbavere. Cognati Darii, & armigeri, lævumque tuentes cornu, in fugam effusi, destituerant currum: quem à dextera parte stipati in medium agmen receperunt. Dicitur acinace stricto Darius dubitâsse, an fugæ dedecus honesta morte vitaret. Sed eminens curru, nondum omnem suorum aciem prælio excedentem destituere erubescebat. Dum inter spem, & desperationem hæsitat, sensim Persæ cedebant, & laxaverant ordines. Alexander, mutato equo (quippe plures fatigaverat) re-

fis-

sistentium ora fodiebat, fugientium terga. Jamque non pugna; sed cædes erat, cùm Darius quòque currum suum in fugam vertit. Hærebat in tergis fugientium victor: sed prospectum oculorum nubes pulveris, quę ad cœlum ferebatur, abstulerat. Ergo haud secùs, quàm in tenebris errabant, ad sonum notæ vocis, ut signum, subinde coeuntes. Exaudiebant tamen strepitus habenarum, quibus equi currum vehentes identidẽ verberabantur. Hæc sola fugientibus vestigia excepta sunt.

16. At in lævo Macedonum cornu, quod Parmenio, sicut antè dictum est, tuebatur, longè alia fortunâ utriusquè partis res gerebatur. Mazæus cum omni suorum equitatu vehementer invectus, urgebat Macedonum alas. Jamque abundans multitudine aciem circumvehi cæperat, cùm Parmenio equites nuntiare jubet Alexandro, in quo discrimine ipsi essent: nisi maturè subveniretur, non posse sisti fugam. Jam multum vię processerat Rex, imminens fugientium tergis, cùm à Parmenione tristis nuntius venit: refrænare

equos

ēquos juſsit, qui vehebantur, agmenque conſtituit: frendente Alexandro, eripi ſibi victoriam è manibus, & Darium feliciùs fugere, quàm ſequi ſe. Interim ad Mazæum ſuperati Regis fama pervenerat. Itaque, quamquàm validior erat, fortuna tamen partium territus, perculſis languidiùs inſtabat. Parmenio ignorabat quidem cauſam ſua ſponte pugnæ remiſſæ: ſed occaſione vincendi ſtrenuè eſt uſus. Theſſalos equites ad ſe vocari jubet: Ecquid, inquit, videtis iſtos, qui ferociter modò inſtabant, pedem referre ſubito pavore perterritos? Nimirùm nobis quòque Regis noſtri fortuna vincit: omnia Perſarum cedeſtrata ſunt: quid ceſſatis? An ne fugientibus quidem pares eſtis? Vera dicere videbatur, & ſpes languentes quòque erexerat: ſubditis calcaribus proruere in hoſtem, & illi jam non ſenſim; ſed citato gradu recedebant: nec quidquam fugæ, niſi quod terga nondum verterant, deerat. Parmenio tamen ignarus, quænam in dextero cornu fortuna Regis eſſet, repreſsit ſuos. Mazæus, dato fugæ ſpatio, non recto iti-

itinere; sed majore, & ob id tutiore circuitu, Tigrim superat, & Babylonem cum reliquiis devicti exercitus intrat. Darius paucis fugæ comitibus ad Lycum amnem contenderat: quo trajecto, dubitavit, an solveret pontem: quippe hostem jam affore nuntiabatur. Sed tot millia suorum, quæ nondum ad amnem pervenerant, ponte reciso, prædam hostis fore videbat. Abeuntem, cùm intactum fineret pontem, dixisse constat: Malle se insequentibus iter dare, quàm auferre fugientibus. Ipse ingens spatium fugâ emensus, mediâ ferè nocte Arbellam pervenit. Quis tot ludibria fortunæ, Ducum, agminumque cædem multiplicem, devictorum fugam, clades nunc singulorum, nunc universorum, aut animo assequi queat, aut oratione complecti? Propemodùm sæculi res in unum illum diem fortuna cumulavit. Alii quâ brevissimum patebat iter, alii diversos saltus, & ignotos sequentibus calles petebant. Eques, pedesque confusi sinè Duce, armatis inermes, integris debiles implicabantur. Deinde misericordia in metum

tum

tum versâ, qui sequi non poterant, inter mutuos gemitus deserebantur. Sitis præcipuè fatigatos, & saucios exurebat, passimque omnibus rivis prostraverant corpora, præterfluentem aquam hianti ore captantes: quam cùm avidè turbidam hausissent, tendebantur extemplo præcordia premente limo: resolutisque, & torpentibus membris, cùm supervenisset hostis, novis vulneribus excitabantur. Quidam, occupatis proximis rivis, diverterant longiùs, ut, quidquid occulti humoris usquam manaret, exciperent. Nec ulla adeò avia, & sicca lacuna erat, quæ vestigantium sitim falleret. E proximis verò itineri vicis senum ululatus, fœminarumque exaudiebantur, barbaro ritu Darium adhuc Regem clamantium. Alexander, ut suprà dictum est, inhibito suorum cursu, ad Lycum amnem pervenerat: ubi ingens multitudo fugientium oneraverat pontem, & plerique, cùm hostis urgeret, in flumen se præcipitaverant, gravesque armis, & prælio, ac fuga defatigati, gurgitibus hauriebantur. Jamque non pons mo-

modò fugientes, ſed nè amnis quidem capiebat, agmina ſua improvidè ſubinde cumulantes: quippe ubi intravit animos pavor, id ſolùm meruunt, quod primùm formidare cœperunt. Alexander inſtantibus ſuis, nè impunè abeuntem hoſtem ſequi permitteret, hebetia tela eſſe, & manus fatigatas, tantoque curſu corpora exhauſta, & præceps in noctem diei tempus, cauſatus eſt: revera de lævo cornu, quod adhuc in acie ſtare credebat, ſolicitus, reverti ad ferendam opem ſuis ſtatuit. Jamque ſigna converterat, cùm equites à Parmenione miſsi, illius quòque partis victoriam nuntiant. Sed nullum eo die majus periculum adiit, quàm dum copias reducit in caſtra. Pauci eum, & incompoſiti ſequebantur ovantes victoria: quippe omnes hoſtes, aut in fugam effuſos, aut in acie cecidiſſe credebant: cùm repentè ex adverſo apparuit agmen equitum, qui primò inhibuere curſum, deinde Macedonum paucitate conſpecta, turmas in obvios concitaverunt. Ante ſigna Rex ibat, diſsimulato magis periculo, quam

ſpre-

ſpreto. Nec defuit ei perpetua in dubiis rebus fœlicitas. Namque Præfectum equitatus, avidum certaminis, & ob id ipſum incautiùs in ſe ruentem, haſta transfixit. Quo ex equo lapſo, proximum, ac deinde plures, eodem telo confodit. Invaſêre turbatos amici quòque: nec Perſæ inulti cadebant: quippe non univerſæ acies, quàm hæ tumultuariæ manus, vehementiùs inière certamen. Tandem Barbari, cùm obſcura luce fuga tutior videretur eſſe, quàm pugna, diverſis agminibus abiere. Rex extraordinario periculo defunctus, incolumes ſuos reduxit in caſtra. Cecidêre Perſarum, quorum numerum victores finire potuerunt, millia XL. Macedonum minùs quam CCC. deſiderati ſunt. Cæterùm in hanc victoriam Rex majore ex parte virtuti, quàm fortunæ ſuæ debuit: animo, non (ut anteà) loco vicit. Nam & aciem peritiſsimè inſtruxit, & prompriſsimè ipſe pugnavit, & magno conſilio jacturam ſarcinarum, impedimentorumque contempſit, cùm in ipſa acie ſummum rei videret eſſe diſcrimen: dubioque ad-

adhuc pugnæ eventu, pro victore se gessit, perculsos deinde hostes fudit: fugientes, quod in illo ardore animi vix credi potest, prudentiùs quàm avidiùs persecutus est. Nam si pars exercitus adhuc in acie stante, instare cedentibus perseveraſſet, aut suâ culpâ victus esſet, aut aliena virtute vicisſet. Jam si multitudinem equitum occurrentium extimuisſet, victor, aut fœdè fugiendum, aut miserabiliter cadendum fuit. Nec Duces quidem copiarum sua laude fraudandi sunt: quippe vulnera; quæ quisque excepit, indicia virtutis sunt. Hæphestionis brachium hasta ictum est: Perdiccas, ac Cœnus, & Menidas sagittis propè occisi. Et, si verè æstimare Macedonas, qui tunc erant, volumus; fatebimur, & Regem talibus ministris, & illos tanto Rege fuisse dignissimos.

***

****
***

****
***

QUINTI CURTII

LIBER V.

BREVIARIUM LIBRI.

1. *Dario Mediæ fines ingresso, Arbella potitur Alexander, & Babylone, cujus situs, amplitudo, & corrupti mores describuntur.*

2. *Militibus præmia proponit, ut iis otium excuteret. Susianam urbem, ac Regum Persiæ thesauros recipit, & Syssigambim solatur.*

3. *Uxiorum regione superata, Madathem præfectum, ac deditos, & captivos, tũ libertate, tum immunitate donat: Persidemque intrare cogitans, ab Ariobarzane retrocedere cogitur.*

4. *Captivo quodam iter paucis cognitum aperiente, Persarum exercitum, ipso Ariobarzane occiso, delet Alexander.*

5. *Ad Persepo-*

lim properans captivorum Græcorum IV. M. liberat.

6. *Opulentissima Persepoli direpta, interiorem Persidis regionem petit, ac Mardorum domat gentem.*

7. *Alexander in convivio, à Thaile, aliisque castrensibus scortis impulsus, Persarum Regiam incendit: deinde persequi Darium statuit.*

8. *Darii, suos ad pugnam hortantis, oratio.*

9. *Variæ Magnatum sententiæ, ac tumultus, ob Nabarzanis, qui cum Besso proditionis societatem inierat, consilium.*

10. *Bessi, & Nabarzanis de Dario prodendo, aut occidendo nefaria deliberatio: quam miris artibus occultant.*

11. *Insidiæ proditorum Dario aperiuntur: qui Græcorum præsens, tutumque respuit auxilium; paratus perire, si salvum esse nollent sui milites.*

12. *Bessus Darium fidis verbis, & lacbrymis delusum comprehendit: aureisque vinctum compedibus, in sordido vehiculo ad Alexandrum deduci curat.*

13. *Alexander,*

au-

audito Darii periculo, ad Persarum exercitum contendit. Bessus autem, cum parricidis aliis arma, vultumque metuens victoris, Darium multis confossum vulneribus, relinquit, fugaque sibi consulere conatur.

14. *Darii corpus repertũ Alexãder lachrymis prosequitur, & ad Syssigambim sepeliendum mittit.*

QUæ interim ductu, imperioque Alexandri, vel in Græcia, vel in Illyricis, ac Thracia gesta sunt, si quæque suis temporibus reddere voluero, interrumpendæ sunt res Asiæ, quas utique ad fugam, mortemque Darii universas in conspectum dari, & sicut inter se cohærent tempore, ita opere ipso conjungi, haud paulò aptius videri potest. Igitur, quæ prælio apud Arbellam conjuncta sunt, ordiar dicere. Darius media ferè nocte Arbellam pervenit, eòdemque magnæ partis amicorum ejus, ac militum fugam fortuna compulerat. Quibus convocatis, exponit, haud dubitare se, quin Alexander celeberrimas urbes, agrosque

omni copia rerum abundantes, petiturus eſſet: prædam opimam, paratamque ipſum, & milites ejus ſpectare. Id ſuis rebus tali in ſtatu ſaluti fore: quippe ſe deſerta cum expedita manu petiturum. Ultima Regni adhuc intacta eſſe: inde bello vires haud ægrè reparaturum. Occuparet ſanè gazam avidiſsima gens, & ex longa fame ſatiaret ſe auro, mox futura prædæ ſibi: didiciſſe uſu, pretioſam ſupellectilem, pelliceſque, & ſpadonum agmina nihil aliud fuiſſe, quàm onera, & impedimenta. Eadem trahentem Alexandrum, quibus anteà viciſſet, inferiorem fore. Plena omnibus deſperationis videbatur oratio: quippe Babylonem urbem opulentiſsimam dedi cernentibus, jam Suſam, jam cætera ornamenta Regni, cauſamque belli victorem occupaturum. At ille docere pergit, non ſpecioſa dictu; ſed uſu neceſſaria in rebus adverſis ſequenda eſſe. Ferro geri bella, non auro: viris, non urbium tectis: omnia ſequi armatos. Sic majores ſuos perculſos in principio rerum celeriter priſtinam reparáſſe fortunam. Igi-

tur,

tur, ſive confirmatis eorum animis, ſive imperium magis, quàm conſilium ſequentibus, Mediæ fines ingreſſus eſt. Paulò poſt Alexandro Arbella traditur, regia ſupellectili, ditique gaza repleta. Quatuor millia talentûm fuere: præterea pretioſæ veſtes, totius (ut ſuprà dictum eſt) exercitus opibus in illam ſedem congeſtis. Ingruentibus deinde morbis, quos odor cadaverum totis jacentium campis vulgaverat, maturiùs caſtra movit. Euntibus aperit ſe à læva Arabia, odorum fertilitate nobilis regio, campeſtre iter eſt. Inter Tigrim, & Euphratrem jacentia, tam uberi, & pingui ſolo ſunt, ut à paſtu repelli pecora dicantur, nè ſatietas perimat. Cauſa fertilitatis eſt humor, qui ex utroque amne manat, toto ferè ſolo propter venas aquarum reſudante. Ipſi amnes ex Armeniæ montibus profluunt, ac magno deinde aquarum divortio iter, quod cœpere, percurrunt. Duo millia & quingenta ſtadia emenſi ſunt, qui ampliſsimum intervallum circa Armeniæ montes notaverunt. Iidem cùm Armeniæ, & Gordiano-

rum terras secare cœperunt, paulatim in arctius coeunt: & quò longiùs manant, hoc angustius inter se spatiũ terræ relinquunt. Vicini maximè sunt his campis, quos incolæ Mesopotamiam appellant: Mediam namque ab utroque latere concludunt. Iidem per Babyloniorum fines in Rubrum mare prorumpunt. Alexander quartis castris ad Mennin urbem pervenit. Caverna ibi est, ex qua fons ingentem vim liquaminis effundit, adeò ut satis constet, Babylonios muros ingentis operis, hujus fontis bitumine interlitos fuisse. Cæterùm, Babylonem procedenti Alexandro, Mazæus, qui ex acie in urbem eam confugerat, cum adultis liberis supplex occurrit, urbem, seque dedens. Gratus adventus ejus fuit Regi: quippe magni operis futura erat obsidio tam munitæ urbis. Ad hæc vir illustris, & manu promptus, famaque etiam proximo prælio celebris, & cæteros ad deditionem sui incitaturus exemplo videbatur. Igitur hunc quidem benignè cum liberis excepit. Cæterùm quadrato agmine, quod ipse du-

ducebat, velut in aciem irent, ingredi ſuos jubet. Magna pars Babyloniorũ conſtiterat in muris avida cognoſcendi novum Regem. Plures obviam egreſsi ſunt. Inter quos Bagophanes arcis, & regię pecuniæ cuſtos, nè ſtudio à Mazæo vinceretur, totum iter floribus, coroniſque conſtraverat, argenteis Altaribus utroque latere diſpoſitis, quę non thure modò; ſed omnibus odoribus cumulaverat. Eum dona ſequebantur greges pecorum, equorumque: Leones quoque, & pardales cavèis præferebantur. Magi deinde ſuo morę patrium carmen canentes. Poſt hos Chaldæi, Babyloniorumque non vates modò; ſed etiam Artifices cum fidibus ſui generis ibant: laudes ii Regum canere ſoliti: Chaldæi ſiderum motus, & ſtatas temporum vices oſtendere. Equites deinde Babylonii, ſuo, atque equorum cultu ad luxuriam magis, quàm ad magnificentiam exacto, ultimi ibant. Rex armatis ſtipatus, oppidanorum turbam poſt ultimos pedites ire juſsit. Ipſe cum curru urbem, ac deinde regiam intravit. Poſtero die ſupe-

lectilem Darii,& omnem pecuniam recognovit. Cæterùm ipsius urbis pulchritudo, ac venustas, non Regis modò;sed etiam omnium oculos in semet haud immeritò convertit. Semiramis eam condiderat, vel(ut plerique credidêre) Belus, cujus Regia ostenditur. Murus instructus laterculo coctili, bitumine interlitus,spatium xxx. & duorum pedum latitudinem amplectitur : quadrigæ inter se occurrentes sinè periculo commeare dicuntur. Altitudo muri C. cubitorum eminet spatio. Turres denis pedibus, quàm murus, altiores sunt. Totius operis ambitus CCCLXVIII. stadia complectitur: singulorum stadiorum structuram singulis diebus perfectam esse, memoriæ proditum est. Ædificia non sunt admota muris; sed ferè spatium unius jugeris absunt. Ac nè totam quidem urbem tectis occupaverunt, per xc. stadia habitatur : nec omnia continua sunt: credo, quia tutius visum est,pluribus locis spargi. Cætera serunt, coluntque : ut, si externa vis ingruat, obsessis alimenta ex ipsius urbis solo subministrent.

Eu-

Euphrates interfluit, magneque molis crepidinibus coërcetur. Sed omnium operum magnitudinem circumveniunt cavernæ ingentes, in altitudinem præſlæ ad accipiendum impetum fluminis: quod, ubi appoſitæ crepidinis faſtigium exceſsit, urbis tecta corriperet, niſi eſſent ſpecus, lacuſque, qui exciperent. Coctili laterculo ſtructi ſunt, totum opus bitumine aſtringitur. Pons lapideus, flumini impoſitus jungit urbem. Hic quòque inter mirabilia Orientis opera numeratus eſt: quippe Euphrates altum limum vehit, quo pœnitùs ad fundamenta jacienda egeſto, vix fulciendo operi firmum reperiunt ſolum. Arenæ autem ſubinde cumulatæ, & ſaxis, quibus pons ſuſtinetur, annexæ morantur amnem: qui retentus acriùs, quàm ſi libero curſu mearet, illiditur. Arcem quòque ambitu viginti ſtadia complexam habet: triginta pedes in terram turrium fundamenta demiſſa ſunt: ad octoginta ſummum munimenti faſtigium pervenit. Super arce, vulgatum Græcorum fabulis miraculum, penſiles

horti ſunt, ſummam murorum altitudinem æquantes, multarumque arborum umbra, & proceritate amœni. Saxo pilæ, quæ totum onus ſuſtinent, inſtructæ ſunt. Super pilas lapide quadrato ſolum ſtratum eſt, patiens terræ, quam altam injiciunt, & humoris, quo rigante terras, adeòque validas arbores ſuſtinet moles, ut ſtipites earum octo cubitorũ ſpatium craſſitudine æquent, in quinquaginta pedum altitudinem emineant, & frugiferæ æquè ſint, ac ſi terrâ ſuâ alerentur. Et, cùm vetuſtas non opera ſolùm manu facta; ſed etiam ipſam natura paulatim excedendo perimat: hæc moles, quę tot arborum radicibus premitur; tantique nemoris pondere onerata eſt, inviolata durat: quippe viginti lati parietes ſuſtinent, undecim pedum intervallo diſtantes, ut procul viſentibus ſylvæ montibus ſuis imminere videantur. Syriæ Regem Babylone regnantem hoc opus eſſe molitum, memoriæ proditum eſt, amore conjugis victum, quæ deſiderio nemorum, ſylvarumque, in campeſtribus locis virum compulit

naturæ genium amœnitate hujus operis imitari. Diutiùs in hac urbe, quam uſquam conſtitit Rex, nec ullus locus diſciplinæ militari magis nocuit. Nihil urbis ejus corruptius moribus, nihil ad irritandas, illiciendaſque immodicas voluptates inſtructius. Liberos, cõjugeſque cum hoſpitibus ſtupro coire, modò pretium flagitii detur, parentes, maritique patiuntur. Convivales ludi tota Perſide Regibus, purpuratiſque cordi ſunt. Babylonii maximè in vinum, & quæ ebrietatem ſequuntur, effuſi ſunt. Fœminarum convivia ineuntium in principio modeſtus eſt habitus, dein ſumma quæque amicula exuunt, paulatimque pudorem prophanant: ad ultimum (honos auribus ſit) ima corporum velamenta projiciunt: nec meretricum hoc dedecus eſt; ſed Matronarum, virorumque, apud quos comitas habetur vulgati corporis vilitas. Inter hæc flagitia exercitus ille domitor Aſiæ per XXXIV. dies ſaginatus ad ea, quæ ſequebantur, diſcrimina haud dubiè debilior futurus fuit, ſi hoſtem habuiſſet. Cæterùm quò

minus damnum ſentiret, identidem incremento novabatur. Namque Amyntas Andromenis ab Antipatro Macedonum peditum ſex millia adduxit: CCCCC. præterea ejuſdem generis equites: cum his DC. Thracas, adjunctis peditibus ſuæ gentis tribus millibus & quingentis: & ex Peloponneſo mercenarius miles ad IV. millia advenerat, cum CCCLXXX. equitibus. Idē Amyntas adduxerat quinquaginta Principum Macedoniæ Liberos adultos, ad cuſtodiam corporis: quippe inter epulas hi ſunt Regis miniſtri: iidemque equos ineunti prælium admovent, venantemque comitantur, & vigiliarum vices ante cubiculi fores ſervant: magnorumque Præfectorum, & Ducum hæc incrementa ſunt, & rudimenta. Igitur arci Babyloniæ Rex Agathone præſidere juſſo, cum ſeptingentis Macedonum, trecentiſque mercede conductis, Prætores, qui regioni Babylonię, & Ciliciæ præeſſent, Menetam, & Apollodorum reliquit: his duo millia peditum cum mille telentis data. Utrique præceptum, ut in ſuppleמen-

mentum milites legerent. Mazæum transfugam Satrapiâ Babyloniæ donat. Bagophanem, qui arcem tradiderat, ſe ſequi juſsit. Armenia Mithreni Sardium proditori data eſt. Ex pecunia deinde Babylonię Macedonibus equitibus ſexceni denarii tributi: peregrinus eques quingenos accepit: ducenis pedeſtrium ſtipendium menſum eſt.

2. His ita compoſitis, in regionem, quæ Satrapene vocatur, pervenit: fertilis terra, copia rerum, & omni commeatu abundans. Itaque diutiùs ibi ſubſtitit: ac nè deſides otio demitterent animos, judices dedit, præmiaque propoſuit de virtute militari certantibus. Octo, qui fortiſsimi judicati eſſent, ſingulis militum millibus præfuturi erant: Chiliarchas vocabant, tum primùm in hunc numerum copiis diſtributis. Namque anteà quinquagenariæ cohortes erant, nec fortitudinis præmia geſſerant. Ingens militum turba convenerat, egregio interfutura certamini, teſtis eadem cujuſque factorum, & de Judicibus latura ſententiam: quippe verònè,

an

an falsò honos cuique haberetur, ignorari non poterat. Primus omnium virtutis causâ donatus est Adarchias senior, qui omissum apud Halicharnasson à junioribus prælium unus maximè accenderat: proximus ei Antigenes visus est: tertium locum Philotas Angeus obtinuit: quartus Amynthæ datus est: post hos Antigonus, & ab eo Lynceſtes Amyntas fuit: septimum locum Theodotus: ultimum obtinuit Hellanicus. In disciplina quoque militaris rei pleraque à majoribus tradita utiliter mutavit. Nam, cùm antè equites in suam quisque gentem describerentur seorsim à cæteris; exempto nationum discrimine, Præfectos non utique suarum gentium; sed delectos, attribuit. Tuba, cùm castra movere vellet, signum dabat. cujus sonus plerumque, tumultuantium fremitu exoriente, haud satis exaudiebatur. Ergo perticam, quæ undique conspici posset, supra prætorium statuit: ex qua signum eminebat pariter omnibus conspicuum. Observabatur ignis nocte, fumus interdiu. Jamque Susam adituro,

Abu-

Abulites, regionis ejus Præfectus, sive Darii jussu, ut Alexandrum prædâ retineret, sive sponte, filium obviam milit, traditurum se urbem promittens. Benignè juvenem excepit Rex, & eo duce ad Hydaspem amnem pervenit, delicatam (ut fama est) vehentem aquam. Hic Abulites cùm donis regalis opulentię occurrit. Dromades cameli inter dona erant, velocitatis eximiæ: duodecim elephanti à Dario ex India acciti; non jam terror (ut speraverant) Macedonum, sed auxilium; opes victi ad victorem transferente fortuna. Ut verò urbem intravit, incredibilem ex thesauris summam pecuniæ egessit, L. millia talentorum argenti, non signati forma; sed rudi pondere. Multi Reges tantas opes longa ætate cumulaverant liberis, posterisque, ut arbitrabantur: quas una hora in externi Regis manus intulit. Consedit deinde in Regia Sella multò excelsiore, quàm pro habitu corporis. Itaque pedes cùm imum gradum non contingerent, unus ex Regiis pueris mensam subdidit pedibus: &, cùm spadonem, qui Darii fuerat, in-

ingemiſcentem conſpexiſſet Rex, cauſam mœſtitiæ requiſivit. Ille indicat, Darium veſci in ea ſolitum; ſeque ſacram ejus menſam ad ludibrium recidentem, ſinè lachrymis conſpicere non poſſe. Subiit ergo Regem verecundia violandi hoſpitales Deos. Jamque ſubduci jubebat, cùm Philotas: Minimè verò hæc feceris, Rex, ſed omen quòque accipe: menſam, ex qua libavit hoſtis epulas, tuis pedibus eſſe ſubjectam. Rex Perſidis fines aditurus, Suſam urbem Archelao, & præſidiũ trium millium tradidit. Xenophilo arcis cura mandata eſt: mille Macedonum ætate gravibus præſidere arcis cuſtodiæ juſſis. Theſaurorum Callicrati tutella permiſſa. Satrapia regionis Suſię reſtituta Abuliti, Matrem quòquè Darii, & Liberos in eadem urbe deponit. Ac fortè Macedonicas veſtes, multamque purpuram dono ex Macedonia ſibi miſſam, cum iis, qui eam confecerant, tradi Syſigambi juſſit. Omni namque honore eam, & filii quòque pietate proſequebatur. Adornari juſſit, ut, ſi cordi quòque veſtis eſſet, conficere eam neptes

ſuas

ſuas aſſuefaceret, donoque ſe docèret dare: Ad hanc vocem lachrymæ oborte prodidere animum aſpernantis id munus: quippe non aliud magis in contumeliam Perſarum fœminæ accipiunt, quàm admovere lanæ manus. Nuntiant, qui dona tulerant, triſtem eſſe Syſigambim: dignaque res excuſatione, & ſolatio viſa. Ipſe ergo pervenit ad eam, &, Mater (inquit) hanc veſtem, qua indutus ſum, ſororum non ſolùm donum; ſed etiam opus vides. Noſtri decepêre me mores. Cave, obſecro, in contumeliã accipias ignorationem meam. Quæ tui moris eſſe cognovi, ut ſpero, abundè ſervata ſunt. Scio, apud vos filium in conſpectu Matris nefas eſſe conſidere, niſi cùm illa permiſit. Quotieſcumque ad te veni, donec ut conſiderem annueres, reſtiti. Procumbẽs venerari me ſæpe voluiſti, inhibui. Dulciſsimæ Matri Olympiadi nomen debitum, tibi reddo.

3. Mitigato ejus animo, Rex quartis caſtris pervenit ad Tigrim fluvium: Paſitigrim incolæ vocant: oritur in montibus Uxiorum, & per L. ſtadia ſylveſtribus ripis præ-

præceps inter saxa devolvitur. Accipiunt deinde eum campi, quos clementiore alveo præterit, jam navium patiens. DC. stadia sunt mollioris soli, per quod leni tractu aquarum Persico Mari se insinuat. Alexander, amne superato, cum IX. millibus peditum, & Agrianis, atque Græcorum mercenariis millibus III. additis millibus Thracum, in regionem Uxiorum pervenit. Finitima Susis est, & in primam Persidem excurrit, arctum inter se, & Susianos aditum relinquens. Madathes erat hujus regionis Prefectus, haud sanè temporum multorum homo: quippe ultima pro fide experiri decreverat. Sed periti locorum Alexandrum docent, occultum iter esse per calles, & aversum ab urbe: si paucos misisset leviter armatos, super capita hostium evasuros. Cùm consilium placuisset, iidem itinerum fuerunt duces: mille & quingenti mercede conducti, & Agriani ferè mille Tauroni Prefecto dati, ac post Solis occasum iter ingredi jussi. Ipse tertiâ vigiliâ castris motis, circa lucis ortum superaverat angustias:

cæ-

ceſaque materia cratibus, & pluteis faciendis, ut qui turres admoverent, extra teli jactum eſſent, urbem obſidere cœpit. Præruptа erant omnia ſaxis, & cotibus. Multis ergo vulneribus depulſi, ut quibus non cum hoſte ſolùm; ſed etiam cum loco dimicandum eſſet, ſubibant tamen; quia Rex inter primos conſtiterat, interrogans tot urbium victores, an erubeſcerent hærere in obſidione caſtelli exigui, & ignobilis? Simul jam inter hæc eminùs petebatur: cum teſtudine objecta milites, qui, ut inde diſcederet, perpellere nequiverant, tuebantur. Tandem Tauron ſuper arcem urbis ſe cum ſuo agmine oſtendit: ad cujus conſpectum & animi hoſtium labare, & Macedones acriùs prælium inire cœperunt. Anceps oppidanos malum urgebat, nec ſiſtere his hoſtium poterat. Paucis ad moriendum, pluribus ad fugam animus fuit. Magna pars in arcem conceſſit. Inde triginta oratoribus miſſis ad deprecandum, triſte reſponſum à Rege redditur, non eſſe veniæ locum. Itaque ſupplicii rum metu perculſi, ad Syſigambim Darii

Ma-

Matrem, occulto itinere, ignotoque hoſtibus, mittunt, qui peterent, ut ipſa Regem mitigaret, haud ignari, Parentis eam loco diligi, colique. Et Madathes ſororis filiam ſecum matrimonio junxerat, Darium propinqua cognatione contingens. Diu Syſigambis ſupplicum precibus repugnavit, abnuens, deprecationem pro illis non convenire fortunæ, in qua eſſet: adjecitque, metuere ſeſe, nè victoris indulgentiam fatigaret: ſæpiùſque cogitare, captivam eſſe ſe, quam Reginam fuiſſe. Ad ultimum victa, literis Alexandrum ita deprecata eſt, ut ipſam excuſaret, quòd deprecaretur: petere ſe ut illis quòque, ſi minùs ſibi ignoſceret: pro neceſſario, ac propinquo ſuo, jam non hoſte, ſed ſupplice tantùm, vitam precari. Moderationem, clementiamque Regis, quæ tunc fuit, vel una hęc res poſsit oſtendere: non Madathi modò ignovit; ſed omnes & deditos, & captivos libertate, atque immunitate donavit: urbem reliquit intactam: agros ſinè tributo colere permiſit. A victore Dario plura Mater non imperáſſet. Uxiorum

rum deinde gentem ſubactam, Suſianorum Satrapiæ contribuit: diviſiſque cum Parmenione copiis, illum campeſtri itinere procedere jubet: ipſe cum expedito agmine jugum montium cepit, quorum perpetuum dorſum in Perſidem excurrit. Omni hac regione vaſtata, tertio die Perſidem, quinto anguſtias (quas illi Suſidas Pylas vocant) intrat. Ariobarzanes has cum quindecim millibus peditum occupaverat, rupes abſciſſas, & undique præruptas: in quarum cacuminibus extra teli jactum Barbari ſtabant, de induſtria quieti, & paventibus ſimiles, donec in arctiſsimas fauces penetraret agmen. Quod ubi contemptu ſui pergere vident, tum verò ingentis magnitudinis ſaxa per montium prona devolvunt, quæ incuſſa ſæpiùs ſubjacentibus petris, majore vi incidebant: nec ſingulos modò; ſed agmina proterebant. Fundis quòque excuſsi lapides, & ſagittæ ingerebantur undique. Nec id miſerrimum fortibus viris erat; ſed quòd inulti, ferarum ritu, velut in fovea deprehenſi, cederentur. Irâ igitur in

rabiem versâ, eminentia saxa complexi, ut ad hostem perveniant, alius alium levantes conabantur ascendere: ea ipsa multorum simul manibus correpta, & convulsa, in eos, qui commoverant, recidebant. Nec stare ergo, nec niti, nec testudine quidem protegi poterant, cùm tantæ molis onera propellerent Barbari. Regem non dolor modò, sed etiam pudor temerè in illas angustias conjecti exercitus angebat. Invictus ante eam diem fuerat, nihil frustrà ausus: impunè Ciliciæ fauces intraverat: Mari quoque novum iter in Pamphyliam aperuerat. Tunc hæsitabat deprehensa felicitas, nec aliud remedium erat, quàm reverti, quà venerat. Itaque signo receptui dato, densatis agminibus, scutisque super capita consertis, retrò evadere Rex ex angustiis jubet: triginta fuere stadia, quæ remensi sunt.

4. Tum castris undique aperto loco positis, non consultare modò, quid agendum esset; sed vates quoque adhibere cœpit à superstitione animi: Sed quid tunc prædicere Aristander, cui tum plurimum credeba-

tur ex vatibus, poterat? Itaque damnatis intempestivis sacrificiis, peritos locorũ convocari jubet. Medium iter ostendebant, tutum, apertumque: sed Rex dimittere milites insepultos erubescebat, ita tradito more, ut vix ullum militiæ tam solemne esset munus, quàm humandi suos. Captivos ergo, quos nuper exceperat, vocari jubet: inter quos erat quidam Græcę. Persicæque linguæ peritus, qui frustrà eum in Persidem montium dorso exercitum ducere affirmat: sylvestres esse calles, vix singulis pervios, omnia contegi frondibus, implexosque arborum ramos sylvas committere. Namque Persis ab altero latere perpetuis montium jugis clauditur, quod in longitudinem MDC. stadia, in latitudinem CLXX. procurrit. Hoc dorsum à Caucaso monte ad Rubrum Mare pertinet: quàque deficit mons, aliud munimentum, fretum objectum est. Planities deinde sub radicibus montium spatiosa procumbit: fertilis terra, multisque vicis, atque urbibus frequens: Araxes amnis per hos campos multorum aquas torrentium evolvit in

Me-

Medum. Medus à mari ad meridiem verſus, minor amnis eo, quem recipit, evehitur: gignendæque herbæ non alius eſt aptior, quidquid alluit, floribus veſtiens. Platani quòque, & populi contegunt ripas; ita ut procul viſentibus continuata videantur montibus nemora riparum. Quippe obumbratus amnis, præſto in ſolum dilabitur alveo: imminentque colles, ipſi quòque frondibus læti, radices eorum humore ſubeunte. Regio non alia tota Aſia ſalubrior habetur: temperatum cœlum: hinc perpetuum jugum opacum, & umbrotum, quod æſtus levat: illinc mare adjunctum, quod modico tepore terras fovet. His expoſitis, captivus interrogatus à Rege, auditu nè, an oculis comperta haberet, quæ diceret: paſtorem ſe fuiſſe, & omnes eos calles percurriſſe, reſpondit: bis captum, ſemel à Perſis in Lycia, iterum ab ipſo. Subit Regis animum memoria oraculo edicę ſortis. Quippe conſulenti reſponſum erat, ducem in Perſidem ferentis viæ Lycium civem fore. Igitur promiſsis, quanta & preſens neceſsitas exigebat, &

ipſius

ipsius fortuna capiebat, oneratum, armari jubet Macedonum more, & quod bene verteret, monstraret iter, quàmvis arduum, & præceps, evasurum se esse cum paucis: nisi fortè crederet, quò ipse pecoris causà isset, Alexandrum pro gloria, & perpetua laude ire non posse. Etiam, atque etiam docere captivus, quàm difficile iter esset, maximè armatis. Tum Rex, Prædem me, inquit, accipe, neminẽ eorum, qui sequuntur, recusaturum ire, quà duces. Craterò igitur ad custodiam castrorum relicto, cum peditibus, queis assueverat, & iis copiis, quas Meleager ducebat, & sagittariis ducentis, & equitibus mille, præcepit, ut castrorum specie manente, plures de industria ignes fieri imperaret, quò magis Barbari crederent, ipsum Regem in castris esse. Cæterùm, si fortè Ariobarzanes cognovisset, per callium anfractus eum intrare, & ad occupandum iter suum partem copiarum tentasset opponere; Craterus in eum illato terrore, retineret ad proprius periculum conversum agmen. Sin autem ipse hostem fefellis-

set, & saltum occupasset, cùm trepidantium Barbarorum tumultum exaudisset persequentium Regem, id ipsum iter, quo pridie pulsi fuerant, nè dubitaret ingredi: quippe vacuum fore, hostibus in semet aversis. Ipse tertiâ vigiliâ, silenti agmine, ac ne tubâ quidem dato signo, pergit ad demonstratum iter callium. Tridui alimenta portare militem jusserat leviter armatum. Sed præter invias rupes, ac prærupta saxa vestigium subinde fallentia, nix cumulata vento ingredientes fatigabat. Quippe velut in foveas delati hauriebantur, &, cùm à commilitonibus levarentur, trahebant magis adjuvantes, quàm sequebantur. Nox quoque, & ignota regio, ac dux, incertum, an satis fidus, multiplicabant metum: si custodes fefellisset, quasi feras bestias ipsos posse deprehendi. Ex uuius captivi vel fide, vel animo pendere & Regis salutem, & suam. Tandem venêre in jugum. A dextra iter ad ipsum Ariobarzanem erat: hìc Philotam, & Cœnum cum Amynta, & Polyperconte, expeditam habentes manum, reliquit

reliquit, monitos, ut, quia eques pediti erat mixtus, & quàm pinguissimum esset solum, & pabuli fertile, sensim procederent. Duces erant itineris de captivis dati. Ipse cum armigeris, & ala, quam Agema appellant; arduâ semitâ, sed longiùs à stationibus hostium remotâ, multa cum vexatione processit: Medius erat dies, & fatigatis necessaria quies: quippè tantundem itineris superérat, quantum emensi erant, sed minùs præcipitis, atque ardui. Itaque refectis cibo, somnoque militibus, secundâ vigiliâ surgit, & cętera quidem haud ægrè prętereiit. Cæterùm, qua se jugum montium paulatim ad planiora demittit, ingens vorago concursu cavata torrentium, iter ruperat. Ad hæc arborum rami, alius alio implicati, & coeuntes, ut perpetuam objecerant sepem. Desperatio igitur ingens, adeò ut vix lachrymis abstinerent, incesserat. Præcipuè obscuritas terrori erat. Nam etiam si qua sydera internitebant, continenti fronde tectæ arbores conspicere prohibebant. Ne aurium quidem usus supererat, sylvas quatiente

tiente vento, quæ concutientibus ramis majorem quàm pro flatu sonum reddebant. Tandem spectata lux omnia, quæ terribiliora nox fecerat, minuit. Circuiri brevi spatio poterat eluvies, & sibi quisque dux itineris cœperat fieri. Evadunt ergo in editum verticem, ex quo hostium statione conspecta, strenuè armati à tergo se ostendunt nihil tale metuentibus. Quorum pauci, qui congredi ausi erant, cæsi sunt. Itaque hinc morientium gemitus, hinc ad suos recurrentium miserabilis facies, integros quòque, antequàm discrimen experirentur, in fugam avertit. Fremitu deinde in castra, queis Craterus præerat, illato, ad occupandas angustias, in quibus pridie hæsitârat, miles educitur. Simul & Philotas cũ Polyperconte, Amyntaque, & Cœno diversum iter ingredi jussus, alium terrorem intulit Barbaris. Ergo undique Macedonum armis fulgentibus, ancipiti malo oppressi, memorabile tamen prælium edunt: ut opinior, ignaviam quoque necessitas acui, & sæpè desperatio spei causa est. Nudi complectebantur

tebantur armatos, & ingenti corporum mole ſecum ad terram detrahentes, ipſorum telis pleroſque fodiebant. Ariobarzanes tamen XL. fermè equitibus, & quinque millibus peditum ſtipatus, per mediam aciem Macedonum cum multo ſuorum, atque hoſtium ſanguine erupit, Perſepolim urbem, caput regionis, occupare feſtinans. Sed à cuſtodibus urbis excluſus, conſecutis ſtrenuè hoſtibus, cum omnibus fugę comitibus renovato prælio cecidit. Craterus quoquè, raptim agmine acto, ſupervenit.

5. Rex eodem in loco, quo hoſtiũ copias fuderat, caſtra communit: quàmquam enim undique fugati hoſtes victoriam conceſſerant, tamen prærupta, præcipiteſque foſſæ pluribus locis objectæ, abruperant iter: ſenſimque, & cautè progrediendum erat, jam non hoſtium, ſed locorum fraude ſuſpecta. Procedenti literæ reddiduntur à Tyridate cuſtode regiæ pecuniæ, indicantes, eos, qui in urbe eſſent, audito ejus adventu, diripere velle theſauros properaret occupare: expeditum

iter esse, quàmquàm Araxes amnis interfluat. Nullam virtutem Regis istius magìs, quàm celeritatem laudaverim: relictis enim pedestribus copiis, tota nocte cum equitibus itineris tanto spatio fatigatis ad Araxem prima luce pervenit. Vici erant in propinquo, quibus direptis, ac diruti, pontem ex materia eorum, subditis saxis, strenuè induxit. Jamque haud procul urbe erant, cùm miserabile agmen, inter pauca fortunæ exempla memorandum, Regi occurrit. Captivi erant Græci ad quatuor millia ferè, quos Persæ vario supplicíorum modo affecerant. Alios pedibus, quosdam manibus, auribusque amputatis, inustisque Barbararum literarum notis, in longum sui ludibrium reservaverant: & cùm se quoque alienæ ditionis esse cernerent, volentes Regi occurrere non prohibuerant. Inusitata simulachra, non homines videbantur, nec quidquam in illis præter vocem poterat agnosci. Plures igitur lachrymas commovère, quàm profuderant ipsi: quippe in tam multiplici, variaque fortuna singulorum, intuentibus similes

les quidem, sed tamen dispares pœnas, quis maximè miserabilis esset, liquere non poterat. Ut verò Jovem illi tandem Greciæ ultorem aperuisse oculos conclamavere, omnes pari supplicio affecti sibi videbantur. Rex, absterſis, quas profuderat, lachrymis, bonum habere animum jubet; visuros urbes suas, conjugesque: & castra inde duo ab urbe stadia communit. Græci excesserant vallo, deliberaturi, quid potissimum à Rege peterent. Cùmque aliis sedes in Asia rogare, aliis reverti domos placeret, Euctemon ita locutus ad eos, fertur: Nos, qui modò ad opem petendam ex tenebris, & carcere procedere erubuimus, ut nunc est supplicia nostra, quorum nos pudeat magis, an pœniteat, incertum est, ostentare Græciæ velut lætum spectaculum cupimus. At ii optimè miseras ferunt; qui abscondunt: nec ulla est tam familiaris infelicibus patria, quàm solitudo, & status prioris oblivio. Nam, qui multum in suorum misericordia ponunt, ignorant, quàm celeriter lachrymæ inarescant. Nemo fideliter diligit,

quem faſtidit : nam & calamitas querula eſt, & ſuperba felicitas. Ita ſuam quiſque fortunam in conſilio habet, cùm de aliena deliberat : & niſi mutuò eſſemus miſeri, olim alius alii potuiſſemus eſſe faſtidio. Quid mirum eſt, fortunatos ſemper parem quærere ? Obſecro vos, olim vitâ defuncti quæramus locũ, in quo hæc ſeneſa membra obruamus, ubi horribiles cicatrices celet exilium. Ingrati prorſus conjugibus, quas juvenes duximus, revertemur. Liberi in flore & ætatis, & rerum, & fratres agnoſcent ergaſtuli detrimenta ? Et quota pars noſtri tot obire terras poteſt? Procul Europa in ultima Orientis relegati, ſenes, debiles, majore membrorum parte mutilati, tolerabimus ſcilicet, quę armatos, & victores fatigaverunt ? Conjuges deinde, quas captis ſors, & neceſsitas unicum ſolatium applicuit, parvoſque liberos, trahimus nobiſcum, an relinquimus? Cum his venientes nemo agnoſcere volet. Relinquemus ergo exemplò præſentium pignora, cùm incertum ſit, an viſuri ſimus ea, quæ petimus ? Inter hos latendum

eſt

eſt, qui nos miſeros nôſſe cœperunt. Hæc Euctemon. Contrà Theætetus Athenienſis orſus eſt dicere: Neminem pium habitu corporis ſuos eſtimaturum, utique ſevitiâ hoſtis, non naturâ calamitoſos. Dignum eſſe omni malo, qui erubeſceret fortuita: triſtem eum de mortalitate ferre ſententiam, & deſperare miſericordiam, quam ipſe alteri denegaturus ſit. Deos (quod ipſi nunquàm auſi optare forent) offerre patriam, conjuges, liberos, & quidquid homines, vel vitâ æſtimant, vel morte redimunt. Quin illi ex hoc carcere erumperent: alium domi eſſe cœli hauſtum, alium lucis aſpectum. Mores, ſacra, linguæ commercium etiam à Barbaris experti, quæ ingenita ipſi omiſſuri ſint ſua ſponte, non ob aliud tam calamitoſi, quàm quòd illis carere coacti eſſent. Se certè rediturum ad Penates, & in patriam, tantoque beneficio Regis uſurum. Si quos contubernii, liberorumque, quos ſervitus coegiſſet agnoſcere, amor detineret, relinquerent, quibus nil patriâ charius eſt: Pauci hujus ſententiæ fuére. Cæ-

teros consuetudo, naturâ potentior, vicit. Consenserunt, petendum esse à Rege, ut aliquam ipsis attribueret sedem. Centum ad hoc lecti sunt: quos Alexander ratus, quod ipse præstare cogitabat, petituros: Jumenta, inquit, assignari, quę vos veherent, & singulis vestrum mille denariorum dari, jussi. Cùm redieritis in Græciam, præstabo, nè quis statum suum, si hæc calamitas absit, vestro credat esse meliorem. Illi obortis lachrymis, terram intuebantur, nec aut erigere vultus, aut loqui audebant. Tandem Rege tristitiæ causam exigente, Eudemon similia iis, quæ in consilio dixerat, respondit. Atque ille non fortunæ solùm eorum; sed etiam pœnitentiæ misertus, terna millia denariorum singulis dari jussit. Denæ vestes adjectę sunt, & armenta cum pecoribus, ac frumento data, ut coli, seriique attributus iis ager posset.

6. Postero die convocatos Duces copiarum docet, nullam infestiorem urbem Græcis esse, quàm regiam veterum Perfidis Regum. Hinc illa immensa agmina infusa: hinc Da-

rium

rium priùs, deinde Xerxem Europę impium intuliſſe bellum. Excidio illius parentandum eſſe majoribus. Jamque Barbari, deſerto oppido, quà quemque metus agebat, diffugerant, cùm Rex phalangem nil cunctactus inducit. Multas urbes refertas opulentiâ regiâ partim expugnarat, partim in fidem acceperat. Sed urbis hujus divitiæ vicêre præterita: in hanc totius Perſidis opes congeſſerant Barbari: aurum, argentumque cumulatum erat: veſtis ingens modus: ſuppellex, non ad uſum modò; ſed ad oſtentationem luxûs comparata. Itaque inter ipſos victores ferro dimicabatur: pro hoſte erat, qui pretioſiorem occupaverat prædam. Et, cùm omnia, quæ reperiebantur, capere non poſſent (nam res non occupabantur, ſed æſtimabantur) lacerabant regias veſtes, ad ſe quiſque partem trahentes: dolabris pretioſæ artis vaſa cædebant: nihil neque intactum erat, nec integrum ferebatur. Abrupta ſimulachrorum membra, ut quiſque avellerat, trahebat: neque avaritia ſolùm; ſed etiam crudelitas in capta urbe graſſata eſt.

Auro, argentoque onuſti, vilia captivorum corpora trucidabant: paſſimque obvii cædebantur, quos anteà pretium ſui miſerabiles fecerat. Multi ergo hoſtium manus voluntaria morte occupaverunt, pretioſiſſima veſtium induti, è muris ſemetipſos cum conjugibus, ac liberis in præceps jactantes. Quidam ignes, quod paulò pòſt facturus hoſtis videbatur, ſubjecerant ædibus, ut cum ſuis vivi cremarentur. Tandem ſuis Rex corporibus, & cultu fœminarum abſtinere juſſit. Ingens pecuniæ captivæ modus traditur, propè ut fidem excedat. Cæterùm, aut de aliis quòque dubitamus, aut credimus in hujus urbis gaza fuiſſe C. & XX. millia talentorum, ad quæ vehenda (namque ad uſus belli ſecum portare decreverat) jumenta, & camelos à Suſis, & Babylone contrahi juſſit. Acceſſêre ad hanc pecunię ſummam captis Paſargadis ſex millia talentorum. Cyrus Paſargadorum urbem condiderat, quam Alexandro Præfectus ejus Gobares tradidit. Rex arcem Perſepolis, tribus millibus Macedonum præſidio re-

relictis, Nicarthidem tueri jubet. Tyridati quòque, qui gazam tradiderat, servatus est honos, quem apud Darium habuerat: magnaque exercitus parte, & impedimentis ibi relictis, Parmenionem, Craterumque præfecit. Ipse cum mille equitibus, peditumque expedita manu interiorem Persidis regionem, sub ipsum Vergiliarum sydus, petiit: multisque imbribus, & prope intolerabili tempestate vexatus, procedere tamen, quò intenderat, perseveravit. Ventum erat ad iter perpetuis obsitum nivibus, quas frigoris vis gelu astrinxerat. Locorum squalor, & solitudines inviæ fatigatum militem terrebant, humanarum rerum terminos se videre credentem. Omnia vasta, atque sine ullo humani cultus vestigio attoniti intuebantur, & antequàm lux quòque, & cælum ipsos deficerent, reverti volebant. Rex castigare territos supersedit. Cæterùm ipse equo desiliit, pedesque per nivem, & concretam glaciem ingredi cœpit. Erubuerunt non sequi, primùm amici, deinde copiarum Duces, ad ultimum milites. Primusque

que Rex dolabra glaciem perfringens, iter ſibi fecit. Exemplum Regis cæteri imitati ſunt. Tandem propemodùm invias ſylvas emenſi, humani cultus rara veſtigia, & paſſim errantes pecorum greges repererê: & incolæ, qui ſparſis tuguriis habitabant, cùm ſe callibus inviis ſeptos eſſe credidiſſent, ut conſpexere hoſtium agmnen, interfectis, qui fugientes ſequi non poterant, devios montes, & obſitos nivibus petiverunt. Inde per colloquia captivorum paulatim feritate mitigata tradidêre ſe Regi: nec in deditos graviùs conſultum. Vaſtatis deinde agris Perſidis, viciſque compluribus redactis in poteſtatem, ventum eſt in Mardorum gentem bellicoſiſsimam, & multùm à cæteris Perſis cultu vitæ abhorrentem. Specus in montibus fodiunt, in quos ſe, ac Conjuges, & Liberos condunt: pecorum, aut ferarum carne veſcuntur. Nec fœminis quidem pro naturæ habitu molliora ingenia ſunt. Comæ prominent hirtæ, veſtis ſuper genua eſt: funda vinciunt frontem: hoc & ornamentum capitis, & velum eſt. Sed

hanc

hanc quòque gentem idem fortunæ impetus domuit. Itaque trigesimo die, posteaquàm à Persepoli profectus erat, eodem rediit. Dona deinde amicis, cæterisque pro cujusque merito dedit. Propemodùm omnia, quę in ea urbe ceperat, distributa.

7. Cæterùm ingentia animi dona, illam indolem, qua omnes Reges antecessit, illam in subeundis periculis constantiam, in rebus moliendis, efficiendisque velocitatem, in deditos fidem, in captivos clementiam, in voluptatibus permissis quòque, & usitatis temperantiam, haud tolerabili vini cupiditate fœdavit. Hoste, & æmulo Regni reparante tum maximè bellum, nuper subactis, quos vicerat, novumque imperium aspernantibus, de die inibat convivia, quibus fœminæ intererant, non quidem, quas violare nefas esset, quippe pellices, licentiùs, quàm decebat, cum armato vivere assuetę. Ex his una Thais, & ipsa temulenta, maximam apud omnes Græcos initurum gratiam affirmat, si Regiam Persarum jussisset incendi: expectare hoc eos, quorum urbes Barbari de-

deleſſent. Ebrio ſcorto de tanta re ferenti ſententiam, unus, & alter, & ipſi mero onerati, aſſentiuntur. Rex quòque fuit avidior, quàm patientior. Quin igitur ulciſcimur Græciam, & urbi faces ſubdimus? Omnes incaluerant mero. Itaque ſurgunt temulenti ad incendendam urbem, cui armati pepercerant. Primus Rex ignem regiæ injicit, tum convivæ, & miniſtri, pelliceſque. Multo cedro ædificata erat Regia, quæ celeriter igne concepto latè fudit incendium. Quod ubi exercitus: qui haud procul urbe tendebat, conſpexit, fortuitum ratus, ad opem ferendam concurrit. Sed ut ad veſtibulum Regiæ ventum eſt, vident Regem ipſum adhuc aggerentem faces. Omiſſa igitur, quam portaverant, aqua, aridam materiam in incendium jacere cœperunt. Hunc exitum habuit Regia totius Orientis, unde tot gentes antè jura petebant, patria tot Regum, unicus quondam Græciæ tetror: molita mille navium claſſem, & exercitus, quibus Europa inundata eſt, contabulato mari molibus, perfoſſiſque montibus, in

quo-

quorum ſpecus fretum immiſſum eſt. Ac ne longa quidem ætate, quæ excidium ejus ſecuta eſt, reſurrexit. Alias urbes habuêre Macedonum Reges, quas nunc habent Parthi. Hujus veſtigium non inveniretur, niſi Araxes amnis oſtenderet. Haud procul mœnibus fluxerat: inde urbem fuiſſe XX. ſtadiis diſtantem credunt magis, quàm ſciunt accolæ. Pudebat Macedones tam præclaram urbem à comeſſabundo Rege deletam eſſe. Itaque res in ſerium verſa eſt, & imperaverunt ſibi, ut crederent, illo potiſſimùm modo fuiſſe delendam. Ipſum, ut primùm gravatam ebrietate mentem quies reddidit, pœnituiſſe conſtat, & dixiſſe: Majores pœnas Perſas Græcis daturos fuiſſe, ſi ipſum in ſolio, Regiaque Xerxis conſpicere coacti eſſent. Poſtero die Lycio, itineris, quo Perſidem intraverat, duci, triginta talenta dono dedit. Hinc in regionem Mediæ tranſiit, ubi ſupplementum novorum militum è Cilicia occurrit. Peditum erant quinque millia, equites mille: utriſque Plato Athenienſis præerat. His copiis auctus Darium perſequi ſtatuit. 8. Ille

8. Ille jam Ecbatana pervenerat, caput Mediæ. Urbem hanc nunc tenent Parthi: eaque æstiva agentibus sedes est. Adire deinde Bactra decreverat: sed veritus, nè celeritate Alexandri occuparetur, consilium, iterque mutavit. Aberat ab eo Alexander stadia MD. sed jam nullum intervallum adversùs celeritatem ejus satis longum videbatur. Itaque prælio magis, quàm fugæ se præparabat. Triginta millia peditum sequebantur: in quibus Græcorum erant quatuor millia, fide erga Regem ad ultimum invicta. Funditorum quoque, & sagittariorum manus quatuor millia expleverat. Præter hos tria millia & CCC. equites erant, maximè Bactrianorum. His Bessus præerat, Bactrianæ regionis Præfectus. Cum hoc agmine Darius paulatim declinavit via militari, jussis præcedere lixis impedimentorum custodibus. Consilio deinde advocato: Si me cum ignavis, inquit, & pluris qualemcumque vitam morte honesta æstimantibus fortuna junxisset, tacerem potiùs, quàm frustrà verba consumerem; sed majore, quàm

quàm vellem, documento, & virtutem veſtram, & fidem expertus, magis etiam conniti debeo, ut dignus talibus amicis ſim, quàm dubitare, an veſtri ſimiles adhuc ſitis. Ex tot millibus, quæ ſub imperio fuerunt meo, bis me victum, bis fugientem perſecuti eſtis, fides veſtra, & conſtantia, ut Regem me eſſe credam, facit. Proditores, & transfugæ in urbibus meis regnant: non herculè qui tanto honore digni habeantur; ſed ut præmiis eorum veſtri ſolicitentur animi. Meam tamen fortunam, quàm victoris, maluiſtis ſequi, digniſsimi, quibus, ſi ego non poſsim, Dii pro me gratiã referant: & meherculè referent. Nulla erit tam ſurda poſteritas, nulla tam ingrata fama, quæ non in cœlum vos debitis laudibus ferat. Itaque, etiamſi conſilium fugæ, à qua multùm abhorret animus, agitaſſem, veſtra tamen virtute fretus, obviam iſſem hoſti. Quouſque enim in Regno exulabo, & per fines Imperii mei fugiam externum, & advenam Regem, cùm liceat experto belli fortunam, aut reparare, quæ amiſi, aut honeſta morte defungi?

Niſi

Niſi forte ſatius eſt expectare victoris arbitrium, & Mazæi, & Mithrenis exemplo precariũ accipere regnum nationis uniusjut jam malit ille gloriæ ſuę, quàm iræ obſequi. Nec Dii ſiverint, ut hoc decus mei capitis, aut demere mihi quiſquam, aut condonare poſſit: nec hoc Imperium vivus amittam, idemque erit Regni mei, qui & ſpiritus, finis. Si hic animus, ſi hæc lex, nulli non parta libertas eſt: nemo è vobis faſtidium Macedonum, nemo vultum ſuperbum ferre cogetur. Sua cuique dextra aut ultionem tot malorum pariet, aut finem. Equidem quàm verſabilis fortuna ſit, documentum ipſe ſum. Nec immeritò mitiores vices ejus expecto. Sed ſi juſta, ac pia bella Dii averſantur, fortibus tamen viris licebit honeſtè mori. Per ego vos decora majorum, qui totius Orientis Regna cum memorabili laude tenuerunt, per illos viros, quibus ſtipendium Macedonia quondam tulit, per tot navium claſſes in Græciam miſſas, per tot tropha a Regum oro, & obteſtor, ut nobilitate veſtra, gentiſque dignos ſpiritus capiatis, ut

ea-

eadem conſtantia animorum, quâ præterita toleraſtis, experiamini, quidquid deinde ſors tulerit. Me certè in perpetuum, aut victoria egregia nobilitabit, aut pugna.

9. Hæc dicente Dario, præſentis periculi ſpecies omnium ſimul corda, animoſque horrore preſtrinxerat: nec aut conſilium ſuppetebat, aut vox; cùm Artabazus veteriſſimus amicorum, quem hoſpitem fuiſſe Philippi ſæpè diximus: Nos verò, inquit, pretioſiſſimam veſtem induti, armiſque, quanto maximo cultu poſſumus adornati, Regem in aciem ſequemur: ea quidem mente, victoriam ut ſperemus, mortem non recuſemus. Aſſenſu excepêre cæteri hanc vocem. Sed Nabarzanes, qui in eodem conſilio erat cum Beſſo inauditi anteà facinoris ſocietate inita, Regem ſuum per milites: quibus ambo præerant, comprehendere, & vincire decreverant: ea mente, ut, ſi Alexander ipſos inſecutus foret, tradito Rege vivo, inirent gratiam victoris, magni profectò cepiſſe Darium æſtimaturi. Sin autem eum effugere potuiſſent, interfecto Dario,

Reg-

Regnum ſibi occuparent, bellumque renovarent. Hoc parricidium cùm diu volutaſſent, Nabarzanes aditum nefariæ ſpei præparans: Scio, me, inquit, ſententiam eſſe dicturum prima ſpecie haud quaquàm auribus tuis gratam: ſed medici quòque graviores morbos aſperis remediis curant: & gubernator, ubi naufragium timet, jacturâ, quidquid ſervari poteſt, redimit. Ego tamen, non ut damnum quidem facias, ſuadeo; ſed ut te, ac Regnum tuum ſalubri ratione conſerves. Diis averſis, bellum inimus, & pertinax fortuna Perſas augere non deſinit. Nobis initiis, & omnibus opus eſt. Auſpicium, & Imperium alii trade interim, qui tandiu Rex appelletur, donec Aſia decedat hoſtis. Victor deinde Regnum tibi reddat: hoc autem brevi futurum ratio promittit. Bactra intacta ſunt: Indi, & Sagæ in tua poteſtate: tot populi, tot exercitus, tot equitum, peditumque millia ad renovandum bellum vires paratas habent, ut major belli moles ſuperſit, quàm exhauſta ſit. Quid ruimus bellarum

ritu

ritu in perniciem non necessariam? Fortium virorum est, magis mortem contemnere, quàm odisse vitam. Sæpè tædio laboris ad vilitatem sui compelluntur ignavi: at virtus nihil inexpertum omittit. Itaque ultimum omnium mors est: ad quam non pigrè ire satis est. Proinde si Bactra, quod tutissimum receptaculum est, petimus, Præfectum regionis ejus Bessum, Regem temporis gratia statuamus. Compositis rebus, justo Regi tibi fiduciarum restituet Imperium. Haud mirum est, Darium non temperâsse animo: quàmquam tam impię voci, quantum nefas subesset, latebat. Itaque, Pessimum, inquit, mancipium, reperisti optatum tibi tempus, quo parricidium aperires? Strictoque acinace interfecturus videbatur, ni properè Bessus, Bactrianique deprecarentur tristium specie, cæterùm si perseveraret, vincturi, circumstetissent. Nabarzanes interim elapsus, mox & Bessus consecutus, copias, quibus præerant, â cætero exercitu secedere jubent, secretum inituri consilium. Artaba-

zus convenientem præsenti fortunæ sententiam orsus, mitigare Darium, temporum identidem admonens, cœpit: Ferret æquo animo qualiumcumque, suorum tamen, vel stultitiam, vel errorem. Instare Alexandrum gravem, etiam si omnes præstò essent: quid futurum, si persecuti fugam ipsius, alienentur à Rege? Ea re paruit Artabazo, & quamquàm movere castra statuerat, turbatis tamen omnium animis, eodem in loco substitit. Sed attonitus mœstitia simul, & desperatione, tabernaculo se inclusit. Ergo in castris, quę nullius regebantur imperio, varii animorum motus erant: nec in commune, ut anteà, consulebatur. Dux Græcorum militum Patron arma capere suos jubet, paratosque esse ad exequendum imperium. Persæ secesserant. Bessus cum Bactrianis erat, tentabatque Persas abducere, Bactra, & intactę regionis opulentiam, simulque, quæ manentibus instarent pericula, ostentans. Persarum omnium eadem ferè fuit vox, nefas esse deseri Regem. Inter hæc Artabazus omnibus imperatoriis fun-

fungebatur officiis. Ille Persarum tabernacula circuire, hortari, monere nunc singulos, nunc universos, non antè destitit, quàm satis constaret, imperata facturos. Idem ægrè à Dario impetravit, ut cibum caperet, animumque Regis adverteret.

10. At Bessus, & Nabarzanes, olim agitatum scelus exequi statuũt, Regni cupiditate accensi. Dario autem incolumi tantas opes sperare non poterant. Quippe in illis gentibus Regum eximia majestas est: ad nomen quòque Barbari conveniunt, & pristinæ veneratio fortunæ sequitur adversam. Inflabat impios animos regio, cui præerant, armis, virisque, & spatio locorum nulli earum gentium secunda. Tertiam partem Asiæ tenet. Multitudo juniorum, exercitus, quos amiserat, Darius, æquabat. Itaque non illum modò, sed etiam Alexandrum spernebant: inde vires imperii repetituri, si regionis potiri contigisset. Diu omnibus cogitatis, placuit, per milites Bactrianos ad omne obsequium destinatos, Regem comprehendere, mittique nuntium ad Alexan-

xandrum, qui indicaret, vivum aſſervari eum. Si id, quod timebant, proditionem aſpernatus eſſet, occiſuri Darium, & Bactra cum ſuarum gentium manu petituri. Cæterùm propalam comprehendi Darius non poterat, tot Perſarum millibus laturis opem Regi. Græcorum quòque fides timebatur. Itaque, quod non poterant vi, fraude aſſequi tentant. Pœnitentiam ſeceſſionis ſimulare decreverant, & excuſare apud Regem cõſternationem ſuam. Interim, qui Perſas ſolicitarent, mittuntur. Hinc ſpe, hinc metu militares animos verſant: ruinæ rerum illos ſubdere capita, in perniciem trahi: cùm Bactra pateant, exceptura eos donis, & opulentia, quantam animis concipere non poſſint. Hæc agitantibus Artabazus ſupervenit, ſive Regis juſſu, ſive ſua ſponte, affirmans, mitigatum eſſe Darium, & eundem illis amicitiæ gradum patere apud Regem. Illi lachrymantes, nunc purgare ſe, nunc Artabazum orare, ut cauſam ipſorum tueretur, preceſque perferret. Sic peracta nocte, ſub lucis exortum Nabarzanes cum

Bag-

Bactrianis militibus in vestibulo Prætorii aderat, titulum solemnis officii occulto sceleri præferens. Darius, signo ad eundun dato, currum pristino more conscendit. Nabarzanes, cæterique parricidæ procumbentes humi, quem paulò pòst in vinculis habituri erant, sustinere, venerari: lachrymas etiam pœnitentiæ indices profuderunt: adeò humanis ingeniis parata simulatio est. Preces deinde suppliciter admotæ, Darium naturá simplicem, & mitem, non credere modò, quæ affirmabant; sed etiam flere coëgerunt. Ac ne tum quidem cogitati sceleris pœnituit; cùm intuerentur, qualem & Regem, & virum fallerent. Ille quidem securus periculi, quod instabat, Alexandri manus, quas solùm timebat, effugere properabat.

11. Patron autem, Græcorum Dux, præcepit suis, ut arma, quæ in sarcinis antea ferebantur, induerent, d omne imperium suum parati, & ntenti. Ipse currum Regis sequebatur, occasioni imminens alloquendi eum: quippe Bessi facinus præsentiebat. Sed Bessus id ipsum metuens,

cuſtos veriùs, quàm comes, à curru non recedebat. Diu ergo Patron cunctatus, ac ſæpiùs ſermone revocato, inter fidem, timoremque hæſitans, Regem intuebatur: qui, ut tandem advertit oculos, Bubacem ſpadonem inter proximos currum ſequentem percontari jubet, nunquid ipſe velit dicere? Patron, ſe verò; ſed remotis arbitris, loqui velle cum eo, reſpondit. Juſſuſque propiùs accedere, ſinè interprete (nam haud rudis Græcæ linguæ Darius erat) Rex, inquit, ex quinquaginta millibus Græcorum ſuperſumus pauci, omnes fortunę tuę comites, & in hoc tuo ſtatu iidem, qui florente te fuimus, quaſcumque ſedes elegeris, pro patria, & domeſticis rebus petituri. Secundę, adverſæque res tuę copulavêre nos tecum. Per hanc fidem invictam oro, & obteſtor, in noſtris caſtris tibi tabernaculum ſtatuè: nos corporis tui cuſtodes eſſe patiaris. Amiſimus Græciam: null Bactra ſunt nobis: ſpes omnis in te utinam & in cæteris eſſet! Plura dicì non attinet. Cuſtodiam corporis tui externus, & alienigena non de-

poſ-

poſcerem, ſi crederem, alium poſſe præſtare. Beſſus, quamquam erat Græci ſermonis ignarus; tamen ſtimulante conſcientia, indicium profectò Patronem detuliſſe credebat: & interpretis Græci relato ſermone, exempta dubitatio eſt. Darius autem, quantum ex vultu conſpici poterat, haud ſanè territus, percontari Patrona cauſam conſilii, quod afferret, cœpit. Ille non ultrà differendum ratus: Beſſus, inquit, & Nabarzanes inſidiantur tibi, in ultimo diſcrimine, & fortunę tuæ, & vitæ. Hic dies aut parricidis, aut tibi futurus ultimus. Et Patron quidem egregiam conſervati Regis gloriam tulerat. Eludant licèt, quibus fortè, ac temerè humana negotia volvi, agique perſuaſum eſt: equidem æterna conſtitutione crediderim, nexuque cauſarum latentium, & multò antè deſtinatarum, ſuum quemque ordinem immutabili lege percurrere. Darius certè reſpondit: quàmquam ſibi Græcorum militum fides nota ſit; nunquàm tamen à popularibus ſuis receſſurum: difficilius ſibi eſſe damnare, quàm decipi: quidquid

sors tuliſſet, inter ſuos perpeti malle, quàm transfugam fieri: ſerò ſe perire, ſi ſalvum eſſe ſui milites nollent. Patron, deſperata ſalute Regis, ad eos, quibus præerat, rediit, omnia pro fide experiri paratus.

12. At Beſſus occidendi protinùs Regis impetum conceperat. Sed veritus, nè gratiam Alexandri, ni vivum eum tradidiſſet, inire non poſſet, dilato in proximam noctem ſceleris conſilio, agere gratias incipit, quòd perfidi hominis inſidias jam Alexandri opes ſpectantis prudenter, cautèque vitáſſet: donum eum hoſti datum fuiſſe Regis caput: nec mirari, hominem mercede conductum omnia habere venalia, ſinè pignore, ſinè fide, terrarum orbis exulem, ancipitem hoſtem, ad nutum licentium circumferri. Purganti deindè ſe, Deoſque patrios teſtes fidei ſuæ invocanti, Darius vultu aſſentiebatur, haud dubius, quin vera deferrentur à Græcis; ſed eò rerum ventum erat, ut tam periculoſum eſſet non credere ſuis, quam decipi. Triginta millia erant, quorum inclinata in ſcelus levitas timebatur. Quatuor mi-

llia

Ilia Patron habebat, quibus si credidisset salutem suam, damnatâ populariũm fide; parricidio excusationem videbat offerri. Itaque præoptabat immeritò, quàm jure violari. Bello tamen insidiarum consilium purganti respondit: Alexandri sibi non minùs justitiam, quàm virtutem esse perspectam. Falli eos, qui proditionis ab eo præmium expectent. Violatæ fidei neminem acriorem fore vindicem, ultoremque. Jamque nox appetebat, cùm Persæ more solito armis positis ad necessaria ex proximo vico ferenda discurrunt. At Bactriani (ut imperatum erat à Bello) armati stabant. Inter hæc Darius Artabazum acciri jubet, expositisque, quæ Patron detulerat, haud dubitare Artabazus, quin transeundum esset in castra Græcorum: Persas quoque periculo vulgato secuturos. Destinatus sorti suæ, & jam nullius salubris consilii patiens, unicam in illa fortuna opem, Artabazum, ultimum illum visurus amplectitur. Perfususque mutuis lachrymis, inhærentem sibi avelli jubet: capite deinde velato, nè inter gemitus digredientem

velut à rogo intueretur, in humum pronum corpus abjecit. Tum verò cuſtodiæ ejus aſſueti, quos Regis ſalutem, vel periculis vitæ tueri oportebat, dilapſi ſunt, armatis, quos jam adventare credebant, haud rati ſe futuros pares. Ingens ergo in tabernaculo ſolitudo erat, paucis ſpadonibus (quia, quò diſcederent, non habebant) circumſtantibus Regem. At ille, remotis arbitris, diu aliud, atque aliud conſilium animo volutabat. Jamque ſolitudinem, quam paulò antè pro ſolatio petiverat, peroſus, Bubacem vocari jubet: quem intuens: Ite, inquit, conſulite vobis, ad ultimum Regi veſtro (ut decebat) fide exhibita. Ego hic legem fati mei expecto. Forſitan miteris, quòd vitam non finiam: alieno ſcelere, quàm meo, mori malo. Poſt hanc vocem ſpado gemitu non modò tabernaculum; ſed etiam caſtra complevit. Irrupére deinde alii, laceratiſque veſtibus, lugubri, & barbaro ululatu Regem deplorare cœperunt. Perſæ, ad illos clamore perlato, attoniti metu, nec arma capere, nè in Bactrianos inciderent: nec

quieſ-

quiescere audebãt, nè impiè deserere Regem viderentur. Varius, ac dissonus clamor sinè duce, ac sinè imperio totis castris referebatur. Bessо, & Nabarzani nuntiaverant tui, Regem à semetipso interemptum esse. Plancus eos deceperat. Itaque citatis equis advolant, sequentibus, quos ad ministerium sceleris delegerant: & cùm tabernaculum intrâssent, quia Regem vivere spadones indicabant, comprehendi, vincirique jusserunt. Rex curru paulò antè vectus, & Deorum, à suis, honoribus cultus, nulla externa ope admota, captivus servorum suorum, in sordidum vehiculum pellibus undique contectum imponitur. Pecunia Regis, & supellex, quasi jure belli, diripitur: onustique prædâ per scelus ultimum parta, fugam intendunt. Artabazus cum iis, qui imperio parebant, Græcisque militibus Parthienem petebat, omnia tutiora parricidarũ contuitu ratus. Persæ promissis Bessi onerati, maximè quia nemo alius erat, quem sequerentur, conjunxêre se Bactrianis, agmen eorum tertio assecuti die. Nè tamen honos

Regi non haberetur, aureis compedibus Darium vinciunt, nova ludibria ſubinde excogitãte fortuna. Et, nè fortè cultu regio poſſet agnoſci, ſordidis pellibus vehiculum intexerant. Ignoti jumenta agebant, ne percontantibus in agmine monſtrari poſſet; cuſtodes procul ſequebantur.

13. Alexander, audito, Darium moviſſe ab Ecbatanis, omiſſo itinere, quod petebat, in Mediam, fugientem inſequi pergit ſtrenuè. Tabas oppidum eſt in parte Lacænæ ultima: quò ubi pervenit, ibi transfugæ nunciant, præcipitem fugâ Bactra petere Darium. Certiora deinde cognoſcit ex Bagyſthene Babylonio: non equidem vinctum Regem, ſed in periculo eſſe aut mortis, aut vinculorum, affirmabat. Rex, Ducibus convocatis, Maximum, inquit, opus, ſed labor breviſſimus ſupereſt. Darius haud procul, deſiturus à ſuis, aut vinctus, aut oppreſſus eſt. In illo corpore poſita eſt victoria noſtra, & tanta res celeritatis eſt præmium. Omnes pariter conclamant, paratos ipſum ſequi: nec labori, nec periculo parcere. Igitur raptim agmen

men cursus magis, quàm itineris modo ducit, ne nocturna quidem quiete diurnum laborem relaxante. Itaque quingenta stadia processit, perventumque erat in vicum, in quo Darium Bessus comprehenderat. Ibi Melon Darii interpres excipitur: corpore æger, non potuerat agmen sequi: & deprehensus celeritate Regis, transfugam se esse simulabat. Ex hoc acta cognoscit: sed fatigatis necessaria quies erat. Itaque delectis equitum sex milibus, trecentos, quos Dimachas appellabant, adjungit. Dorso hi graviora arma portabant: cæterùm equis vehebantur: cùm res, locusque poscceret, pedestris acies erat. Hæc agentem Alexandrum adeunt Orsillos, & Mythracenes, qui Bessi parricidium exosi transfugerant: nuntiabantque, stadia quingenta abesse Persas: ipsos brevius iter monstraturos. Gratus Regi adventus transfugarum fuit. Itaque primâ vesperâ, ducibus iisdem, cùm expedita equitum manu monstratam viam ingreditur, phalange, quantum festinare posset, sequi jussa: Ipse quadrato agmine incedens, ita

curſum regebat, ut primi conjungi ultimis poſſent. Trecenta ſtadia proceſſerant, cùm occurrit Brocubelus, Mazæi filius, Syriæ quondam Prætor. Is quòque transfuga nuntiabat, Beſſum haud ampliùs quàm ducenta ſtadia abeſſe. Exercitum, utpotè qui nihil præcaveret, incompoſitum, inordinatumque procedere: Hyrcaniam videri petiturós: ſi feſtinaret ſequi, palántibus ſuperventurum. Darium adhuc vivere. Strenuo alioquí cupiditatem conſequendi transfuga injecerat. Itaque calcaribus ſubditis, effuſo curſu eunt. Jamque fremitus hoſtium iter ingredientium exaudiebatur: ſed proſpectum ademerat pulveris nubes. Pauliſper ergo inhibuit curſum, donec conſideret pulvis. Jamque conſpecti à Barbaris erant, & abeuntium agmen conſpexerant, nequàquam futuri pares, ſi Beſſo tantum animi fuiſſet ad prælium, quantum ad parricidium fuerat. Namque & numero Barbari præſtabant, & robore. Ad hoc, refecti cum fatigatis certamen inituri erant. Sed nomen Alexandri, & fama, maximum in bello utique

momentum, pavidos in fugam convertit. Beſſus,& cæteri facinoris ejus participes, vehiculum Darii aſſecuti, cœperunt hortari eum, ut conſcenderet equum,& ſe hoſti fugâ eriperet. Ille Deos ultores adeſſe teſtatur, & Alexandri fidem implorans, negat ſe parricidas velle comitari. Tum verò irâ quóque accenſi, tela injiciunt in Regem, multiſque confoſſum vulneribus relinquunt. Jumenta quóque, nè longiùs proſequi poſſent, convulnerant, duobus ſervis, qui Regem comitabantur, occiſis. Hoc edito facinore, ut veſtigia fugæ ſpargerent, Nabarzanes Hyrcaniam, Beſſus Bactra, paucis equitum comitantibus, petebant. Barbari Ducibus deſtituti, quà quemque aut ſpes ducebat, aut pavor, diſſipabantur. Quingenti tantúm equites congregaverant ſe, incerti adhuc, reſiſtere nè melius eſſet, an fugere. Alexander, hoſtium trepidatione comperta, Nicanorem cum equitum parte ad inhibendam fugam præmittit. Ipſe cum cæteris ſequitur: tria fermè millia reſiſtentium occiſa ſunt: reliquum agmen

more

more pecudum intactum agebatur, jubente Rege, ut cædibus abstineretur. Nemo captivorum erat, qui monstrare Darii vehiculum posset: singuli, ut quæque prehenderant, scrutabantur: nec tamen ullum vestigium fugæ Regis extabat. Festinantem Alexandrum vix tria millia equitum persecuta sunt: At in eos, qui lentiùs sequebantur, incidebant universa fugientium agmina. Vix credibile dictu, plures captivi, quàm qui caperent, erant: adeò omnem sensum territis fortuna penitùs excusserat, ut nec hostium paucitatem, nec multitudinem suam satis cernerent. Interim jumenta, quæ Darium vehebant, nullo regente, decesserant militari via, & errore delata per quatuor stadia, in quadam valle constiterant, æstu simulque vulneribus fatigata. Haud procul erat fons, ad quem monstratum à peritis Polystratus Macedo siti maceratus accessit. Ac dum galea haustam aquam sorbet, tela jumentorum deficientium corporibus infixa conspexit. Miratusque confossa potiùs, quàm abacta esse, semivivi ho-

mi-

minis corpus, cùm propiùs accessisset, in sordido vehiculo pellibus contecto situm reperit: atque Darium, multis quidem vulneribus confossum, adhuc tamen spirantem, esse cognovit. Qui, applicito captivo, cùm civem ex voce cognovisset, id saltèm præsentis fortunæ solatium se habere dixit, quòd apud intellecturum locuturus esset, nè incassum postremas voces emissurus. Hæcque Alexandro perferri jubet: Se nullis in eum meritorum officiis, maximorum autem illi debitorem mori. Agere tamen ei maximas gratias pro beneficiis in Matrem Conjugē, Liberosque suos impensis: iis enim vitam, & pristini status reverentiam, dignitatemque concessam: sibi autem à cognatis, atque amicis, quibus & regna, & vitam dederit, illa omnia erepta esse: precari se, ut illi victori terrarum omnium imperiū contingat Ultionem sceleris erga se perpetrati, non solùm sua; sed exempli, omniumque Regum causâ, non negligere: illi cùm decorum, tum utile futurum. Jamque defficiens aquam popolcit:

quam

quam allatam poſtquam bibit, Polyſtrato, qui eam tulerat: Quisquis es mortalium, inquit, hoc mihi extremum univerſæ calamitatis genus accidit, ut pro tanto in me beneficio, dignas tibi grates referre nequeam: at referat Alexander: Alexandro verò Dii, pro ejus ſumma in meos humanitate, ac clementia. Cui hoc fidei regiæ unicum dextræ pignus pro me dabis. Hæc dicentem, accepta Polyſtrati manu, vita deſtituit. Quibus Alexandro nuntiatis, ad corpus demortui perveniens, tam indignam illo faſtigio mortem lachrymis profecutus eſt: demptaque ſibi chlamyde, corpus illius contexit: atque regio ornatum cultu, ad Matrem ſepeliendum, atque regiis Majorum ſuorum tumulis inferendum, miſit.

***

QUINTI CURTII

LIBER VI.

BREVIARIUM LIBRI.

1. *Prælii inter Lacedæmones, atque Macedones descriptio: & pax ab Alexandro victore Græcis, qui eo absente defecerant, concessa.*

2. *Alexander bello invictus, otio, & deliciis frangitur: unde rumor in castris, qui torpentem excitat.*

3. *Hortatoria Alexandri ad milites oratio, ut bellum in Asia inchoatum persequantur, & absolvant.*

4. *Zioberis miri fluminis descriptio. Alexander Nabarzani per literas salutem quærenti veniam pollicetur. Deinde Mari Caspio, & Hyrcaniæ proximus, quosdam Darii præfectos recipit in gratiam.*

5. *Artabazo summa cum animi be-*

benevolentia excepto, Græcis, qui Darium adjuverant, parcit Alexander, & Mardorum gente debellata, Amazonicæ cujusdam Reginæ petitioni satisfacit.

6. Macedones Alexandri offenduntur moribus: qui, ut seditionem averteret, ad bellum Bessо inferendum mentem convertit, quod & stratagemate inchoat: ac Satibarzanem, quòd defeciſſet, primum persequitur: Barbaros à montibus fortiter dispellit: Artacacnam expugnat.

7. Conjurationem in Alexandrum Dymnus Nicomacho, hic per Ceballinum fratrem Alexandro detegit. Hinc mors Dymni, qui ipse sibi manus infert.

8. Amicorum regiorum consilio Philotas, Parmenionis filius, conjurationis author, & particeps creditus, capitur, ac velato capite in regiam abducitur.

9. De conjuratione, adversùs Philotam expostulatoria Alexandri ad milites oratio: coram quibus Philotas adductus, defensionem parat.

10. Apologetica Philotæ oratio, qua conjurationis

tionis accusationem prolixè refellit.

11. *Concio à quodam Belone accensa, in Philotam surgit. Is paulò pòst, ut se cruciatibus liberaret, fictæ conjurationis circunstantias aperit: cumque aliis, qui accusantur, saxis à Nicomacho obruitur.*

PUgnæ discrimen immisit; obtruncatisque, qui promptiùs resistebant, magnam partem hostium propulit. Cœperant fugere victores, & donec avidiùs sequentes in planum deduxêre, multi cadebant. Sed ut primùm locus, in quo stare possent, fuit, æquis viribus dimicatum est. Inter omes tamen Lacedæmonios Rex eminebat, non armorum modò, & corporis specie, sed etiam magnitudine animi, quo uno vinci non potuit. Undique nunc cominùs, nunc eminùs petebatur, diuque arma circumferens, alia tela clypeo excipiebat, corpore alia vitabat, donec hastâ femora perfossa, plurimo sanguine effuso, destituère pugnantem. Ergo clypeo suo exceptum armigeri raptim in castra re-

referebant, jactationem vulnerum haud facilè tolerantem. Nec tamen omisêre Lacedæmonii pugnam, & ut primum sibi, quàm hosti æquiorem locum capere potuerunt, densatis ordinibus effusi, fluentem in se aciem excepére. Non aliud discrimen vehementius fuisse, memoriæ proditum est. Duarum nobilissimarum bello gentium exercitus pari Marte pugnabant. Lacedæmonii vetera, Macedones præsentia decora intuebantur. Illi pro libertate, hi pro dominatione pugnabant. Lacedæmoniis Dux, Macedonibus locus deerat. Diei quoque unius tam multiplex casus modò spem, modò metum utriusque partis augebat, velut de industria inter fortissimos viros certamen æquante fortuna. Cæterùm angustiæ loci, in quo hæserat pugna, non patiebantur totis congredi viribus. Spectabant ergo plures, quàm inierant prælium: & qui extra teli jactum erant, clamore invicem suos accendebant. Tandem Laconum acies langueſcere, lubrica arma sudore vix sustinens, pedem deinde referre cœpit, urgente hoste,

ac

ac apertè fugere. Insequebatur dissipatos victor, & emensus omne spatium, quod acies Laconum obtinuerat, ipsum Agim persequebatur. Ille, ut fugam suorum, & proximos hostium conspexit, deponi se jussit: expertusque membra, an impetum animi sequi possent, postquàm deficere sensit, poplitibus semet excepit: galeáque strenuè sumpta, clypeo protegens corpus, hastam dextra vibrat: ultrò vocans hostem, si quis jacenti spolia demere auderet. Nec quisquam fuit, qui sustineret cominùs congredi. Procul missilibus appetebatur, ea ipsa in hostem retorquens, donec lancea nudo pectori infixa est: qua ex vulnere evulsa, inclinatum, ac deficiens caput clypeo paulisper excepit. Deinde, linquente spiritu pariter, ac sanguine, moribundus in arma procubuit. Cecidère Lacedæmoniorum quinque millia, & CCCLX. ex Macedonibus haud amplius CI. Cæterùm vix quisquam, nisi saucius, revertit in castra. Hæc victoria non Spartam modò, sociosque ejus; sed etiam omnes, qui fortunam belli spectaverant,

rant, fregit. Nec fallebat Antipatrum, dissentire ab animis gratulantium vultus: sed bellum finire cupienti, opus erat decipi: & quàmquam fortuna rerum placebat, invidiam tamen, quia majores res erant, quàm quas Præfecti modus caperet, metuebat: quippe Alexander hostes vinci voluerat; Antipatrum vicisse, ne tacitus quidem indignabatur, sue demptum gloriæ existimans, quicquid cessisset alienæ. Itaque Antipater, qui probè nosset spiritum ejus, non est ausus ipse agere arbitrum victoriæ: sed Concilium Græcorum, quid fieri placeret, consuluit. A quo Lacedæmonii, nihil aliud, quàm ut oratores mittere ad Regem liceret; precati, non gravatè veniam defectionis, præter auctores, impetraverunt. Megalopolitani, quorum urbs erat obsessa, à defectione, Achæis & Ætolis CCX. talenta dare jussi sunt. Hic fuit exitus belli, quod repentè ortum, priùs tamen finitum est, quàm Darium Alexander apud Arbellam superaret.

2. Sed, ut primùm instantibus curis laxatus est animus, militarium re-

rerum, quàm quietis, otiique patientior, excepêre eum voluptates: & quem arma Persarum non fregerant, vitia vicerunt. Intempestiva convivia, & perpotandi, pervigilandique insana dulcedo, ludique, & greges pellicum, omnia in externum lapsa sunt morem: quem æmulatus quasi potiorem suo, ita popularium animos, oculosque pariter offendit, ut à plerisque amicorum pro hoste haberetur: tenaces quippe disciplinæ suæ, solitosque parco, ac parabili victu ad implenda naturæ desideria defungi, in peregrina, & victarum gentium mala impulerat. Hinc sæpiùs comparatæ in caput ejus insidiæ, secessio militum, & liberior inter mutuas querelas dolor: ipsius deinde nunc ira, nunc suspiciones, quas excitabat inconsultus pavor, cæteraque his similia, quæ deinde dicentur. Igitur, cùm intempestivis conviviis dies pariter, noctesque consumeret, satietatem epularum ludis interpolabat, non contentus Artificum, quos è Græcia excitaverat, turbâ: quippe captivæ fœminarum jubebantur suo ritu

aut

auribus carmen. Inter quas unam Rex ipſe conſpexit mœſtiorem, quàm cæteras, & producentibus eam verecundè reluctantem. Excellens erat forma, & formam pudor honeſtabat. Dejectis in terram oculis, & quantum licebat, ore velato, ſuſpicionem præbuit Regi, nobiliorem eſſe, quàm ut inter convivales ludos deberet oſtendi. Ergo interrogata, quænam eſſet? Neptem ſe Ochi, qui nuper regnâſſet in Perſis, filio ejus genitam eſſe, reſpondit: uxorem Hiſtaſpis fuiſſe. Propinquus hic Darii fuerat, magni & ipſe exercitus Prætor. Adhuc in animo Regis tenues reliquiæ priſtini moris hærebant. Itaque fortunam regia ſtirpe genitæ, & tam celebre nomen reveritus, non dimittit modò captivam, ſed etiam reſtitui ei ſuas opes juſſit: virum quoque requiri, ut reperto conjugem redderet. Poſtero autem die præcepit Hephæſtioni, ut omnes captivos in regiam juberet adduci. Ubi ſingulorum nobilitate ſpectata, ſecrevit a vulgo, quorum eminebat genus. Decem hi fuerunt: inter quos repertus eſt Oxatres, Darii frater, non

non illius fortuna, quàm indole animi ſui clarior. XXVI. millia talentorum proximâ præda redactâ erant; è queis XII. millia in congiarium militum abſumpta ſunt. Par huic pecuniæ ſumma cuſtodum fraude ſubtracta eſt. Oxydates erat nobilis Perſes, qui à Dario capitali ſupplicio deſtinatus, cohibebatur in vinculis. Huic liberato Satrapiam Mediæ attribuit, fratremque Darii recepit in cohortem amicorum, omni vetuſtæ claritatis honore ſervato. Hinc in Parthienem perventum eſt, tunc ignobilem gentem, nunc caput omnium, qui poſt Euphratem, & Tigrim amnes ſiti, Rubro mari terminantur. Scythæ regionem campeſtrem, ac fertilem occupaverunt, graves adhuc accolæ. Sedes habent & in Europa, & in Aſia. Qui ſuper Boſphorum colunt, adſcribuntur Aſiæ: At, qui in Europa ſunt, à lævo Thraciæ latere ad Boryſthenem, atque inde ad Tanaim, alium amnem, rectâ plagâ pertinent. Tanais Europam, & Aſiam medius interfluit: nec dubitatur, quin Scythæ, qui Parthos condidêre, non à Boſphoro, ſed ex regione

Europæ penetraverint. Urbs erat ea tempestate clara Hecatompylos, condita à Græcis. Ibi stativa Rex habuit, commeatibus undique advectis. Itaque rumor otiosi militis viritim sine auctore percrebuit, Regem contentum rebus, quas gessisset, in Macedoniam protinus redire statuisse. Discurrunt lymphatis similes in tabernacula, & itineri sarcinas aptant; signum datum crederes, ut vasa colligerent. Totis castri tumultus, hinc contubernales suos requirentium, hinc onerantium plaustra, perfertur ad Regem. Fecerant fidem rumori temere vulgato Græci milites, redire jussi domos, quorum equitibus singulis denariorum sena millia dono dederat. Ipsi quoque finem militiæ adesse credebant. Haud secùs, quàm par erat, territus Alexander, qui Indos, atque ultima Orientis peragrare statuisset, Præfectos copiarum in Prætorium contrahit, obortisque lachrymis, ex medio gloriæ spatio revocari se, victi magis, quàm victoris fortunam in patriam relaturum, conquestus est: nec sibi ignaviam militum obstare, sed Deo-

rum

rum invidiam, qui fortissimis viris subitum patriæ desiderium admovissent, paulò pòst in eandem cum majore laude, famaque redituris. Tùm verò pro se quisque operam suam offerre, difficillima quæque poscere, polliceri militum quoque obsequium, si animos eorum leni, & apta oratione permulcere voluisset. Nunquàm infractos, & abjectos recessisse, quoties ipsius alacritatem, & tanti animi spiritus haurire potuissent. Ita se facturum esse, respondit: illi modò vulgi aures præparent sibi. Satisque omnibus, quæ in rem videbantur esse, compositis, vocari ad concionem exercitum jussit, apud quem talem orationem habuit.

3. Magnitudinem rerum, quas gessimus, milites, intuentibus vobis, minimè mirum est, & desiderium quietis, & satietatem gloriæ occurrere. Ut omittam Illyrios, Triballos, Bœotiam, Thraciam, Spartam, Achæos, Peloponnesum, quorum alia ductu meo, alia imperio, auspicioque perdomui: ecce orsi bellum ad Hellespontum, Jonas, Æolidem servitio Barbariæ impotentis exemi-

mus. Cariam, Lydiam, Cappadociam, Phrygiam, Paphlagoniam, Pamphyliam, Pisidas, Ciliciam, Syriam, Phœnicem, Armeniam, Persidem, Medos, Parthienem habemus in potestate. Plures Provincias complexus sum, quàm alii urbes cœperunt: & nescio, an enumeranti mihi quædam ipsarum rerum multitudo subduxerit. Itaque, si crederem, satis certam esse possessionem terrarum, quas tanta velocitate domuimus, ago verò, milites, ad Penates meos, ad Parentem, sorores que, & cæteros cives, vel renitentibus vobis, erumperem, ut ibi potissimum parta vobiscum laude, & gloria fruerer, ubi nos uberrima victoriæ præmia expectant, liberorum, conjugum, Parentumque lætitia, pax, quies, rerum per virtutem partarum secura possessio. Sed in novo, & (si verum fateri volumus) precario Imperio, adhuc jugum ejus rigida cervice subeuntibus Barbaris: tempore, milites, opus est, dum mitioribus ingeniis imbuuntur, & efferatos mollior consuetudo permulcet. Fruges quoque maturitatem statuto tempore

expectant: adeò etiam illa ſenſus omnis expertia, tamen ſua lege miteſcunt. Quid? Creditis, tot gentes alterius Imperio, ac nomine aſſuetas, non ſacris, non moribus, non commercio linguæ nobiſcum cohærentes, eodem prælio domitas eſſe, quo victæ ſunt? Veſtris armis continentur, nos ſuis moribus: &, qui præſentes metuunt, in abſentia hoſtes erunt. Cum feris beſtiis res eſt, quas captas, & incluſas, quia ipſarum natura non poteſt, longior dies mitigat. Et adhuc ſic ago, tanquàm omnia ſubacta ſint armis, quæ fuerunt in ditione Darii. Hyrcaniam Nabarzanes occupavit: Bactra non ſolùm poſsidet parricida Beſſus; ſed etiam minatur. Sogdiani, Dahæ, Maſſagetæ, Sacæ, Indi ſui juris ſunt. Omnes hi, ſi terga noſtra viderint, ſequentur. Illi enim ejuſdem nationis ſunt; nos alienigenæ, & externi. Suis autem quique parent placidiùs, etiam cùm is præeſt, qui magìs timeri poteſt. Proinde; aut, quæ cepimus, omittenda ſunt, aut, quæ non habemus, occupanda. Sicut in corporibus ægris, milites, nihil, quod

nociturum eſt, Medici relinquunt: ſic nos, quidquid obſtat Imperio, recidamus. Parva ſæpè ſcintilla contempta, magnum excitavit incendium. Nil tutò in hoſte deſpicitur: quem ſprevêris, valentiorem negligentia facies. Ne Darius quidem hereditarium Perſarum accepit Imperium; ſed in ſedem Cyri beneficio Bagoæ caſtrati hominis admiſſus: nè vos magno labore credatis Beſſum vacuum Regnum occupaturum. Nos verò peccavimus, milites, ſi Darium ob hoc vicimus, ut ſervo ejus traderemus Imperium: qui ultimum auſus ſcelus, Regem ſuum etiam externæ opis egentem, certè cui nos victores pepercimus, quaſi captivum in vinculis habuit: ad ultimum, nè à nobis conſervari poſſet, occidit. Hunc vos regnare patiemini? Quem equidem cruci affixum videre feſtino, omnibus Regibus, gentibuſque fidei, quam violavit, meritas pœnas ſolventem. At herculè, ſi mox eundem Græcorum urbes, aut Helleſpontum vaſtare nuntiatum erit vobis, quo dolore afficiemini, Beſſum præmia veſtræ occupaſſe victoriæ?

Tunc

Tunc ad repetendas res festinabitis, tunc arma capietis. Quantò autem præstaret territum adhuc, & vix mentis suæ compotem opprimere? Quatridui nobis iter supereſt, qui tot procul cavimus nives, tot amnes superavimus, tot montium juga transcurrimus: non mare illud, quod exæstuans iter fluctibus occupat, euntes nos moratur: non Ciliciæ fauces, & angustiæ includunt: plana omnia, & prona sunt. In ipso limine victoriæ stamus. Pauci nobis fugitivi, & domini sui interfectores supersunt. Egregium mehercule opus, & inter præmia gloriæ vestræ numerandum, posteritati, famæque tradetis. Darii quoque hostis, finito post mortem ejus odio, parricidas esse vos ultos, neminem impium effugisse manus vestras. Hoc perpetrato, quantò creditis Persas obsequentiores fore, cùm intellexerint, vos pia bella suscipere: & Bessi sceleri, non nomini suo, irasci?

4. Summa militum alacritate, jubentium quòcumque vellet, duceret, oratio excepta est. Nec Rex moratus impetum, tertioque per

Parthienem die ad fines Hyrcaniæ penetrat, Cratero relicto cum iis copiis, quibus præerat, & ex manu, quam Amyntas ducebat, additis sexcentis equitibus, & totidem sagittariis, ut ab incursione Barbarorum Parthienem tueretur. Erigyum impedimenta, modico præsidio dato, campestri itinere ducere jubet. Ipse cum phalange, & equitatu CL. stadia emensus, castra in valle, quà Hyrcaniam adeunt, communit. Nemus prçaltis, densisque arboribus umbrosum est, pingue vallis solum rigantibus aquis, quæ ex petris eminentibus manant. Ex ipsis radicibus montium Zioberis amnis effunditur, qui tria ferè stadia in longitudinem universus fluit: deinde saxo, quod alveolum interpolat, repercussus, duo itinera velut dispensatis aquis aperit. Inde torrens, & saxorum, per quæ incurrit, asperitate violentior, terram præceps subit. Per CCC. stadia conditus labitur, rursusque velut ex alio fonte conceptus editur, & novum alveum intendit, priore sui parte spatiosior. Quippe in latitudinem XIII. stadiorum

rum diffunditur, rurſuſque anguſtioribus coërcitus ripis iter cogit: tandem in alterum amnem cadit, cui Rhipalgo nomen eſt. Incolæ affirmabant, quæcumque demiſſa eſſent in cavernam, quæ propior eſt fonti, rurſus ubi aliud os amnis aperit, exiſtere. Itaque Alexander duos tauros, qua ſubeunt aquæ terram, præcipitari jubet: quorum corpora, ubi rurſus erumpit, expulſa vidêre, qui miſſi erant, ut exciperent. Quartum jam diem eodem loco quietem militi dederat, cùm literas Nabarzanis, qui Darium cum Beſſo interceperat, accipit: quarum ſententia hæc erat: Se Dario non fuiſſe inimicum, imò etiam, quæ credidiſſet utilia eſſe, ſuaſiſſe: & quia fidele conſilium Regi dediſſet, propè occiſum ab eo. Agitaſſe Darium, cuſtodiam corporis ſui contra jus, faſque peregrino militi tradere, damnata popularium fide, quam per ducentos & triginta annos inviolatam Regibus ſuis præſtitiſſent. Se in præcipiti, & lubrico ſtantem, conſilium à præſenti neceſſitate reperiſſe. Darium quòque, cùm occidiſſet Bagoam, hac excuſatione ſatiſ-

feciſſe popularibus, quòd inſidiantem interemiſſet. Nihil eſſe miſeris mortalibus ſpiritu charius. Amore ejus ad ultima eſſe propulſum; ſed ea magis eſſe ſecutum, quæ coegiſſet neceſsitas, quàm quæ optaſſet. In communi calamitate ſuam quemque habere fortunam. Si venire ſe juberet, ſinè metu eſſe venturum. Non timere, nè fidem datam tantus Rex violaret. Deos à Deo falli non ſolere. Cæterùm, ſi, cui fidem daret, videretur indignus, multa exitia patere fugienti. Patriam eſſe, ubicumque vir fortis ſedem elegerit. Nec dubitavit Alexander fidem, quo Perſæ modo accipiebant, dare, inviolatum, ſi veniſſet, fore. Quadrato tamen agmine, & compoſito ibat, ſpeculatores ſubinde præmittens, qui explorarent loca. Levis armatura ducebat agmen, phalanx eam ſequebatur: poſt pedites erant impedimenta: & gens bellicoſa, & natura ſitus difficilis aditu, curam Regis intenderat. Namque perpetua vallis jacet, uſque ad Mare Caſpium patens. Duo terræ ejus veluti brachia excurrunt: media flexu modico ſinum faciunt Lunę

ma-

maximè similem, cùm eminent cornua, nondum totum orbem sidere implente. Cercetæ, Mossyni, & Chalybes à læva sunt. Ab altera parte Leucosyri, & Amazonum campi: & illos qua vergit ad Septentrionem; hos ad Occasum conversa prospectat. Mare Caspium dulcius cæteris ingentis magnitudinis serpentes alit, pisces longè diversi ad aliis coloris: quidam Caspium, quidam Hyrcanum appellant. Alii sunt, qui Mæotim paludem in id cadere putent, & argumentum afferunt, aquam, quò dulcior sit, quam cætera maria, infuso paludis humore mitescere. A Septentrione ingens in littus mare incumbit, longèque agit fluctus; sed magna parte exæstuans stagnat. Idem alio Cœli statu recipit in se fretum, eodemque impetu, quo effusum est, relabens, terram naturæ suæ reddit: & quidam credidêre, non Caspium Mare esse, sed ex India in Hyrcaniam cadere, cujus fastigium (ut supra dictum est) perpetua valle submittitur. Hinc Rex viginti stadia processit, semitâ propemodùm invia, cui sylva immi-

nebat, torrentesque, & eluvies iter morabantur: nullo tamen hoste obvio, penetravit: tandemque ad ulteriora perventum est. Præter alios commeatus, quorum tum copia regio abundabat, pomorum quoque ingens modus nascitur, & uberrimum gignendis uvis solum est. Frequens arbor faciem quereus habet, cujus folia multo melle tinguntur: sed nisi Solis ortum incolæ occupaverint, vel modico tepore succus extinguitur. Triginta hinc stadia processerat, cùm Phrataphernes ei occurrit, seque, & eos, qui post Darii mortem profugerant, dedens. Quibus benignè exceptis, ad oppidum Arvas pervenit. Hic ei Craterus, & Erigyus occurrunt: Præfectum Taburorum gentis Phradatem adduxerant. Hic quoque in fidem receptus, multis exemplo fuit experiendi clementiam Regis. Satrapem deinde Hyrcaniæ dedit Menapim: exsul hic, regnante Ocho, ad Philippum pervenerat: Taurorum quoque gentem Phradati reddidit.

5. Jamque Rex ultima Hyrcaniæ intraverat, cùm Artabazus, quem

quem Dario fidiſsimum fuiſſe ſuprà diximus, cum propinquis Darii, ac ſuis liberis, modicâque Græcorum militum manu occurrit. Dextram venienti obtulit Rex; quippe & hoſpes Philippi fuerat, cùm, Ocho regnante, exularet, & hoſpitii pignora in Regem ſuum ad ultimum fides conſervata vincebat. Comiter igitur exceptus, Tu quidem, inquit, Rex perpetua fecilitate floreas: ego cæteris lætus, hoc uno torqueor, quòd præcipiti ſenectute diu frui tua bonitate non poſſum. XC. & quintum annum agebat. Novem juvenes eàdem matre geniti Patrem comitabantur. Hos Artabazus dextræ Regis admovit, precatus, ut tamdiu viverent, donec utiles Alexandro eſſent. Rex pedibus iter plerumque faciebat. Tunc admoveri ſibi, & Artabaxo equos juſsit, nè, ipſo ingredienti pedibus, ſenex equo vehi erubeſceret. Deinde ut caſtra ſunt poſita, Græcos, quos Artabazus adduxerat, convocari jubet. At illi, niſi Lacedæmoniis quòque fides daretur, reſpondent, ſe, quid agendum ipſis foret, deliberaturos. Legati

erant Lacedæmoniorum missi ad Darium, quo victo, applicaverant se Græcis mercede apud Persas militantibus. Rex, omissis sponsionum, fideique pignoribus, venire eos jussit, fortunam, quam ipse dedisset, habituros. Diu cunctantes, plerisque consilia variantibus, tandem venturos se pollicentur. At Democrates Athenienſis, qui maximè Macedonum opibus semper obstiterat, veniâ desperatâ, gladio se transfigit. Cæteri, sicut constituerant, ditioni Alexandri se ipsos permittunt: mille, & D. milites erant. Præter hos legati ad Darium missi XC. In supplementum distributus miles, cæteri remissi domum, præter Lacedæmonios, quos tradi in custodiam jussit. Mardorum erat gens confinis Hyrcaniæ, cultu vitæ aspera, & latrociniis assueta. Hæc sola nec legatos miserat, nec videbatur imperata facturа. Itaque Rex indignatus, si una gens posset efficere, nè invictus esset, impedimentis cum præsidio relictis, invictâ manu comitante procedit. Noctu iter fecerat, & primâ luce hostis in conſ-

pectu

pectu erat: tumultus magis, quàm prælium fuit. Deturbati ex collibus, quos occupaverant, Barbari profugiunt, proximique vici ab incolis deserti capiuntur. Interiora regionis ejus haud sanè adire sinè magna vexatione exercitus poterat. Jugá montium, prælta sylvæ, rupesque inviæ sepiunt: ea, quę plana sunt, novo munimenti genere impedierant Barbari. Arbores densæ sunt ex industria consitæ, quarum teneros adhuc ramos manu flectunt, quos, intortos rursus inserunt terræ. Inde velut ex alia radice lætiores virent trunci. Hos quà natura fert, adolescere non sinunt: quippe alium alii quasi nexu conserũt: qui, ubi multâ fronde vestiti sunt, operiunt terram. Itaque occultus nexus ramorum, velut laquei, perpetuâ sepe iter claudit. Una ratio erat, cædendo aperire saltum. Sed hoc quòque magni operis. Crebri namque nodi duraverant stipite, & in se implicati arborum rami suspensis circulis similes, lento vimine frustrabantur ictus. Incolæ autem ritu ferarum virgulta subire soliti, tum quo-

quòque intraverant ſaltum, occultiſque telis hoſtem laceſſebant. Ille venantium modo latibula ſcrutatus, pleroſque confodit: ad ultimum circuire ſaltum milites jubet, ut, ſi quà paterent, irrũperent. Sed ignotis locis, plerique oberiabant. Excepti ſunt quidam, inter quos equus Regis (Bucephalum vocabant) quem Alexander non eodem, quo cæteras pecudes, animo æſtimabat. Namque ille nec dorſo inſidere ſuo patiebatur alium: & Regem, cùm vellet aſcendere, ſponte ſua genua ſubmittens, excipiebat, credebaturque ſentire, quem veheret. Majore ergo, quàm decebat, ira ſimul, ac dolore ſtimulatus, equum veſtigari jubet, & per interpretem pronuntiari, ni reddidiſſent, neminem eſſe victurum. Hac denuntiatione territi, cum cæteris donis equum adducunt. Sed nec ſi quidem mitigatus, cædi ſylvas jubet, aggeſtaque humo è montibus, planitiem ramis impeditam exaggerari. Jam aliquantulũ altitudinis opus creverat, cùm Barbari deſperati regionem, quam occupaverant, poſſe retineri, gentem

ſuam

ſuam dedidêre. Rex, obſidibus acceptis, Phradati tradere eos juſsit. Inde quinto die in ſtativa revertitur. Artabazum deinde, geminato honore, quem Darius habuerat ei, remittit domum. Jamque ad urbem Hyrcaniæ, in qua regia Darii fuit, ventum erat. Ibi Nabarzanes accepta fide occurrit, dona ingentia ferens. Inter quæ Bagoas erat ſpecie ſingulari ſpado, atque in ipſo flore pueritiæ: cui & Darius fuerat aſſuetus, & mox Alexander aſſuevit: ejuſque maximè precibus motus, Nabarzani ignovit. Erat, ut ſuprà dictum eſt, Hyrcaniæ finitima gens Amazonum, circa Thermodoonta amnem, Themiſcyræ incolentium campos. Reginam habebant Thaleſtrim, omnibus inter Caucaſum montem, & Phaſim amnem imperitantem: Hæc cupidine viſendi Regis accenſa, finibus Regni ſui exceſsit: &, cùm haud procul abeſſet, præmiſit indicantes, veniſſe Reginam, adeundi ejus, cognoſcendique avidam. Protinus facta poteſtate veniendi, cæteris juſsis ſubſiſtere, CCC. fœminarum comitatu pro-

proceſsit. Atque, ut primùm Rex in conſpectu fuit, equo ipſa deſiliit, duas lanceas dextrà præferens. Veſtis non toto Amazonum corpore obducitur: nam læva pars ad pectus eſt nuda, cætera inde velantur: nec tamen ſinus veſtis, quem nodo colligunt, infra genua deſcendit. Altera papilla intacta ſervatur, qua muliebris ſexus liberos alant: aduritur dextera, ut arcus faciliùs intendant, & tela vibrent. Interrito vultu Regem Thaleſtris intuebatur, habitum ejus haud quaquàm rerum famæ parem oculis perluſtrans: quippe omnibus Barbaris in corporum majeſtate veneratio eſt, magnorumque operum non alios capaces putant, quàm, quos eximiâ ſpecie donare natura dignata eſt. Cæterùm interrogata, num aliquid petere vellet: haud dubitavit fateri, ad communicandos cum Rege liberos, ſe veniſſe, dignam ex qua ipſe regni generaret hæredes. Fœminei ſexus ſe retenturam, marem reddituram Patri. Alexander, an cum ipſo militare vellet, interrogat: & illa cauſata, ſine cuſtode regnum reliquiſſe,

Pe-

pĕtere perſeverabat, nè ſe irritam ſpei patieretur abire. Acrior ad Venerem fœminæ cupido, quàm Regis. At, ut paucos dies ſubſiſteret, perpulit. Tredecim dies in obſequium deſiderii ejus abſumpti ſunt. Tum illa Regnum ſuum, Rex Parthienem, petiverunt.

6. Hic verò palàm cupiditates ſuas ſolvit: continentiamque, & moderationem, in altiſsima quaque fortuna eminentia bona, in ſuperbiam, ac laſciviam vertit. Patrios mores, diſciplinamque Macedonum Regum ſalubriter temperatam, & civilem habitum, velut leviora magnitudinè ſua ducens, Perſicæ regiæ par Deorum potentiæ faſtigium æmulabatur. Jacere humi venerabundos pati cœpit: paulatimque, ſervilibus miniſteriis tot victores gentium imbuere, & captivis pares facere experebat. Itaque purpureum diadema diſtinctum albo, quale Darius habuerat, capiti circumdedit, veſtemque Perſicam ſumpſit, ne omen quidem veritus, quòd à victoris inſignibus in devicti tranſiret habitum. Et ille, ſe quidem

Per-

Perſarum ſpolia geſtare, dicebat, ſed cum illis quòque mores induerat: ſuperbiamque habitûs animi inſolentia ſequebatur. Literas quòque, quas in Europam mitteret, veteris anuli gemma obſignabat: iis, quas in Aſiam ſcriberet, Darii anulus imprimebatur, ut appareret, unum animum duorum non capere fortunam. Amicos verò, & equites, unàque Principes militum, aſpernantes quidem, ſed recuſare non auſos, Perſicis ornaverat veſtibus. Pellices CCC. & LX. totidem, quot Darii fuerant, regiam implebant, quas ſpadonum greges, & ipſi muliebria pati aſſueti, ſequebantur. Hæc luxu, & peregrinis infecta moribus, veteres Philippi milites, rudis natio ad voluptates, palàm averſabantur: totiſque caſtris unus omnium ſenſus, ac ſermo erat, plus amiſſum victoriâ, quàm bello quæſitum eſſe. Tum maximè vinci ipſos, dedique alienis moribus, & externis: tantæ moræ pretium, domos quaſi in captivo habitu reverſuros: pudere jam ſui Regem victis, quàm victoribus ſimiliorem, ex

Ma-

Macedoniæ Imperatore Darii Satrapem factum. Ille non ignarus, & Principes amicorum, & exercitum graviter offendi, gratiam liberalitate, doniſque recuperare tentabat. Sed, ut opinor, liberis pretium ſervitutis ingratum eſt. Igitur, nè in ſeditionem res verteretur, otium interpellandum erat bello, cujus materia opportunè alebatur. Namque Beſſus, veſte regia ſumpta, Artaxerxem appellari ſe juſſerat, Scythaſque, & cœteros Tanais accolas contrahebat. Hæc Nabarzanes nuntiabat, quem receptum in fidem, regioni, quam antea obtinuerat, præfecit. Et cùm gravem ſpoliis, apparatuque luxuriæ agmen vix moveretur, ſuas primùm deinde totius exercitus ſarcinas, exceptis admodùm neceſſariis, conferri juſſit in medium. Planities ſpatioſa erat, in quam vehicula onuſta perduxerant. Expectantibus cunctis, quid deinde eſſet imperaturus, jumenta juſſit abduci, ſuiſque primùm ſarcinis face ſubdita, cæteras incendi præcepit. Flagrabant, exurentibus dominis, quæ, ut intacta ex urbibus

hostium raperent, sæpè flammas restinxerant, nullo sanguinis pretium audente deflere, cùm regias opes idem ignis exureret. Brevis deinde oratio mitigavit dolorem: habilesque militiæ, & ad omnia parati, lætabantur sarcinarum potiùs, quàm disciplinæ fecisse jacturam. Igitur Bactrianam regionem petebant. Sed Nicanor, Parmenionis filius, subita morte correptus, magno desiderio sui affecerat cunctos. Rex ante omnes mœstus, cupiebat quidem subsistere, funeri affuturus: sed penuria commeatuum festinare cogebat. Itaque Philotas cum duobus millibus, & DC. relictus, ut justa fratri persolveret, ipse contendit ad Bessum. Iter facienti literæ ei afferuntur à finitimis Satrapa-rum, è quibus cognoscit, Bessum quidem hostili animo occurrere cum exercitu: cæterùm Satibarzanem, quem Satrapem Ariorum ipse præfecisset, defecisse ab eo. Itaque, quàmquam Besso imminebat, tamen ad Satibarzanem opprimendum præverti optimum ratus, levem armaturam, & equestres copias educit;

cit: totaque nocte ſtrenuè facto itinere improvitus hoſti ſupervenit. Cujus cognito adventu, Satibarzanes cum duobus millibus equitum (nec enim plures ſubitò contrahi poterant) Bactra perfugit: cæteri proximos montes occupaverunt. Prærupta rupes erat, quà ſpectat Occidentem: eadem, qua vergit ad Orientem, leniore ſubmiſſa faſtigio, multis arboribus obſita, perennem habet fontem, ex quo largæ aquæ manant. Circuitus ejus trigiſta & duo ſtadia comprehendit. In vertice herbidus campus: in hoc multitudinem imbellem conſidere jubent. Ipſi, quà rupes erat, arborum truncos, & ſaxa obmoliuntur. XIII. millia armata erant. In horum obſidione Cratero relicto, ipſe Satibarzanem ſequi feſtinat. Ille, quia longiùs eum abeſſe cognoverat, ad expugnandos eos, qui edita montium occupaverant, redit. Ac primò repurgari jubet, quidquid ingredi poſſent: deinde ut occurrebat inviæ cautes, prærupteq; rupes irritus labor videbatur obſtante naturâ. Ille, ut erat animi ſemper obluctan-

tis

tis difficultatibus, cùm & progredi arduum, & reverti periculoſum eſſet, verſabat ſe ad omnes cogitationes, aliud, atque aliud (ut fieri ſolet, ubi prima quæque damnamus) ſubjiciente animo: hæſitanti, quod ratio non potuit, fortuna conſilium ſubminiſtravit. Vehemens Favonius erat, & multam materiam ceciderat miles, aditum per ſaxa molitus. Hæc vapore torrida inaruerat. Ergo aggregari alias arbores jubet, & igni dare alimenta: celeriterque ſtipitibus cumulatis, faſtigium montis æquatum eſt. Tunc undique ignis injectus cuncta comprehendit: flammam in ora hoſtium ventus ferebat: fumus ingens velut quadam nube abſconderat cœlum. Sonabant incendio ſylvæ, atque ea quoque, quæ non incenderat miles, concepto igne, proxima quæque adurebant: Barbari ſupplicii orum ultimum, ſi qua intermoreretur ignis, effugere tentabant: ſed quà flamma dederat locum, hoſtis obſtabat. Varia igitur cæde conſumpti ſunt. Alii in medios ignes, alii in petras præcipitavêre ſe, quidam

dam manibus hoſtium ſe obtulerunt, pauci ſemiuſtulati venêre in poteſtatem. Hinc ad Craterum, qui Artacacnam obſidebat, rediit. Ille, omnibus præparatis, Regis expectabat adventum, captæ urbis titulo (ſicut par erat) cedens. Igitur Alexander turres admoveri jubet: ipſoque aſpectu territi Barbari, è muris ſupinas manus tendentes, orare cœperunt, irâ in Satibarzanem defectionis authorem reſervaret, ſupplicibus ſemet dedentibus parceret. Rex, datâ venia, non obſidionem modò ſolvit, ſed omnia ſua incolis reddidit. Ab hac urbe digreſſo, ſupplementum novorum militum occurrit. Zoilus D. equites ex Græcia adduxerat: tria millia ex Illyrico Antipater miſerat. Theſſali equites C. & XXX. cum Philippo erant. Ex Lydia duo millia, & DC. peregrinus miles, advenerant: CCC. equites gentis ejuſdem ſequebantur. Hac manu adjectâ Drangas pervenit. Bellicoſa natio eſt. Satrapes erat Bazaentes, ſceleris in Regem ſuum particeps Beſſo. Is ſuppliciorum, quæ meruerat, metu profugit in Indiam.

7. Jam nonum diem ſtativa erant, cùm externa vi non tutus modò Rex; ſed invictus, inteſtino facinore petebatur. Dymnus modicæ apud Regem auctoritatis, & gratiæ, exoleti, cui Nicomacho erat nomen, amore flagrabat, obſequio uni ſibi dediti corporis victus. Is, quod ex vultu quoque perſpici poterat, ſimilis attonito, remotis arbitris cum juvene ſeceſſit in templum arcana ſe, & ſilenda afferre præfatus: ſuſpenſumque expectatione, per mutuam charitatem, & pignora utriuſque animi rogat, ut affirmet jurejurando, quæ commiſiſſet, ſilentio eſſe tecturum. Et ille ratus, nihil, quod etiam cum perjurio detegendum foret, indicaturum, per præſentes Deos jurat. Tum Dymnus aperit, in tertium diem inſidias Regi comparatas, ſeque ejus conſilii fortibus viris, & illuſtribus eſſe participem. Quibus juvenis audiris, ſe verò fidem in parricidio dediſſe conſtanter abnuit, nec ulla religione, ut ſcelus tegat, poſſe conſtringi. Dymnus & amore, & metu amens, dextram exoleti complexus, & lachrymans, orare primùm,

cœpit, ut particeps consilii, operisque fieret. Siid sustinere non posset, attamen nè proderet se, cujus erga ipsum benevolentiæ præter alia hoc quòque haberet fortissimum pignus, quòd caput suum permisisset fidei adhuc inexpertæ. Ad ultimum aversari scelus perseverantem, metu mortis terret: ab illo capite conjuratos pulcherrimum facinus inchoaturos. Aliàs deinde effœminatum, & muliebriter timidum, aliàs proditorem amatoris appellans, nunc ingentia promittens, interdumque Regnum quòque, versabat animum tanto facinore procul abhorrentem: strictum deinde gladium modò illius, modò suo admovens jugulo, supplex idem, & infestus expressit, ut tandem non solùm silentium; sed etiam operam polliceretur: namque abundè constantis animi, & dignus, qui pudicus esset, nihil ex pristina voluntate mutaverat: sed se captum Dymni amore simulabat, nihilque recusare. Scisciteri deinde pergit, cum quibus tantæ rei societatem iniisset. Plurimùm referre, quales viri tam memo-

rabili operi admoturi manus eſſent. Ille & amore, & ſcelere malè ſanus, ſimul gratias agit, ſimul gratulatur, quòd fortiſsimis juvenum non dubitaſſet ſe jungere, Demetrio corporis cuſtodi, Peucolao, Nicanori. Adjicit his Aphœbetum, Loceum, Diogenum, Archepolim, & Amyntam. Ab hoc ſermone dimiſſus Nicomachus, ad fratrem (Ceballino erat nomen) quę acceperat, defert. Placet ipſum ſubſiſtere in tabernaculo, nè, ſi regiam intraſſet, non aſſuetus adire Regem, conjurati proditos ſe eſſe reſciſſerent. Ipſe Ceballinus ante veſtibulum Regiæ (neque enim propiùs aditus ei patebat) conſiſtit, opperiens aliquem ex prima cohorte amicorum, ut introduceretur ad Regem. Fortè cæteris dimiſsis, unus Philotas, Parmenionis filius, incertum quam ob cauſam, ſubſtiterat in Regia. Huic Ceballinus ore confuſo magnę perturbationis notas præ ſe ferens, aperit, quę ex fratre compererat, & ſinè cunctatione nuntiari Regi jubet. Philotas, laudato eo, protinùs intrat ad Alexandrum: multoque invicem de aliis rebus cōſumpto

ſer-

ſermone, nihil eorum, quæ ex Ceballino cognoverat, nuntiat. Sub veſperam eum prodeuntem in veſtibulo Regię excipit juvenis, an mandatum executus foret, requirens. Ille, non vacâſſe ſermoni ſuo Regem cauſatus, diſceſſit. Poſtero die Ceballinus venienti in regiam præſtò eſt. Intrantemque admonet pridie communicatæ cum ipſo rei. Ille curę ſibi eſſe reſpondit: ac nè tum quidem Regi, quæ audierat, aperit. Cœperat Ceballino eſſe ſuſpectus. Itaque non ultrà interpellandum ratus, nobili juveni (Metron erat ei nomen) ſuper armamentarium poſito, quod ſcelus pararetur, indicat. Ille, Ceballino in armamentario abſcondito, protinùs Regi corpus fortè curanti, quid ei index detuliſſet, oſtendit. Rex, ad comprehendendum Dymnum miſsis ſatellitibus, armamentarium intrat. Ibi Ceballinus gaudio elatus, Habeo te, inquit, incolumem ex impiorum manibus ereptum. Percontatus deinde Alexander, quæ noſcenda erant, ordine cuncta cognoſcit. Rurſuſque inſtitit quærere, quotus dies eſſet, ex quo Nicoma-

chus ad eum detuliſſet indicium. Atque illo fatente, jam tertium eſſe: exiſtimans, haud incorrupta fide tantò pòſt deferre, quæ audierat, vinciri eum juſſit. Ille clamitare eodem temporis momento, quo audiſſet, ad Philotam decurriſſe: ab eo percontaretur. Rex item quærens, an Philotam adiſſet, an inſtitiſſet ei, ut perveniret ad ſe, perſeverante eo affirmare, quę dixerat, manus ad Cœlum tendens, manantibus lachrymis, hanc ſibi à chariſſimo quondam amicorum relatam gratiam querebatur. Inter hęc Dymnus, haud ignarus, quam ob cauſam acceſſeretur à Rege, gladio, quo fortè erat cinctus, graviter ſe vulnerat: occurſuque ſatellitum inhibitus, perfertur in Regiam. Quem intuens Rex: Quod, inquit, in te, Dymne, tantum cogitavi nefas, ut tibi Macedonum Regno dignior Philotas me quòque ipſo videretur? Illum jam defecerat vox. Itaque edito gemitu, vultuque à conſpectu Regis averſo, ſubinde collapſus extinguitur. Rex, Philota venire in regiam juſſo, Ceballinus, inquit, ultimum ſupplicium meritus eſſet,

eſſet; ſi in caput meum præparatas inſidias biduo texiſſet. Hujus criminis reum Philotam ſubſtituit, ad quem protinùs indicium detuliſſe, ſe affirmat, quo propiore gradu amicitiæ me contingis, hoc majus eſt diſſimulationis tuæ facinus: & ego Ceballino magis, quàm Philotæ id convenire fateor. Faventem habes judicem, ſi, quod admitti non oportuit, ſaltem negari poteſt. Ad hæc Philotas, haud ſanè trepidus, ſi animus vultu æſtimaretur, Ceballinum quidem ſcorti ſermonem ad ſe detuliſſe: ſed ipſum tam levi auctori nihil credidiſſe, reſpondit: veritum nè jurgium inter amatorem, & exoletum non ſinè riſu aliorum detuliſſet. Cùm Dymnus interemerit ſe ipſum, qualiacumque erant, non fuiſſe reticenda; complexuſque Regem, orare cœpit, ut præteritam vitam potiùs quàm culpam, ſilentii tamen, non facti ullius, intueretur. Haud facilè dixerim, credideritnè ei Rex, an altiùs iram ſuppreſſerit: dextram reconciliatæ gratiæ pignus obtulit, & contemptum magis, quàm celatum indicium eſſe, videri ſibi dixit.

8. Ad-

8. Advocato tamen consilio amicorum, cui tum Philotas adhibitus non est, Nicomachum introduci jubet. Is eadem, quę detulerat ad Regem, ordine exposuit. Erat Craterus Regi charus in paucis, & eo Philotę ob æmulationem dignitatis adversus. Neque ignorabat, sępè Alexandri auribus nimia jactatione virtutis, atque operæ gravem fuisse, & ob ea non quidem sceleris; sed contumaciæ tamen suspectum. Non aliam premendi inimici occasionem aptiorem futuram ratus, odio suo pietatis prę ferens speciem. Utinam, inquit, in principio quoque hujus rei nobiscum deliberasses: suasissemus, si Philotæ velles ignoscere, paterere potiùs ignorare eum, quantum deberet tibi, quàm usque ad mortis metum adductum, cogeres potiùs de periculo suo, quàm de tuo cogitare beneficio. Ille enim semper insidiari tibi poterit: tu non semper Philotę poteris ignoscere. Nec est, quòd existimes, eum, qui tantum facinus ausus est, veniâ posse mutari. Scit eos, qui misericordiam consumpserunt, ampliùs sperare non posse. At

ego,

ego, etiam si ipse, vel pœnitentia, vel beneficio tuo victus, quiescere volet, Patrem ejus Parmenionem, tanti Ducem exercitus, & inveterata apud milites tuos auctoritate, haud multùm infra magnitudinis tuæ fastigium positum, scio non æquo animo salutem filii sui debiturum tibi. Quædam beneficia odimus. Meruisse mortem, confiteri pudet. Superest, ut malit videri injuriam accepisse, quàm vitam. Proinde scio, tibi cum illis de salute esse pugnandum. Satis hostium supereſt, ad quos persequendos ituri sumus. Latus à domesticis hostibus muni. Hos si submoves, nihil metuo ab externo. Hæc Craterus. Nec cæteri dubitabant, quin conjurationis indicium suppressurus non fuisset, nisi auctor, aut particeps. Quem enim pium, & bonæ mentis, non amicum modò; sed ex ultima plebe, auditis, quæ ad eum delata erant, non protinùs ad Regem fuisse cursurum? Nec Ceballini quidem exemplo, qui ex fratre comperta ipsi nuntiasset, Parmenionis filium, Præfectum equitatus, omnium arcanorum Regis arbitrum, simulasse

etiam non vacaſſe ſermoni ſuo Regem, nè index alium internuntium quæreret. Nicomachum religione quòque Deorum adſtrictum, conſcientiam ſuam exonerare properáſſe. Phillotam conſumpto per ludum, jocumque penè toto die gravatum eſſe, pauca verba ad caput Regis pertinentia, tam longo, & forſitan ſupervacuo inſerere ſermoni. At enim, non ſi credidiſſet talia deferentibus pueris, cur igitur extraxiſſet biduum, tanquàm indicio haberet fidem? Dimittendum fuiſſe Ceballinum, ſi delationem ejus damnabat. In ſuo quemque periculo magnum animum habere: cùm de ſalute Regis timeretur, credulos eſſe debere: vana quòque deferentes admittere. Omnes igitur quæſtionem de eo, ut participes ſceleris indicare cogeretur, habendam eſſe decernunt. Rex, admonitos, ut conſilium ſilentio premerent, dimittit. Pronuntiari deinde iter in poſterum diem jubet, nequa novi initi conſilii daretur nota. Invitatus eſt etiam Philotas ad ultimas ipſius epulas: & non cœnare modò, ſed etiam familiariter colloqui cum eo, quem dam-

damnaverat, ſuſtinuit. Secundâ deinde vigiliâ, luminibus extinctis, cum paucis in regiam coeunt Hephæſtion, & Craterus, & Cœnus, & Erygius. Hi ex amicis. Ex armigeris autem Perdiccas, & Leonatus. Per hos imperatum, ut, qui ad Prætorium excubabant, armati vigilarent. Jam ad omnes aditus diſpoſiti equites, itinera quoque obſidere juſſi, nè quis ad Parmenionem, qui tum Mediæ, magniſque copiis præerat, occultus evaderet. Attarras autem cum trecentis armatis intraverat Regiam. Huic decem ſatellites traduntur, quorum ſingulos deni armigeri ſequebantur. Ii ad alios conjuratos comprehendendos diſtributi ſunt. Attarras cum trecentis ad Philotam miſſus, clauſum aditum domus moliebatur, L. juvenum promptiſſimis ſtipatus. Nam cæteros cingere undique domum juſſerat, nè occulto aditu Philotas poſſet elabi. Illum ſive ſecuritate animi, ſive fatigatione reſolutum, ſomnus oppreſſerat: quem Attarras torpentem adhuc occupat. Tandem ei ſopore diſcuſſo, cùm injicerentur catenæ: Vicit, inquit.

quit, bonitatem tuam, Rex, inimicorum meorum acerbitas. Nec plura locutum, capite velato, in regiam abducunt. Postero die Rex edixit, omnes armati coirent. Sex millia ferè militum venerant: præterea turba lixarum, calonumque impleverant regiam. Philotam armigeri agmine suo tegebant, nè antè conspici posset à vulgo, quàm Rex allocutus milites esset. De capitalibus rebus vetusto Macedonum modo inquirebat exercitus: in parte id erat vulgi: nihil potestas Regum valebat, nisi priùs valuisset auctoritas. Igitur primũ Dymnni cadaver infertur, plerisque, quid patrasset, quove casu extinctus esset, ignaris.

9. Rex deinde in concionem procedit, vultu præferens dolorem animi. Amicorum quòque mœstitia expectationem haud parvam fecerat. Rex demisso in terram vultu, attonito, stupentique similis stetit. Tandem recepto animo. Penè, inquit, milites, paucorum hominum scelere vobis ereptus sum Deorum providentiâ, & misericordia vivo: conspectusque vester venerabilis coegit, ut

ve-

vehementiùs parricidis iraſceretur; quoniam ſpiritus, imò unus vitæ meæ fructus eſt, tot fortiſſimis viris, & de me optimè meritis referre adhuc gratiam poſſe. Interrupit orationem militum gemitus, obortæque ſunt omnibus lachrymæ. Tum Rex: Quantò, inquit, majorem in animis veſtris motum excitabo, cùm tanti ſceleris auctores oſtendero, quorum mentionem adhuc reformido, & tanquàm ſalvi eſſe poſsint, nominibus abſtineo? Sed vincenda eſt memoria priſtinæ charitatis, & conjuratio impiorum civium detegenda. Quomodò autem tantum nefas ſileant? Parmenio, illa ætate, tot meis, tot Parentis mei meritis devinctus, omnium nobis amicorum vetuſtiſsimus, ducem tanto ſceleri ſe præbuit. Miniſter ejus Philotas Leucolaum, & Demetrium, & hunc Dymnum, cujus corpus aſpicitis, cæteroſque ejuſdem amentiæ comites in caput meum ſubornavit. Fremitus undique indignantium, querentiumque tota concione obſtrepebat, qualis ſolet eſſe multitudinis, & maximè militaris, ubi aut ſtudio agitur, aut ira. Nico-

ma-

machus deinde, & Metron, & Ceballinus producti, quæ quisque detulerat, exponunt: nullius eorum indicio Philotas particeps sceleris destinabatur. Itaque indignatione pressa, vox indicum silentio excepta est. Tum Rex: Qualis, inquit, ergo animi vobis videtur, qui hujus rei delatum indicium id ipsum suppressit? Quod non fuisse vanum, Dymni exitus declarat. Incertam rem deferens, tormenta non timuit. Ceballinus nè monumentum quidem temporis distulit exonerare se, ut eò, ubi lavabar, irrumperet. Philotas solus nihil timuit, nihil credidit. O magni animi virum! iste, Regis periculo, cùm moneretur, vultum non mutaret? Indicem tantæ rei sollicitus non audiret? Subest nimirùm silentio facinus, & avida spes Regni præcipitem animum ad ultimum nefas impulit. Pater Mediæ præest. Ipse apud multos copiarum Duces meis præpotens viribus, majora, quàm capit, sperat. Orbitas quòque mea, quod sinè liberis sum, spernitur. Sed erat Philotas. In vobis liberos, Parentes, consanguineos habeo. Vobis salvis, orbus esse

eſſe non poſſum. Epiſtolam deindè Parmenionis interceptam, quam ad filios Nicanorem, & Philotam ſcripſerat, recitat; haud ſanè indicium gravioris conſilii præferentem. Namque ſumma ejus hæc erat: Primùm veſtri curam agite, deinde veſtiorum: ſic enim, quæ deſtinavimus, efficiemus. Adjecitque Rex, ſic eſſe ſcriptam, ut, ſive ad filios perveniſſet, à conſciis poſſet intelligi; ſive intercepta eſſet, falleret ignaros. At enim Dymnus, cùm cæteros participes ſceleris indicaret, Philotam non nominavit. Hoc quidem illius non innocentiæ; ſed potentiæ indicium eſt, quòd ſic ab iis timetur etiam, à quibus prodi poteſt, ut, cùm de ſe fateantur; illum tamen celent. Cæterùm Philotam ipſius indicat vita. Hic Amyntæ, qui mihi conſobrinus fuit, & in Macedonia capiti meo impias comparavit inſidias, ſocium ſe, & conſcium adjunxit. Hic Artalo, quo graviorem inimicum non habui, ſororem ſuam in matrimonium dedit. Hic, cùm ſcripſiſſem ei pro jure tam familiaris uſu, atque amicitiæ, qualis ſors edita eſſet

Jo-

Jovis Ammonis Oraculo, ſuſtinuit reſcribere mihi. Se quidem gratulari, quòd in numerum Deorum receptus eſſem: cæterùm miſereri eorum, quibus vivendum eſſet ſub eo, qui modum hominis excederet. Hęc ſunt etiam animi pridem alienati à me, & invidentis glorię meę, indicia: quæ equidem, milites, quamdiu licuit, in animo meo preſsi. Videbar enim mihi partem viſcerum meorum abrumpere, ſi, in quos tam magna contuleram, viliores mihi facerem. Sed jam non verba punienda ſunt; linguæ temeritas pervenit ad gladios. Hos (ſi mihi creditis) Philotas in me acuit: ſi ipſum dimiſero, quò me conferam, milites? Cui caput meum credam? Equitatui, optimæ exercitus parti, principibus nobiliſsimæ juventutis unum præfeci: ſalutem, ſpem, victoriam meam, fidei ejus, tutelæque commiſi: patrem in idem faſtigium, in quo me ipſi poſuiſtis, admovi. Mediam, qua nulla opulentior regio eſt, tot civium, ſociorumque millia Imperio ejus, ditionique ſubjeci. Unde præſidium petieram, periculum extitit. Quàm feliciter in

acie

acie occidiſſem, potiùs hoſtis præda, quàm civis victima? Nunc ſervatus ex periculis, quæ ſola timui, in hæc incidi, quæ timere non debui. Soletis identidem à me, milites, petere, ut ſaluti meæ parcam. Ipſi mihi præſtare poteſtis, quod ſuadetis, ut faciam. Ad veſtras manus, ad veſtra arma confugio: invitis vobis, ſalvus eſſe nolo: volentibus, non poſſum, niſi vindicor. Tum Philotam, religatis poſt tergum manibus, obſoleto amiculo velatum juſsit induci. Facilè apparebat, motos eſſe tam miſerabili habitu, non ſinè invidia paulò antè conſpecti. Ducem equitatus pridie viderant, ſciebant Regis interfuiſſe convivio: repentè non reum modò, ſed etiam damnatum, immo vinctum intuebantur. Subibat animos Parmenionis quoque, tanti Ducis, tam clari civis fortuna, qui modò duobus filiis Hectore, & Nicanore orbatus, cum eo, quem reliquum calamitas fecerat, abſens diceret cauſam. Itaque Amyntas, Regis Prætor, inclinatam ad miſericordiam concionem, rurſus aſpera in Philotam oratione commovit. Proditos eſſe

Bar-

Barbaris : neminem ad conjugem ſuam, neminem in patriam, & ad Parentes fuiſſe rediturum: velut truncum corpus, dempto capite, ſine ſpiritu, ſine nomine, in aliena terra ludibrium hoſtis futuros. Haudquàquam pro re ipſius Amyntæ oratio grata Regi fuit, quòd conjugum, quòd patriæ admonitos, pigriores ad cætera munia exequenda feciſſet. Tunc Cœnus, quamquàm Philotæ ſororem matrimonio ſecum conjunxerat, tamen acriùs quàm quiſquam in Philotam invectus eſt, parricidam eſſe Regis, patriæ, exercitus, clamitans: ſaxumque, quod fortè ante pedes jacebat, arripuit, emiſſurus in eum, ut plerique credidêre, tormentis ſubtrahere cupiens: ſed Rex manum ejus inhibuit, dicendæ priùs cauſæ debere fieri poteſtatem, nec aliter judicari paſſurum ſe affirmans. Tum dicere rurſus permiſſus Philotas, ſive conſcientiæ ſceleris, ſeu periculi magnitudine amens, & attonitus, non attollere oculos, non hiſcere audebat. Lachrymis deinde manantibus, linquente animo, in eum, à quo tenebatur, incubuit: abſterſiſque ami-

amiculo ejus oculis, paulatim recipiens ſpiritum, ac vocem, dicturus videbatur. Jamque Rex intuens eum, Macedones, inquit, de te judicaturi ſunt: quæro, an patrio ſermone ſis apud eos uſurus? Tum Philotas: Præter Macedonas, inquit, pleriique adſunt, quos faciliùs, quæ dicam, percepturos arbitror, ſi eâdem linguâ fuero uſus, qua tu egiſti: non ob aliud, credo; quàm ut oratio tua intelligi poſſet, à pluribus. Tum Rex: Ecquid videtis, odio etiam ſermonis patrii Philotam teneri? Solus quippe faſtidit eum dicere. Sed ſanè dicat, utcumque cordi eſt, dum memineritis, æquè illum à noſtro more, atque ſermone abhorrere. Atque ita concione exceſsit.

10. Tum Philotas: Verba, inquit, innocenti reperire facile eſt, modum verborum miſero tenere dificile. Itaque inter optimam conſcientiam, & iniquiſsimam fortunam deſtitutus, ignoro quomodò, & animo meo, & tempori paream. Abeſt quidem optimus cauſæ meæ judex, qui, cur me ipſe audire noluerit, non mehercule excogito; cùm illi utique,

cog-

cognitâ causâ, tam damnare me liceat, quàm absolvere. Non cognitâ verò, liberari ab absente non possum, qui à præsente damnatus sum. Sed, quàmquàm vincti hominis non supervacua solùm, sed etiam invisa defensio est, quæ judicem non docere videtur, sed arguere: tamen, utcumque licet dicere, memetipse non deseram, nec committam, ut damnatus etiam meâ sententiâ videar. Equidem, cujus criminis reus sim, non video. Inter conjuratos nemo me nominat. De me Nicomachus nihil dixit. Ceballinus plus, quàm audierat, scire non potuit. Atqui conjurationis caput me fuisse, credit Rex. Potuit ergo Dymnus eum præterire, quem sequebatur? Præsertim cùm quærenti socios, vel falsò fuerim nominandus, quò faciliùs, qui tentabatur, posset impelli. Non enim detecto facinore nomen meum præteriit, ut posset videri socio pepercisse. Nicomachus, quem taciturum arcana de semetipso credebat, confessus, aliis nominatis, me unum subtrahebat. Quæso, commilitones, si Ceballinus me non adisset, nihil me de

con-

conjuratis ſcire voluiſſet, num hodiè dicerem cauſam, nullo me nominante? Dymnus ſanè & vivat adhuc, & velit mihi parcere: quid cæteri, qui de ſe confitebuntur? Me videlicet ſubtrahent? Maligna eſt calamitas, & verè noxia, cùm quis ſuo ſupplicio acquieſcit pro alio cruciatus. Tot conſcii ne in equuleum quidem impoſiti verum fatebuntur? Atqui nemo parcit morituro, nec cuiquam moriturus, ut opinor. Ad verum crimen, & ad unum revertendum mihi eſt. Cur rem delatam ad te tacuiſti? Cur tam ſecurus audiſti? Hoc qualecumque eſt, confeſſo mihi, ubicumque es Alexander, remiſiſti: dexteram tuam amplexus reconciliati pignus animi, convivio quóque interfui. Si credidiſti mihi, abſolutus ſum, ſi pepercíſti, dimiſſus. Vel judicium tuum ſerva. Quid hac proxima nocte, qua digreſſus ſum â menſa tua, feci? Quod novum facinus delatum ad te mutavit animum tuum? Gravi ſopore acquieſcebam, cùm me malis indormientem meis, inimici vinciendo excitárunt. Unde, & parricidæ, & proditori tam alti quies

ſom-

ſomni? Scelerati conſcientia obſtrepente, cùm dormire non poſsint, agitant eos furiæ, non conſummato modò; ſed & cogitato parricidio. At mihi ſecuritatem primùm innocentia mea, deinde dextera tua obtulerat. Non timui, nè plus alienæ crudelitati apud te liceret, quàm clementiæ tuę. Sed nè te mihi credidiſſe pœniteat, res ad me deferebatur à puero, qui non teſtem, non pignus indicii exhibere poterat, impleturus omnes metu, ſi cœpiſſet audiri. Amatoris, & ſcorti jurgio interponi aures meas, credidi infelix, & fidem ejus ſuſpectam habui, quòd non ipſe deferret; ſed fratrem potiùs ſubornaret. Timui, nè negaret mandaſſe ſe Ceballino, & ego videret multis amicorum Regis fuiſſe periculi cauſa. Sic quòque cùm læſerim neminem, inveni, qui mallet perire me, quàm incolumem eſſe. Quid inimicitiarum creditis excepturum fuiſſe, ſi inſontes laceſsiſſem? At enim Dymnus ſe occidit. Num igitur facturum hoc divinare potui? Minimè. Ita quod ſolum indicio fidem fecit, id me, cùm à Ceballino interpellatus

latus ſum, movere non potuit. At herculè, ſi conſcius Dymno tanti ſceleris fuiſſem, biduo illo proditos eſſe nos, diſſimulare non debui. Ceballinus ipſe tolli de medio nullo negotio potuit. Denique poſt delatum indicium, quo perituru eram, cubiculum Regis ſolus intravi, ferro quidem cinctus. Cur diſtuli facinus? An ſinè Dymno non ſum auſus? Ille igitur princeps conjurationis fuit: ſub illius umbra Philotas latebam, qui Regnum Macedonum affecto. Ecquis è vobis corruptus eſt donis? Quem Ducem, quem Præfectum impenſiùs colui? Mihi quidem objicitur, quòd ſocietatem patrii ſermonis aſperner, quòd Macedonum mores faſtidiam. Sic ego Imperio, quod dedignor, immineo? Jam pridem nativus ille ſermo commercio aliarum gentium exolevit: tam victoribus, quàm victis peregrina lingua diſcenda eſt. Non me herculè iſta me magis lædunt, quàm quòd Amyntas, Perdiccæ filius, inſidiatus eſt Regi: cum quo quòd amicitia fuerit mihi, non recuſo defendere, ſi fratrem Regis non oportuit diligi à nobis. Sin autem in illo

illo fortunæ gradu positum etiam venerari necesse erat, utrùm, quæso, quòd non divinavi, reus sum? An impiorum amicis insontibus quòque moriendum est? Quod, si æquum est, cur tam diu vivo? Si injustum, cur nunc demum occidor? At enim scripsi; Misereri me eorum, quibus vivendum esset sub eo, qui se Jovis filium crederet. Fides amicitiæ, veri consilii periculosa libertas, vos me decepistis: vos, quæ sentiebam, nè reticerem, impulistis. Scripsisse me hoc fateor Regi, non de Rege: non enim faciebam invidiam, sed pro eo timebam. Dignior mihi Alexander videbatur, qui Jovis stirpem tacitus agnosceret, quàm qui prædicatione jactaret. Sed quoniam oraculi fides certa est, sit Deus causæ meæ testis. Retinete me in vinculis, dum consulitur Hammon. Interim qui Regem nostrum dignatus est filium, neminem eorum, qui stirpi suæ insidiati sunt, latere patietur. Si certiora oraculis creditis esse tormenta, ne hanc quidem exhibendæ veritatis fidem deprecor. Solent rei capitis adhibere vobis Parentes. Duos fratres

ego

ego nuper am ſi patrem nec oſtendere poſſum, nec invocare audeo, cùm & ipſe tanti criminis reus ſit. Parum eſt enim tot modò liberorum parentem, in unico filio acquieſcentem, eo quòque orbari, ni ipſe in rogum meum imponitur. Ergo, chariſſime Pater, & propter me morieris, & mecum. Ego tibi vitam adimo, ego ſenectutem tuam extinguo. Quid enim me procreabas infelicem adverſantibus Diis? An ut hos ex me fructus perciperes, qui te manent? Neſcio, adoleſcentia mea miſerior ſit, an ſenectus tua? Ego in ipſo robore ætatis eripior: tibi carnifex ſpiritum adimet, quem ſi fortuna expectare voluiſſet, natura reposcebat. Admonuit me Patris mei mentio, quàm timidè, & cunctanter, quæ Ceballinus detulerat ad me, indicare debuerim. Parmenio enim cùm audiſſet, venenum a Philippo medico Regi parari, deterrere eum voluit epiſtola ſcriptâ, quo minùs medicamentum biberet quod medicus dare conſtituerat. Num creditum eſt Patri meo? Num ullam authoritatem ejus literæ habuerunt?

Ego ipſe quoties, quæ audieram, detuli, cum ludibrio credulitatis repulſus ſum. Si, & cùm indicamus, inviſi, & cùm tacemus, ſuſpecti ſumus, quid facere nos oportet? Cùmque unus è circumſtantium turbâ exclamâſſet, Benemeritis non inſidiari: Philotas, Recte, inquit, quiſquis es, dicis. Itaque ſi inſidiatus ſum, pœnam non deprecor, & finem facio dicendi, quoniam, ultima verba gravia ſunt auribus veſtris. Abducitur deinde ab iis, qui cuſtodiebant eum.

11. Erat inter Duces manu ſtrenuus Belon quidam, pacis artium, & civilis habitus rudis, vetus miles, ab humili ordine ad eum gradum, in quo tunc erat, promotus: qui, tacentibus cæteris, ſtolidâ audaciâ ferox, admonere eos cœpit, quoties ſuis quiſque diverſoriis, quæ occupaſſent, deturbatus eſſet, ut purgamenta ſervorum Philotæ reciperentur eo, unde commilitones expuliſſet: auro, argentoque vehicula ejus onuſta toties vicis ſtetiſſe: ac, ne in vicinia quidem diverſorii quemquam commilitonum receptum eſſe; ſed per diſpoſitos, quos ad ſonum

ha-

habebat, omnes procul relegatos, nè fœmina illa, murmurantium inter ſe ſilentio veriùs, quàm ſono, excitaretur. Ludibrio ei fuiſſe ruſticos homines, Phrygaſque, & Paphlagonas appellatos, qui non erubeſceret, Macedo natus, homines linguæ ſuæ per interpretem audire. Cur Hammonem conſulii vellet? Eundem Jovis arguiſſe mendacium, Alexandrum filium agnoſcentis: ſcilicet veritum, nè invidioſum eſſet, quod Dii offerrent. Cùm inſidiarentur capiti Regis, & amici, non conſuluiſſe eum Jovem: nunc ad oraculum mittere, dum Pater ejus ſolicitetur, qui præſit in Media: & pecunia, quæ ejus cuſtodiæ commiſſa ſit, perditos homines ad ſocietatem ſceleris impellat. Ipſos miſſuros ad oraculum, non qui Jovem interrogent, quod ex Rege cognoverint; ſed qui gratias agant, qui vota pro incolumitate Regis optimi perſolvant. Tum verò univerſa concio accenſa eſt, & à corporis cuſtodibus initium factum, clamantibus, diſcerpendum eſſe parricidam manibus eorum. Id quidem Philotas, qui graviora ſupplicia

metueret, haud ſanè iniquo animo audiebat. Rex in concionem reverſus, ſive ut in cuſtodia quòque torqueret, ſive ut diligentiùs cuncta cognoſceret, concilium in poſterum diem diſtulit. Quamquàm in veſperam inclinabat dies, tamen amicos convocari jubet: & cæteris quidem placebat, Macedonum more obrui ſaxis. Hephæſtion autem, & Craterus, & Cœnus tormentis veritatem exprimendam eſſe dixerunt: & illi quòque, qui aliud ſuaſerant, in horum ſententiam tranſeunt. Concilio ergo dimiſſo, Hephæſtion cum Cratero, & Cœno ad quæſtionem de Philota habendam conſurgunt, Rex, Cratero accerſito, & ſermone habito, cujus ſumma non edita eſt, in intimam diverſorii partem receſſit, & remotis arbitris, in multam noctem quæſtionis expectavit eventum. Tortores in conſpectu Philotæ omnia crudelitatis tormenta proponunt. Et ille ultrò; Quid ceſſatis, inquit, Regis inimicum, interfectorem, confitentem occidere? Quid quæſtione opus eſt? Cogitavi, volui. Craterus exigere, ut quæ confiteretur, in tormen-

mentis quòque diceret. Dum corripitur, dum obligantur oculi, dum veſtis exuitur, gentium jura, Deos patrios nequicquam apud ſurdas aures invocabat. Per ultimos deinde cruciatus, utpotè damnatus, & inimicis in gratiam Regis torquentibus, laceratur. Ac primò quamquàm hinc ignis, illinc verbera, jam non ad quæſtionem, ſed ad pœnam ingerebantur, non vocem modò; ſed etiam gemitus habuit in poteſtate. Sed poſtquàm intumeſcens corpus ulceribus, flagellorum ictus nudis oſſibus incuſſos ferre non poterat, ſi tormentis adhibituri modum eſſent, dicturum ſe, quæ ſcire expeterent, pollicetur. Sed finem quæſtioni fore, jurare eos per Alexandri ſalutem, volebat, removerique tortores. Et utroque impetrato, Cratero inquit, Dic, quid me velis dicere. Illo indignante ludificari, rurſuſque revocante tortores, tempus petere cœpit, dum reciperet ſpiritum, cuncta, quæ ſciret, indicaturus. Interim equites, nobiliſsimus quiſque, & ii maximè, qui Parmenionem propinquà cognatione contingebat, poſtquam Philo-

tam torqueri fama vulgaverat, legem Macedonum veriti, qua cautum erat, ut propinqui eorum, qui Regi insidiati erant, cum ipsis necarentur: alii se interficiunt, alii in devios montes, vastasque solitudines fugiunt, ingenti per tota castra terrore diffuso, donec Rex, tumultu cognito, legem se supplicii conjunctis sontiũ remittere edixit. Philotas veronè, an mendacio liberare se â cruciatu voluerit, anceps conjectura est: quoniam & vera confessis, & falsa dicentibus, idem doloris finis ostenditur. Cæterùm, Pater, inquit, meus, Hegelocho quàm familiariter usus sit, non ignoratis. Illum dico Hegelochum, qui in acie cecidit. Ille omnium malorum nobis causa fuit. Nam, cùm primùm Jovis filium se salutari jussit Rex, id indignè ferens ille: Hunc igitur Regem agnoscimus, inquit, qui Philippum dedignatur Patrem? Actum est de nobis, si ista perpeti possumus. Non homines solùm, sed etiam Deos despicit, qui postulat Deus credi. Amisimus Alexandrum, amisimus Regem: incidimus in superbiam, nec Diis, quibus se exæquat, nec homi-

ni-

nibus, quibus ſe eximit, tolerabilem. Noſtronè ſanguine Deum fecimus, qui nos faſtidiat? Qui gravetur mortalium adire concilium? Credite mihi. & nos, ſi viri ſumus, à Diis adoptabimur. Quis proavum hujus Alexandrum, quis deinde Archelaum, quis Perdiccam occiſos ultus eſt? Hic quidem interfectoribus Patris ignovit. Hæc Hegelochus dixit ſuper cœnam: & poſtero die prima luce à Patre accerſor. Triſtis erat, & me mœſtum videbat: audieramus enim quæ ſolicitudinem incuterent. Itaque, ut experiremur utrùmnè vino gravatus effudiſſet illa, an altiore concepta conſilio, accerſiri eum placuit, ac venire: Eodemque ſermone ultrò repetito, adjecit, ſe, ſive auderemus duces eſſe, proximas à nobis partes vindicaturum: ſive deeſſet animus, conſilium ſilentio eſſe tecturum. Parmenioni, vivo adhuc Dario, intempeſtiva res videbatur: non enim ſibi, ſed hoſti eſſe occiſuros Alexandrum: Dario verò ſublato, præmiũ Regis occiſi Aſiam, & totum Orientem interfectoribus eſſe ceſſurum. Approbatoque con-

filio, in hæc fides data eſt, & accepta. Quod ad Dymnum pertinet, nihil ſcio: & hæc confeſſus, intelligo non prodeſſe mihi, quòd prorſus ſceleris expers ſum: Illi, rurſus tormentis admotis, cùm ipſi quòque haſtis os, oculoſque ejus everberarent, ut hoc quòque crimen confiteretur, expreſsêre. Exigentibus deinde, ut ordinem cogitati ſceleris exponeret, cum diu ſacra retenturi Regem viderentur, tum uiſſe reſpondit, ne pater LXX. natus annos, tanti exercitus dux, tantæ pecuniæ cuſtos, interim extingueretur: ipſique ſpoliato tantis viribus, occidendi Regis cauſa non eſſet. Feſtinaſſe ergo ſe, dum præmium haberet in manibus. Repræſentaſſe conſilium, cujus Patrem fuiſſe authorem, ſi crederent, tormenta, quàmquam tolerare non poſſet, tamen non recuſare. Illi collocuti, ſatis quæſitum videri, ad Regem revertuntur: qui poſtero die, & quæ confeſſus erat Philotas, recitari: & ipſum, quia ingredi non poterat, juſsit afferri. Omnia agnoſcente eodem, Demetrius, qui proximi ſceleris particeps eſſe arguebatur, pro-

du-

ducitur, multa affirmatione, animique pariter conſtantiâ, & vultu abnuens, quidquam ſibi in Regem cogitatum eſſe. Tormenta etiam deposcebat in ſemetipſum. Cùm Philotas, circùm latis oculis, incideret in Calin quendam haud procul ſtantem, propriùs eum juſsit accedere. Illo perturbato, & recuſante tranſire ad eum: Patieris, inquit, Demetrium mentiri, rurſuſque me excruciari? Calin vox, ſanguiſque defecerat, & Macedones Philotam inquinare innoxios velle ſuſpicabantur: quia nec à Nicomacho, nec ab ipſo Philota, cùm torqueretur, nominatus eſſet adoleſcens: qui ut præfectos Regis circumſtantes ſe vidit, Demetrium, & ſemetipſum id facinus cogitaſſe confeſſus eſt. Omnes ergo à Nicomacho nominatos, more patrio dato ſigno, ſaxis obruerunt. Magno non modò ſalutis, ſed etiam vitæ periculo liberatus erat Alexander: quippe Parmenio, & Philotas Principes amicorum, niſi palam fontes, ſinè indignatione totius exercitus non potuiſſent damnari. Itaque anceps quæſtio fuit. Dum inficiatus eſt fa-

cinus, crudeliter torqueri videbatur: post confessionem, Philotas ne amicorum quidem misericordiam meruit.

QUINTI CURTII

LIBER VII.

BREVIARIUM LIBRI.

1. *Alexander Lyncestem majestatis reum interfici curat: deinde in Amyntam, & Simmiam Philotæ amicos inquirit. qui suâ innocentiam gravi oratione tuentur.*

2. *Amynta, & fratribus in gratiam receptis, Polydamas à Rege jussus, in Mediâ celeriter profectus, Parmenionem interfici curat. Unde indignatio, & seditio, quæ tandem extinguitur.*

3. *Varios populos sub jugum mittit Alexander, ac septemdecim diebus cum exercitu Caucasum superat.*

4. Bes-

4. Bessus de bello adversùs Alexandrum inter epulas consultat, sapientique Cobaris consilio minimè acquiescit. Interim Rex Bactra pervenit: ubi de Græcorum defectione, Satibarzane singulari certamine occiso, advenit ei nuntius.

5. Exercitus Alexandri siti liberatus Oxũ amnem industriè trajicit. Bessus dolo captus ad Alexandrum adducitur, à quo, & Darii fratri Oxatri crucifigendus traditur.

6. Barbarorum, & Macedonum benevolentia varias expugnat urbes. Sed & Alexandriam ad Tanaim condit amnem, brevissimoque temporis absolvit spatio.

7. De bello Scythis inferendo Alexander ager ex vulnere cum suis init consiliũ. Aristander vates Regis voluntati extorum accommodat significata. Menedemus à Spitamene per insidias cum duobus peditum millibus et CCC. equitibus à Dahis interficitur: quod callidè admodùm dissimulat Alexander.

8. Dum exercitus ad bellum accingitur, Scy-

tharum legati adveniunt, ac de pace prorsus egregiam ad Alexandrum orationem habent.

9. *Alexander, legatis dimissis, Tanaim trajicit: bellum Scythis infer: & cum victis benignè agit.*

10. *Sogdianorum nobilium invictus animus. Besi supplicium: novo milite auctus Alexandri exercitus.*

11. *Petram urbem amplissimam, situ, naturaque loci ferè inexpugnabilem, ad deditionem cogit Alexander.*

PHilotam sicut recentibus sceleris ejus vestigiis jure affectum supplicio censuerant milites, ita, posteaquam desierat esse, quem odissent, invidia in misericordiam vertitur. Moverat & claritas juvenis, & Patris ejus senectus, atque orbitas. Primus Asiam aperuerat Regi, omnium periculorum ejus particeps, semper alterum in acie cornu defenderat. Philippo quoque ante omnes amicus, Alexandro tam fidus, ut occidendi Attalum non alio ministro uti maluerit. Horum cogitatio subibat exer-

exercitum, ſeditioſæque voces referebantur ad Regem: queis ille haud ſanè motus, ſatiſque prudens, otii vitia negotio diſcuti, edicit, ut omnes in veſtibulo regiæ præſto afforent: quos ubi frequentes adeſſe cognovit, in concionem proceſsit. Haud dubiè ex compoſito Apharias poſtulare cœpit, ut Lynceſtes Alexander, qui multo antequàm Philotas Regem voluiſſet occidere, exhiberetur. A duobus indicibus (ſicut ſuprà diximus) delatus, tertium jam annum cuſtodiebatur in vinculis. Eundem in Philippi quòque cædem conjuraſſe cum Pauſania, pro comperto fuit: ſed quia primus Alexandrum Regem ſalutaverat: ſupplicio magis, quàm crimini fuerat exemptus. Tum quòque Antipatri ſoceri ejus preces juſtam Regis iram morabantur. Cæterùm recruduit ſoporatus dolor: quippe veteris periculi memoriam præſentis cura renovabat. Igitur Alexander ex cuſtodia educitur: juſſuſque dicere, quãquam toto triennio meditatus erat defenſionem, tamen hæſitans, & trepidus pauca ex iis, quæ compoſuerat, protulit: ad ulti-

timum non memoria ſolùm, ſed etiam mens eum deſtituit. Nulli erat dubium, quin trepidatio conſcientiæ indicium eſſet, non memoriæ vitium. Itaque ex iis, qui proximè aſſiterant, obluctantem adhuc oblivioni, lanceis confoderunt: cujus corpore ablato, Rex introduci juſſit Amyntam, & Simmiam. Nam Polemon minimus ex fratribus, cùm Philotam torqueri comperiſſet, profugerat. Omnium Philotæ amicorum hi chariſsimi fuerant, ad magna, & honorata miniſteria illius maximè ſuffragatione producti: memineratq; Rex, ſummo ſtudio ab eo conciliatos ſibi. Nec dubitabat, hujus quoque ultimi conſilii fuiſſe participes. Igitur olim eſſe ſibi ſuſpectos Matris ſuæ literis, quibus eſſet admonitus, ut ab his ſalutem ſuam tueretur: cæterùm ſe invitum deteriora credentem, nunc manifeſtis indiciis victum juſsiſſe vinciri. Nam priidie quàm detegererur Philotæ ſcelus, quin in ſecreto cum ipſo fuiſſent, non poſſe dubitari. Fratrem verò, qui profugerit, cùm Philotas torqueretur, aperuiſſe fugæ cauſam. Nuper præter

con-

conſuetudinem, officii ſpecie, amotis longiùs cæteris, admoviſſe ſemetipſos lateri ſuo, nulla probabili cauſa: ſequè mirantē, quòd non vice ſua tali fungerentur officio, & ipſa trepidatione eorum perterritum, ſtrenuè ad armigeros, qui proximè ſequebantur, receſsiſſe. Ad hoc accedere, quòd, cùm Antiphanes ſcriba equitum Amyntæ denuntiaſſet, pridiè quàm Philotæ ſcelus deprehenſum eſſet, ut ex ſuis equis more ſolito daret iis, qui amiſiſſent ſuos, ſuperbè reſpondiſſe, niſi incepto deſiſteret, brevi ſciturum quis ipſe eſſet. Jam linguæ violentiam, temeritatemque verborum, quæ in ſemetipſum jacularentur, nihil aliud eſſe, quàm ſceleſti animi indicem, ac teſtem: quæ ſi vera eſſent, idem meruiſſe eos, quod Philotam; ſi falſa, exigere ipſum ut refellant. Productus deinde Antiphanes, de equis non traditis, & adjectis etiam ſuperbè minis indicat. Amyntas, facta dicendi poteſtate: Si nihil, inquit, intereſt Regis: peto, ut dum dico, vinculis liberer. Rex ſolvi utrumque jubet: deſiderantique Amyntæ, ut habitus quoque redde-

re-

retur, armigero lanceam dari jussit: quàm ut læva comprehendit, evitato eo loco, in quo Alexandri corpus paulò antè jacuerat: Qualiscumque, inquit, exitus nos manet, Rex, confitemur, prosperum tibi debituros, tristiorem fortunæ imputaturos. Sinè præjudicio dicimus causam, liberis corporibus, animisque: habitum etiam, in quo te comitari solemus, reddidisti. Causam non possumus, fortunam timere desinemus. Te queso, permittas mihi id primun defendere, quod à te ultimum objectum est. Nos, Rex, sermonis adversùs majestatem tuam habiti nullius conscii fuimus nobis. Diceremus, jam pridem vicisse te invidiam, nisi periculum esset, nè alia malignè dicta crederes blandâ oratione purgari. Cæterùm etiâm si militis tui, vel in agmine deficientis, & fatigati, vel in acie periclitantis, vel in tabernaculo ægri, & vulnera curantis, aliqua vox asperior esset accepta, merueramus fortibus factis, ut malles ea tempori nostro imputare, quàm animo. Cùm quid accidit tristius, omnes rei sunt; corporibus nostris, quæ utique non odi-

odimus, infeſtas admovemus manus: parentes liberis ſi occurrant, & ingrati, & inviſi ſunt. Contrà, cùm donis honoramur, cùm præmiis onuſti revertimur, quis ferre nos poteſt? Quis illam animorum alacritatem continere? Militantium nec indignatio, nec lætitia moderata eſt. Ad omnes affectus impetu rapimur: vituperamus, laudamus, miſeremur, iraſcimur, utcumque præſens movet affectio. Modò Indiam adire, & Oceanum libet, modò conjugum, & liberorum, patriæque memoria occurrit. Sed has cogitationes, has inter ſe colloquentium voces, ſignum tubâ datum finit. In ſuos ordines quiſque currimus, & quidquid iarum in tabernaculo conceptum eſt, in hoſtium effunditur capita. Utinam Philotas quòque intra verba peccaſſet. Proinde ad id revertar, propter quod reſumus. Amicitiam, quę nobis cum Philota fuit, adèo non inficior, ut expertiſſe quòque nos, magnoſque ex ea fructus percepiſſe confitear. An verò Parmenionis, quem tibi proximum eſſe voluiſti filium, omnes penè amicos tuos dig-

na-

nàtione vincentem, cultum à nobis esse miraris? Tu hercule (si verum audire vis) Rex, hujus nobis periculi causa es. Quis enim alius effecit, ut ad Philotam decurrerent, qui placere vellent tibi? Ab illo traditi, ad hunc gradum amicitiæ tuę ascendimus. Is apud te fuit, cujus gratiam expetere, & iram timere possemus. An non propemodùm in tua verba tui omnes, te præeunte, juravimus, eosdem nos inimicos, amicosque habituros esse, quos tu haberes? Hoc sacramento pietatis obstricti aversaremur scilicet, quem tu omnibus præferebas? Igitur, si hoc crimen est, tu paucos innocentes habes. imò hercule neminem. Omnes enim Philotæ amici esse voluerunt: totidem, quot volebant, esse non poterant. Ita, si à conciis amicos non dividis, nec ab amicis quidem separabis illos, qui idem esse voluerunt. Quod igitur conscientiæ affertur indicium? Ut opinor, quia pridie familiariter, & sinè arbitris locutus est nobiscum: At ego purgari non possem, si pridie quicquam ex vetere vita, ac more mutassem. Nunc verò, si, ut omnibus

bus diebus, illo quòque, qui ſuſpectus eſt, fecimus, conſuetudo diluet crimen. Sed equos Antiphani non dedimus, & pridie quàm Philotas detectus eſt, hæc mihi cum Antiphane reſerat: qui ſi nos ſuſpectos facere vult, quòd illo die equos non dederim, ſemetipſum, quòd eos deſideraverit, purgare non poterit. Anceps enim crimen eſt inter retinentem, & exigentem, niſi quòd melior eſt cauſa ſuum non tradentis, quàm poſcentis alienum. Cæterùm, Rex, equos decem habui, è queis Antiphanes octo jam diſtribuerat iis, qui amiſerant ſuos. Omnino duos ipſe habebam: quos cùm vellet abducere homo ſuperbiſſimus, certè iniquiſſimus, niſi pedes militare vellem, retinere cogebat. Nec inficias eo, liberi, hominis animo locutum eſſe mecum ignaviſſimo, & hoc unum militiæ ſuæ uſurpante, ut alienos equos pugnaturis diſtribuat. Huc enim malorum ventum eſt, ut verba mea eodem tempore & Alexandro excuſem, & Antiphani. At herculè Mater de nobis inimicis tibi ſcripſit. Utinam prudentiùs eſſet ſolicita pro

filio,

filio, & non inanes quòque ſpecies anxio animo figuraret. Quarè enim non adſcribit metus ſui cauſam? Denique nõ oſtendit authorẽ, quo facto, dictove noſtro mota, tam trepidas tibi literas ſcripſit. O miſeram conditionem meam, cui forſitan non periculoſius eſt tacere, quàm dicere! Sed utcumque ceſſura res eſt, malo tibi defenſionem meam diſplicere, quàm cauſam. Agnoſces autem quæ dicturus ſum: quippe meminiſti, cùm me ad perducendos ex Macedonia milites mitteres, dixiſſe tẽ, multos integros juvenes in domo tuæ Matris abſcondi. Præcepiſti igitur mihi, ne quem præter te intuerer, ſed detrectantes militiam perducerem ad te. Quod equidem feci, & liberius, quàm expediebat mihi, executus ſum imperium tuum. Gorgiam, & Hecatæum, & Gorgotam, quorum bonâ operâ uteris, inde perduxi. Quid igitur iniquius eſt, quàm me, qui, ſi tibi non paruiſſem, jure daturus fui pœnas, nunc perire, quia parui? Neque enim ulla alia Matri tuæ perſequendi nos cauſa eſt, quàm, quòd utilitatem tuam mu liebri præpoſuimus

gra-

gratiæ. Sex millia Macedonum peditum, & DC. equites adduxi: quorum pars ſecutura me non erat, ſi militiam detrectantibus indulgere voluiſſem. Sequitur ergo, ut, quia illa propter hanc cauſam iraſcitur nobis, tu mitiges Matrem, qui iræ ejus nos obtuliſti.

2. Dum hæc Amyntas agit, fortè ſupervenerunt, qui fratrem ejus Polemonem, de quo antè dictum eſt, fugientem conſecuti vinctum reducebant. Infeſta concio vix inhiberi potuit, quin protinùs ſuo more ſaxa in eum jacæret. Atque ille ſanè interritus: Nihil, inquit, pro me deprecor, modò ne fratrum innocentiæ fuga imputetur mea. Hæc ſi defendi non poteſt, meum crimen ſit. Horum ob id ipſum melior eſt cauſa, quòd ego, qui profugi, ſuſpectus ſum. Hæc elocuto univerſa concio aſſenſa eſt. Lachrymæ deinde omnibus manare cœperunt, adeò in contrarium repentè mutatis, ut ſolùm pro eo eſſet, quod maximè læſerat. Juvenis erat primo ætatis flore pubeſcens, quem inter equites tormentis Philotæ conturbatos alienus terror

rror abſtulerat. Deſertum eum à comitibus, & hæſitantem inter revertendi, fugiendique conſilium, qui ſecum erãt, occupaverunt. Is tum flere cœpit, & os ſuum converberare, mœſtus non ſuam vicem, ſed propter ipſum periclitantiũ fratrum. Moveratq; jam Regem, non concionem modò: ſed unus erat implacabilis frater, qui terribili vultu intuens eum: Tum, ait, demẽs lachrymare debueras, cùm equo calcaria ſubderes, fratrum deſertor, & deſertorum comes, Miſer, quò, & unde fugiebas? Effeciſti ut reus capitis, accuſatoris uteret verbis. Ille peccaſſe ſe, ſed graviùs in fratres, quam in ſemetipſum, fatebatur. Tum verò neque lachrymis, nequa acclamationibus, quibus ſtudia ſua multitudo profitetur, temperaverunt. Una vox erat pari emiſſa conſenſu, ut infontibus, & fortibus viris parceret. Amici quòque data miſericordiæ occaſione conſurgunt, flenteſque Regem deprecantur. Ille, ſilentio facto: Et ipſe, inquit, Amyntam mea ſententiâ, fratreſque ejus abſolvo. Vos autem, juvenes, malò beneficii mei obliviſci, quàm periculi

li veſtri meminiſſe. Et fide redite in gratiam mecum, qua ipſe vobiſcum revertor. Niſi quæ delata eſſent, excuſiſſem, valdè diſſimulatio mea ſuſpecta eſſe potuiſſet. Sed ſatius eſt purgatos eſſe, quàm ſuſpectos. Cogitate, neminem abſolvi poſſe, niſi qui dixerit cauſam. Tu, Amynta, ignoſce fratri tuo: erit hoc ſimpliciter etiam mihi reconciliati animi tui pignus. Concione deinde dimiſſa, Polydamanta vocari jubet. Longè acceptiſsimus Parmenioni erat, proximus lateri in acie ſtare ſolitus. Et, quamquàm conſcientiâ fretus, in regiam venerat, tamen ut juſſus eſt fratres ſuos exhibere admodùm juvenes, & Regi ignotos ob ætatem, fiduciâ in ſolicitudinem verſa, trepidare cœpit, ſæpiùs quæ nocere poſſent, quàm quibus eluderetur, reputans. Jam armigeri, quibus imperatum erat, produxerant eos, cùm exanguem metu Polydamanta propiùs accedere jubet: ſubmotiſque omnibus: Scelere, inquit, Parmenionis omnes pariter appetiti ſumus: maximè ego, ac tu, quos amicitiæ ſpecie fefellit: ad quem perſequendum

dum, puniendumque (vide quantum fidei tuæ credam) te ministro, uti statui. Obsides, dum hoc peragis, erunt fratres tui. Proficiscere in Mediam, & ad Præfectos meos literas scriptas manu mea perfer. Velocitate opus est, qua celeritatem famæ antecedas. Noctu pervenire illuc te volo: postero die, quæ scripta erunt, exequi. Ad Parmenionem quoque epistolas feres, unam à me, alteram Philotæ nomine scriptam. Signum anuli ejus in mea potestate est. Sic Pater credens à filio impressum, cùm te viderit, nihil metuet. Polydamas tanto liberatus metu, impensiùs etiam, quàm exigebatur, promittit operam. Collaudatusque, & præmiis oneratus, depositâ veste, quam habebat, Arabicâ induitur. Duo Arabes, quorum interim conjuges, ac liberi vinculum fidei obsides apud Regem erant, dati comites. Per deserta etiam ob siccitatem loca, camelis undecima die, quò destinaverat, pervenit. Et priùs, quàm ipsius nuntiaretur adventus, rursus Polydamas vestem Macedonicam sumit, & in tabernaculum Cleandri (Prætor hic re-

regius erat) quartâ vigiliâ pervenit. Redditis deinde literis, conſtituerunt prima luce ad Parmenionem coire. Namque cæteri quoque, quibus literas Regis attulerat, ad eum venturi erant, cùm Parmenioni Polydamanta venisse nuntiaverunt: qui dum lætatur adventu amici, ſimulque noſcendi, quæ Rex ageret, avidus, (quippe longo intervallo nullam ab eo epiſtolam acceperat) Polydamanta requiri jubet. Diverſoria regionis illius magnos receſſus habent, amœnoſque nemoribus manu conſitis. Ea præcipuè Regum, Satraparumque voluptas erat. Spatiabatur in nemore Parmenio medius inter Duces, quibus erat imperatum literis Regis, ut occiderent. Agendæ autem rei conſtituerant tempus, cùm Parmenio à Polydamante literas traditas legere cœpiſſet. Polydamas procul veniens, ut à Parmenione conſpectus eſt, vultu lætitiæ ſpeciem præferente, ad complectendum eum cucurrit: mutuaque gratulatione functi, Polydamas epiſtolam à Rege ſcriptam ei tradidit. Parmenio vinculum epiſtolæ ſolvens, quidnam

Rex ageret, requirebat. Ille ex ipsis literis cogniturum esse respondit. Quibus Parmenio lectis, Rex, inquit, expeditionem parat in Arachotos. Strenuum hominem, & nunquàm cessantem. Sed tempus saluti suæ, tantâ jam partâ gloriâ, parcere. Alteram deinde epistolam Philotæ nomine scriptam lętus, quod ex vultu notari poterat, legebat. Tum ejus latus gladio haurit Cleander, deinde jugulum ferit; cæteri exanimem quoque confodiunt. Et armigeri, qui ad aditum nemoris astiterant, cognita cæde, cujus causa ignorabatur, in castra perveniunt, & tumultuoso nuntio milites concitant. Illi armati ad nemus, in quo perpetrata cædes erat, coeunt: &, ni Polydamas, cæterique ejusdem noxæ participes dedantur, murum circumdatum nemori eversuros denuntiant, omniumque sanguine Duci parentaturos. Cleander primores eorum intromitti jubet, literasque Regis scriptas ad milites recitat, quibus insidiæ Parmenionis in Regem, precesque, ut ipsum vindicarent, continebantur. Igitur, cognita Regis voluntate, non qui-

quidem indignatio; ſed tamen ſeditio, compreſſa eſt. Dilapſi, pluribus, pauci remanſerunt, qui ſaltèm, ut corpus ipſius ſepellire permitterent, precabantur. Diu id negatum eſt, Cleandri metu, nè offenderet Regem. Pertinaciùs deinde precantibus, materiam conſternationis ſubtrahendam ratus, capite deciſo, truncum humare permiſit. Ad Regem caput miſſum eſt. Hîc exitus Parmenionis fuit, militiæ, domique clari viri. Multa ſinè Rege proſperè. Rex ſinè illo nihil magnæ rei geſſerat. Feliciſſimo Regi, & omnia ad fortunæ ſuæ exigenti modum ſatisfecit. LXX. natus annos, juvenis, ducis, & ſæpè etiam gregarii militis munia explevit: acer conſilio, manu ſtrenuus, charus principibus, vulgo militum acceptior. Hæc impulerint illum ad Regni cupiditatem, an tantùm ſuſpectum fecerint, ambigi poteſt: quia Philotas ultimis cruciatibus victus, veranè dixerit, quę facta probari non poterant, an alius, tormentorum petierit finem, re quòque recenti, cùm magis poſſet liquere, dubitatum eſt. Alexander, quos mor-

tem Parmenionis conqueſtos eſſe compererat, ſeparandos à cætero exercitu ratus, in unam cohortem ſecrevit, ducemque his Leonidam dedit, & ipſum Parmenioni quondam intima familiaritate conjunctum. Ferè iidem erant, quos alioqui Rex habuerat inviſos. Nam, cùm experiri vellet militum animos, admonuit, qui literas in Macedoniam ad ſuos ſcripſiſſet, iis, quos ipſe mittebat, perlaturis cum fide, traderet. Simpliciter ad neceſſarios ſuos quiſque ſcripſerat, quæ ſentiebat. Aliis gravis erat, pleriſque non ingrata militia. Ita & agentium gratias, & querentium literæ exceptæ ſunt. Et qui fortè tædium laboris per literas erant queſti, hanc ſeorſum cohortem à cæteris tendere ignominiæ causâ jubet, fortitudine uſurus in bello, libertatem linguæ ab auribus credulis remoturus: & conſilium temerarium forſitan: quippe fortiſsimi juvenes contumeliis irritati erant, ſicut omnia alia felicitas Regis excepit. Nihil illis ad bella promptius fuit. Incitabat virtutem & ignominiæ demendæ cupido, & quia fortiora facta in paucis latere non poterant.

3. His ita compoſitis, Alexander, Arianorum Satrape conſtituto, iter pronuntiari jubet in Agriaſpes, quos jam tunc mutato nomine Evergetas appellabant, ex quo frigore, victuſque penuriâ Cyri exercitum affectum, tectis, & commeatibus juverant. Quintus dies erat, ut in eam regionem pervenerat: cognoſcit, Satibarzanem, qui ad Beſſum defecerat, cum equitum manu irrupſiſſe rurſus in Arios. Itaque Caranum, & Erigyum cum Artabazo, & Andronico, & ſex millibus Græcorum peditum, DC. equites ſequebantur. Ipſe ſexaginta diebus gentem Evergetarum ordinavit, magnâ pecuniâ ob egregiam in Cyrum fidem donatâ. Relicto deinde, qui iis præeſſet, Amenide (ſcriba is Darii fuerat) Arachoſios, quorum regio ad Ponticum mare pertinet, ſubegit. Ibi exercitum, qui ſub Parmenione fuerat, occupavit. Sex millia Macedonum erant, & CC. nobiles, & V. millia Græcorum cum equitibus ducentis, haud dubiè robur omnium virium Regis. Arachoſiis datus Memnon Prætor, quatuor millibus peditum, & DC. equitibus

in præſidium relictis. Ipſe Rex nationem, nè finitimis quidem ſatis notam, quippe nullo commercio colentem mutuos uſus, cum exercitu intravit. Paropamiſadæ appellantur, agreſte hominum genus, & inter Barbaros maximè inconditum locorum aſperitas, hominum quòque ingenia duraverat. Gelidiſſimum Septentrionis axem ex magna parte ſpectant. Bactrianis ad Occidentem conjuncti ſunt. Meridiana regio ad mare Indicum vergit. Tuguria latere primo ſtruunt. Et, quia ſterilis eſt terra materiæ, informi do etiam montis dorſo uſque ad ſummum ædificiorum faſtigium eodem laterculo inſtruuntur. Cæterùm ſtructura latior ab imo, paulatim increm ento operis in arctius cogitur: ad ultimum in carinæ maximè modum coit. Ibi foramine relicto, ſupernè lumen accipiunt. Ad medium vites, & arbores, ſi quæ in tanto teriæ rigore durare potuerunt, obruunt. Penitùs hyeme defoſſæ latent. Cùm nive diſcuſſâ, aperiri humus cœpit, Cœlo, ſolique redduntur. Cæterùm adeò altæ nives premunt terram, gelu, & perpetuo penè rigore

conſ-

conſtrictæ, ut ne avium quidem, feræve ullius veſtigium extet. Obſcura cœli veriùs umbra, quàm lux, noctiſimilis premit terram, vix, ut quæ propè ſunt, conſpici poſsint. In hac tamen omnis humani cultus ſolitudine deſtitutus exercitus, quidquid malorum tolerari poteſt, pertulit inopiam, frigus, laſsitudinem, deſperationem. Multos exanimavit rigor inſolitus nivis: multorum aduſsit pedes: plurimorum oculis præcipuè perniciabilis fuit: fatigati quippe in ipſo gelu deficientia corpora ſternebãt: quæ cùm moveri deſiſſent, vis frigoris ita aſtringebat, ut rurſus adſurgendum conniti non poſſent. A commilitionibus torpentes excitabantur. Neque aliud remedium erat, quàm ut ingredi cogerentur. Tum demum vitali calore moto, membris aliquis redibat vigor. Si qui tuguria Barbarorum adire potuerunt, celeriter refecti ſunt. Sed tanta caligo erat, ut ædificia nulla alia res, quàm fumus oſtenderet. Illi, numquàm antè in terris ſuis advena viſo, cùm armatos repentè conſpicerent, exanimati metu, quidquid in tuguriis erat, affe-

rebant, ut corporibus ipſorum parceretur, orantes. Rex agmen circuibat pedes, jacentes quoſdam erigens, & alios, cùm ægrè ſequerentur, adminiculo corporis ſui excipiens. Nunc ad prima ſigna, nunc in medium, nunc in ultimo agmine itineris multiplicato labore aderat. Tandem ad cultiora loca perventum eſt, commeatuque largo recreatus exercitus, ſimul & qui conſequi non poterant, in illa caſtra venerunt. Inde agmen proceſsit ad Caucaſum montem, cujus dorſum Aſiam perpetuo jugo dividit: hinc ſimul mare, quod Ciliciam ſubit: illinc Caſpium fretum; & amnem Araxem, aliaque regionis Scythiæ deſerta ſpectat. Taurus ſecundæ magnitudinis mons committitur Caucaſo: a Cappadocia ſe attollens, Ciliciam præterit, Armeniæque montibus jungitur. Sic inter ſe tot juga velut ſerie cohærentia, perpetuum habent dorſum: ex quo Aſiæ omnia fere flumina, alia in Rubrum, alia in Caſpium mare, alia in Hyrcanium, & Ponticum decidunt. XVII. dierum ſpatio Caucaſum ſuperavit exercitus. Rupes in

eo

eo X. in circuitu ſtadia complectitur, quatuor in altitudinem excedit: in qua vinctum Promethea fuiſſe antiquitas tradidit. Condĕdæ in radicibus montis urbi ſedes elecĕa eſt. VII. millibus ſeniorum Macedonum, & prætareà militibus, quorum operâ uti deſiſſet, permiſſum in novam urbem deſidere. Hanc quòque Alexandriam incolæ appellaverunt.

4. At Beſſus Alexandri celeritate perterritus, Diis patriis ſacrificio rite facto, ſicut illis gentibus mos eſt, cum amicis, Ducibuſque copiarum inter epulas de bello conſultabat. Graves mero ſuas vires extollere, hoſtium nunc temeritatem, nunc paucitatem, ſpernere. Præcipuè Beſſus ferox verbis, & parto per ſcelus Regno ſuperbus, ac vix potens mentis, dicere orditur: Socordiâ Darii creviſſe hoſtium famam. Occurriſſe enim in Ciliciæ anguſtiſsimis faucibus, cùm retrocedo poſſet perducere incautos in loca naturâ, & ſitu invia, tot fluminibus objectis, tot montium latebris, inter quas deprehenſus hoſtis, nedum reſiſtendi occaſionem fuerit habiturus. Sibi placere in So-

dianos recedere. Oxum amnem velut murum objecturum hosti, dum ex finitimis gentibus valida auxilia concurrerent. Venturos autem Chorasmios, & Dahas, Sacasque, & Indos, & ultra Tanaim amnem colentes Scythas; quorum neminem adeo humilem esse, ut humeri ejus non possent Macedonis militis verticem æquare. Conclamant temulenti, unam hanc sententiam salubrem esse: & Bessus circumferri merum largiùs jubet debellaturus super mensam Alexendrum. Erat in eo convivio Cobares, natione Medus, sed magicæ artis (si modò ars est, non vanissimi cujusque ludibrium) magis professione, quàm scientia celeber, alioquin moderatus, & probus. Is cùm præfatus esset, scire, servo esse utilius parere dicto, quàm afferre consilium: cùm illos, qui pareant, idem quod cæteros maneat: qui verò suadeant, proprium periculum: poculum ei, quod habebat in manu, tradidit. Quo accepto Cobares, Natura, inquit, mortalium, hoc quoque nomine prava, & sinistra dici potest, quod in suo quisque negotio hebe-

tior

tiòr eſt, quàm in alieno. Turbida facta ſunt conſilia eorum, qui ſibi ſuadent. Obſtat aliis metus, aliis cupiditas, nonnumquàm naturalis eorũ, quæ cogitaveris, amor: nam in te ſuperbia non cadit. Expertus es, unumquemque, quod ipſe repererit, aut ſolum, aut optimum ducere. Magnum onus ſuſtines capite, Regium inſigne. Hoc aut moderatè perferendum eſt, aut (quod abominor) in te ruet. Conſilio, nõ impetu, opus eſt. Adjicit deinde, quod apud Bactrianos vulgò uſurpabant: Canem timidum vehementiùs latrare, quàm mordere. Altiſſima quæque flumina minimo ſono labi. Quæ inſerui, ut qualiſcumque inter Barbaros potuit eſſe prudentia, traderetur. In quibus audientes ſuſpenderat expectatione ſui. Tum conſilium aperit, utilius Beſſo, quàm gratius: In veſtibulo, inquit, regiæ tuæ velociſſimus conſiſtit Rex. Antecilie agmen, quàm tu menſam iſtam movebis. Nunc ab Tanai exercitum accerſes, armis flumina oppones. Scilicet, quà tu fugiturus es, hoſtis ſequi non poteſt? Iter utrique commune eſt, victori tutius. Licèt ſtrenuum

metum putes esse, velocior tamen spes est. Quin validioris occupas gratiam, dedisque te? Vtcunque cesserit, meliorem fortunam deditus, quã hostis, habituus. Alienum habes regnum, quò faciliùs eo careas. Incipies forsitan jussus esse Rex, cùm ipse cesserit, qui tibi & dare potest Regnum, & eripere. Consilium habes fidele, quod diutiùs exequi supervacaneum est. Nobilis equus umbrâ quòque virgæ regitur; ignavus nè calcari quidem concitari potest. Bessus & ingenio, & multo mero ferox, adeò exarsit, ut vix ab amicis, quominùs occideret eum (nam strinxerant quòque acinacem) contineretur. Certè è convivio prosilivit, haudquàquam potens mentis, Cobares inter tumultum elapsus, ad Alexandrum transfugit. Octo millia Bactrianorum habebat armata. Bessus, quæ quamdiu propter cœli intemperiem, Indiam potiùs Macedonas petituros credideranr, obedienter imperata fecerunt. Postquàm advenare Alexandrum compertum est, in suos quisque vicos dilapsi, Bessum reliquerunt. Ille cum clientum manu,

nu, qui non mutaverant fidem, Oxo amne ſuperato, exuſtiſque navigiis, quibus tranſierat, ne iiſdem hoſtis uteretur, novas copias in Sogdianis contrahebat. Alexander Caucaſum quidem (ut ſuprà dictum eſt) tranſierat: ſed inopiâ frumenti propè ad famem ventum erat. Succo ex ſeſama expreſſo, haud ſecùs quàm oleo, artus perungebat. Sed hujus ſucci ducenis quadragenis denariis amphoræ ſingulæ, meilis denariis trecenis nonagenis, trecenis vini æſtimabantur: tritici nihil, aut admodùm exiguum reperiebatur. Syros vocabant Barbari: quos ita ſolerter abſcondunt, ut, niſi qui decederunt, inveniri non poſſint. In iis conditæ fruges erant. In quarum penuria militeſ fluviatili piſce, & herbis ſuſtinebantur. Jamque hæc ipſa alimenta defecerant, cùm jumenta, quibus onera portabant, cædere juſſi ſunt: horum carne, dum in Bactrianos perventum, traxêre vitam. Bactrianæ terræ multiplex, & varia natura eſt. Alibi multa arbor, & vitis largos, miteſque fructus alit. Solum pingue crebri fontes rigant. Quæ mi-

mitiora ſunt, frumento conſeruntur. Cætera armentorum pabulo cedunt. Magnam deinde partem ejuſdem terræ ſteriles arenæ tenent. Squalida ſiccitate regio non hominem, non frugem alit. Cùm verò venti à Pontico mari ſpirant, quidquid ſabuli in campis jacet, conuertunt. Quod ubi cumulatum eſt, magnorum colliùm procul ſpecies eſt; omniaque priſtini itineris veſtigia intereunt. Itaque qui tranſeunt campos, navigantium modo noctu ſidera obſervant, ad quorum curſum iter dirigunt: & propemodùm clarior eſt noctis umbra, quàm lux. Ergo interdiu invia eſt regio: quia, nec veſtigium, quod ſequantur, inveniunt, & nitor ſiderum caligine abſconditur. Cæterùm ſi quos ille ventus, qui à mari exoritur, deprehendit, arena obruit. Sed quà mitior terra eſt, ingens hominum, equorumque multitudo gignitur. Itaque Bactriani equites triginta millia expleverant. Ipſa Bactra regionis ejus caput, ſita ſunt ſub monte Paropamiſo. Bactrus amnis præterit mœnia. Is urbi, & regioni dedit nomen. Hic Regi ſtativa ha-

habenti nuntiatur ex Græcia Peloponnenſium, Laconumque defectio. Nondum enim victi erant, cùm proficiſcerentur tumultus ejus principia nuntiaturi. Et alius præſens terror affertur, Scythas, qui ultra Tanaim amnem colunt, adventare, Beſſo ferentes opem. Eódem tempore, quæ in gente Ariorum Caranus, & Erigyus geſſerant, perferuntur. Commiſſum erat prælium inter Macedones, Arioſque. Transfuga Satibarzanes Barbaris præerat: qui cùm pugnam ſegnem utrimque æquis viribus ſtare vidiſſet, in primos ordines adequitavit, demptâque galea, inhibitis qui tela jaciebant, ſi quis viritim dimicare vellet, provocavit ad pugnam, nudum ſe caput in certamine habiturum. Non tulit feiociam Barbari Dux exercitus Eriygus, gravis quidem ætate, ſed & animi, & corporis robore nulli juvenum poſtferendus. Is galeâ demptâ canitiem oſtentans: Venit, inquit, dies, quo aut victoriâ, aut morte honeſtiſsima, quales amicos, & milites Alexander habeat, oſtendam. Nec plura elocutus, equum in hoſtem egit. Crederes im-

imperatum, ut acies utræque tela cohiberent. Protinùs certè receſſerunt, dato libero ſpatio, intenti in eventum, non duorum modò, ſed etiam ſuæ ſortis, quippe alienum diſcrimen ſecuturi. Prior Barbarus emiſit haſtam, quam Erigyus modicâ capitis declinatione vitavit. At ipſe infeſtam ſariſſam, equo calcaribus concito, in medio Barbari gutture it fixit, ut per cervicem emineret. Præcipitatus ex equo Barbarus, adhuc tamen repugnabat. Sed ille extractam ex vulnere haſtam rurſus in os dirigit. Satibarzanes haſtam manu complexus, quò maturiùs interiret, ictum hoſtis adjuvit: & Barbari, duce amiſſo, quem magis neceſsitate, quàm ſponte ſecuti erant, tunc haud immemores meritorum Alexandri, arma Erigyo tradunt. Rex his quidem lætus, de Spartanis haudquaquam ſecurus, magno tamen animo defectionem eorum tulit, dicens: Non antè auſos conſilia nudare, quàm ipſum ad fines Indiæ perveniſſe cognoviſſent. Ipſe Bessum perſequens, copias movit: cui Erigyus ſpolia Barbarica, ceu opimum belli decus, præferens occurrit.

Igi-

5. Igitur Bactrianorum regione Artabazo traditâ, ſarcinas, & impedimenta ibi cum præſidio reliquit. Ipſe cum expedito agmine loca deſerta Suſitanorum intrat, nocturno itinere exercitum ducens. Aquarum (ut antè dictum eſt) penuria, priùs deſperatione, quàm deſiderio bibendi ſitim accendit. Per CCCC. ſtadia ne modicus quidem humor exiſtit. Arenas vapor æſtivi Solis accendit: quæ ubi flagrare cœperunt, haud ſecùs quàm continenti incendio cuncta torrentur. Caligo deinde immodico terræ fervore excitata, lucem tegit: camporumque non alia, quàm vaſti, & profundi æquoris ſpecies eſt. Nocturnum iter tolerabile videbatur; quia rore, & matutino frigore corpora levabantur. Cæterùm, cùm ipſa luce æſtus oritur, omnemque naturalem obſorbet humorem ſiccitas, ora, viſceraque penitùs uruntur. Itâque primùm animi, deinde corpora deficere cœperunt. Pigebat & conſiſtere, & progredi. Pauci à peritis regionis admoniti, præparant aquâ. Hæc paulìſper repreſsit ſitim. Deinde, creſcente æſtu, rurſum deſiderium

rium humoris accenſum eſt. Ergo quidquid vini, oleique erat, hominibus ingerebatur. Tantaque dulcedo bibendi fuit, ut in poſterum ſitis non timeretur. Graves deinde avidè hauſto humore, non ſuſtinere arma, non ingredi poterant: & feliciores videbantur, quos aqua defecerat, cùm ipſi ſinè modo infuſam vomitu cogerentur egerere. Anxium Regem tantis malis circumfuſi amici, ut meminiſſet ſui orabant: animi ſui magnitudinem unicum remedium deficientis exercitus eſſe, cùm ex iis, qui præceſſerant ad capiendum locum caſtris, duo occurrunt, utribus aquam geſtantes, ut filiis ſuis, quos in eodem agmine eſſe, & ægrè pati ſitim non ignorabant, occurrerent: qui cùm in Regem incidiſſent, alter ex iis, utre reſoluto, vas, quod ſimul ferebat, implet, porrigens Regi: ille percontatus quibus aquam portarent, filiis, ferre cognoſcit. Tunc poculo pleno (ſicut oblatum eſt) reddito: Nec ſolus, inquit, bibere ſuſtineo, nec tam exiguum dividere omnibus poſſum. Vos currite, & liberis veſtris, quod propter illos attuliſtis,

liſtis, date. Tandem ad flumen Oxũ ipſe pervenit primâ ferè veſperâ. Sed exercitus magna pars non potuerat conſequi. In edito monte ignes jubet fieri, ut ii, quĩ ægrè ſequebantur, haud procul caſtris ſe abeſſe cognoſcerent. Eos autem, qui primi agminis erant, maturè cibo, ac potione firmatos, implere alios utres, alios vaſa, quibuſcunque aqua poſſit portari, juſsit, ac ſuis opem ferre. Sed qui intemperantiùs hauſerant, intercluſo ſpiritu extincti ſunt. Multoque major horum numerus fuit, quam ullo amiſerat prælio. At ille thoracem adhuc indutus, nec aut cibo rẽfectus, aut potu, quà veniebat exercitus, conſtitit. Nec antè ad curandum corpus receſsit, quàm preterierant qui agmen ſequebantur: totamque eam noctem cum magno animi metu perpetuis vigiliis egit: nec poſtero die lætior erat, qui nullã navigiã habebat, nec pons erigi poterat, circum amnem nudo ſolo, & materiâ maximè ſterili. Conſilium igitur, quod unum neceſsitas ſubjecerat, init. Utres quàm plurimos ſtramentis refertos dividit. His incubantes

tranſ-

transnavêre amnem: quique primi transierant, in statione erant, dum trajicerent cæteri. Hoc modo sexto demum die in ulteriorē ripa totum exercitum exposuit. Jamque ad persequendum Bessum statuerat progredi, cùm ea, quæ in Susianis erant, cognoscit. Spitamenes erat inter omnes amicos præcipuo honore cultus à Besso. Sed nullis meritis perfidia mitigari potest: quæ tamen jam minùs in eo invisa esse poterat, quia nihil ulli nefas tunc in Bessum interfectorem Regis sui videbatur. Titulus facinoris speciosus præferebatur, vindicta Darii. Sed fortunam, non scelus oderant Bessi. Nam, ut Alexandrum flumen Oxum superasse cognovit, Dataphernem, & Catenem, quibus à Besso, maxima fides habebatur, in societatem cogitatæ rei ascivit. Illi promptiùs adeunt, quàm rogabantur: assumptisque octo fortissimis juvenibus, talem dolum intendunt. Spitamenes pergit ad Bessum, & remotis arbitris, comperisse ait se, insidiari ei Dataphernem, & Catenem, ut vivum Alexandro traderent, agitantes à semet occupa-

tos

tos eſſe, & vinctos teneri. Beſſus tãto merito (ut credebat) obligatus, partim gratias agit, partim avidus explendi ſuplicii, adduci eos jubet. Illi, manibus ſua ſponte religatis, à participibus conſilii trahebantur: quos Beſſus truci vultu intuens conſurgit, manibus non temperaturus, At illi ſimulatione omiſſa, circumſiſtunt eum, & fruſtrà repugnantem vinciunt, directo ex capite Regni inſigni, laceratâque veſte, quam ſpoliis occiſi Regis induerat. Ille Deos ſui ſceleris ultores adeſſe confeſſus, adjecit: Non Dario iniquos fuiſſe, quem ſic ulciſcerentur, ſed Alexandro propitios, cujus victoriam ſemper etiam hoſtis adjuviſſet. Multitudo an vindicatura Bellum fuerit, incertum eſt, niſi illi, qui vinxerant, juſſu Alexandri feciſſe ipſos ementiti dubios adhuc animos terruiſſent. In equum impoſitum Alexandro tradituri ducunt. Inter hæc Rex, quibus matura erat miſsio, relictis DCCCC. ferè, equiti bina talenta dedit, pediti terna denariorum millia: monitoſque, ut liberos generarent, remiſit domum. Cæteris gratiæ actæ, quod

ad

ad reliqua belli navaturos operam pollicebantur. Tum Beſſus perducitur. Perventum erat in parvulum oppidum; Branchidę ejus incolæ erant. Mileto quondam juſſus Xerxis, cum è Græcia rediret, tranſierant, & in ea ſede conſtiterant: quia templum, quod Didymeon appellatur, in grátiam Xerxis violaverant. Mores patrii nondum exo leverant, ſed jam bilingues erant, paulatim à domeſtico, externoque ſermone degeneres. Magno igitur gaudio Regem excipiunt, urbem, ſeque dedentes. Ille Mileſios, qui apud ipſum militarent, convocari jubet. Vetus odium miles gerebat in Branchidarum gentem, proditionis ergo. His, ſive injurię, ſive originis meminiſſe mallent, liberum de Branchidis permittit arbitrium. Variantibus deinde ſententiis, ſe ipſum conſideraturum, quod optimum facto eſſe, oſtendit. Poſtero die occurrentibus, Branchidas ſecum procedere jubet. Cùmque ad urbem ventum eſſet, ipſe cum expedita manu portam intrat. Phalanx mœnia oppidi circuire juſſa, & dato ſigno diripere urbem proditorum re-

receptaculum, ipſoſque ad unum cedere. Illi inermes paſsim trucidantur; nec aut cōmercio linguæ, aut ſupplicum velamentis, precibuſque inhiberi crudelitas poteſt. Tandem ut dejicerent, fundamenta murorum ab imo moliuntur, nè quod urbis veſtium extaret. Nec mora, lucos quòque ſacros non cedunt modò, ſed etiam extirpant, ut vaſta ſolitudò & ſterilis humus, excuſsis etiam radicibus, linqueretur: quę ſi in ipſos proditionis authores excogitata eſſet, juſta ultio eſſe, non crudelitas videretur. Nunc culpam majorum poſteri luêre, qui ne viderant quidem Miletum, adeò Xerxi non potuerant prodere. Inde procelsit ad Tanaim amnem: quò perductus eſt Beſſus, non vinctus modò, ſed etiam omni velamento corporis ſpoliatus. Spitamenes eum tenebat, collo inſertâ catenâ, tam Barbaris, quàm Macedonibus gratum ſpectaculum. Tum Spitamenes: Et te, inquit, & Darium Reges meos ultus, interfectorem domini ſui adduxi, eo modo captum, cujus ipſe fecit exemplum. Aperiat ad hoc ſpectaculum oculos Darius.

Exiſtat

Exiſtat ab inferis, qui illo ſupplicio indignus fuit, & hoc ſolatio dignus eſt. Alexander multùm collaudato Spitamene, converſus ad Beſſum: Cujus, inquit, feræ rabies occupavit animum tuum, cùm Regem de te optimè meritum, priùs vincire, deinde occidere ſuſtinuiſti? Sed hujus parricidii mercedem falſo Regis nomine perſolviſti. Ibi ille facinus purgare non auſus, Regis titulum ſe uſurpaſſe dixit, ut gentem ſuam tradere ipſi poſſit: qui, ſi ceſſaſſet, alium fuiſſe regnum occupaturum. At Alexander Oxatrem fratrem Darii, quē inter corporis cuſtodes habebat, propiùs juſſit accedere, tradique Beſſum ei, ut cruci affixum, mutilatis auribus, naribuſque, ſagittis configerent Barbari, aſſervarentque corpus, ut ne aves quidem contigerent. Oxatres cætera ſibi curæ fore pollicetur. Aves non ab alio, quàm à Catene poſſe prohiberi adjicit, eximiam ejus artem cupiens oſtendere: namque adeò certo ictu deſtinata feriebat, ut aves quoque exciperet. Nam, etſi forſitan ſagittandi tam celebri uſu minùs admirabilis videri hæc ars

poſſit;

poſsit; tamen ingens viſentibus miraculum, magnoque honori Cateni fuit. Dona deinde omnibus, qui Beſſum adduxerant, data ſunt. Cæterùm ſupplicium ejus diſtulit, ut eo loco, in quo Darium ipſe occiderat, necaretur.

6. Interea Macedones ad petendum pabulum incompoſito agmine egreſsi, à Barbaris, qui de proximis montibus decurrerunt, opprimuntur: pluresque capti ſunt, quàm occiſi. Barbari autem captivos præ ſe agentes, rurſus in montem receſſerunt. Viginti millia latronum erant: fundis, ſagittiſque pugnam invadunt: quos dum obſidet Rex, inter promptiſsimos dimicans, ſagittâ ictus eſt, quæ in medio crure fixa reliquerat ſpiculum. Illum quidem mœſti, & attoniti Macedones in caſtra referebant. Sed nec Barbaros fefellit ſubductus ex acie Rex: quippe ex edito monte cuncta proſpexerant. Itaque poſtero die misêre legatos ad Regem, quos ille protinùs juſsit admitti, ſolutiſque faſciis, magnitudinem vulneris diſsimulans, crus Barbaris oſtendit. Illi, juſsi conſidere,

affirmant, non Macedonas, quàm ipſos fuiſſe triſtiores, cognito vulnere ipſius: cujus ſi authorem reperiſſent, dedituros fuiſſe. Cum Diis enim pugnare ſacrilegos tantùm. Cæterùm ſe gentem in fidem dedere, ſuperatos virtute illius. Rex, fide data, & captivis receptis, gentem in deditionem accepit. Caſtris inde motis, lectica militari ferebatur, quàm pro ſe quiſque eques, pedeſque ſubire certabant. Equites, cum quibus Rex prelia inire ſolitus erat, ſui muneris id eſſe cenſebant. Pedites contrà, cùm ſaucios commilitones ipſi geſtare aſſuevi ſſent, eripi ſibi proprium officium, tum potiſsimùm, cùm Rex geſtandus eſſet, querebantur. Rex in tanto utriuſque partis certamine, & ſibi difficilem, & præteritis gravem electionem futuram ratus, invicem ſubire eos juſsit. Hinc quarto die ad urbem Maracanda perventum eſt. LXX. ſtadia murus urbis amplectitur: arx nullo cingitur muro. Præſidio urbi relicto, proximos vicos depopulatur, atque urit. Legati deinde Abiorum Scytharum ſuperveniunt, liberi, ex quo deceſſerat Cyrus,

ſus, tum imperata facturi. Juſtiſſimos Barbarorum conſtabat. Armis abſtinebant, niſi laceſſiti. Libertatis modico, & æquali uſu, principibus humiliores pares fecerunt. Hos benignè allocutus, ad eos Scythas, qui Europam incolunt, Penidam quemdam miſit ex amicis, qui denuntiaret eis, nè Tanaim amnem regionis injuſſu Regis tranſirent. Eidem mandatum, ut contemplaretur locorum ſitum, & illos quòque Scythas, qui ſuper Boſphoro incolunt, viſeret. Condendæ urbis ſedem ſuper ripam Tanais elegerat, clauſtrum etiam perdomiturus, & quos deinde adire decreverat. Sed conſilium diſtulit Sogdianorum nuntiata defectio, quæ Bactrianos quòque traxit. Septem millia equitum erant, quorum authoritatem cæteri ſequebantur. Alexander Spitamenem, & Catenem, à quibus ei traditus erat Beſſus, haud dubius quin eorum operâ redigi poſſent in poteſtatem, coercendo eos, qui moverant res, juſſit accerſiri. At illi defectionis, ad quam coercendam evocabantur, authores, vulgaverant famam, Bactrianos equi-

tes à Rege omnes, ut occiderentur, accersiri: idque imperatum ipsis; non sustinuisse tamen exequi, ne inexpiabile in populares facinus admitterent: non magis Alexandri sævitiam, quàm Bessi parricidium ferre potuisse. Itaque sua sponte jam motos, metu pœnæ haud difficulter concitaverunt ad arma. Alexander, transfugarum defectione comperta, Craterum obsidere Cyropolim jubet. Ipse aliam urbem regionis ejusdem coronà capit: signoque, ut puberes interficerentur, dato, reliqui in prædam cessêre victoris. Urbs diruta est, ut cæteri cladis exemplo continerentur. Memaceni, valida gens, obsidionem, non ut honestiorem modo, sed etiam ut tutiorem ferre decreverant. Ad quorum pertinaciam mitigandam Rex L. équites præmisit, qui clementiam ipsius in deditos, simulque in exorabilem animũ in devictos ostenderent. Illi nec de fide, nec de potentia Regis, ipsos dubitare respondent: equitesque tendere extra munimenta urbis jubent. Hospitaliter deinde exceptos, gravesque epulis, & somno, intempestâ nocte ador-

ti interfecerunt. Alexander haud ſecùs, quàm par erat, motus, urbem coronâ circumdedit, munitiorem, quàm ut primo impetu capi poſſet. Itaque Meleagrum, & Perdiccam in obſidionem jungit, Cyropolim (ut antè dictum eſt) obſidentes. Statuerat autem parcere urbi conditæ à Cyro: quippe non alium gentium illarum magis admiratus eſt, quàm hunc Regem, & Semiramim, in cujus & magnitudinem animi, & claritatem rerum longè emicuiſſe credebat. Cæterùm pertinacia oppidanorum ejus iram accendit. Itaque captam urbem diripere juſſit delectos Macedones, haud injuriâ infeſtos, & ad Meleagrum, & Perdiccam redit. Sed non alia urbs fortiùs obſidionem tulit: quippe & militum promptiſsimi cecidêre, & ipſe Rex ad ultimum periculum venit. Namque cervix ejus ſaxo ita icta eſt, ut oculis caligine offuſa collaberetur, ne mentis quidem compos. Exercitus certè velut erepto eo ingemuit. Sed invictus adversùs ea, quæ cæteros terrent, nondum percurato vulnere, acriùs obſidioni inſtitit, naturalem

celeritatem irâ concitante. Cuniculo ergo suffossa mœnia, ingens nudavêre spatium, per quod irrupit, victorque urbem dirui jussit. Hinc Menedemum cum tribus millibus peditum, & octingentis equitibus ad urbem Maracandam misit. Spitamenes transfuga, præsidio Macedonum inde dejecto, muris urbis ejus incluserat se, haud oppidanis consilium defectionis approbantibus. Sequi tamen videbantur, quia prohibere non poterant. Interim Alexander ad Tanain amnem redit, & quantum soli occupaverant castris, muro circumdedit. Sexaginta stadiorum urbis murus fuit: hanc quoque urbem Alexandriam appellari jussit. Opus tanta celeritate perfectum est, ut decimo septimo die, quàm munimenta excitata erant, tecta quoque urbis absolverentur. Ingens militum certamen inter ipsos fuerat, ut suum quisque munus (nam divisum erat) primus ostenderet. Incolæ novæ urbi dati captivi, quos reddito pretio dominis liberavit: quorum posteri nunc quoque nondum apud eos tam longa ætate propter memoriam Alexandri exoleverunt.

7. Rex

7. Rex Scytharum, cujus tum ultra Tanaim imperium erat, ratus, eam urbem, quam in ripa amnis Macedones condiderant, ſuis impoſitam eſſe cervicibus, fratrem Cartaſim nomine, cum magna equitum manu miſit ad diruendam eam, proculque amne ſubmovendas Macedonum copias. Bactrianos Tanais ab Scythis, quos Europæos vocant, dividit. Ideo Aſiam, & Europam finis interfluit. Cæterùm Scytharum gens haud procul Thracia ſita, ab Oriente ad Septentrionem ſe vertit: Sarmatarumque, ut quidam credidêre, non finitima, ſed pars eſt. Recta deinde regionem aliam ultra Iſtrum jacentem colit. Ultima Aſiæ, quæ Bactra ſunt, ſtringit: quæ Septentrioni proxima ſunt, profundæ inde ſylvæ, vaſtæque ſolitudines excipiunt. Rurſus quæ ad Tanaim, & Bactra ſpectant, humano cultu haud diſparia ſunt. Primus cum hac gente non proviſum bellum Alexander geſturus, cùm in conſpectu ejus obequitaret hoſtis, adhuc æger ex vulnere, præcipuè voce deficiens, quam & modicus cibus, & cervicis extenuabat dolor, amicos in

consilium advocari jubet. Terrebat eum non hostis, sed iniquitas temporis. Bactriani defecerant. Scythæ etiam lacessebant. Ipse non insistere in terra, non equo vehi, non docere, non hortari suos poterat. Ancipiti periculo implicitus, Deos quoque incusans, querebatur, se jacere segnem, cujus velocitatem nemo antea valuisset effugere. Vix suos credere, non simulari valetudinem. Itaque qui post Darium victum Ariolos, & vates consulere desierat, rursus ad superstitionem humanarum mentium ludibria revolutus, Aristandrum, cui credulitatem suam addixerat, explorare eventum rerum sacrificii jubet. Mos erat aruspicibus exta fine Rege spectare, & quæ portenderentur, referre. Inter hæc Rex, dum fibris pecudum explorantur eventus latentium rerum, propiùs ipsum considere amicos jubet, nè contentione vocis cicatricem infirmam adhuc rumperet. Hephæstion, Craterus, & Erigyus erant cũ custodibus in tabernaculum admissi. Discrimen, inquit, me occupavit, meliorem hostium, quàm meo tempore.

Sed

Sed neceſsitas ante rationem eſt, maximè in bello, quo raro permittitur tempora eligere. Defecêre Bactriani, in quorum cervicibus ſtamus, & quantum in nobis animi ſit, alieno Marte experiuntur. Haud dubiè ſi omiſerimus Scythas ultrò arma inferentes, contempti ad illos, qui defecerunt, revertemur. Si verò Tanaim tranſierimus, & ubique invictos eſſe non Scytharum pernicie, ac ſanguine oſtenderimus, quis dubitabit, patere etiam Europam victoribus? Fallitur, qui terminos gloriæ noſtræ metitur ſpatio, quo tranſituri ſumus. Unus amnis interfluit: quem ſi trajicimus, in Europam arma proferimus. Et quanti æſtimandum eſt, dum alium ſubigimus, in alio quodammodò orbe trophæa ſtatuere: & quæ tam longo intervallo natura videtur diremiſſe, una victoria ſubitò committere? At herculè ſi paululum ceſſavèrimus, in tergis noſtris Scythæ hærebunt. An ſoli ſumus, qui flumina tranare poſſumus? Multa in noſmetipſos recident, quibus adhuc vicimus. Fortuna belli artem victos quòque docet. Utribus

amnem trajiciendi exemplum fecimus nuper: hoc ut Scythę imitari nesciant, Bactriani docebunt. Præterea unus gentis hujus adhuc exercitus venit, cæteri expectantur. Ita bellum vitando alemus, & quod inferre possumus, accipere cogemur. Manifesta est consilii mei ratio. Sed, an permissuri sint Macedones animo uti meo, dubito: quia, ex quo hoc vulnus accepi, non equo vectus sum, non pedibus ingressus. Sed, si me sequi vultis, valeo, amici: Satis virium est ad toleranda ista. Aut, si jam adest vitæ meæ finis, in quo tandem opere melius extinguar? Hæc quassa adhuc voce deficiens, vix proximis exaudientibus dixerat, cùm omnes à tam præcipiti consilio Regem deterrere cœperunt: Erigyus maximè, qui haud sanè authoritate proficiens apud obstinatum animum, superstitionem, cujus potens non erat Rex, incutere tentavit, dicendo: Deos quòque obstare consilio: magnumque periculum, si flumen transisset, ostendi. Intranti Erigyo tabernaculum Regis, Aristander occurrerat, tristia exta fuisse significans. Hæc ex vate com-

per-

perta Erigyus nuntiabat. Quo inhibito, Alexander non irâ ſolùm, ſed etiam pudore confuſus, quòd ſuperſtitio, quam celaverat, detegebatur, Ariſtandrum vocari jubet. Qui, ut venit, intuens eum: Non Rex, inquit, ſed privatus ſum. Sacrificium ut faceres, mandavi. Quid eo portenderetur, cur apud alium, quàm apud me profeſſus es? Erigyus arcana mea, & ſecreta, te prodente, cognovit. Quem certum meherculè habeo extorum interpretem metu ſuo: tibi autem ſæpiùs quàm poteſt, denuntio, ipſe mihi indices, quid ex extis cognoveris, nè poſſis inficiari dixiſſe, quæ dixeris. Ille exſanguis, attonitoque ſimilis ſtabat, per metum etiam voce ſuppreſſa. Tandemque eodem metu ſtimulante, nè Regis expectationem moraretur: Magni, inquit, laboris, non irriti diſcrimen inſtare prædixi. Nec me mea ars, quàm benevolentia magis perturbat. Infirmitatem valetudinis tuæ video, & quantum in uno te ſit, ſcio. Vereor, nè, non præſenti fortunæ tuæ ſufficere poſſis. Rex juſſum confidere felicitati ſuæ, remiſit. Sibi enim ad alia gloriam con-

cedere Deos. Consultanti deinde cum iisdem, quonam modo flumen transiret, supervenit Aristander, non aliàs lætiora exta vidisse se affirmans, utique prioribus longè diversa: tum sollicitudinis causas aperuisse, nunc prorsus egregiè litatum esse. Cæterùm quæ subinde nuntiata sunt Regi, continuæ felicitati rerum ejus imposuerant labem. Menedemum, ut suprà dictum est, miserat ad obsidendum Spitamenem Bactrianæ defectionis authorem. Qui, comperto hostis adventu, nè muris urbis includeretur, simul fretus excipi posse, quà venturum sciebat, consedit occultus. Sylvestre iter aptum insidiis regendis erat. Ibi Dahas condidit. Equi binos armatos vehunt, quorum invicem singuli repentè desiliunt, equestris pugnæ ordinem turbant. Equorum velocitati par est hominum pernicitas. Hos Spitamenes saltum circuire jussos, pariter & à lateribus, & á fronte, & à tergo hosti ostendit. Menedemus undique inclusus, ne numero quidem par, diu tamen restitit, clamitans. Nihil aliud superesse locorum fraude deceptis,

quàm

quàm honeſtæ mortis ſolatium ex hoſtium cæde. Ipſum prævalens equus vehebat, quo ſæpiùs in cuneos Barbarorum effuſis habenis evectus, magna ſtrage eos fuderat. Sed cùm unum omnes peterent, vulneribus exſanguis, Hipſidem quemdam ex amicis hortatus eſt, ut in equum ſuum aſcenderet, & ſe fugâ eriperet. Hæc agentem anima defecit, corpuſque ex equo defluxit in terram. Hipſides poterat quidem effugere, ſed amiſſo amico, mori ſtatuit. Una erat cura, nè inultus occideret. Itaque ſubditis calcaribus equo, in medios hoſtes ſe immiſit, & memorabili edita pugna, obrutus telis eſt. Quod ubi vidêre, qui cædi ſupererant, tumulum paulò quàm cætera editiorem capiunt: quos Spitamenes fame in deditionem ſubacturus obſedit. Cecidêre eo prælio peditum duo millia, trecenti equites. Quam cladem Alexander ſolerti conſilio texit, morte denuntiatâ iis, qui ex prælio venerant, ſi acta vulgaſſent.

8. Cæterùm cùm animo diſparem vultum diutiùs ferre non poſſet, in tabernaculum ſuper ripam flumi-

nis de induſtria locatum ſeceſsit. Ibi ſinè arbitris ſingula animi conſulta penſando, noctem vigiliis extraxit, ſæpè pellibus tabernaculi allevatis, ut conſpiceret hoſtium ignes, è quibus conjectare poterat, quanta hominum multitudo eſſet. Jamque lux apparebat, cùm thoracem indutus, procedit ad milites, tum primùm poſt vulnus proximè acceptum. Tanta erat apud eos veneratio Regis, ut facilè periculi, quod horrebant, cogitationem præſentia ejus excuteret. Læti ergo, & manantibus præ gaudio lachrymis, conſalutant eum, &, quod antè recuſaverant bellum, feroces depoſcunt. Ille ſeratibus equitem, phalangemque tranſportaturũ eſſe, pronuntiat: ſuper utres jubet nare leviùs armatos. Plura nec dici res deſideravit, nec Rex dicere per valetudinem potuit. Cæterùm tanta alacritate militum rates junctæ ſunt, ut in triduum ad duodecim millia effectæ ſint. Jamque ad tranſeundum omnia aptaverant, cùm legati Scytharum viginti, more gentis, per caſtra equis vecti, nuntiari jubent Regi, velle ipſos ad eum mandata

per-

perferre: Admiſsi in tabernaculum, juſsique conſidere, in vultu Regis defixerant oculos, credo, quia magnitudine corporis animum æſtimantibus, modicus haudquàquam famæ par videbatur. Scythis autem non ut cęteris Barbaris rudis, & incondítus ſenſus eſt. Quidam eorum ſapientiam capere dicuntur, quantamcumque gens capit ſemper armata. Sicque locutos eſſe apud Regem, memoriæ proditum eſt (abhorrent forſitan moribus noſtris, & tempora, & ingenia cultiora ſortitis. Sed, ut poſſit oratio eorum ſperni, tamen fides noſtra non debet: quæ utcumque tradita ſunt, incorrupta perferamus. Igitur unum ex his maximum natu ita locutum accepimus.) Si Dii habitum corporis tui, aviditati animi parem eſſe voluiſſent, orbis te non caperet. Alterâ manu Orientem, alterâ Occidentem contingeres. Et hoc aſſecutus, ſcire velles, ubi tanti numinis fulgor conderetur. Sic quòque concupiſcis, quæ non capis. Ab Europa petis Aſiam, ex Aſia tranſis in Europam. Deinde, ſi humanum genus omne ſuperaveris, cum ſylvis,

& nivibus, & fluminibus, feriſque beſtiis geſturus es bellum. Quid tu? Ignoras, arbores magnas diu creſcere, unâ horâ extirpari? Stultus eſt, qui fructus earum ſpectat, altitudinem non metitur. Vide, nè, dum ad cacumen pervenire contendis, cum ipſis ramis, quos comprehenderis, decidas. Leo quòque aliquando minimarum avium pabulum fit, & ferrum rubigo conſumit. Nihil tam firmum eſt, cui periculum non ſit etiam ab invalido. Quid nobis tecum eſt? Numquàm terram tuam attigimus. Qui ſis, unde venias, licetnè ignorare in vaſtis ſylvis viventibus? Nec ſervire ulli poſſumus, nec imperare deſideramus. Dona nobis data ſunt, nè Scytharum gentem ignores, jugum boum, aratrum, & haſta, & ſagitta, & patera. His utimur & cũ amicis, & adversùs inimicos. Fruges amicis damus boum labore quæſitas: Paterâ cũ iiſdem vinum Diis libamus: inimicos ſagittâ eminùs, haſtâ cominùs petimus. Sic Syriæ Regem, & poſteà Perſarum, Medorumque ſuperavimus, patuitque nobis iter uſque in Egyptum. At tu, qui te gloriaris ad

latrones perſequendos venire, omnium gentium, quas adiſti, latro es. Lydiam cepiſti, Syriam occupaſti, Perſidem tenes; Bactrianos habes in poteſtate, Indos petiſti. Jam etiam ad pecora noſtra avaras, & inſatiabiles manus porrigis. Quid tibi divitiis opus eſt, quæ te eſurire cogunt? Primus omnium ſatietate paraſti famem, ut, quò plura haberes, acriùs, quæ non habes, cuperes. Non ſuccurrit tibi, quandiu circum Baſtra hæreas? Dum illos ſubigis, Sogdiani bellare cœperunt. Bellum tibi ex victoria naſcitur. Nam, ut major, fortiorque ſis, quàm quiſquam, tamen alienigenam hominum pati nemo vult. Tranſi modò Tanaim; ſcies, quàm latè pateat; nùmquàm tamen conſequêris Scythas. Paupertas noſtra velocior erit, quàm exercitus tuus, cui prædam tot nationum velit. Rurſus, cùm procul abeſſe nos credes, videbis in tuis caſtris. Eâdem enim velocitate & ſequimur, & fugimus. SCYTHARUM SOLITUDINES, Græcis etiam proverbiis audio e'udi. Nos deſerta, & humano cultu vacua, na-

magis quàm urbes, & opulentos agros ſequimur. Proinde fortunam tuam preſsis manibus tene: lubrica eſt, nec invita teneri poteſt: impone felicitati tuæ frænos, facilius illam reges. Noſtri SINE PEDIBUS dicunt eſſe FORTUNAM, quæ manus, & pinnas tantùm habet: cùm manus porrigit, pinnas quoque comprehendere non ſinit. Denique, ſi Deus es, tribuere mortalibus beneficia debes, non ſua eripere. Sin autem homo es, id, quod es, ſemper eſſe te, cogita. Stultum eſt, eorum meminiſſe, propter quæ tui obliviſceris. Quibus bellum non intuleris, bonis amicis poteris uti. Nam & firmiſsima eſt inter pares amicitia: & videntur pares, qui non fecerunt iner ſe periculum virium. Quos viceris, amicos tibi eſſe cave, credas. Inter Dominum, & ſervum nulla amicitia eſt: etiam in pace, belli tamen jura ſervantur. Jurando gratiam Scythas fancire nè credideris: colendo fidem jurant. Græcorum iſta cautio eſt, qui acta conſignant, & Deos invocant: nos religionem in ipſa fide novimus. Qui non reverentur homines, fallunt

ſunt Deos. Nec tibi amico opus eſt, de cujus benevolentia dubites. Cæterùm nos & Aſiæ, & Europæ cuſtodes habebis. Bactra, niſi dividat Tanais, contingimus. Ultra Tanaim, uſque ad Thraciam, colimus. Thraciæ Macedoniam conjunctam eſſe, fama eſt: utrique imperio tuo finitimos, hoſtes, an amicos velis eſſe, conſidera. Hæc Barbarus.

9. Contrà Rex, fortunâ ſuâ, & conſiliis eorum ſe uſurum eſſe, reſpondet. Nam & fortunam cui confidebat, & conſilium ſuadentium, nè quid temerè, & audacter faciat, ſecuturum. Dimiſſiſque legatis, in præparatas rates exercitum impoſuit. In proris clypeatos locaverat, juſſos in genua ſubſidere, quò tutiores eſſent adversùs ictus ſagittarum. Poſt hos, qui tormenta intenderent, ſtabant, & ab utroque latere, & à fronte circumdati armatis. Reliqui, qui poſt tormenta conſtiterant, remigem loricâ indutum ſcutorum teſtudine armati protegebant. Idem ordo in illis quoque ratibus, quæ equitem vehebant, ſervatus eſt: major pars à puppe nantes equos loris trahebat. At illos,

quos

quos utres ſtramento repleti vehebant, objectæ rates tuebantur. Ipſe Rex cum delectis primus ratem ſolvit, & in ripam dirigi juſsit. Cui Scythæ admotos ordines equitum in primo ripæ margine opponunt, ut ne aplicari quidem terræ rates poſſent. Cæterùm præter hanc ſpeciem ripis præſidentis exercitus, ingens navigantes terror invaſerat. Namque eu ſum gubernatores, cùm obliquo flumine impellerentur, regere non poterant: vacillanteſque milites, &, nè excuterentur ſollicitæ, nantarum miniſteria turbaverant. Nec tela quidem conati niſu vibrare poterant, cùm prior ſtandi ſinè periculo, quàm hoſtem inceſſendi cura eſſet. Tormenta ſaluti fuerunt, quibus in confertos, ac temerè ſe offerentes haud fruſtrà excuſſa ſunt tela. Barbari quòque ingentem vim ſagittarum infudêre ratibus. Vixque ullum fuit ſcutum, quod non pluribus ſimul ſpiculis perforaretur. Jamque terræ rates applicabantur, cùm acies clypeata conſurgit, & haſtas certo ictu, utpotè libero niſu, mittit è ratibus. Et, ut

te-

territos, recipientesque equos vidêre, alacres mutua adhortatione in terram desilîêre. Turbatis acriter pedem inferre cœperunt. Equitum deinde turmæ, quæ frænatos habebant equos, perfregêre Barbarorum aciem. Interim cæteri agmine dimicantium tecti, aptavêre se pugnæ. Ipse Rex, quod vigoris ægro adhuc corpori deerat, animi firmitate supplebat. Vox adhortantis non poterat audiri, nondum bene obducta cicatrice cervicis: sed dimicantem cuncti videbant. Itaque ipsi quidem Ducum fungebantur officio: aliusque alium adhortati in hostem, salutis immemores, ruere cœperunt. Tum verò non arma, non clamorem hostium Barbari tolerare potuerunt, omnesque effusis habenis (namque equestris acies erat) capessunt fugam: quos Rex, quàmquam vexationem invalidi corporis pati non poterat, per LXXX. tamen stadia insequi perseveravit. Jamque linquente animo, suis præcepit, ut, donec lucis aliquid supereſſet, fugientium tergis inhærerent. Ipse, exhaustis etiam animi viribus, in castra se recepit, reliquum sub-

ſuiſtitit. Tranſiêrant jam liberi patris terminos, quorum monumenta lapides erãt crebris intervallis diſpoſiti, arboreſque procęræ, quarum ſtipites hedera contexerat. Sed Macedones ira longiùs provexit: quippe mediâ ferè nocte in caſtra redierunt, multis interfectis, pluribus captis, equoſque M. DCCC. abegêre. Ceciderunt autem Macedonum equites LX. pedites C. ferè: M. ſaucii fuerunt. Hæc expeditio deficientem magna ex parte Aſiam fami tam opportunæ victoriæ domuit. Invictos Scythas eſſe crediderant: quibus fractis, nullam gentem Macedonum armis parẽ fore confitebantur. Itaque Sacæ misêre legatos, qui pollicerentur, gentem mandata facturam. Moverat eos Regis non virtus magis, quàm clementia in devictos Scythas: quippe captivos omnes ſinè pretio rẽmiſerat, ut fidè faceret, ſibi cum ferociſſimis gentium de fortitudine, non de ira fuiſſe certamen. Benignè igitur exceptis Sacarum legatis, comitem Excipinum dedit, admodùm juvenem, ætatis flore conſiliatum ſibi: qui, cùm ſpecie corporis æquarẽt

He-

Hephæſtionem, lepore haud ſanè illi par erat. Ipſe, Cratero cum majore parte exercitus modicis itineribus ſequi juſſo, ad Maracandam urbem pervenit: ex qua Spitamenes, cognito ejus adventu, Bactra perfugerat. Itaque quatriduo Rex longum itineris ſpatium emenſus, pervenerat in eum locum, in quo, Menedemo duce, duo millia peditum, & trecentos equites amiſerat. Horum oſſa tumulo contegi juſſit, & inferias more patrio dedit. Jam Craterus cum phalange ſubſequi juſſus, ad Regem pervenerat. Itaque ut omnes, qui defecerant, pariter belli clade premerentur, copias dividit, utrique agros, & interfici puberes juſſit.

10. Sogdiana regio majori ex parte deſecta eſt: octingenta ferè ſtadia in latitudinem vaſtæ ſolitudines tenent. Ingens ſpatium rectæ regionis eſt, per quam amnis (Polytimetum vocant incolæ) fertur. Torrentem eum ripæ in tenuem alveum cogunt: deinde cavernam accipit, & ſub terram rapit. Curſus abſconditi indicium eſt aquæ meantis ſonus, cùm ipſum ſolum, ſub quo tantus

annis fluit, ne medico quidem resudet humore. Ex captivis Sogdianorum ad Regem triginta nobilissimi corporum robore eximio, perducti erant. Qui, ut per interpretem cognoverunt, jussu Regis ipsos ad supplicium trahi, carmen lætantium more canere, tripudiisque, & lasciviori corporis motu gaudium quoddam animi ostentare cœperunt. Admiratus Rex, tanta magnitudine animi oppetere mortem, revocari eos jussit, causam tã effusæ letitiæ, cùm supplicium ante oculos haberent, requirens. Illi, si ab alio occiderentur, tristes morituros fuisse, respondent. Nunc à tanto Rege victore omnium gentium majoribus suis redditos, honestam mortem, quam fortes viri voto quoque expeterent, carminibus sui moris, letitiâque celebrare. Tum Rex admiratus magnitudinem animi. Quæro, itaque, inquit, an vivere velitis non inimici mihi, cujus beneficio victuri estis? Illi, numquam se inimicos ei, sed bello lacessitos hostes fuisse, respondent. Si quis ipsos beneficio, quàm injuriâ experiri maluisset, certaturos fuisse, nè vince-

ren-

rentur officio. Interrogantique, quo pignore fidem obligaturi eſſent: Vitam, quam acciperent, pignori futuram etiam eſſe, dixerunt, redditutos, quandocumque repetiſſet. Nec promiſſum fefellerunt. Nam qui remiſſi domos ierant, in fide continuêre populares. Quatuor inter cuſtodes corporis retenti, nulli Macedonum in Regem charitate ceſſerunt. In Sogdianis Peucolao cum tribus millibus peditum (neque enim majori præſidio indigebat) relicto, Bactra pervenit. Inde Beſſum Ecbatana duci juſſit, interfecto Dario pœnas capite perſoluturum. Iiſdem ferè diebus Ptolemæus, & Menidas peditum tria millia, & equites mille adduxerunt mercede militaturos. Alexander quoque ex Lycia cum pari numero peditum, & quingentis equitibus venit. Toridem è Syria Aſclepiodorum ſequebantur. Antipater Græcorum octo millia, in queis quingenti equites erant, miſerat. Itaque exercitu auctо, ad ea, quæ defectione turbata erant, componenda proceſſit: interfectiſque conſternationis authoribus, quarto die ad flumen Oxum perven-

 tum.

tum eſt. Hic, quia limum vehit, turbidus ſemper, & inſalubris eſt potu. Itaque puteos miles cœperat fodere. Nec tamen humo altè egeſtâ exiſtebat humor, cùm in ipſo tabernaculo Regis conſpectus eſt fons, quem, quia tardè notaverant, ſubitò extitiſſe finxerunt. Rexque ipſe credi voluit, donum Dei id fuiſſe. Superatis deinde amnibus Ocho, & Oxo, ad urbem Marginiam pervenit. Circa eam ſex oppidis condendis electa ſedes eſt. Duo ad meridiem verſa, quatuor ſpectantia Orientem, modicis inter ſe ſpatiis diſtabant, nè procul repetendum eſſet mutuum auxilium. Hæc omnia ſita ſunt in editis collibus, tum velut fræni domitarum gentium, nunc originis ſuæ oblita, ſerviunt, quibus imperaverunt. Et cętera quidem paecaverat Rex.

11. Una erat Petra, quam Arimazes Sogdianus cum XXX. millibus armatorum obtinebat, alimentis antè congeſtis, quæ tantæ multitudini vel per biennium ſuppeterent. Petra in altitudinem XXX. eminet ſtadia, circuitu C. & L. complectitur. Undique abſciſſa, & abrupta, ſe-

mitâ peranguſtâ aditur. In medio altitudinis ſpatio habet ſpecum, cujus os arctum, & obſcurum eſt: paulatim deinde ulteriora panduntur. Ultima etiam altos receſſus habent: fontes per totum ferè ſpecum manant. E quibus colatæ aquæ per prona montis flumen mittunt. Rex, loci difficultate ſpectatâ, ſtatuerat inde abire. Cupido deinde inceſsit animo, naturam quoque fatigandi. Priùs tamen quam fortunam obſidionis experiretur, Cophen (Artabazi hic filius erat) miſit ad Barbaros, qui ſuaderet, ut dederent rupem. Arimazes loco fretus, ſuperbè multa reſpondit. Ad ultimum, an Alexander volare poſsit, interrogat. Quæ nuntiata Regi ſic accendere animum, ut adhibitis, cum quibus conſultare erat ſolitus, indicaret inſolentiam Barbari illudentis ipſos, quia pinnas non haberent. Se autem proxima nocte effecturum, ut crederet, Macedonas etiam volare. Trecentos, inquit, perniciſsimos juvenes ex ſuis quiſque copiis perducite ad me, qui per calles, & penè invias rupes, domi pecora agere conſueverint. Illi præſ-

tantes & levitate corporum, & ardore animorum strenuè adducunt: quos intuens Rex, Vobiscum, inquit, ô juvenes, & mei æquales, urbium invictarum antè munimenta superavi: montium juga perenni nive obruta emensus sum: angustias Ciliciæ intravi: Indiæ finè lassitudine vim frigoris sum perpessus. Et mei documenta vobis dedi, & vestra habeo. Petra, quam videtis, unum aditum habet, quem Barbari obsident, cætera negligunt. Nullæ vigiliæ sunt, nisi quę castra nostra spectant. Invenietis viam, si solerter rimati fueritis aditus ferentes ad cacumen. Nihil tam altè natura constituit, quò virtus non possit eniti. Experiendo, quæ cæteri desperaverunt, Asiam habemus in potestate. Evadite in cacumen: quod cùm ceperitis, candidis velis signum mihi dabitis: ego copiis admotis, hostem in nos à vobis convertam. Præmium erit ei, qui primus occupaverit verticem, talenta decem. Uno minùs accipiet, qui proximus ei venerit: eademque ad decem homines servabitur portio. Certum habeo, vos non tam libera-

liratem intueri meam, quàm voluntatem. His animis Regem audierunt, ut jam cepiſſe verticem viderentur: dimiſsique, ferreos cuneos, quos inter ſaxa defigerent: validoſque funes parabant. Rex circumvectus, Petram, quà minimè aſper, ac præruptus aditus videbatur, ſecundâ vigiliâ (quod bene verteret) ingredi jubet. Illi, alimentis in biduum ſumptis, gladiis modò, atque haſtis armati ſubire cœperunt. Ac primò pedibus ingreſsi ſunt: deinde, ut in præruptа perventum eſt, alii manibus eminentia ſaxa complexi, levavêre ſemet; alii, adjectis funium laqueis, evaſêre, cùm cuneos inter ſaxa defigerent, queis gradus ſubinde inſiſterent: diem inter merum, laboremque conſumpſerunt. Per aſpera enixis, duriora reſtabant, & creſcere altitudo Petræ videbatur. Illa verò miſerabilis erat facies, cùm iis, quos inſtabilis gradus fefellerat, ex præcipiti devolverentur: mox eadem in ſe patienda alieni caſus oſtendebat exemplum. Per has tamen difficultates enituntur in verticem montis omnes fatigatione continuati laboris affecti:

quidam mutilati parte membrorum; pariterque eos & nox, & somnus oppressit. Stratis passim corporibus in inviis, & in asperis saxorum, periculi instantis obliti, in lucem quieverunt, tandemque velut ex alto sopore excitati, occultas, subjectasque ipsis valles rimantes, ignari, in qua parte Petræ tanta vis hostium condita esset, fumum specus infra se ipsos evolutum notaverunt. Ex quo intellectum est, illam hostium latebram esse. Itaque hastis imposuêre, quod convenerat signum, totoque è numero duos, & triginta in ascensu interiisse cognoscunt. Rex non cupidine magis potiundi loci, quàm vice eorum, quos ad tam manifestum periculum miserat, sollicitus, toto die cacumina montis intuens restitit. Nocte demum, cùm obscuritas conspectum oculorum ademisset, ad curandum corpus recessit. Postero die nondum satis clarâ luce primus velat, signum capti verticis conspexit. Sed, nè falleretur acies, dubitare cogebat varietas cœli, nunc internitente lucis fulgore, nunc condito. Verùm, ut liquidior lux appa-

apparuit cœlo, dubitatio exempta eſt. Vocatumque Cophen, per quem Barbarorum animos tentaverat, mittit ad eos, qui moneret, nunc ſa tèm ſalubrius conſilium inirent. Sin autem fiduciâ loci perſeverarent, oſtendi à tergo juſsit, qui cœperant verticem. Cophes ad eos miſſus ſuadere cœpit Arimazæ Petram tradere, gratiam Regis inituro, ſi tantas res molientem in unius rupis obſidione hærere non coegiſſet. Ille, ferociùs, ſuperbiùſque, quàm antea locutus, abire Cophen jubet. At is prehenſum manu Barbarum rogat, ut ſecum extra ſpecum prodeat: quo impetrato, juvenes in cacumine oſtendit, ejuſque ſuperbiæ haud immerito illudens, pinnas ait habere milites Alexandri. Jamque Macedonum caſtris ſignorum concentus, & totius exercitus clamor audiebatur. Ea res, ſicut pleraque belli vana, & inania, Barbaros ad deditionem traxit: quippe occupati metu, paucitatem eorum, qui à tergo erant, æſtimare non poterant. Itaque Cophen (nam trepidantes reliquerat) ſtrenuè revocant, & cum

eo triginta Principes mittunt; qui Petram tradant, & ut in columibus abire liceat, paciſcantur. Ille, quàmquam verebatur, nè conſpecta juvenum paucitate, deturbarent eos Barbari; tamen & fortunæ ſuæ confiſus, & Arimazæ ſuperbiæ infenſus, nullam ſe conditionem deditionis accipere, reſpondit. Arimazes, deſperatis magis, quàm perditis rebus, cum propinquis, nobiliſsimiſque gentis ſuæ deſcendit in caſtra, quos omneis verberibus affectos, ſub ipſis radicibus Petræ crucibus juſsit affigi. Multitudo deditorum incolis novarum urbium cum pecunia capta dono data eſt. Artabazus in Petrę, regioniſque, quæ apposita eſſet ei, tutela relictus eſt.

QUIN-

QUINTI CURTII

LIBER VIII.

BREVIARIUM LIBRI.

1. *Massagetis, Dahis, & Sogdianis subactis, Scythæ sui Regis filiam Alexandro conjugem offerunt: qui, leone interfecto, & quatuor millibus ferarum in venatione dejectis, Clytum solemni convivio adhibitum, & liberiùs loquentem interficit.*

2. *Sera Alexandri pœnitentia, quam sequuntur bellicæ expeditiones adversùs Bactrianos transfugas, & Syssimithren: Philippi item strenuissimi juvenis, & Frigi clarissimi Ducis, obitus.*

3. *Spitamenis uxorem, interfecti mariti caput afferentem Alexander castris excedere jubet: provincias quasdam à præfectoris suorum injuriis vindicat.*

4. *Fri-*

4. *Frigoris nimia vi penè opprimitur exercitus Gabazam aditurus. Alexandri constantia, & erga gregarium militem humanitas, ejusdemque cum Roxane matrimonium.*

5. *Cogitationibus in bellum Indicum versis, adulatorum fraude, nimiâ superbiâ elatus Alexander, Jovis filius vult saluta ri, quod Calisthenes gravi oratione improbat.*

6. *Ex ignominia Hermolao nobili puero illata nascitur in caput Alexandri conjuratio: qua detecta, inter authores sceleris innocens Calisthenes conjicitur.*

7. *Hermolai, Calisthenem justum esse asseverantis, adversùs crudelem Alexandri superbiâ invectiva.*

8. *Alexandri ad Hermolai invectivam responsio: conjuratorum item, atque innocentis Calisthenis supplicium.*

9. *Indi, Gangis, Dyardenis, Indiæ, ejus incolarum, luxu diffluentium Regum, ac sapientium luculenta descriptio.*

10. *Varios Indiæ populos mira felicitate; non tamen sinè sangui-*

ne,

ne, Alexander ſubjicit.

11. *Aornus Petra, & ars inacceſſa ab Alexandro oppugnatur, & ab obſeſſis relicta capitur.*

12. *Omphis Rex potentiſſimus ſe, Regnumque ſuum Alexandro permittit, à quo in integrũ reſtituitur: unde mutua dona regia.*

13. *Porum Regem, Omphis ſuaſu, Alexander ancipiti quidem, & ſub initia periculoſiſſimo aggreditur bello.*

14. *Indorum, & Macedonum inſignis, & cruenta pugna: Pori captivi magnanimitas, & Alexandri regia clementia.*

ALexander majore famâ, quàm gloriâ in ditionem redactâ Petrâ, cùm propter vagum hoſtem ſpargendæ manus eſſent, in tres partes divīſit exercitum: Hephæſtionem uni, Cœnon alteri duces dederat: ipſe cæteris præerat. Sed non eadem mens omnibus Barbaris fuit. Armis quidam ſubacti, plurés ante certamen imperata fecerunt: quibus eorum, qui in defectione perſeveraverant,

rant, urbes, agroſque juſsit attribui. At exules Bactriani cum DCCC. equitibus Maſſagetarum proximos vicos vaſtaverunt. Ad quos coercendos Attinas regionis ejus Præfectus CCC. equites, inſidiarum, quæ parabantur ignarus, eduxit. Namque hoſtis in ſylvis, quæ erant fortè campo junctæ, armatum militem condidit, paucis propellentibus pecora, ut improvidum ad inſidias præda perduceret. Itaque imcompoſito agmine, ſolutiſque ordinibus, Attinas prædabundus ſequebatur: quem prętergreſſum ſylvam, qui in ea conſederant, ex improviſo adorti, cum omnibus interemerunt. Celeriter ad Craterum hujus cladis fama perlata eſt, qui cum omni equitatu ſupervenit. Et Maſſagetæ quidem jam refugerant: Dahæ mille oppreſsi ſunt: quorum clade totius regionis finita defectio. Alexander quòque, Sogdianis rurſus ſubactis, Maracandam repetit. Ibi Berdes, quem ad Scythas ſuper Boſphorum colentes miſerat, cum legatis gentis occurrit. Phrataphernes quòque, qui præerat Maſſagetis, & Dahis regionum con-

ſi-

finio adjunctis, miſerat, qui facturum imperata polliceretur. Scythæ petebant, ut Regis ſui filiam matrimonio ſibi jungeret: ſi dedignaretur affinitatem, principes Macedonum cum primoribus ſuæ gentis connubio coire peteretur. Ipſum quoque Regem venturum ad eum pollicebantur. Utrâque legatione benignè auditâ, Hephæſtionem, & Artabazum opperiens, ſtativa habuit: quibus adjunctis, in regionem, quæ appellatur Bazaria, pervenit. Barbaræ opulentiæ in illis locis haud ulla ſunt majora indicia, quàm magnis nemoribus nobilium ferarum greges clauſi. Spatioſas ad hoc eligunt ſylvas, crebris perennium aquarum fontibus amœnas. Muris nemora cinguntur, turreſque habent venantium receptacula. Quatuor continuis ætatibus intactum ſaltum fuiſſe conſtabat: quem Alexander cum toto exercitu ingreſſus, agitari undique feras juſſit. Inter quas cùm leo magnitudinis rariæ ipſum Regem invaſurus incurreret, fortè Lyſimachus, qui poſtea regnavit proximus Alexandro, venabulum objicere feræ cœperat. Quo Rex repul-

pulio, & abire juſſo, adjecit: Tam à ſemet uno, quàm à Lyſimacho leonem interfici poſſe. Lyſimachus enim quondam, cùm venaretur in Syria, occiderat eximiæ magnitudinis feram ſolus, ſed lævo humero uſque ad oſſa laceratus, ad ultimum periculi pervenerat: id ipſum exprobrans ei Rex, fortiùs quàm locutus eſt, fecit. Nam feram non excepit modò, ſed etiam uno vulnere occidit. Fabulam, quæ objectum leoni à Rege Lyſimachum temerè vulgavit, ab eo caſu (quem ſupra diximus) ortam eſſe crediderim. Cæterùm Macedones, quàmquam proſpero eventu defunctus erat Alexander, tamen ſcivêre gentis ſuæ more, nè pedes venaretur, aut ſinè delectis Principum, amicorumque. Ille quatuor millibus ferarum dejectis, in eodem ſaltu cum toto exercitu epulatus eſt. Inde Maracanda reditum eſt. Acceptaque ætatis excuſatione ab Artabazo, Provinciam ejus deſtinat Clyto. Hic erat, qui apud Granicum amnem nudo capite Regem dimicantem clypeo ſuo texit, & Rhoſacis manum capiti Regis imminentem gladio am-

pu-

putavit, vetus Philippi miles, multisque bellicis operibus clarus Hellanice, quæ Alexandrum educaverat, soror ejus, haud secùs quàm Mater à Rege dilecta. Obtinuit causas validissimam Imperii partem fidei ejus, tutelæque commisit. Jamque iter parare in posterum jussus solemni, & tempestivo adhibetur convivio. In quo Rex cum multo incaluisset mero, immodicus æstimator sui, celebrare, quæ gesserat, cœpit: gravis etiam eorum auribus, qui sentiebant vera memorari. Silentium tamen habuêre seniores, donec Philippi res orsus obterere, nobilem apud Cheroneam victoriam sui operis fuisse jactavit, ademptamque sibi malignitate, & invidiâ Patris tantæ rei gloriam. Illum quidem, seditione inter Macedonas milites, & Græcos mercenarios orta, debilitatum vulnere, quod in ea conservatione acceperat, jacuisse, non aliàs quam simulatione mortis tutiorem: se corpus ejus protexisse clypeo suo, ruentesque in illum sua manu occisos. Quæ Patrem numquàm æquo animo esse confessum, invitum filio debentem salutem

tem ſuam. Itaque poſt expeditionem, quæ ſine eo feciſſet, ipſe in Illyricos, victorem ſcripſiſſe ſe Patri, fugatoſque hoſtes, nec affuiſſe uſquam Philippum. Laude dignus eſſe, non qui Samothracum initia viſerent, cùm Aſiam uri, vaſtarique oporteret; ſed eos, qui magnitudine rerum fidem anteceſsiſſent. Hæc, & his ſimilia læti audiêre juvenes: ingratâ ſenioribus erant, maximè propter Philippum, ſub quo diutiùs vixerant. Tum Clytus, ne ipſe quidem ſatis ſobrius, ad eos, qui infra ipſum cubabant, converſus, Euripidis retulit carmen, ita ut ſonus, magis quàm ſermo exaudiri poſſet à Rege. Quo ſignificabatur, malè inſtituiſſe Græcos, quòd trophæis Regum dumtaxat nomina inſcriberentur. Alieno enim ſanguine partam gloriam intercipi. Itaque Rex cùm ſuſpicaretur, malignius habitum eſſe ſermonem, percontari proximos cœpit, quid ex Clyto audiſſent. Et illis ad ſilentium obſtinatis, Clytus paulatim majore voce Philippi acta, bellaque in Græcia geſta commemorat, omnia præſentibus præferens. Hinc inter ju-

nio-

niores, ſeneſque orta contentio eſt. Et Rex, velut patienter audiret, queis Clytus obterebat laudes ejus, ingentem iram conceperat. Cæterùm cùm animo videretur imperaturus, ſi finem procaciter orto ſermoni Clytus imponeret, nihil eo remittente, magis exaſperabatur. Jamque Clytus etiam Parmenionem defendere audebat: & Philippi de Athenienſibus victoriam Thebarum præferebat excidio, non vino modò, ſed etiam animi prava contentione provectus. Ad ultimum, Si moriendum, inquit, eſt pro te, Clytus eſt primus. At victoriæ majus præmium ferunt, qui procaciſſimè Patris tui memoriæ illudunt. Sogdianam Regionem mihi attribuis, toties rebellem, & non modò indomitam, ſed quę ne ſubigi quidem poſsit. Mittor ad feras beſtias, præcipitia ingenia ſortitas. Sed quæ ad me pertinent, tranſeo. Philippi milites ſpernis, oblitus, niſi hic Athartas ſenex juniores pugnam detrectantes revocâſſet, adhuc nos circa Halicarnaſſum hæſuros fuiſſe. Quomodò ergo Aſiam etiam cum iſtis junioribus ſubjeciſti? Verum eſt (ut

opinor) quod Avunculum tuum in Italia dixiſſe conſtat: Ipſum in viros incidiſſe, te in fœminas. Nihil ex omnibus inconſultè, ac temerè actis Regem magis moverat, quàm Parmenionis cum honore mentio illa: dolorem tamen Rex preſſit, contentus juſſiſſe, ut convivio excederet: nec quidquam aliud adjecit, quàm forſitan eum (ſi diutiùs locutus foret) exprobraturum, ſibi fuiſſe vitam à ſemetipſo datam: hoc enim ſuperbè ſæpè jactâſſe. Atque illum cunctantem adhuc ſurgere, qui proximi ei cubuerant, injectis manibus, jurgantes, moneteſque conabantur abducere: Clytus, cùm abſtraheretur, ad priſtinam violentiam, irâ quoque adjectâ, ſuo pectore tergum illius eſſe defenſum, nunc, poſteàquàm tanti meriti præterit tempus, etiam memoriam inviſam eſſe, proclamat. Attali quoque cædem objiciebat: & ad ultimum, Jovis, quem Patrem ſibi Alexander aſſereret, oraculum eludens, veriora Regi, quàm Patrem ejus, reſpondiſſe, dicebat. Jam tantum iræ conceperat Rex, quantum vix ſobriùs ferre po-

tui-

tuiſſet. Enimverò mero ſenſibus vi-
ctis ex lecto repentè proſiluit. Atto-
niti amici, ne poſitis quidem, ſed
abjectis poculis, conſurgunt in even-
tum rei, quam tanto impetu actu-
rus eſſet, intenti. Alexander, raptâ
lanceâ ex manibus armigeri, Cly-
tum adhuc eâdem linguæ intempe-
rantiâ furentem percutere conatus,
à Ptolemæo & Perdicca inhibetur:
medium complexi, & obluctari per-
ſeverantem inorabantur. Lyſima-
chus, & Leonatus etiam lanceam ab-
ſtulerant. Ille militum fidem im-
plorans, comprehendi ſe à proximis
amicorum, quod Dario nuper acci-
diſſet, exclamat: ſignumque tuba da-
ri, ut ad regiam armati coirent, ju-
bet. Tum verò Ptolemæus, & Per-
diccas genibus advoluti orant, nè in
tam præcipiti ira perſeveret, ſpatium-
que potiùs animo det: omnia poſtero
die juſtiùs executurum. Sed clauſæ
erant aures, obſtrepente ira. Itaque
impotens animi, percurrit in regiæ
veſtibulum, & vigili excubanti haſta
ablata conſtitit in aditu, quo neceſſe
erat iis, qui ſimul cœnaverant, egre-
di. Abierant cæteri: Clytus ultimus

finè

ſinè lumine exibat. Quem Rex, quiſnam eſſet, interrogat. Eminebat etiam in voce, ſceleris, quod parabat, atrocitas. Et ille jam non ſuæ, ſed Regis iræ memor, Clytum eſſe, & de convivio exire reſpondit. Hæc dicentis latus haſta tranſfixit, morientiſque ſanguine aſperſus: I nunc, inquit, ad Philippum, & Parmenionem, & Attalum.

2 Malè humanis ingeniis natura conſuit, quòd plerumque non futura, ſed tranſacta perpendimus: quippe Rex, poſteàquam ira mente deceſſerat, etiam ebrietate diſcuſſa, magnitudinem facinoris ſera æſtimatione perſpexit. Videbat tunc immodica libertate abuſum, ſed alioqui egregium bello virum, & niſi erubeſceret fateri, ſervatorem ſui, occiſum. Deteſtabile carnificis miniſterium occupaverat Rex, verborum licentiam, quæ vino poterat imputari, nefanda cæde ultus. Manabat toto veſtibulo cruor; paulò antè convivæ. Vigiles attoniti, & ſtupentibus ſimiles procul ſtabant, liberioremque pœnitentiam ſolitudo exciebat. Ergo haſtam ex corpore jacentis evulſam re-

retorſit in ſemet: jamque admoverat pectori, cùm advolant vigiles, & repugnantiê manibus extorquent, allevatumquè in tabernaculum deferunt. Ille humi proſtraverat corpus, gemitu, ejulatuque miſerabili totâ perſonante regia. Laniare deinde os unguibus, & circumſtantes rogare, nè ſe tanto dedecori ſuperſtitem eſſe paterentur. Inter has preces tota nox exacta eſt; ſcrutantemque, num ira Deorum ad tantum nefas actus eſſet, ſubit, anniverſarium ſacrificium Libero patri non eſſe redditum ſtato tempore. Itaque inter vinum, & epulas cæde commiſſa iram Dei fuiſſe manifeſtam. Cęterùm magis eò monebatur, quòd omnium amicorum animos videbat attonitos: neminem cum ipſo ſociare ſermonem poſteà auſurum. Vivendum eſſe in ſolitudine, velut feræ beſtię terrenti alias, alias timenti. Prima deinde luce tabernaculo corpus, ſicut adhuc cruentum erat, juſsit inferri. Quo poſito ante ipſum, lachrymis obortis, Hanc, inquit, nutrici meæ gratiam retuli, cujus duo filii apud Miletum pro mea gloria occubuêrę mortem? Hic

fra-

frater, unicum orbitatis ſolatium, à me inter epulas occiſus eſt. Quò nunc ſe conferet miſera? Omnibus ejus unus ſuperſum, quem ſolum æquis oculis videre non poterit. Et ego ſervatorum meorum latro revertar in patriam, ut ne dexteram quidem nutrici ſinè memoria calamitatis ejus offerre poſſim? Et cùm finis lachrymis, querelisque non fieret, juſſu amicorum corpus ablatum eſt. Rex triduum jacuit inclusus. Quem ut armigeri, corporisque cuſtodes ad moriendum obſtinatum eſſe cognoverunt, universi in tabernaculum irrumpunt, diuque precibus ipſorum reluctatum ægrè vicerunt, ut cibum caperet. Quòque minùs cædis puderet, jure interfectum Clytum Macedones decernunt, ſepultura quòque prohibituri, ni Rex humari juſſiſſet. Igitur decem diebus maximè ad confirmandum pudorem apud Maracanda conſumptis, cum parte exercitûs Hephæſtionem in regionem Bactrianam miſit, commeatus in hyemem paraturum. Quam Clyto autem deſtinaverat provinciam, Amyntæ dedit. Ipſe Xenippa pervenit. Scythiæ con-

confinis eſt regio, habitaturque pluribus, ac frequentibus vicis, quia ubertas terræ non indigenas modò detinet, ſed etiam advenas invitat. Bactrianorum exulum, qui ab Alexandro defecerant, receptaculum fuerat. Sed poſteaquàm Regem adventare compertum eſt, pulſi âb incolis, duo millia ferè, & ducenti congregantur. Omnes equites erant, etiam in pace latrociniis aſſueti. Tum ferocia ingenia non bellum modò, ſed etiam veniæ deſperatio efferaverat. Itaque ex improviſo adorti Amyntam Prætorem Alexandri, diu anceps prœlium fecerant. Ad ultimum DCC. ſuorum amiſsis, quorum CCC. hoſtis cepit, dedêre terga victoribus, haud ſanè inulti: quippe LXXX. Macedonum interfecerunt, præterque eos trecenti, & quinquaginta ſaucii facti ſunt: veniam tamen etiam poſt alteram defectionem impetraverunt. His in fidem acceptis, in regionem, quam Nauram appellant, Rex cum toto exercitu venit. Satrapes erat Syſimithres, duobus ex ſua matre filiis genitis, quippe apud eos Parentibus ſtrupro coire cum libe-

beris fas est. Duobus millibus armatis popularibus fauces regionis, quà in arctissimum cogitur, valido munimento sepserat. Præterfluebat torrens amnis, qui terga Petræ claudebat: hanc manu perviam incolæ fecerant. Sed aditus specûs accipit lucem: interiora, nisi illato lumine, obscura sunt. Perpetuus cuniculus iter præbet in campos, ignotum nisi indigenis. At Alexander, quamquàm angustias naturali situ. munitas valida manu Barbari tuebantur; tamen arietibus admotis, munimenta, quæ manu adjuncta erant, concussit, fundisque, & sagittis propugnantium plerosque dejecit: quos ubi dispersos fugavit, ruinas munimentorum supergressus, ad Petram admovit exercitum. Cæterùm interveniebat fluvius cocuntibus aqueis ex superiore fastigio in vallem, magnique operis videbatur tam vastam voraginem explere. Cæsi tamen arbores, saxa congeri jussit. Ingensque Barbaros pavor rudes ad talia opera concusserat, excitatam molem subitò cernentes. Itaque Rex ad deditionem metu posse compelli ratus, Oxyartem misit

ſit rationis ejuſdem, ſed ditionis ſuæ, qui ſuaderet Duci, ut traderet Petram. Interim ad augendam formidinem, & turres ad movebantur, & excuſſa tormentis tela emicabant. Itaque verticem Petræ, omni alio præſidio damnato, petiverunt. At Oxyartes trepidum, diffidentemque rebus ſuis Syſimithren cœpit hortari, ut fidem, quàm vim Macedonum mallet experiri, nec moraretur feſtinationem victoris exercitus in Indiam tendentis: cui quiſquis ſemet offerret, in ſuum caput alienam cladem eſſe verſurum. Et ipſe quidem Syſimithres deditionem annuebat: cæterùm Mater, eademque conjux morituram ſe antè denuntians, quàm in ullius venire poteſtatem, Barbari animum ad honeſtiora, quàm tutiora converterat: pudebatque, libertatis majus eſſe apud fœminas, quàm apud viros pretium. Itaque dimiſſo internuntio pacis, obſidionem ferre decreverat. Sed cùm hoſtis vires, ſuaſque pertæſet, rurſus muliebris conſilii, quod præceps magis, quàm neceſſarium eſſe credebat, pœnitere eum cœpit. Revocatoque ſtrenuè

Oxyarte, futurum ſe in Regis poteſtate reſpondit: unum precatus, nè voluntatem, & conſilium Matris ſuæ proderet, quò faciliùs venia illi quòque impetraretur. Præmiſſum igitur Oxyarten cum Matre, liberiſque, & totius cognationis grege, ſequebatur, ne expectato quidem fidei pignore, quo Oxyartes promiſerat. Rex, equite præmiſſo, qui reverti eos juberet, opperirique præſentiam ipſius, ſupervenit: & victimis Minervę, ac Victoriæ cæſis, Imperium Syſimithri reſtituit, ſpe majoris etiam provinciæ facta, ſi cum fide amicitiam ipſius coluiſſet. Duos illi juvenes, Patre tradente, ſecum militaturos ſequi juſſit. Relicta deinde phalange, ad ſubigendos, qui defecerant, cum equite proceſſit. Arduum, & impeditum ſaxis iter primò utcumque tolerabant. Mox equorum non unguliis modò attritis, ſed corporibus etiam fatigatis, ſequi plerique non poterant, & rarius ſubinde agmen fiebat, pudorem (ut ferè fit) immodico labore vincente. Rex tamen ſubinde equos mutans, ſinè intermiſſione fugientes inſequebatur. Nobi-

les juvenes comitari eum ſoliti defecerant, præter Philippum: Lyſimachi erat frater, tum primùm adultus, &, quod facile appareret, indolis raræ. Is pedes (incredibile dictu) per D. ſtadia vectum Regem comitatus eſt, ſæpè equum ſuum offerente Lyſimacho: nec tamen ut digrederetur à Rege, effici potuit, cùm lorica indutus arma geſtaret. Idem, cùm perventum eſſet in ſaltum, in quo ſe Barbari abdiderant, nobilem edidit pugnam, Regemque cominùs cum hoſte dimicantem protexit. Sed poſteàquàm Barbari in fugam effuſi deſeruêre ſylvas, animus, qui in ardore pugnæ corpus ſuſtentaverat, liquit: ſubitòque ex omnibus membris profuſo ſudore, arboris proximę ſtipiti ſe applicuit. Deinde, ne illo quidẽ adminiculo ſuſtinẽte, manibus Regis exceptus eſt, inter quas collapſus, extinguitur. Mœſtum Regem alius haud levis dolor excepit. Erigyus inter claros Duces fuerat, quem extinctum eſſe paulò ante quàm reverteretur in caſtra, cognovit. Utriuſque funus omni apparatu, atque honore celebratum eſt.

3. Dahas deinde ſtatuerat petere: ibi namque Spitamenem eſſe cognoverat. Sed hanc quoque expeditionem, ut pleraque alia, fortuna, indulgendo ei numquam fatigata, pro abſente tranſegit. Spitamenes uxoris immodico amore flagrabat: quam ægrè fugam, & nova ſubinde exilia tolerantem, in omne diſcrimen comitem trahebat. Illa malis fatigata, identidem muliebres adhibere blanditias, ut tandem fugam ſiſteret, victoriſque Alexandri clementiam expertus, placaret, quem effugere non poſſet. Tres adulti erant liberi ex eo geniti: quos cùm pectori paſſis admoviſſet, ut ſaltem eorum miſereri vellet, orabat. Et quo efficaciores eſſent preces, haud procul erat Alexander. Ille ſe prodi, non moneri ratus, & formæ profectò fiduciâ cupere eam, quam primùm dedi Alexandro, acinacem ſtrinxit, percuſſurus uxorem, niſi prohibitus eſſet fratrum ejus occurſu. Cæterùm abire e conſpectu jubet, addito metu mortis, ſi ſe oculis ejus obtuliſſet: & ad deſiderium levandum noctes inter pellices agere cœpit. Sed penitùs hærens

amor, faſtidio præſentium accenſus eſt. Itaque rurſus uni ei deditus, orare non deſtitit, ut tali conſilio abſtineret, patereturque ſortem, quamcumque his fortuna feciſſet. Sibi mortem deditione eſſe leviorem. At illa purgare ſe, quòd quæ utilia eſſe cenſebat, muliebriter forſitan; ſed fidâ tamen mente ſua ſiſſet: de cætero futuram in viri poteſtate. Spitamenes, ſimulato captus obſequio, de die convivium apparari jubet: vinoque, & epulis gravis ſemiſomnus in cubiculum fertur. Quem ut alto, & gravi ſomno ſopitum eſſe ſenſit uxor, gladium, quem veſte occultaverat, ſtringit, caputque ejus abſciſſum cruore reperſa ſervo ſuo conſcio facinoris tradit. Eodem comitante (ſicut erat cruenta veſte) in Macedonum caſtra pervenit, nuntiarique Alexandro jubet, eſſe, quæ ex ipſa deberet agnoſcere. Ille protinus Barbaram juſſit admitti. Quam ut aſperſam cruore conſpexit, ratus ad deplorandam contumeliam veniſſe, dicere, quæ vellet, jubet. At illa, ſervum, quem ſtare in veſtibulo juſſerat, introduci deſideravit. Qui, quia

caput Spitamenis veſte tectum habebat, ſuſpectus, ſcrutantibus, quid occuleret, oſtendit. Confuderat oris exſanguis notas pallor, nec, quis eſſet, noſci ſatis poterat. Ergo Rex certior factus, humanum caput afferre eum, tabernaculo exceſsit, percontatuſque, quid rei ſit, illo profitente, cognoſcit. Variæ hinc cogitationes invicem animum diverſa agitantem commoverant. Meritum ingens in ſemet eſſe credebat, quòd transfuga, & proditor, tantis rebus (ſi vixiſſet) injecturus moram, interfectus eſſet. Contrà facinus ingens averſabatur, cùm optimè meritum de ipſa, communium Parentem liberorum per inſidias interemiſſet. Vicit tamen gratiam meriti ſceleris atrocitas, denuntiarique juſsit, ut excederet caſtris, neu licentiæ Barbaræ exemplar in Græcorum mores, & mitia ingenia tranferret. Dahæ, Spitamenis cæde comperta, Dataphernem defectionis ejus participem vinctum Alexandro, ſeque dedunt. Ille maxima præſentium curarum parte liberatus, convertit animum ad vindicandas injurias eorum, quibus à

Præ-

Prætoribus ſuis avarè, ac ſuperbè imperabatur. Ergo Phratapherni Hyrcaniam, & Mardos cum Tapyris tradidit, mandavitque, ut Phradatem, cui ſuccedebat, ad ſe in cuſtodiam mitteret. Arſami Cariæ Præfecto ſubſtitutus eſt Staſanor. Arſaces in Mediam miſſus, ut Oxidates inde diſcederet. Babylonia, mortuo Mazæo, Deditameni ſubjecta eſt.

4. His compoſitis, tertio menſe ex hybernis movit exercitum, Regionem, quæ Gabaza appellatur, aditurus. Primus dies quietum iter præbuit: proximus ei nondum quidem procelloſus, & triſtis, obſcurior tamen priſtino, non ſinè minis creſcentis mali præteriit. Tertio ab omni parte cœli emicare fulgura, & nunc interniténte luce, nunc condita, non oculos modò meantis exercitus, ſed etiam animos terrere cœperunt. Erat propè continuus cœli fragor, & paſsim cadentium fulminum ſpecies viſebatur: attonitiſque auribus ſtupens agmen, nec progredi, nec conſiſtere audebat. Tum repentè imber grandinem incutiens, torrentis modo effunditur. Ac primo

quidem armis ſuis tecti excepérant. Sed jam nec retinere arma lubricæ, & rigentes manus poterant, nec ipſi deſtinare, in quàm Regionem obverterent corpora, cùm undique tempeſtatis violentia major, quàm vitabatur, occurreret. Ergo ordinibus ſolutis, per totum ſaltùm errabundum agmen ferebatur, multique priùs metu, quàm labore defatigati, proſtraverant humi corpora, quàmquàm imbrem vis frigoris concreto gelu adſtrinxerat. Alii ſe ſtipitibus arborum admoverant: id plurimis & adminiculum, & ſuffugium erat: Nec fallebat ipſos, morti locum eligere, cùm immobiles vitalis calor linqueret. Sed grata erat pigritia corporum fatigatis, nec recuſabant exſingui quiéſcendo: quippe non vehemens modo, ſed etiam pertinax vis mali inſiſtebat, lucemque naturale ſolatium, præter tempeſtatem haud diſparem nocti, ſylvarum quoque umbræ ſuppreſſerant. Rex unus tanti mali patiens, circuire milites, contrahere diſperſos, allevare proſtratos, oſtendere procul evolutum ex tuguriis fumum, hortarique, ut proxi-

ma

ma quæque ſuffugia occuparent. Nec ulla res magis ſalutifuit, quàm quòd multiplicato labore ſufficienter malis, quibus ipſi ceſſerant, Regem deſerere erubeſcebant. Cæterùm efficacior in adverſis neceſsitas, quam ratio, frigoris remedium invenit. Dolabris enim ſylvas ſternere aggreſsi, paſsim acervos, ſtruesque accenderunt. Continenti incendio ardere crederes ſaltum, & vix inter flammas agminibus relictum locum. Hic calor ſtupentia membra commovit, paulatimque ſpiritus, quem continuerat rigor, meare liberè cœpit. Excepére alios tecta Barbarorum, quæ in ultimo ſaltu abdita, neceſsitas inveſtigaverat: alios caſtra, quæ in humido quidem, ſed jam cœli miteſcente lævitia, locaverunt. Mille militum, atque lixarum, calonumque peſtis illa conſumpſit. Memoriæ proditum eſt, quoſdam applicatos arborum truncis, & non ſolùm viventibus, ſed & interſe colloquentibus ſimiles eſſe conſpectos, durante adhuc habitu, in quo mors quemque deprehenderat. Fortè Macedo gregarius miles, ſeque, & arma ſuſtentans, tandem

in caſtra pervenerat. Quo viſo, Rex, quàmquam ipſe tunc maximè admoto igne refovebat artus, ex ſella ſua exſiluit, torpentemque militem, & vix compotem mentis, demptis armis, in ſua ſede juſsit conſidêre. Ille diu nec ubi requieſceret, nec à quo eſſet exceptus, agnovit. Tandem recepto calore vitali, ut regiam ſedem, Regemque vidit, territus ſurgit. Quem intuens Alexander: Ecquid intelligis, miles, inquit, quantò meliore ſorte, quàm Perſæ, ſub Rege vivatis: Illis enim in ſella Regis conſedisſe capitale foret, tibi ſaluti fuit. Poſtero die convocatis amicis, copiarumque Ducibus, pronuntiari juſsit, ipſum omnia, quæ amiſſa eſſent, redditurum, & promiſſo fides extitit. Nam Syſimithres multa jumenta, & camelorum duo millia adduxit, pecoraque, & armenta, quæ diſtributa pariter militem, & damno, & fame liberaverunt. Rex gratiam ſibi relatam à Syſimithre præfatus, ſex dierum cocta cibaria ferre milites juſsit. Saccas petens totam hanc Regionem depopulatus, triginta millia pecorum ex præda Syſimithri donodat.

dat. Inde pervenit in Regionem, cui Cohortanus Satrapes nobilis præerat, qui se Regis potestati, fideiq; permisit. Ille, Imperio ei reddito, haud amplius, quàm ut duo ex tribus filiis secum militarent, exegit. Satrapes etiam eo, qui penes ipsum relinquebatur, tradito, Barbara opulentia convivium, quo Regem accipiebat, instruxerat. Id cùm multa comitate celebraret, introduci triginta nobiles virgines jussit. Inter quas erat filia ipsius, Roxane nomine, eximia corporis specie, & decore habitûs in Barbaris raro. Quæ, quamquam inter electas processerat, omnium tamen oculos convertit in se, maximè Regis minùs jam cupiditatibus suis imperantis inter obsequia fortunæ, contra quam non satis causa mortalitas est. Itaque ille, qui uxorem Darii, qui duas filias virgines, quibus forma præter Roxanem comparari nulla poterat, haud alio animo, quàm Parentis aspexerat; tunc in amorem virgunculæ, si regiæ stirpi compararetur, ignobilis, ità effusus est, ut diceret, ad stabiliendum Regnum pertinere, Persas, & Macedonas connubio jungi: hoc uno

modo, & pudorem victis, & superbiam victoribus detrahi posse. Achillem quoque, à quo genus ipse deduceret, cum captiva coisse. Nè inferri nefas arbitrarentur, ita Matrimonii jure velle jungi. Insperato gaudio lętus Pater, sermonem ejus excepit. Et Rex medio cupiditatis ardore jussit afferri patrio more panem (hoc erat apud Macedonas sanctissimum coeuntium pignus.) quem divisum gladio uterque libabat. Credo, eos, qui gentis mores condiderunt, parco, & parabili victu ostendere voluisse jungentibus opes, quantulo contenti esse deberent. Hoc modo Rex Asiæ, & Europæ introductam inter convivales ludos Matrimonio sibi adjunxit, è captiva geniturus, qui victoribus imperaret. Pudebat amicos, super vinum, & epulas socerum ex deditis esse electum. Sed post Clyti cædem libertate sublata, vultu, qui maximè servit, assentiebantur.

5. Cæterùm Indiam, & inde Oceanum petiturus, ne quid à tergo, quod destinata impedire posset, moveretur, ex omnibus Provinciis triginta millia juniorum legi jussit, &

ad se armata perduci, obsides simul habiturus, & milites. Craterum autem ad persequendos Haustanem, & Catenem, qui ab ipso defecerant, misit: quorum Haustanes captus est, Catenes in prælio occisus. Polyperchon quoque Regionem, quæ Bubacene appellatur, in deditionem redegit. Itaque omnibus compositis, cogitationes in bellum Indicum vertit. Dives regio habebatur, non auro modo, sed gemmis quoque, margaritisque ad luxum magis, quàm ad magnificentiam exculta. Clypei militares auro, & ebore fulgere dicebantur. Itaque necubi vinceretur, cùm cæteris præstaret, scutis argenteas laminas, equis frænos aureos addidit: loricas quoque alias auro, aliàs argento adornavit. CXX. millia armatorum erant, quæ Regem ad id bellum sequebantur. Jamque omnibus præparatis, quod olim pravâ mente conceperat, tunc esse maturum, quonam modo cœlestes honores usurparet, cœpit agitare. Jovis filium non dici tantùm se, sed etiam credi volebat, tanquàm perinde animis imperare posset, ac linguis. Itaque more Persarum Macedo-

cedonas venerabundos ipsum salutare prosternentes humi corpora. Non deerat talia concupiscenti pernitiosa adulatio, perpetuum malum Regum, quorum opes sæpius assentatio, quàm hostis evertit. Nec Macedonum hæc erat culpa (nemo enim illorum quidquam ex patrio more labare sustinuit) sed Græcorum, qui professionem honestarum artium magis corruperant moribus. Agis quidam Argivus pessimorum carminum post Chœrilum conditor, & ex Sicilia Cleo: hic quidem, non ingenii solùm, sed etiam nationis vitio adulator: & cætera urbium suarum purgamenta, quæ propinquis etiam, maximorumque exercituum Ducibus à Rege præferebantur. Hi tum cœlum illi aperiebant, Herculemque, & Patrem Liberum, & cum Polluce Castorem, novo numini cessuros esse jactabant. Igitur festo die omni opulentia convivium exornari jubet, cui non Macedones modò, & Græci Principes amicorum, sed etiam nobiles adhiberentur. Cum quibus cùm discubuisset Rex, paulisper epulatus convivio egreditur Cleo, sicut præparaverat, sermonem cum

admi-

admiratione laudum ejus inſtituit. Merita deinde percenſuit, quibus uno modo referri gratia poſſet; ſi quem intelligerent Deum eſſe, confiterentur, exigua thuris impensâ tanta beneficia penſaturi. Perſas quidem non piè ſolùm, ſed etiam prudenter, Reges ſuos inter Deos colere: majeſtatem enim Imperii, ſalutis eſſe tutelam. Ne Herculem quidem, & Patrem Liberum priùs dicatos Deos, quàm viciſſent ſecum viventium invidiam. Tantumdem quòque poſteros credere, quantum præſens ætas ſpopondiſſet. Quod ſi cæteri dubitent, ſemetipſum, cùm Rex iniſſet convivium, poſtraturum humi corpus: debere idem facere cæteros, & in primis ſapientiâ præditos. Ab illis enim cultus in Regem eſſe prodendum exemplum. Haud perplexè in Calliſthenem dirigebatur oratio. Gravitas viri, & prompta libertas inviſa erat Regi, quaſi ſolus Macedonas paratos ad tale obſequium moraretur. Is tum, ſilentio facto, unum illum intuentibus cæteris: Si Rex, inquit, ſermoni tuo affuiſſet, nullius profectò vox reſponſuri tibi deſideraretur.

Ipſe

Ipſe enim peteret, nè in peregrinos ritus degenerare ſe cogeret, nouis rebus felicitsimè geſtis invidiam tali adulatione contraheres. Sed quoniam abeſt, ego tibi pro illo reſpondeo: Nullum eſſe eumdem, & diuturnum, & præcocem fructum: cœleſteſque honores non dare te Regi: ſed auferre. Intervallo enim opus eſt, ut credatur Deus, ſemperque hanc gratiam magnis viris poſteri reddunt. Ego autem ſeram immortalitatem precor Regi, ut vita diuturna ſit, & æterna majeſtas: hominem conſequitur aliquando, nunquam comitatur diuinitas. Herculem modo, & Patrem Liberum conſecratæ immortalitatis exempla referebas. Creditine illos unius convivii decreto Deos factos? Prius ab oculis mortalium amolita natura eſt, quam in cœlum fama perveheret. Scilicet ego, & tu, Cleo, Deos facimus? A nobis divinitatis ſuæ authoritatem acceptarus eſt Rex? Potentiam tuam experiri libet. Fac alienum Regem, ſi Deum potes facere. Facilius eſt Imperium dare, quam cœlum. Dii propitii ſinè invidia, quæ Cleo dixit, audierint, eodemque cur-

ſu,

ſu, quo fluxêre res, ire patiantur. Noſtris moribus velint nos eſſe contentos. Non pudet patriæ, nec deſidero, ad quem modum Rex mihi colendus ſit, diſcere. Quos equidem victores eſſe confiteor, ſi ab illis leges, queis vivamus, accipimus. Æquis auribus Calliſthenes, veluti vindex publicæ libertatis, audiebatur. Expreſſerat non aſſentationem modò, ſed etiam vocem, ſeniorum præcipuè, quibus gravis erat inveterati moris externa mutatio: nec quidquam eorum, quæ invicem jactata erant, Rex ignorabat, eùm poſt aulæa, quæ lectos obduxerat, ſtaret. Igitur ad Agim, & Cleonem miſit, ut ſermone finito, Barbaros tantùm, cùm intraſſet, procumbere ſuo more paterentur. Et paulò poſt, quaſi potiora quædam egiſſet, convivium repetit. Quem venerantibus Perſis, Polypercon, qui cubabat ſuper Regem, unum ex his mento contingentem humum, per ludibrium cœpit hortari, ut vehementius id quateret ad terram: elicuitque iram Alexandri, quam olim animo capere non poterat. Itaque Rex: Tu autem, inquit, non venerabe-

ris

ris me? An tibi uni digni videmur esse ludibrio? Ille, nec Regem ludibrio, nec se contemptu dignum esse, respondit. Tum detractum eum lecto Rex præcipitat in terram. Et, cùm is pronus corruisset, Videsne, inquit, idem te feciſſe, quod in alio paulò antè ridebas? Et tradi eo in custodiam justo, convivium solvit. Polyperconti quidem postea castigato diu ignovit.

6. In Callisthenem olim contumaciâ suspectum, pervicacioris iræ fuit, cujus explendæ matura obvenit occasio. Mos erat (ut suprà dictum est) Principibus Macedonum, adultos liberos Regibus tradere ad munia haud multum servilibus ministeriis abhorrentia. Excubabant servatis noctium vicibus, proximi foribus ejus ædis, in qua Rex acquiescebat. Per hos pellices introducebantur alio aditu, quàm quem armati obsidebant. Iidem acceptos ab agasonibus equos, cùm Rex ascensurus esset, admovebant, comitabanturque & venantem, & in præliis, omnibus artibus studiorum liberalium exculti. Præcipuus honor habebatur, quòd

lice-

licebat ſedentibus veſci cum Rege. Caſtigandi verberibus eos nullius poteſtas præter ipſum erat. Hæc cohors velut ſeminarium Ducum, Præfectorumque apud Macedonas fuit: Hinc habuêre poſteri Reges, quorum ſtirpi per multas ætates Romani opes ademerunt. Igitur Hermolaus, puêr nobilis ex regia cohorte, cùm aprum telo occupâſſet, quem Rex ferire deſtinaverat, juſſu ejus verberibus affectus eſt. Quam ignominiam ægrè ferens, deflere apud Soſtratum cœpit. Ex eadem cohorte erat Soſtratus amore ejus ardens: qui cùm laceratum corpus, in quo deperibat, intueretur, forſitan olim ob aliam quoque cauſam Regi infeſtus, juvenem ſua ſponte jam motum data fide, acceptaque perpulit, ut occidendi Regem conſilium ſecum iniret. Nec puerili imperu rem executi ſunt: quippe ſolerter legerunt, quos in ſocietatem ſceleris aſciſcerent, Nicoſtratum, Antipatrum, Aſclepiodorumque: placuit & Philotam aſſumi. Per hos adjecti ſunt Anticles, Elaptonius, & Epimenes. Cæterum agendæ rei haud ſanè facilis patebat via. Opus erat eâdem

omnes conjuratos nocte excubare, nè ab expertibus consilii impedirentur. Fortè autem alius alia nocte excubabat. Itaque in permutandis stationum vicibus, cæteroque apparatu exequendæ rei, triginta, & duo dies absumpti sunt. Aderat nox, qua conjurati excubare debebant; mutua fide læti, cujus documentum tot dies fuerant. Neminem metus, spesve mutaverat. Tanta omnibus vel in Regem ira, vel fides inter ipsos fuit. Stabant igitur ad fores ædis ejus, in qua Rex vescebatur, ut convivio egressum in cubiculum deducerent. Sed fortuna ipsius, simulque epulantium comitas provexit omnes ad largius vinum: ludi etiam convivales extraxere tempus: nunc lætis conjuratis, quòd lopitum aggressuri essent: nunc sollicitis, nè in lucem convivium extraheretur. Quippe alios in stationem opportebat primâ luce succedere, ipsorum post septem dies reditura vice, nec sperare poterant, in illud tempus omnibus duraturam fidem. Cæterùm, cùm jam lux appareret, & convivium solvitur; & conjurati exceperunt Regem, læti, occa-

sio-

ſionem exſequendi ſceleris admotam: cùm mulier attonitę, ut creditum eſt, mentis, converſari in regia ſolita, quia inſtinctu videbatur futura prædicere, non occurrit modò abeunti; ſed etiam ſemet objecit, vultuque, & oculis motum præferens animi, ut rediret in convivium monuit: & ille per ludum: Bene Deos ſuadere, reſpondit: revocatiſque amicis, in horam diei ferè ſecundam convivii tempus extraxit. Jam alii ex cohorte in ſtationem ſucceſſerant, ante cubiculi fores excubituri. Adhuc tamen conjurati ſtabant, vice officii ſui expleta. Adeò pertinax ſpes eſt, quam humanæ mentes, quam ingentes concupiſcentiæ devolverunt. Rex benigniùs quàm alias allocutus, diſcedere eos ad curanda corpora, quoniam tota nocte perſtitiſſent, jubet: data ſunt ſingulis quinquaginta ſeſtertia, collaudatique, quod etiam ab aliis tradita vice, tamen excubare perſeverarent. Illi tantâ ſpe deſtituti, domos abeunt, & cæteri quidem expectabant ſtationis ſuæ noctem. Epimenes, ſive comitate Regis, qua ipſum inter conjuratos exceperat,

repentè mutatus, ſive quia cœptis Deos obſtare credebat, fratri ſuo Eurilocho, quem anteà expertem eſſe conſilii voluerat, quid pararetur, aperit. Omnibus Philotæ ſupplicium in oculis erat. Itaque protinùs injicit fratri manum, & in regiam pervenit, excitatiſque cuſtodibus corporis, ad ſalutem Regis pertinere, quæ afferret, affirmat: & tempus, quo venerat, & vultus haud ſanè ſecuri animi index, & mœſtitia è duobus alterius, Ptolomæum, ac Leonatum excubantes ad cubiculi limen excitaverunt. Itaque apertis foribus, & lumine illato, ſopitum mero, ac ſomno excitant Regem. Ille paulatim mente collecta, quid afferrent, interrogat. Nec cunctatus Eurylochus, non ex toto domum ſuam averſari Deos dixit, quia frater ipſius, quamquàm impium facinus auſus foret, tamen & pœnitentiam ejus ageret, & per ſe potiſſimum profiteretur indicium, in eam ipſam noctem, qua detegeret, inſidias comparatas fuiſſe. Authores ſceleſti conſilii eſſe, quos minimè crederet Rex. Tum Epimenes cuncta ordine, conſciorumque nomina expo-

ponit. Callisthenem non ut participem facinoris nominatum esse consectabat; sed solitum puerorum sermonibus vituperantium, criminantiumque Regem faciles aures præbere. Quidam adjiciunt, cùm Hermolaus apud eum quoque verberatum se a Rege quereretur, dixisse Callisthenem, nemini esse debere, eos jam viros esse. Idque an ad consolandam patientiam verberum, an ad incitandum juvenum dolorem dictum esset, in ambiguo fuisse. Rex animi, corporisque sopore discusso, cùm tanti periculi imago oculis oberraret, Eurylochum quinquaginta talentis, & cujusdam Tyridatis opulenti bonis donat protinùs: fratremque, antequam pro salute ejus precaretur, restituit. Sceleris autem authores, interque eos Callisthenem, vinctos asservari jubet: quibus in regiam adductis, toto die, & nocte proxima mero, ac vigiliis gravis acquievit. Postero autem die frequens concilium adhibuit, cui Patres, propinquique eorum, de quibus agebatur, intererant, ne de sua quidem salute securi: quippe Macedonum more

pe-

perire debebant, omnium devotis capitibus, qui sanguinem contigissent eos. Rex introduci conjuratos, præter Callisthenem, jussit; atque quæ agitaverant, sine cunctatione confessi sunt, increpantibus dein universis eos. Ipse Rex, quo suo meritis tantum in semet cogitassent facinus? interrogat.

7. Stupentibus cæteris, Hermolaus, Nos verò, inquit, quoniam, quasi nescias, quæris, occidendi te consilium inivimus, quia non ut ingenuis imperare cœpisti: sed quasi in mancipia dominaris. Primus ex omnibus Pater ipsius Sopolis, parricidam etiam Parentis sui clamitans esse, consurgit, & ad os manu objecta, scelere, & malis insanientem, ultrà negat audiendum. Rex, inhibito Patre, dicere Hermolaum jubet, quæ ex Magistro didicisset Callisthene. Et Hermolaus, Utor, inquit, beneficio tuo. Quota pars Macedonum sævitiæ tuæ superest? Quotusquisque non è vilissimo sanguine? Attalus, & Philotas, & Parmenio, & Lyncestes Alexander, & Clytus, quantum ad hostes pertinet, vivunt,

stant

ſtant in acie, te clypeis ſuis protegunt, & pro gloria tua, pro victoria vulnera accipiunt: quibus tu egregiam gratiam retuliſti. Alius menſam tuam ſanguine ſuo aſperſit. Alius ne ſimplici quidem morte defunctus eſt. Duces exercituum tuorum in equuleum impoſiti, Perſis, quos vicerant, fuere ſpectaculo. Parmenio, indictâ causâ, trucidatus eſt, per quem Attalum occideras. Invicem enim miſerè miſerorum uteris manibus ad experienda ſupplicia. Et quos paulo antè miniſtros cædis habuiſti, ſubitò ab aliis jubes trucidari. Obſtrepunt ſubinde cuncti Hermolao. Pater ſupremum ſtrinxerat ferrum, percuſſurus haud dubiè, ni inhibitus eſſet à Rege: quippe Hermolaum dicere juſsit, petiitque, ut cauſas ſupplicii augentem, patienter audirent. Ægrè ergo coercitis, rurſus Hermolaus. Quam liberaliter, inquit, pueris rudibus ad dicendum agere permittis! At Calliſthenis vox carcere incluſa eſt, quia ſolus poteſt dicere: Cur enim non producitur, cùm etiam confeſsi audiuntur? Nempe quia liberam vocem innocentis

audire metuis, ac ne vultum quidem pateris. Atqui nihil eum feciſſe contendo. Sunt hic, qui mecum rem pulcherrimam cogitaverunt. Nemo eſt, qui conſcium fuiſſe nobis Calliſthenem dicat, cùm morti olim deſtinatus ſit à juſtiſſimo, & patientiſſimo Rege. Hæc ergo ſunt Macedonum præmia, quorum ut ſupervacuo, & ſordido abuteris ſanguine. At tibi triginta millia mulorum captivum aurum vehunt, cùm milites nihil domum præter gratuitas cicatrices relaturi ſint. Quæ tamen omnia tolerare potuimus, antequàm nos Barbaris dederes, & novo more victores ſub jugum mitteres. Perſarum te veſtis, & diſciplicina delectat, patrios mores exoſus es; Perſarum ergo, non Macedonum Regem occidere voluimus: & te transfugam, belli jure, perſequimur. Tu Macedonas voluiſti genua tibi ponere, venerarique te ut Deum. Tu Philippum Patrem averſatis, & ſi quis Deorum ante Jovem haberetur, faſtidires etiam Jovem. Miraris, ſi liberi homines ſuperbiam tuam ferre non poſſumus? Quid ſperamus ex te, quibus aut inſon-

ſontibus moriendum eſt, aut, quod triſtius morte eſt, in ſervitute vivendum? Tu quidem, ſi emendari poteſt, multum mihi debes. Ex me enim ſcire cœpiſti, quid ingenui homines ferre non poſſunt. De cætero parce, quorum orbam ſenectutem ſuppliciis nè oneraveris. Nos jube duci, ut, quod ex tua morte petieramus, conſequamur ex noſtra. Hæc Hermolaus.

8. At Rex, Quàm falſa ſint, inquit, quæ iſte tradita à Magiſtro ſuo dixit, patientia mea oſtendit. Confeſſum enim ultimum facinus, tamen ut vos quòque, non ſolùm ipſe, audiretis, expreſsi, non imprudens, cùm permiſiſſem huic latroni dicere, uſurum eum rabie, qua compulſus eſt, ut me, quem Parentis loco colere debet, vellet occidere. Nuper cùm procaciùs ſe in venatione geſsiſſet, more patrio, & ab antiquiſsimis Macedoniæ Regibus uſurpato, caſtigari eum juſsi. Hoc & oportet fieri, & ut à tutoribus pupilli, à maritis uxores, ſervis quòque pueros hujus ætatis verberare concedimus. Hæc eſt ſævitia in ipſum mea, quam impia cæde

voluit ulciſci. Nam in cæteros, qui mihi permittunt uti ingenio meo, quàm mitis ſim, non ignoratis, & commemorare ſupervacuum eſt. Hermolao parricidarũ ſupplicia non probari, cùm eadem ipſe meruerit, minimè hercule admiror. Nam cùm Parmenionem, & Philotam laudat, ſuæ ſervit cauſæ. Lynceſtem verò Alexandrum bis inſidiatum capiti meo, à duobus judicibus liberavi. Rurſum convictum, per biennium tamen diſtuli, donec vos poſtularetis, ut tandem debito ſupplicio ſcelus lueret. Attalum antequàm Rex eſſem, hoſtem meo capiti fuiſſe, meminiſtis. Clytus utinam non coegiſſet me ſibi iraſci: cujus temerariam linguam probra dicentem mihi, & vobis, diutiùs tuli, quàm ille eadem me dicentem tuliſſet. Regnum, Ducumque clementia non in ipſorum modò; ſed etiam in illorum, qui parent, ingeniis ſita eſt. Obſequio mitigantur imperia. Ubi verò reverentia exceſſit animis, & ſumma imis confundimus, vi opus eſt, ut vim repellamus. Sed quid ego mirer, iſtum crudelitatem mihi objeciſſe, qui avaritiam ex

pro-

probare auſus ſit? Nolo ſingulos veſtrum excitare, nè inviſam liberalitatem meam faciam, ſi pudori veſtro gravem fecero. Totum exercitum aſpicite: qui paulò antè nihil præter arma habebat, nunc argenteis cubat lectis. Menſas auro onerant, greges ſervorum ducunt, ſpolia de hoſtibus ſuſtinere non poſſunt. At enim Perſæ, quos vicimus, in magno honore ſunt. Apud me quidem, moderationis meæ certiſsimum indicium eſt, quòd ne victis quidem ſuperbè impero. Veni enim in Aſiam, non ut funditùs everterem gentes, nec ut dimidiam partem terrarum ſolitudinem facerem: ſed ut illos quòque, quos bello ſubegiſſem, victoriæ meæ non pœniteret. Itaque militant vobiſcum, pro Imperio veſtro ſanguinem fundunt, qui ſuperbè habiti rebellaſſent. Non eſt diuturna poſſeſsio, in quam gladio inducimur. Beneficiorum gratia ſempiterna eſt. Si habere Aſiam, non tranſire volumus, cum his communicanda eſt noſtra clementia: horum fides ſtabile, & æternum faciet Imperium: & ſanè plus habemus, quàm capimus. Inſatiabilis autem

tem avaritiæ eſt, adhuc implerē vē-
lle, quod jam circumfluit. Verùmta-
men eorum mores in Macedonas
transfundo: in multis enim gentibus
eſſe video, quæ non erubeſcamus imi-
tari: nec aliter tantum imperium
aptè regi poteſt, quàm ut quædam &
tradamus illis, & ab iiſdem diſca-
mus. Illud penè dignum riſu fuit,
quod Hermolaus poſtulabat à me, ut
averſarer Jovem, cujus oraculo ag-
noſcor. An etiam quid Dii reſpon-
deant, in mea poteſtate eſt? Obtu-
lit nomen filii mihi: recipere, ipſis
rebus, quas agimus, haud alienum
fuit. Utinam Indi quòque Deum eſſe
me credant. Famâ enim bella con-
ſtant, & ſæpè etiam quod falſo cre-
ditum eſt, veri vicem obtinuit. An me
luxuriæ indulgentē, putatis arma veſ-
tra auro, argentoq̄ adornâſſe? Aſſuet-
nihil vilius hac videri materiâ volui,
Macedonas invictos cæteris, nec auro
quidem vinci. Oculos ergo primùm
eorum ſordida omnia, & humilia
ſpectantium capiam: & docebo, nos
non auri, aut argenti cupidos; ſed
orbem terrarum ſubacturos veniſſe:
quam gloriam tu parricida interci-
pere

pere voluiſti, & Mâcedonas, Rege adempto, devictis gentibus dedere. At nunc mones me, ut veſtris Parentibus parcam. Non oportebat quidem, vos ſcire, quid de his ſtatuiſſem, quò triſtiores periretis, ſi qua vobis Parentum memoria, & cura eſt. Sed olim iſtum morem occidendi cum ſceleſtis inſontes propinquos, Parentesque, ſolvi: & profiteor in eodem honore futuros omnes eos, in quo fuerunt. Nam tuum Calliſthenem, cui uni vir videris, quia latro es, ſcio cur produci velis, ut coram his probra, quæ modò in me jeciſti, modò audiſti, illius quòque ore referantur. Quem, ſi Macedo eſſet, tecum introduxiſſem, digniſsimum te diſcipulo magiſtrum. Nunc Olynthio non idem juris eſt. Poſt hæc concilium dimiſit, tradique damnatos hominibus, qui ex eâdem cohorte erant, juſsit. Illi, ut fidem ſuam ſævitiâ Regi approbarent, excruciatos necaverunt. Calliſthenes quòque antè tortus interiit, initi conſilii in caput Regis innoxius; ſed haudquàquam aulæ, & aſſentantium accommodatus ingenio. Itaque nullius cædes majorem

apud Græcos Alexandro excitavit invidiam, quàm quòd præditum optimis moribus, attribuſque, à quo revocatus ad vitam erat, cùm interfecto Clyto mori perſeveraret, non tantùm occiderit; ſed etiam torſerit, indictâ quidem causâ. Quam crudelitatem ſera pœnitentia conſecuta eſt.

9. Sed, nè otium ſerendis rumoribus natum aleret, in Indiam movit, ſemper bello, quàm poſt victoriam, clarior. India rota fermè ſpectat Orientem, minùs in latitudinem, quàm recta Regione ſpatioſa, quæ Auſtrum accipiunt, in altius terræ faſtigium excedunt. Plana ſunt cætera, multique inclytis amnibus Caucaſo monte ortis placidum per campos iter præbent. Indus gelidior eſt, quàm cæteri. Aquas vehit à colore Maris haud multum abhorrentes. Ganges omnium ab ortu maximus, à Meridiana Regione decurrit, & magnorum montium ſuga recto alveo ſtringit. Inde cum objectæ rupes inclinant ad Orientem. Utque Rubro Mari accipitur, findens ripas, multas arbores cum magna ſoli parte exſor-

exſorbet. Saxis quòque impeditus, crebrò reverberatur. Ubi mollius ſolum reperit, ſtagnat, inſulaſque molitur. Aceſines eum auget. Ganges decurſurum in Mare intercipit: magnoque motu amnis uterque colliditur: quippe Ganges aſperum os influenti objicit, nec repercuſſæ aquæ cedunt. Dyardenes minùs celeber auditu eſt, quia per ultima Indiæ currit. Cæterùm non crocodilos modò, uti Nilus, ſed etiam delphines, ignotaſque aliis gentibus belluas alit. Erimanthus crebris flexibus ſubinde curvatus, ab accolis rigàntibus carpitur. Ea cauſa eſt, cur tenues reliquias jã ſine nomine in Mare emittat. Multis præter hos amnibus tota regio dividitur: ſed ignobilibus, quia non adeò interfluunt. Cæterùm quæ propiora ſunt Mari, Aquilones maximè deurunt. Ii cohibiti jugis montium, ad interiora non penetrant, ita alendis frugibus mites. Sed adeò in illa plaga mundus ſtatas temporum vices mutat, ut cùm alia fervore ſolis exæſtuant, Indiam nives obruant: rurſuſque, ubi cætera rigent, illic intolerandus æſtus exiſtat: nec cur, ulli

naturæ cauſa ingeſsit. Mare certè, quo alluitur, ne colore quidem abhorret à cæteris. Ab Erythro Rege inditum eſt nomen, propter quod ignari rubere aquas credunt. Terra limi ferax: inde pleriſque ſunt veſtes. Libri arborum teneri, haud ſecùs quàm ceræ, literarum notas capiunt. Aves ad imitandum humanæ vocis ſonum doeiles ſunt: animalia inuſitata cæteris gentibus, niſi invecta. Eadem terra & rhinoceronas alit, non generat. Elephantorum major eſt vis, quàm quos in Africa domitant, & viribus magnitudo reſpondet. Aurum flumina vehunt, quæ leni, modicoque lapſu ſegnes aquas ducunt. Gemmas, margaritaſque Mare littoribus infundit. Neque alia illis major opulentiæ cauſa eſt, utique poſtquàm vitiorum commercium vulgavere in exteras gentes: quippe æſtimantur purgamenta æſtuantis freti pretio, quod libido conſtituit. Ingenia hominum, ſicut ubique, apud illos locorum quòque ſitus format. Corpora utique ad pedes carbaſo velant. Soleis pedes, capita linteis vinciunt. Lapilli ex auribus pendent; brachia

quò-

quòque,& lacertos auro colunt, quibus inter populares, aut nobilitas,aut opes eminent. Capillum pectunt iæpiùs, quàm tondent.Mentum ſemper intonſum eſt. Reliquam oris cutem ad ſpeciem lævitatis exæquant. Regum tamen luxuria, quam ipſi magnificentiàm appellant,ſupra omnium gentium vitia. Cùm Rex ſe in publico conſpici patitur, thuribula argentea miniſtri ferunt, totumque iter, per quod ferri deſtinavit, odoribus complent. Aureâ lectica margaritis circumpendentibus recubat. Diſtincta ſunt auro, & purpura carbata, quæ indutus eſt: lecticam ſequuntur armati, corporiſque cuſtodes. Inter quos ramis aves pendent, quas cantu ſeriis rebus obſtrepere docuerunt. Regiá auratas columnas habet: totas eas vitis auro cælata percurrit,aviumque, quarum viſu maximè gaudent, argenteæ effigies opera diſtinguunt. Regia adeuntibus patet. Cùm capillum pectit, atque ornat, tunc reſponſa legationibus, tunc jura popularibus reddit. Demptis ſoleis, odoribus illinuntur pedes. Venatus maximus labor eſt, incluſa vivario ani-

malia inter vota, cantuſque pellicum figere. Binorum cubitorum ſagittæ ſunt, quas emittunt majore nixu, quàm effectu: quippe telum, cujus in levitate vis omnis eſt, inhabili pondere oneratur. Breviora itineta equo conficit. Longior ubi expeditio eſt, elephanti vehunt currum, & tantarum beſtuarum corpora tota contegunt auro. Ac nè quid perditis moribus deſit, ecticis aureis pellicum longus ordo ſequitur. Separatum à Reginæ ordine agmen eſt, æquatque luxuria. Fœminæ epulas pârant. Ab iiſdem vinum miniſtratur, cujus omnibus Indis largus eſt uſus. Regem mero, ſomnoque ſopitum, in cubiculum pellices referunt, patrio carmine noctium invocantes Deos. Quis credat, inter hæc vitia curam eſſe ſapientiæ? Unum agreſte, & horridum genus eſt, quos Sapientes vocant. Apud hos occupare fati diem, pulchrum: & vivos ſe cremari jubent. Quibus aut ſegnis ætas, aut incommoda valetudo eſt, expectatam mortem prodedecore vitæ habent. Nec ullus corporibus, quæ ſenectus ſolvit, honos redditur. Inquinari

nari putant ignem, nisi qui spirantes recipit. Illi, qui in urbibus publicis moribus degunt, siderum motus scitè spectare dicuntur, & futura prædicere. Nec quemquam admovere lethi diem credunt, cui expectare interrito liceat. Deos putant, quidquid colere cœperunt, arbores maximè, quas violare capitale est. Menses in quinos denos descripserunt dies. Anni plena spatia servant. Lunæ cursu notant tempora, non ut plerique, cùm orbem sidus implevit: sed cùm se curbare cœpit in cornua: & idcirco breviores habent menses, qui spatium eorum ad hunc Lunæ modum dirigunt. Multa & alia traduntur, quibus morari ordinem rerum, haud sanè operæpretium videbatur.

10. Igitur Alexandro fines Indiæ ingresso, gentium suarum Regali occurrerunt, imperata facturi: illum tertium Jove genitum ad ipsos pervenisse memorantes. Patrem Liberum, atque Herculem famâ cognitos esse: ipsum coràm adesse, cernique. Rex benignè exceptos sequi jussit, iisdem itinerum ducibus usurus. Cæterùm cùm ampliùs nemo occurre-

ret?

ret, Hephæſtionem, & Perdiccam cum copiârum parte præmiſit ad ſubigandos, qui averſarentur Imperium: juſsitque ad flumen Indum procedere, & navigia facere, queis in ulteriora tranſportari poſſet exercitus. Illi, quia plura flumina ſuperanda erant, ſic junxêre naves, ut ſolutæ plauſtris vehi poſſent, rurſuſque conjungi. Poſt ſe Cratero cum phalange juſſo ſequi, equitatum, ac levem armaturam eduxit, eoſque, qui occurrerant, levi prælio in urbem proximam compulit. Jam ſupervenerat Craterus. Itaque ut principio terrorem incurreret genti nondum arma Macedonum expertæ, præcipit, ne cui parceretur, munimentis urbis, quam obſidebat, incenſis. Cæterùm dum obequitabat mœnibus, ſagittâ ictus eſt. Cepit tamen oppidum, & omnibus incolis ejus trucidatis, etiam in tecta ſævitum eſt. Inde domita ignobili gente, ad Nyſam urbem pervenit. Fortè caſtris ante mœnia ipſa in ſylveſtri loco poſitis, nocturnum frigus vehementiùs, quàm aliàs, horrore corpora affecit, opportunumq; remedium ignis oblatum

tum est. Cæsis quippe sylvis flammam excitaverunt, quę igni alia oppidanorum sepulchra comprehendit. Vetustà cedro facta erant, conceptumq̃ ignē latè fudêre, donec omnia solo ęquata sunt. Et ex urbe primùm canum latratus, deinde etiam hominum fremitus auditus est. Tum & oppidani hostem, & Màcedonas ipsos ad urbem venisse cognoscunt. Jamque Rex duxerat côpias, & mœnia obsidebat, cùm hostium, qui discrimen tentaverant, obruti telis sunt. Aliis ergo deditionem, aliis pugnam experiri placebat: quorum dubitatione comperta, circumsideri tantùm eos, & abstineri cædibus jussit. Tandemque obsidionis malis fatigati, dedidêre se. A Libero Patre conditos se esse dicebant: & vera hæc origo erat. Sita est sub radicibus montis, quem Meron incolę appellant. Inde Græci mentiendi traxêre licentiam, in Jovis femore Liberum Patrem esse celatum. Rex situ montis cognito ex incolis, cum toto exercitu, præmissis commeatibus, verticem ejus ascendit. Multa hedera, vitisque toto gignitur monte. Multæ perennes aquæ ma-

manant. Pomorum quòque varii, ſalubreſque ſucci ſunt, ſua ſponte fortuitorum ſeminum fruges humore nutriente. Lauri, baccæque, & multa in illis rupibus agreſtis eſt ſylva. Credo equidem non divino inſtinctu; ſed laſciviâ eſſe provectos, ut paſsim hederæ, ac vitium folia decerperent, redimitique fronde toto nemore ſimiles bacchantibus vagarentur. Vocibus ergo tot millium, præſidem nemoris ejus Deum adorantium, juga monti, colleſque reſonabant, cùm orta licentia à paucis (ut ferè fit) in omnes ſe repentè vulgáſſet: quippe velut in media pace, per herbas, congeſtamque frondem proſtraverant corpora. Et Rex fortuitam licentiam non averſatus, largè ad epulas omnibus præbitis, per decem dies Libero Patri operatum habuit exercitum. Quis neget eximiam quòque gloriam ſæpiùs fortunæ, quàm virtutis eſſe beneficium? Quippe ne epulantes quidem, & ſopitos mero aggredi auſus eſt hoſtis; haud ſecùs bacchantium, ululantiumque fremitu perterritus, quàm ſi prœliantium clamor eſſet auditus. Eadem felicitas ab Oceano

no revertentes temulentos, comeſſanteſque protexit. Hinc ad Regionem, quæ Dædala vocatur, perventum eſt. Deſeruerant incolæ ſedes, & in avios, ſylveſtreſque montes confugerant. Ergo Acadera tranſit, æquè uſta, & deſtituta incolentium fugâ. Itaque rationem belli neceſsitas mutavit. Diviſis enim copiis, pluribus ſimul locis arma oſtendit: oppreſsique, qui expectaverant hoſtem, omni clade perdomiti ſunt. Ptolemæus plurimas urbes, Alexander maximas cepit: rurſuſque, quas diſtribuerat, copias junxit. Superato deinde Choaſpe amne, Cœnon in obſidione urbis opulentæ (Beziram incolæ vocant) reliquit. Ipſe ad Mazagas venit, nuper Aſſacano (cujus Regnum fuerat) demortuo. Regioni quòque, urbique præerat Mater ejus Cleophes. Triginta millia peditum tuebantur urbem, non ſitu ſolùm: ſed etiam opere munitam. Nam quà ſpectat Orientem, cingitur amne torrenti, qui præruptis utrinque rupibus aditum ad urbem impedit. Ab Occidente, & à Meridie, velut de induſtria rupes præaltas admolita natura eſt, infra

quas

quas cavernæ, & voragines longa vetuſtate in altum cavatę jacent: quaque deſinunt, foſſa ingentis operis objecta eſt. Triginta quinque ſtadia murus urbem complectitur, cujus inferiora ſaxo, ſuperiora crudo latere ſunt ſtructa. Lateri vinculum lapides ſunt, quos interpoſuêre, ut duriori materię fragilis incumberet, ſimulque terra humore diluta. Nè tamen univerſa conſideret, interpoſitæ erant trabes validæ, quibus injectæ tabulata muros & tegebant, & pervios fecerant. Hæc munimenta contemplantem Alexandrum; conſiliique incertum (quia nec cavernas, niſi aggere, poterat implere, nec tormenta aliter muris admovere) quidam è muro ſagittâ percuſsit. Tum fortè in ſuram incidit telum, cujus ſpiculo evulſo, admoveri equum juſsit, quo vectus, ne obligato quidem vulnere, haud ſegniùs deſtinata exequebatur. Cæterùm cum crus ſauciùm penderet, & cruore ſicato frigeſcens vulnus aggravaret dolorem, dixiſſe fertur: Se quidem Jovis filium dici, ſed corporis ægri vitia ſentire. Non tamen antè ſe re-

cepit

cepit in caſtra, quàm cuncta proſpexit, &, quæ fieri vellet, edixit. Ergo ſicut imperatum erat, alii extra urbem tecta demoliebantur, ingentemque vim materiæ faciendo aggeri detrahebant: alii magnarum arborum ſtipites cumulis, ac moles ſaxorum in cavernas dejiciebant. Jamque agger æquaverat ſummæ faſtigium terræ. Itaque turres erigebantur, quæ opera ingenti militum ardore intra nonum diem abſoluta ſunt. Ad ea viſenda Rex, nondum obducta vulneri cicatrice, proceſſit: laudatiſque militibus, admoveri machinas juſſit, è quibus ingens vis telorum in propugnatores effuſa eſt: præcipuè rudes talium operum terrebant mobiles turres: tantaſque moles nulla ope, quæ cerneretur, adjuras, Deorum numine agi credebant. Pila quoque muralia, & excuſſas tormentis prægraves haſtas, negabant convenire mortalibus. Itaque deſperata urbis tutela, conceſſêre in arcem. Inde, quia nihil obſeſſis præter deditionem placebat, legati ad Regem deſcenderunt, veniam petituri. Qua impetrata, Regina cum magno nobilium fœ-

fœminarum grege, aureis pateris vina libantium, proceſsit. Ipſa genibus Regis parvo filio admoto, non veniam modò; ſed etiam priſtinæ fortunæ impetravit decus: quippe appellata eſt Regina, & credidêre quidam, plus formæ, quàm miſerationi datum. Puero quòque certè, poſteà ex ea utcumque genito, Alexandro fuit nomen.

11. Hinc Polypercon ad urbem Oram cum exercitu miſſus, inconditos oppidanos prælio vicit: intra munimenta cumpulſos ſecurus, urbem in deditionem redegit. Multa ignobilia oppida deſerta à ſuis venêre in Reges poteſtatem. Quorum incolę armati, Petram, Aornum nomine, occupaverunt. Hanc ab Hercule fruſtrà obſeſſam eſſe, terræque motu coactum abſiſtere, fama vulgaverat. Inopem conſilii Alexandrum, quia undique præceps, & abrupta rupes erat, ſenior quidam peritus locorum cum duobus filiis adit, ſi pretium operi eſſet, aditum ſe monſtraturum eſſe, promittens. Octoginta talenta conſtituit daturum Alexander, & altero ex juvenibus obſide retento,

tento ipſum ad exequenda quæ obtulerat, dimiſit. Leviter armatis Dux datus eſt Mullinus, ſcriba Regis. Hos enim circuitu, qui fallerent hoſtem, in ſummum jugum placebat evadere. Petra non ut pleræque modicis, ac mollibus clivis in ſublime faſtigium creſcit, ſed in metæ maximè modum erecta eſt: cujus ima ſpatioſiora ſunt, altiora in arctius coeunt, ſumma in acutum cacumen exurgunt. Radices ejus Indus amnis ſubit, prærltus utrinque aſperis ripis. Ab altera parte voragines, eluvieſque præruptæ ſunt: nec alia expugnandi patebat via, quàm ut replerentur. Ad manum ſylva erat, quam Rex ita cædi juſſit, ut nudi ſtipites jacerentur: quippe rami fronde veſtiti impediſſent ferentes. Ipſe primus truncam arborem jecit, clamorque exercitus index alacritatis ſecutus eſt, nullo detrectante munus, quod Rex occupaſſet. Intra ſeptimum diem cavernas expleverant, cùm Rex ſagittarios, & Agrianos jubet per arduа niti: juveneſque fortiſsimos ex ſua cohorte triginta delegit. Duces his dati ſunt Charus, & Alexander, quem

Rex

Rex nominis, quod ſibi cum eo cõmune eſſet, admonuit. Ac primò, quia tam manifeſtum periculum erat, ipſum Regem diſcrimen ſubire non placuit. Sed, ut ſignum tubâ datum eſt, vir audaciæ promptè, converſus ad corporis cuſtodes, ſequi ſe jubet, primuſque invadit in rupem. Nec deinde quiſquam Macedonum ſubſtitit, relictiſque ſtationibus ſua ſponte Regem ſequebantur. Multorum miſerabilis fuit caſus, quos ex præruptâ rupe lapſos amnis pręterfluens hauſit. Triſte ſpectaculum etiam non periclitantibus. Cùm verò alieno exitio, quid ipſis timendum foret, admonerentur, in metum miſericordiâ versâ, non extinctos, ſed ſemetipſos deflebant. Et jam eò perventum erat, unde ſinè pernicie, niſi victores redire non poſſent, ingentia ſaxa in ſubeuntes provolventibus Barbaris, qui perculſi, inſtabili, & lubrico gradu pręcipites recidebant. Evaſerant tamen Alexander, & Charus, quos cum triginta delectis pręmiſerat Rex, & jam pugnare cominùs cœperant. Sed cùm ſuperne tela Barbari ingererent, ſæpiùs ipſi feriebantur, quàm

vul-

vulnerabant. Ergo Alexander & nominis sui, & promissi memor, dum acriùs, quàm cautiùs dimicat, confossus, undique obruitur. Quem ut Charus jacentem respexit, ruere in hostem, omnium præter ulitonem immemor, cœpit: multosque hastâ, quosdam gladio interemit. Sed, cùm tot unum incesserent manus, super amici corpus procubuit exanimis. Haud secùs, quàm par erat, promptissimorum juvenum, cæterorumque militum interitu commotus Rex, signum receptui dedit. Saluti fuit, quòd sensim, & intrepidè se receperunt: & Barbari hostem depulisse contenti, non institêre cedentibus. Cæterùm Alexander cùm statuisset desistere incœpto, quippe nulla spes potiundæ Petræ offereretur, tamen speciem ostendit in obsidione perseverantis. Nam & itinera obsideri jussit, & turres admoveri, & fatigatis alios succedere. Cujus pertinaciâ cognita, Indi per biduum quidem, ac duas noctes, cum ostentatione non fiduciæ modò, sed etiam victoriæ, epulati sunt, tympana suo more pulsantes. Tertia verò nocte tym-

tympanorum quidem ſtrepitus deſierat audiri : cæterùm ex tota Petra faces refulgebant, quas accenderant Barbari, ut tutior eſſet ipſis fuga obſcura nocte per invia ſaxa curſuris. Rex Balacro, qui ſpecularetur, præmiſſo, cognoſcit, Petram fuga Indorum eſſe deſertam. Tum dato ſigno, ut univerſi conclamarent, incompoſitè fugientibus metum incuſſit, multique (tanquàm adeſſet hoſtis) per lubrica ſaxa, perque invias cotes præcipitati occiderunt. Plures aliqua membrorum parte mutilati, ab integris deſerti ſunt. Rex locorum magis, quàm hoſtium victor, tamen magnæ victoriæ ſacrificiis, & cultu Deorum ſatisfecit. Aræ in Petra locatæ ſunt Minervæ, Victoriæque. Ducibus itineris, quos ſubire juſſerat leviter armatos, etſi promiſſis minora præſtiterant, pretium cum fide redditum eſt.

12. Petræ, Regioniſque ei adjunctæ, Sisocoſto tutela permiſſa. Inde proceſſit Echolima : & cùm angustias itineris obſideri viginti millibus armatorum ab Eryce quedam comperiſſet, gravius agmen exercitus

Cœ-

Cœno ducendum modicis itineribus tradidit. Ipſe prægreſſus cum funditore, ac ſagittario, deturbatis, qui obſederant ſaltum, ſequentibus ſe copiis viam fecit. Indi, ſive odio Ducis, ſive gratiam victoris Regis inituri, Erycem furientem adorti interemerunt, caputque ejus, atque arma ad Alexandrum detulerunt. Ille facto impunitatem dedit, honorem denegavit exemplo. Hinc ad flumen Indum ſextis decimis caſtris pervenit, omniaque (ut præceperat) ad trajiciendum præparata ab Hephæſtione reperit. Regnabat in ea Regione Omphis, qui Patri quòque fuerat authorde dendi Regnum Alexandro. Et poſt mortem Parentis legatos miſerat, qui conſulerent eum, regnare ſe interim vellet, an privatum opperiri ejus adventum? Permiſitque, ut regnaret, non tamen jus datum uſurpare ſuſtinuit. Is benignè quidem exceperat Hephæſtionem, gratuitum frumentum copiis ejus admenſus: non tamen ei occurrerat, nè fidem ullius, niſi Regis, experiretur. Itaque venienti obviam cum armato exercitu egreſſus eſt.

Elephanti quòque per modica intervalla militum agmini immixti, procul caſtellorum fecerant ſpeciem. Ac primò Alexander non ſocium, ſed hoſtem adventare credebat. Jamque & ipſe, arma milites capere, & equites diſcedere in cornua juſſerat, paratos ad pugnam. At Indus, cognito Macedonum errore, juſsis ſubſiſtere cæteris, ipſe concitat equum, quo vehebatur. Idem Alexander quòque fecit, ſive hoſtis, ſive amicus occurreret, vel ſua virtute, vel illius fide tutus. Coivere, quod ex utriuſque vultu poſſet intelligi, amicis animis: cæterùm ſinè interprete non poterat conſeri ſermo. Itaque adhibito eo Barbarus occurriſſe ſe dixit cum exercitu, totas Imperii vires protinùs traditurum, nec expectaſſe, dum per nuntios daretur fides. Corpus ſuum, & Regnum permittere illi, quem ſciret gloriæ militantem: nihil magis quàm famam timere perfidiæ. Lætus ſimplicitate Barbari Rex, & dextram fidei ſuæ pignus dedit, & Regnum reſtituit.

LVI. Elephanti erant, quos tradidit Alexandro, multaque pecora

exi-

eximiæ magnitudinis. Tauros ad tria millia, pretiosum in ea regione, receptumque animis regnantium alimentum. Quærenti Alexandro, plures agricultores haberet, an milites; cum duobus Regibus bellanti sibi, majore militum, quàm agrestium manu opus esse, respondit. Abiasares, & Porus erant. Sed in Poro eminebat authoritas. Uterque ultra Hydaspen amnem regnabat, & belli fortunam, quisquis arma inferret, experiri decreverat. Omphis, permittente Alexandro, & Regium insigne sumpsit, & more gentis suæ nomen, quod Patris fuerat: Taxilem appellavere populares, sequente nomine Imperium, in quemcumque transiret. Ergo cùm per triduum hospitaliter Alexandrum accepisset, quarto die, & quantum frumenti copiis, quas Hephæstion duxerat, præbitum à se esset, ostendit: & aureas coronas ipsi, amicisque omnibus, præter hæc signati argenti octoginta talenta dono dedit. Quia benignitate ejus Alexander mirè lætus, &, quæ is dederat, remisit, & mille talenta ex præda, quam vehebat, adjecit: mul-

taque convivalia ex auro, & argento vasa, plurimum Persicæ vestis, triginta equos ex suis cum iisdem insignibus, queis assueverant, cùm ipsum veherent. Quæ liberalitas, sicut Barbarum adstrinxerat, ita amicos ipsius vehementer offendit. E quibus Meleager super cœnam largiore vino usus, gratulari se Alexandro dixit, quòd saltem in India reperisset dignum talentis mille. Rex haud oblitus, quàm ægrè tulissent, quòd Clytum ob linguæ temeritatem occidisset, iram quidem renuit, sed dixit, invidos homines nihil aliud, quàm ipsorum esse tormenta.

13, Postero die legati Abiasaræ adiere Regem: omnia deditioni ejus, ita ut mandatum erat, permittebant, firmataque invicem fide, remittuntur ad Regem. Porum quoque nominis sui fama ratus ad deditionem posse compelli, misit ad eum Cleocharem, qui denuntiaret ei, ut stipendium penderet, & in primo finium suorum aditu occurreret Regi. Porus alterum ex his facturum sese respondit, ut intranti Regnum suum præsto esset, sed armatus. Jam Hy-

daspen

daſpen Alexander ſuperare decreverat, cùm Barzentes defectionis Arachoſiis author vinctus, triginta que Elephanti ſimul capti, perducuntur, opportunum adversùs Indos auxilium: quippe plus in belluis, quàm in exercitu ſpei, aut virium illis erat. Gamaxuſque Rex exiguæ partis Indorum, qui Barzenti ſe conjunxerat, vinctus adductus eſt. Igitur transfuga, & Regulo in cuſtodiâ dato, Elephantis autem Taxali traditis, ad amnem Hydaſpem pervenit. In cujus ulteriore ripa Porus conſederat, tranſitu prohibiturus hoſtem. LXXXV. Elephantos objecerat eximio corporum robore, ultraque eos currus CCC. & peditum XXX. ferè millia; in queis erant ſagittarii (ſicut antè dictum eſt) gravioribus telis, quàm ut aptè excuti poſſent. Ipſum vehebat Elephantus ſuper cæteras belluas eminens, armaque auro, & argento diſtincta corpus raræ magnitudinis honeſtabant. Par animus robori corporis, &, quanta inter rudes poterat eſſe, ſapientia. Macedones non conſpectus hoſtium ſolùm, ſed etiam fluminis, quod tranſeundum erat, magnitudo

deterrebat. Quatuor in latitudinem ſtadia diffuſum, profundo alveo, & nuſquam vada aperiente, ſpeciem vaſti maris fecerat. Nec pro ſpatio aquarum latè ſtagnantium impetum coercebat, ſed quaſi in arctum coeuntibus ripis torrens, & eliſum ferebatur, occultaque ſaxa ineſſe oſtendebant pluribus locis undę repercuſſæ. Terribilior erat facies ripæ, quàm equi, virique compleverant. Stabant ingentes vaſtorum corporum moles, & de induſtria irritatę horrendo ſtridore auras fatigabant. Hinc hoſtis, & hinc amnis capacia quidem bonæ ſpei pectora, & ſæpè ſe experta, improviſo tamen pavore percuſſerant: quippe inſtabiles rates, nec dirigi ad ripam, nec tutò applicari poſſe credebant. Erant in medio amne inſulæ crebræ, in quas Indi, & Macedones nantes, levatis ſuper capita armis, tranſibant. Ibi levia prælia conſerebant, & uterque Rex parvæ rei diſcrimine; ſummæ experiebatur eventum. Cæterùm in Macedonum exercitu temeritate, atque audacia inſignes fuere Symmachus, & Nicanor, nobiles juvenes, & perpetua partium fe-

felicitate ad ſpernendum omne periculum accenſi. Queis ducibus, promptiſsimi juvenum lanceis modò armati tranavere in inſulam, quam frequens hoſtis tenebat, multoſque Indorum nulla re magis quàm audacia armati interemerunt. Abire cum gloria poterant, ſi unquam temeritas felix inveniret modum. Sed dum ſupervenientes contemptim, & ſuperbè quòque expectant, circumventi ab his, qui occulti enataverant, eminùs obruti telis ſunt. Qui effugerant hoſtem, aut impetu amnis ablati ſunt, aut vorticibus impliciti. Eaque pugna multam fiduciam Pori erexit cuncta cernentis è ripa. Alexander inops conſilii, tandem ad fallendum hoſtem talem dolum intendit. Erat inſula in flumine amplior cæteris, ſylveſtris eadem, & tegendis inſidiis apta. Foſſa quòque præalta haud procul à ripa, quam tenebat ipſe, non pedites modò; ſed etiam cum equis viros poterat abſcondere. Ut igitur à cuſtodia hujus opportunitatis oculos hoſtium averteret, Ptolemæum cum omnibus turmis obequitare juſsit procul ab inſula, & ſub-

inde Indos clamore terrere, quasi flumen tranaturus foret. Per complures dies Ptolemæus id fecit, eoque consilio Porum, agmenque suum ei parti, quam se petere simulabat, coegit advertere. Jam extra conspectum hostis insula erat: Alexander in diversa parte ripæ statui suum tabernaculum jussit, assuetamque comitari ipsum cohortem, ante id tabernaculum stare: & omnem apparatum regiæ magnificentiæ hostium oculis de industria ostendit. Atralum etiam æqualem sibi, & haud disparem habitu oris, & corporis, utique cùm procul videretur, veste regia exornat, præbiturum speciem, ipsum Regem illi ripæ præsidere, nec agitare de transitu. Hujus consilii effectum primò morata tempestas est, mox adjuvit incommoda quòque ad bonos eventus vertente fortuna. Trajicere amnem cum cæteris copiis in Regionem insulæ (de qua antè dictum est) parabat, averso hoste in eos, qui cum Ptolemæo inferiorem obtinebant ripam, cùm procella imbrem vix sub tectis tolerabilem effudit, obrutique milites nimbo, in terram refugerunt,

navi-

navigiis. ratibusque desertis. Sed tumultuantium fremitus, obstrepentibus ripis, ab hoste non poterat audiri. Deinde momento temporis repressus est imber. Cæterùm adeò spissæ intendere se nubes, ut conderent lucem, vixque colloquentium inter ipsos facies noscitaretur. Terruisset alium obducta nox cœlo, cùm ignoto amne navigandum esset, forsitam hoste eam ipsam ripam, quam cœci, atque improvidi, & ex periculo gloriam accersentes petebant, occupante: obscuritatem, quæ cæteros terrebat, sitam occasionem ratus, dato signo, ut omnes silentio ascenderent in rates, eam, qua ipse vehebatur, primam jussit expelli. Vacua erat ab hostibus ripa, quæ petebatur: quippe adhuc Porus Ptolemæum tantùm intuebatur. Una ergo navi, quam petræ fluctus illiserat, hærente, cæteræ evadunt: armaque capere milites, & ire in ordinem jussit.

14. Jamque agmen in cornua divisum ipse ducebat, cùm Poro nuntiatur, armis, virisque ripam obtineri, & rerum adesse discrimen. Ac primo humani ingenti vitio spei suæ

indulgens, Abiasarem belli sociũ (& ita convenerat) adventare credebat. Mox liquidiore luce aperiente hostem, centum quadrigas, & quatuor millia equitum venienti agmini Porus objecit. Dux erat copiarum, quas præmisit, Hages frater ipsius. Summa virium in curribus: senos viros singuli vehebant, duos clypeatos, duos sagittarios ab utroque latere dispositos; cæteri aurigæ erant haud sanè inermes: quippe jacula complura, ubi cominùs præliandum erat, omissis habenis, in hostem ingerebant. Cæterùm vix ullus usus hujus auxilii eo die fuit. Namque (ut suprà dictum est) imber violentiùs quàm alias fusus, campos lubricos, & inequitabiles fecerat: gravesque, & propemodum immobiles currus illuvie, & voraginibus hærebant. Contrà Alexander expedito, ac levi agmine strenuè invectus est. Scythæ, & Dahæ primi omnium invasêre Indos. Perdiccam deinde cum equitibus in dextrum cornu hostium emisit. Jam undique pugna se moverat, cùm ii, qui currus agebant, illud ultimum auxilium suorum rati, effusis habe-

nis

nis in medium discrimen ruere cœperunt. Anceps id malum utrisque erat. Nam & Macedonum pedites primo impetu obterebantur, & per lubrica, atque invia immissi currus excutiebant eos, à quibus regebantur. Aliorum turbati equi non in voragines modò, lacunasque; sed etiam in amnem præcipitavere curricula. Pauci tamen hostium tenus exacti penetravere ad Porum acerrimè pugnam cientem. Is, ut dissipatos tota acie currus vagari sinè rectoribus vidit, proximis amicorum distribuit elephantos. Post eos posuerat pedites, ac sagittarios tympana pulsare solitos. Id procantu tubarum Indis erat: nec strepitu eorum movebantur, olim ad notum sonum auribus mitigatis. Herculis simulachrum agmini peditum præferebatur: id maximum erat bellantibus incitamentum: & deseruisse gestantes, militare flagitium habebatur. Capitis enim sanxerant pœnam iis, qui ex acie non retulissent, metu, quem ex illo hoste quondá conceperant, etiam in religionem, venerationemq; conversó. Macedonas non belluarũ modò; sed etiam ipsius

Regis aſpectus parũper inhibuit. Belluæ diſpoſitæ inter armatos, ſpeciem turrium procul fecerant. Ipſe Porus humanæ magnitudinis propemodùm exceſſerat formã, magnitudini adjicere videbatur bellua, qua vehebatur, tantũ inter cæteras eminens, quantũ aliis ipſe præſtabat. Itaq; Alexander contemplatus, & Regẽ, & agmen Indorũ: Tandem, inquit, par animo meo periculum video. Cum beſtiis ſimul, & cum egregiis viris res eſt. Intuenſque Cœnum: Cùm ego, inquit, Ptolemæo, Perdiccaque, & Hephæſtione comitatus in lævum hoſtium cornu impetum fecero, videriſque me in medio ardore certaminis, ipſe dextrum move, & turbatis ſigna infer. Tu, Antigone, & tu, Leonate, & Tauron, invehimini in mediam aciem, & urgebitis frontem. Haſtæ noſtræ prælongæ, & validæ, non aliàs magis, quàm adversùs belluas, rectoreſque earum, uſui eſſe poterunt. Deturbate eos, qui vehuntur, & ipſas confodite. Anceps genus auxilii eſt, & in ſuos acriùs fuerit. In hoſtem enim imperio, in ſuos pavore agitur. Hæc elocutus, concitat equum primus. Jamque (ut deſti-

natum

ñatum erat) invaſerat ordines hoſtium, cùm Cœnus ingenti vi in lævum cornu invehitur. Phalanx quoque in mediam Indorum aciem uno impetu prorupit. At Porus, qua equitem invehi ſenſerat, belluas agi juſsit. Sed tardum, & penè immobile animal equorum velocitatem æquare non poterat. Nec ſagittarum quidem ullus erat Barbaris uſus: quippe longas, & prægraves, niſi priùs in terra ſtatuant arcum, haud ſatis aptè, & commodè imponunt: tum humo lubrica, & ob id impediente conatum, molientes ictus, celeritate hoſtium occupabantur. Ergo ſpreto Regis imperio (quod ferè ſit, ubi turbatis acriùs metus, quàm Dux imperare cœpit) totidem erant Imperatores, quot agmina errabant. Alius jungere aciem, alius dividere, ſtare quidam, & nonnuli circumvehi terga hoſtium jubebant. Nihil in medium conſulebatur. Porus tamen cum paucis, quibus metu potior fuerat pudor, colligere diſperſos, obvius hoſti ire pergit, elephantoſque ante agmen ſuorum agi jubet. Magnum belluæ injecere terrorem; inſoli-

lituſque ſtridor non equos modò, tam pavidum ad omnia animal; ſed viros quòque, ordineſque turbaverat. Jam fugæ circumſpiciebant locum paulò antè victores, cùm Alexander Agrianos, & Thraces leviter armatos, meliorem concurſatione, quàm cominùs militem, emiſit in belluas. Ingentem ii vim telorum injecere, & elephantis, & regentibus eos. Phalanx quòque inſtare conſtanter territis cœpit. Sed quidam avidiùs perſecuti belluas, in ſemet irritavere vulneribus. Obtriti ergo pedibus earum, cæteris, ut parciùs inſtarent, fuere documentum. Præcipuè terribilis illa facies erat, cùm manu arma, viroſque corriperent, & ſuper ſe regentibus traderent. Anceps ergo pugna, nunc ſequentium, nunc fugientium elephantos. In multum diei varium certamen extraxit, donec ſecuribus (id namque genus auxilii præparatum erat) pedes amputare cœperunt. Copidas vocant gladios leviter curvatos, falcibus ſimiles, queis appetebant belluarum manus. Nec quidquam inexpertum, non mortis modò, ſed etiam in ipſa mor-

mcrtē novi ſupplicii timor omittē-
bat. Ergo elephanti vulneribus tan-
dem fatigati, ſuos impetu ſternunt,
& qui rexerant eos, præcipitati in
terram ab ipſis obterebantur. Itaque
pecorum modo magis pavidi, quàm
infeſti, ultra aciem exigebantur, cùm
Porus deſtitutus à pluribus, tela mul-
tò antè pręparata in circũfuſos ex ele-
phante ſuo cœpit ingerere, multiſque
eminùs vulneratis, expoſitus ipſe ad
ictus, undiq̃ petebatur. Novē jam vul-
nera hinc tergo, illinc pectore excepe-
rat: multoq̃ ſanguine profuſo, langui-
dis manibus magis elapſa, quàm ex-
cuſſa tela mittebat. Nec ſegniùs be-
lluа inſtincta rabie, nondũ ſaucia in-
vehebatur ordinibus, donec rector be-
lluæ Regē conſpexit fluentibus mem-
bris, omiſſiſque armis vix compotem
mentis. Tum belluam in fugam con-
citat, ſequente Alexandro. Sed equus
ejus multis vulneribus confoſſus, de-
ficienſque procubuit, poſito magis
Rege, quàm effuſo. Itaque, dum
equum mutat, tardiùs inſecutus eſt.
Interim frater Taxilis Regis Indo-
rum præmiſſus ab Alexandro, mo-
nere cœpit Porum, nè ultima experiri

perſe-

perſeveraret, dederetque ſe victori. At ille, quàmquam exhauſtæ erant vires, deficiebatque ſanguis, tamen ad notam vocem excitatus, Agnoſco, inquit, Taxilis fratrem, Imperii, Regnique ſui proditorem: & telum, quod unum fortè non effluxerat, contorſit in eum, quod per medium pectus penetravit ad tergum. Hoc ultimo virtutis opere edito, fugere acriùs cœpit. Sed elephantus quoque, qui multa exceperat tela, deficiebat. Itaque ſiſtit fugam peditemque ſequenti hoſti objecit. Jam Alexander conſecutus erat, & pertinacia Pori cognita, vetabat reſiſtentibus parci. Ergo undique & in pedites, & in ipſum Porum tela congeſta ſunt: queis tandem gravatus, labi ex bellua cœpit. Indus, qui elephantum regebat, deſcendere eum ratus, more ſolito elephãtum procumbere juſſit in genua: qui, ut ſe ſubmiſit, cæteri quoque (ita enim inſtituti erant) demisere corpora in terram. Ea res & Porum, & cæteros victoribus tradidit. Rex ſpoliari corpus Pori, interemptum eſſe credens, juſſit: & qui detraherent loricam, veſtemque, concurrere: cùm be-

bellua dominum tueri, & ſpoliantes cœpit appetere, levatumque corpus ejus rurſus dorſo ſuo imponere. Ergo telis undique obruitur, confoſſoque eo, in vehiculum Porus imponitur. Quem Rex ut vidit allevantem oculos, non odio; ſed miſeratione commotus: Quæ malum, inquit, amentia te coegit, rerum mearum cognita fama, belli fortunam experiri, cùm Taxiles eſſet in deditos clementiæ meæ tam propinquum tibi exemplum? At ille, Quoniam, inquit, percontaris, reſpondebo ea libertate, quam interrogando feciſti. Neminem me fortiorem eſſe cenſebam. Meas enim noveram vires, nondum expertus tuas: fortiorem eſſe te, belli docuit eventus. Sed ne ſic quidem parum felix ſum, ſecundus tibi. Rurſus interrogatus, quid ipſe victorem ſtatuere debere cenſeret? Quod hic, inquit, dies tibi ſuadet, quo expertus es, quàm caduca felicitas eſſet. Plus monendo profecit, quàm ſi præcaſtus eſſet: quippe magnitudinem animi ejus interritam, ac ne fortuna quidem infractam, non miſericordia

ſericordia modò; ſed etiam honore excipere dignatus eſt. Ægrum curavit haud ſecùs, quàm ſi pro ipſo pugnaſſet. Confirmatum, contra ſpem omnium, in amicorum numerum recepit. Mox donavit ampliore Regno, quàm tenuit. Nec ſanè quidquam ingenium ejus ſolidius, aut conſtantius habuit, quàm admirationem veræ laudis, & gloriæ. Simpliciùs tamen famam æſtimabat in hoſte, quàm in cive: quippe à ſuis credebat magnitudinem ſuam deſtrui poſſe: eandem clariorem fore, quò majores fuiſſent, quos ipſe viciſſet.

QUINTI CURTII

LIBER IX.

BREVIARIUM LIBRI.

1. *Devicto Poro, in Indiam penetrat, Alexander, variasque gentes, & urbes, quarum mores describuntur, sibi subjicit.*

2. *Gangaridas, & Pharrasios aggressurus, milites fatigatos, & bellum detrectantes, prolixa oratione ad perseverantiam hortatur.*

3. *Cœnus, militum nomine, Alexandro respondet, & paulò pòst morbo extinguitur.*

4. *Sobiis, & aliis expugnatis, Regionem Oxydracarum, & Mallorum ingreditur. Oratione ad milites habita, Barbaros fugat, eorumque oppidum, contempto Demophoonte vate, obsidet.*

5. *Præcipiti saltu in Oxydracarum*

carum oppidum se immittens, graviter vulneratur, & fortissimis quibusdam ducibus desideratis, oppidoque post aliquot dies expugnato, sibi, suisque restituitur.

6. Ab amicis rogatus, ut saluti suæ, publicæque parceret, generosè respondet, in instituto de domando orbe perseverans.

7. Græcorum quorundam in Bactris defectio repressa. Dum Indorum legatus convivio excipit Alexander, inter Horratem, & Dioxippum, qui tandem imparibus armis duello certant, rixa oritur. Paulò pòst Dioxippus inimicorum calumniis ultra modũ irritatus, se ipsum interemit.

8. Donis à legatis Indorum acceptis Sabracas, Musicanos, Præstes, aliosque populos debellat: Ptolemæo venenata plagà accepta curato ope cujusdam herbæ, cujus species in somnis Alexandro est oblata.

9. Cupidine visendi Oceani corruptus, non sinè periculis propter nautarum imperitiam, tandem voti sui compos redditur.

10. Ab

10. *Ab Oceano in Arabitarum, Gedrosiorum, & Indorum regiones revertitur; ubi cum fame, & pestilentia luctatur exercitus: deinde liberatur, placèque restituitur. Unde sequutus est probrosus bacchantium lusus, supplicio Aspastis Satrapis cruentatus.*

ALexander tam memorabili victoria lætus, qua sibi Orientis fines apertos esse censebat, Soli victimis cæsis, milites quoque, quò promptioribus animis reliqua belli munia obirent, pro concione laudatos docuit, quidquid Indis virium fuisset, illa dimicatione prostratum: cæteram opimam prædam fore, celebrataque opes in ea Regione eminere, quam peterent. Proinde jam vilia, & obsoleta esse spolia de Persis: gemmis, margaritisque, & auro, atque ebore Macedoniam, Græciamque, non suam tantùm domos repleturum. Avidi milites & pecuniæ, & gloriæ simul, quia numquàm affirmatio ejus fefellerat eos, pollicentur operam: dimissisque cum bona spe navigia ædificari jubet, ut cùm totam Asiam

per-

percurriſſent, finem terrarum Mari inviſeret. Multa materia navalis in proximis montibus erat, quam cæde-re aggreſsi, magnitudinis inuſitatæ reperere ſerpentes. Rhinocerotes quòque, rarum alibi animal, in iiſ-dem montibus erant. Cæterùm hoc nomen belluis eis inditum à Græcis: ſermonis ejus ignari, aliud lingua ſua uſurpant. Rex, duabus urbibus conditis in utráque fluminis, quod ſuperaverat, ripa, copiarum Ducés coronis, & mille aureis ſingulos do-nat. Cæteris quòque proportione, aut gradu, quem in militia obtinebant, aut navatæ operę, honos habitus eſt. Abiaſares: qui, priùs quàm cùm Poro dimicaretur, legatos ad Ale-xandrum miſerat, rurſus alios miſit, pollicentes, omnia facturum, quæ imperáſſet, modò nè cogeretur cor-pus ſuum dedere. Neque enim aut ſinè regio Imperio victurum, aut reg-naturum eſſe captivum. Cui Alexan-der nuntiari juſsit, ſi gravaretur ad ſe venire; ipſum ad eum eſſe ventu-rum. Hinc Poro, amneque ſupera-to, ad interiora Indiæ proceſsit. Syl-væ erant propè in immenſum ſpatium

diffu-

diffusæ, procerisque, & in eximiam altitudinem editis arboribus umbrosæ. Plerique rami instar ingentium stipitum flexi in humum, rursus, quà se curvavetant, erigebantur: adeò ut species ellet non rami resurgentis; sed arboris ex sua radice generatæ. Cœli temperies salubris: quippe vim Solis umbræ levant, & aquæ largæ manant è fontibus. Cæterùm hic quoque serpentium magna vis erat, squamis fulgorem auri reddentibus. Virus haud ullum magis noxium est: quippe morsum præsens mors sequebatur, donec ab incolis remedium oblatum est. Hinc per deserta ventum est ad flumen Hydraotem. Junctum erat flumini nemus opacum arboribus alibi inusitatis, agrestiumque pavonum multitudinem frequens. Castris inde motis, oppidum haud procul positum corona capit, obsidibusque acceptis, stipendium imponit. Ad magnam deinde (ut in ea Regione) urbem pervenit, non muro solùm; sed etiam palude munitam. Cæterùm Barbari vehiculis inter se junctis dimicaturi occurrerunt. Aliis tela, aliis hastæ, aliis secures erant:

tran-

transiliebantque in vehicula strenuo saltu, cùm succurrere laborantibus suis vellent. Ac primò insolitum genus pugnæ Macedonas terruit, cùm eminùs vulnerarentur. Deinde spreto tam incondito agmine, ab utroque latere vehiculis circumfusi, repugnantes fodere coperunt. Et vincula, quibus conserta erant, jussit incidi, quò faciliùs singula circumvenirentur. Itaque octingentis suorum amissis, in oppidum refugerunt. Postero die scalis undique admotis, muri occupantur. Paucis pernicitas saluti fuit: qui cognito urbis excidio, paludem tranavêre, & in vicina oppida ingentem intulere terrorem, invictum exercitum, & Deorum profectò advenisse memorantes. Alexander ad vastandam eam Regionem Perdiccam cum expedita manu misso, partem copiarum Eumeni tradi, ut is quòque Barbaros ad deditionem compelleret. Ipse cæteros ad urbem validam, in quam aliarum quoque confugerant incolæ, duxit. Oppidani, missis, qui Regem deprecarentur, nihilominùs bellum parabant: quippe orta seditio in diversa consilia

de-

deduxerat vulgum. Alii omnia dedi-
tione potiora, quidam nullam opem
in ipsis esse ducebant. Sed, dum nihil
in commune consulitur, qui deditio-
ni imminebant, apertis portis hostem
recipiunt. Alexander, quamquam
belli authoribus jure poterat irasci,
tamen omnibus venia data, & obsidi-
bus acceptis, ad proximam deinde ur-
bem castra movit. Obsides duceban-
tur ante agmen: quos cùm è muris
agnovissent, utpotè gentis ejusdem, in
colloquium convocaverunt. Illi cle-
mentiam Regis, simulque vim com-
memorando, ad deditionem eos com-
pulere: cæteraque urbes simili modo
deditas in fidem accepit. Hinc in
Regnum Sophitis perventum est.
Gens, ut Barbari credunt, sapientia
excellit, bonisque moribus regitur.
Genitos liberos non Parentum arbi-
trio tollunt, aluntque; sed eorum,
quibus spectandi infantium habitum
cura mandata est. Si quos segnes, aut
aliqua membrorum parte inutiles no-
taverunt, necari jubent. Nuptiis co-
eunt, non genere, ac nobilitate con-
junctis; sed electa corporum specie:
quia eadem æstimatur in liberis

Hujus gentis oppidum, cui Alexander admoverat copias, ab ipso Sophite obtinebatur. Clausæ erant portæ; sed nulli in muris, turribusque se armati ostendebant: dubitabantque Macedones, deseruissent nè urbem incolæ, an fraude se occulerent: cùm subitò patefacta porta, Rex Indus cum duobus adultis filiis occurrit, multùm inter omnes Barbaros eminens corporis specie. Vestis erat auro, purpuraque distincta, quæ etiam crura velabat. Aureis soleis inseruerat gemmas. Lacerti quoque, & brachia margaritis ornata erant. Pendebant ex auribus insignes candore, & magnitudine lapilli. Baculum aureum berylli distinguebant. Quo tradito, precatus, ut sospes acciperet, se, liberosque, & gentem suam dedit. Nobiles ad venandum canes in ea Regione sunt. Latratu abstinere dicuntur, cùm videre feram, leonibus maximè infesti. Horum vim ut ostenderet Alexandro, in conspectu leonem eximiæ magnitudinis jussit emitti; & quatuor omnino admoveri canes, qui celeriter occupaverunt feram: cùm ex iis, qui assueverant

tali-

talibus miniſteriis, unus canis leoni cum aliis inhærentis crus avellere, &, quia non ſequebatur, ferro amputare cœpit: nec ſic quidem pertinacia victa, rurſus aliam partem ſecare inſtitit, & inde non ſegniùs inhærentem, ferro ſubinde cædebat. Ille in vulnere feræ dentes moribundus quoque infixerat. Tantam in illis animalibus ad venandum cupiditatem ingeneraſſe naturam, memoriæ proditum eſt. Equidem plura tranſcribo, quàm credo. Nam nec affirmare ſuſtineo, de quibus dubito, nec ſubdiscere, quæ accepi. Relicto igitur Sophite in ſuo Regno, ad fluvium Hypaſin proceſsit, Hephæſtione, qui diverſam Regionem ſubegerat, conjuncto. Phegelas erat gentis proximæ Rex, qui popularibus ſuis colere agros (ut aſſueverant) juſsis, Alexandro cum donis occurrit. Nihil, quod imperaret, detrectans, biduum apud eum ſubſtitit.

2. Rex tertio die amnem ſuperare decreverat, tranſitu difficilem, non ſpatio ſolùm aquarum; ſed etiam ſaxis impeditum. Percontatus igitur Phegelam, quæ noſcenda erant, un-

decim dierum ultra flumen per vastas solitudines iter esse cognoscit: excipere deinde Gangem maximum totius Indiæ fluminum. Ulteriorem ripam colere gentes Gangaridas, & Pharrasios, eorumque Regem esse Agrammen, vigenti millibus equitum, ducentisque peditum obsidentem vias. Ad hæc quadrigarum duo millia trahere, & præcipuum terrorem elephantos, quos trium millium numerum explere dicebat. Incredibilia Regi omnia videbantur. Igitur Porum (nam cum eo erat) percontatur, an vera essent, quæ dicerentur. Ille vires quidem gentis, & Regni haud falsò jactari affirmat. Cæterùm qui regnaret, non modò ignobilem esse; sed etiam ultimæ sortis: quippe Patrem ejus tonsorem vix diurno quæstu propulsantem famem, propter habitum haud indecorum cordi fuisse Reginæ. Ab ea, in propiorem ejus, qui tum regnásset, amicitiæ locum admotum, interfecto eo per insidias, sub specie tutelæ liberorum, ejus invasisse Regnum: necatisque pueris, hunc, qui nunc regnat, generásse, invisum, vilemque popularibus, magis

pa-

paternæ fortunæ, quàm ſuæ memorem. Affirmatio Pori multiplicem animo Regis injecerat curam: hoſtem, belluaſque ſpernebat, ſitum locorum, & vim fluminum eximeſcebat. Relegatos in ultimum penè rerum humanarum perſequi terminum, & eruere, arduum videbatur. Rurſus avaritia gloriæ, & inſatiabilis cupido famæ, nihil invium, nihil remotum videri ſinebat. Et interdum dubitabat, an Macedones tot emenſi ſpatia terrarum, in acie, & in caſtris ſenes facti, per objecta flumina, per tot naturæ obſtantes difficultates, ſecuturi eſſent. Abundantes, onuſtoſque præda, magis parta frui velle, quàm acquirendâ fatigari. Non idem ſibi, & militibus animi eſſe. Se totius Orbis Imperium mente complexum, adhuc in operum ſuorum primordio ſtare. Militem labore defatigatum, proximum quemque fructum, finito tandem periculo, expectare. Vicit ergo cupido rationem, & ad concionem vocatis militibus, ad hunc maximè modum diſſeruit: Non ignoro, milites, multa, quæ terrere vos poſſent, ab

incolis Indiæ per hos dies de induſtria eſſe jactata. Sed non eſt improviſa vobis mentientium vanitas. Sic Ciliciæ fauces, ſic Meſopotamiæ campos, Tigrim, & Euphratem, quorum alterum vado tranſivimus, alterum ponte, terribilem fecerant Perſæ. Numquàm ad liquidum fama perducitur: omnia, illa tradente, majora ſunt vero. Noſtra quoque gloria, cùm ſit ex ſolido, plus tamen habet nominis, quàm operis. Modò quis belluas offerentes mœnium ſpeciem, quis Hydaſpem amnem, quis cætera auditu majora, quàm vero, ſuſtinere poſſe credebat? Olim hercule fugiſſemus ex Aſia, ſi nos fabulæ debellare potuiſſent. Creditiſne elephantorum greges majores eſſe, quàm uſquam armentorum ſunt? Cùm & rarum ſit animal, nec facilè capiatur, multòque difficiliùs mitigetur? Atqui eadem vanitas copias peditum, equitumque numeravit. Nam flumen, quò latiùs fuſum eſt, hoc placidiùs ſtagnat: quippe anguſtis ripis coercita, & in anguſtiorem alveum eliſa, torentes aquas invehunt: contrà ſpatio alvei ſegnior cur-

eursus est. Prætereà in ripa omne periculum est, ubi applicantes navigia hostis expectat. Ita quantumcumque flumen intervenit, idem futurum discrimen est evadentium in terram, Sed omnia ista vera esse fingamus. Utrùm nè vos magnitudo belluarum, an multitudo hostium terret? Quod pertinet ad elephantos, præsens habemus exemplum: in suos vehementiùs, quàm in nos incurrerunt. Tam vasta corpora securibus, falcibusque mutilata sunt. Quid autem interest, totidem sint, quot Porus habuit, an tria millia: cùm, uno, aut altero vulneratis, cæteros in fugam declinare videamus? Deinde paucos quòque incommodè regunt: congregata verò tot millia ipsa se elidunt, ubi nec stare, nec fugere potuerint inhabiles vastorum corporum moles. Equidem sic animalia ista contempsi, ut, cùm haberem, ipse non opposuerim: satis gnarus, plus suis, quàm hostibus periculi inferre. At enim equitum, peditumque multitudo vos commovet. Cum paucis enim pugnare soliti estis, & nunc primùm inconditam sustinebitis turbam. Testis adversùs multi-

tudinem invicti Macedonum roboris Granicus amnis, & Cilicia inundata cruore Persarum, & Arbela, cujus campi devictorum à nobis ossibus strati sunt. Serò hostium legiones numerare cœpistis, posteàquàm solitudinem in Asia vincendo feciſtis. Cùm per Hellespontum navigaremus, de paucitate nostra cogitandum fuit. Nunc nos Scythæ sequuntur, Bactriana auxilia præstò sunt. Dahæ, Sogdianique inter nos militant. Nec tamen illi turbæ confido: vestras manus intueor, vestram virtutem, rerum, quas gesturus sum, vadem, præmiumque habeo. Quamdiu vobiscum in acie stabo, nec meos, nec hostium exercitus numeravero. Vos modò animos mihi plenos alacritatis, ac fiduciæ adhibete. Non in lumine operum, laborumque nostrorum; sed in exitu stamus. Pervenimus ad Solis ortum, & Oceanum, nisi obstat ignavia: inde victores, perdomito fine terrarum, revertemur in patriam. Nolite (quod pigri agricolæ faciunt) maturos fructus per inertiam amittere è manibus. Majora sunt periculis præmia: dives eadem, & imbellis est Regio.

gio. Itaque non tam ad gloriam vos duco, quàm ad prædam. Digni estis, qui opes, quas illud mare littoribus invehit, referatis in patriam. Digni, qui nihil inexpertum, nihil metu omissum relinquatis. Per vos, gloriamque vestram, qua humanum fastigium exceditis, perque & mea in vos, & in me vestra merita, quibus invicti contendimus, oro, quæsoque, nè humanarum rerum terminos adeuntem alumnum, commilitonemque vestrum, nè dicam Regem, deseratis. Cætera vobis imperavi, hoc unum debiturus sum. Et is vos rogo, qui nihil unquam vobis præcepi, quin primus me periculis obtulerim, qui sæpè aciem clypeo meo texi: nè infregeritis in manibus meis palmam, quæ Herculem, Liberumque Patrem, si invidia abfuerit, æquabo. Date hoc precibus meis, & tandem obstinatum silentium rumpite. Ubi est ille clamor, alacritatis vestræ index? Ubi est ille meorum Macedonum vultus? Non agnosco vos, milites, nec agnosci videor à vobis. Surdas jam dudum aures pulso. Aversos animos, & infractos excitare conor. Cùmque

illi in terram demissis capitibus tacere perseverarent, nescio quid, inquit, imprudens in vos deliqui, quod me ne intueri quidem vultis. In solitudine mihi videor esse. Nemo respondet, nemo saltèm negat. Quos alloquor? Quid autem postulo? Vestram gloriam, & magnitudinem vindicamus. Ubi sunt illi, quorum certamen paulò antè vidi contendentium, qui potissimum vulnerati Regis corpus exciperent? Desertus, destitutus sum, hostibus deditus. Sed solus quoque ire perseverabo. Objicite me fluminibus, & belluis, & illis gentibus, quarum nomina horretis. Inveniam, qui desertum à vobis sequantur. Scythæ, Bactrianique erunt mecum, hostes paulò antè, nunc milites nostri. Mori præstat, quàm precariò Imperatorem esse. Ite reduces domos, ite deserto Rege ovantes. Ego hìc à vobis desperatæ victoriæ, aut honestæ morti locum inveniam.

3. Nec sic quidem ulli militum vox exprimi potuit. Expectabant, ut Duces, Principesque ad Regem perferrent, vulneribus, & continuo labore militiæ fatigatos;

non

non detrectare munia; ſed ſuſtinere non poſſe. Cæterùm illi metu attoniti, in terram ora defixerant. Igitur primò fremitus ſua ſponte, deinde gemitus quòque oritur: paulatimque liberiùs dolor erigi cœpit, manantibus lachrymis, adeò ut Rex, ira in miſericordiam verſa, ne ipſe quidem quàmquam cuperet, temperare oculis potuerit. Tandem univerſa concione effuſiùs flente, Cœnus auſus eſt, cunctantibus cæteris, propiùs tribunal accedere; ſignificans ſe loqui velle. Quem ut videre milites detrahentem galeam capiti (ita enim Regem alloqui mos eſt) hortari cœperunt, ut cauſam exercitus ageret. Tum Cœnus, Dii prohibeant, inquit, à nobis impias mentes, & profectò prohibent. Idem animus eſt tuis, qui fuit ſemper, ire, quò juſſeris, pugnare, periclitari, ſanguine noſtro commendare poſteritati tuum nomen. Proinde ſi perſeveras, inermes quòque, & nudi, & exangues, utcumque tibi cordi eſt, ſequimur, vel antecedimus. Sed ſi audire vis non fictas tuorum militum voces, verùm neceſſitate ultima expreſſas, præbe, quæſo,

propitias aures: imperium, atque auſpicium tuum conſtantiſsimè ſecutis, quocumque pergis, ſecuturis. Viciſti, Rex, magnitudine rerum non hoſtes modò; ſed etiam milites. Quidquid mortalitas capere poterat, impievimus. Emenſis maria, terraſque melius nobis, quàm incolis omnia nota ſunt. Penè in ultimo Mundi fine conſiſtimus: in alium orbem paras iré, & Indiam quæris, Indis quoque ignotam. Inter feras, ſerpentesque degentes eruere ex latebris, & cubilibus ſuis expetis, ut plura, quàm Sol videt, victoria luſtres. Digna prorſus cogitatio animo tuo; ſed altior noſtro. Virtus enim tua ſemper in incremento erit, noſtra vis in fine jam eſt. Intuere corpora exanguia, tot perfoſſa vulneribus, tot cicatricibus putria. Jam tela hebetia ſunt, jam arma deficiunt. Veſtem Perſicam induimus, quia domeſtica ſubvehi non poteſt. In externum degeneravimus cultum. Quoto cuique lorica eſt? Quis equum habet? Jubé quæri, quàm multos ſervi ipſorum perſecuti ſunt, quid cuique ſuperſit ex præda. Omnium victores, omnium

in-

inopes ſumus. Nec luxuria laboramus; ſed bello inſtrumenta belli conſumpſimus. Hunc tu pulcherrimum exercitum nudum objicies belluis? Quarum ut multitudinem augeant de induſtria Barbari, magnum tamen eſſe numerum etiam ex mendacio intelligo. Quòd ſi adhuc penetrare in Indiam certum eſt, Regio à meridie minùs uſta eſt. Qua ſubacta, licebit decurrere in illud Mare, quod rebus humanis terminuum voluit eſſe natura. Cur circuitu petis gloriam, quæ ad manum poſita eſt? Hic quòque occurrit Oceanus. Niſi mavis errare, pervenimus, quò tua fortuna ducit. Hæc tecum, quàm ſinè te cum his, loqui malui: non ut inirem circunſtantis exercitus gratiam; ſed ut voceem loquentium potiùs, quàm ut gemitum murmurantium audires. Ut finem orationi Cœnus impoſuit, clamor undique cum ploratu oritur, Regem, Patrem, dominum, confuſis appellantium vocibus: jamque & alii Duces, præcipuèque Seniores, queis ob ætatem & excuſatio honeſtior erat, & authoritas major, eadem precabantur. Ille nec caſtigare obſtinatos, nec

mitigare poterat iratos. Itaque inops consilii desiluit è tribunali, claudique regiam jussit, omnibus, præter assuetos, adire prohibitis. Biduum iræ datum est, tertio die processit: erigique duodecim aras ex quadrato saxo, monumentum expeditionis suæ, munimenta quòque castrorum jussit extendi, cubiliaque amplioris formæ, quàm pro corporum habitu, relinqui, ut speciem omnium augeret, posteritati fallax miraculum præparans. Hinc repetens quę emensus erat, ad flumen Acesinem locat castra. Ibi fortè Cœnus morbo extinctus est: cujus morte ingemuit Rex quidem; adjecit tamen, propter paucos dies longam orationem eum exortum, tanquàm solus Macedoniam visurus esset. Jam in aqua classis, quam ædificari jusserat, stabat. Inter hæc Memnon ex Thracia in supplementum æquitum VI. millia, præter eos ab Herpalo peditum septem millia adduxerat, armaque viginti quinque millia auro, & argento cælata pertulerat: queis distributis, vetera cremari jussit. Mille navigiis aditurus Oceanum, discordes, & vetera odia retra-

retractantes Porum, & Taxilem Indiæ Reges, firmata per affinitatem gratia, reliquit in ſuis Regnis, ſummo in ædificanda claſſe amborum ſtudio uſus. Oppida quoque duo condidit, quorum alterum Nicæam appellavit, alterum Bucephalon, equi, quem amiſerat, memoriæ, ac nomini dedicans urbem. Elephantis deinde, & impedimentis terra ſequi juſsis, ſecundo amne defluxit, quadraginta fermè ſtadia ſingulis diebus procedens, ut opportunis locis exponi ſubinde copiæ poſſent.

4. Perventum erat in Regionem, in qua Hidaſpes amnis Aceſini committitur. Hinc decurrit in fines Sobiorum. Hi de exercitu Herculis majores ſuos eſſe commemorans, ægros relictos eſſe, cepiſſe ſedem, quam ipſi obtinebant. Pelles ferarum pro veſte, clavæ pro telo erant. Multaque, etiam cùm Græci mores exoleviſſent, ſtirpis oſtendebant veſtigia. Hinc exſcenſione facta, CCL. ſtadia proceſsit. Depopulatuſque Regionem, oppidum caput ejus coronâ cepit. XL. peditum millia alia gens in ripa fluminum oppoſuerat, quam, amne ſuperato, in

fu-

fugam compulsit, inclusosque mœnibus expugnat. Puberes interfecti sunt, cæteri veniêrunt. Alteram deinde urbem expugnare adortus, magnaque vi defendentium pulsus, multos Macedonum amisit. Sed cùm in obsidione perseveraßet, oppidani, desperata salute, ignem subjecêre tectis, se quóque, ac liberos, conjugesque incendio cremant. Quod cùm ipsi augerent, hostes extinguerent, nova forma pugnæ erat. Delebant incolæ urbem, hostes defendebant: adeò etiam naturæ jura bellum in contrarium mutat. Arx erat oppidi intacta, in qua præsidium dereliquit. Ipse navigio circumvectus est arcem: quippe tria flumina tota India præter Gangem maxima, munimento arcis applicant undas. A Septentrione Indus alluit, a Meridie Accesines Hydaspi confunditur. Cæterùm amnium coitus maritimis similes, fluctus movet, multoque, ac turbido limo, quod aquarum concursu subinde turbatur, iter, quà meant navigia, in tenuem alveum cogitur. Itaque, cùm crebri fluctus se invecherent, & navium hinc proras, hinc latera pul-

sarent,

ſerent, ſubducere nautæ cœperunt. Sed miniſteria eorum hinc metu, hinc prærapida celeritate fluminum occupatur. In oculis duo majora omnium navigia ſubmerſa ſunt: leviora, cùm & ipſa nequirent regi, in ripam tamen innoxia expulſa ſunt. Ipſe Rex in rapidiſsimos vortices incidit: quibus intorta navis, obliqua, & gubernaculi impatiens agebatur. Jam veſtem detraxerat corpori, projecturus ſemet in flumen, amicique, ut exciperent eum, haud procul nabant: apparebatque anceps periculum, tam naturi, quam navigare perſeverantis. Ergo ingenti certamine concitant remos, quantaque vis humana eſſe poterat, admota eſt, ut fluctus, qui ſe invehebant, everberarentur. Findi crederes undas, & retrò gurgites cedere. Quibus tandem navis erepta, non tamen ripæ applicabatur; ſed in proximum vadum illiditur. Cum amne bellum fuiſſe crederes. Ergo aris pro numero fluminum poſitis, ſacrificioque facto, triginta ſtadia proceſsit. Inde ventum eſt in Regionem Oxydracarum, Mallorumque, quos aliàs bellare inter ſe ſolitos,

litos, tunc periculi ſocietas junxerat. Novem millia juniorum peditum in armis erant, præter hos equitum decem millia, nongentæque quadrigæ. At Macedones, qui omni diſcrimine jam defunctos ſe eſſe crediderant, poſteàquàm integrum bellum cum ferociſsimis Indiæ gentibus ſupereſſe cognoverunt, improviſo metu territi, rurſus ſeditioſis vocibus Regem increpare cœperunt, Gangem amnem, & quæ ultra eſſent, coactos tranſmittere, non tamen finiſſe; ſed mutaſſe bellum: indomitis gentibus ſe objectos, ut ſanguine ſuo aperirent ei Oceanum. Trahi extra ſidera, & Solem, cogique adire, quæ mortalium oculis natura ſubduxerat. Novis identidem armis novos hoſtes exiſtere. Quos ut omnes fundant, fugentque, quod præmium ipſos manere? Caliginem, ac tenebras, & perpetuam noctem profundo incubantem, repletum immanium belluarum gregibus fretum, immobiles undas, in quibus emoriens natura defecerit. Rex non ſua, ſed militum ſolicitudine anxius, concione advocata, docet, imbelles eſſe, quos metuant. Nihil de-

deinde præter has gentes obſtare, quò minùs terrarũ ſpatia emenſi, ad finem ſimul Mundi, laborumq; perveniant. Ceſsiſſe illis metuentibus Gangem, & multitudinem nationum; quæ ultra amnem eſſent, declinâſſe iter eò, ubi par gloria, minus periculmm eſſet. Jam proſpicere ſe Oceanum: jam perflare ad ipſos auram maris: nè inviderent ſibi laudem, quam peteret. Herculis, & Liberi Patris terminos tranſituros ipſos, Regi ſuo parvo impendio immortalitatem famę daturos. Paterentur, ſe ex India redire, non fugere. Omnis multitudo, & maximè militaris, mobili impetu fertur. Ita ſeditionis non remedia, quàm principia majora ſunt. Non aliàs tam alacer clamor ab exercitu eſt redditus, jubentium duceret Diis ſecundis; & æquaret gloria, quos æmularetur. Lætus his acclamationibus ad hoſtes protinùs caſtra movit. Validiſſimæ Indorum gentes erant, & bellum impigrè parabant, Dueemque ex natione Oxydracarum ſpectatæ virtutis èlegerant, qui ſub radicibus montis caſtra poſuit, latèque ignes, ut ſpeciem multitudinis augeret, oſtendit,

cla-

clamore quòque, ac ſui moris ululatu identidem acquieſcentes Macedonas fruſtrà terrere conatus. Jam lux apparebat, cùm Rex fiduciæ, ac ſpei plenus, alacres milites arma capere, & exire in aciem jubet. Sed non traditur, metu nè, an ſeditione obortâ inter ipſos, ſubitò profugerunt Barbari. Certè avios montes, & impeditos occupaverunt. Quorum agmen Rex fruſtrà perſecutus, impedimenta cepit. Perventum deinde eſt ad oppidum Oxydracarum, in quod plerique confugerant, haud majore fiducia mœnium, quàm armorum. Jam admovebat Rex cùm vates monere eum cœpit, nè committeret, aut certè differret obſidionem: vitæ ejus periculum oſtendi. Rex Demophoonta (is namque vates erat) intuens: Si quis, inquit, te arrituę intentum, & extaſpectantem ſic interpellet, non dubitem, quin incommodus, ac moleſtus videri tibi poſsit. Et cùm ille ita prorſus futurum reſpondiſſet: Cenſeſnè, inquit, tantas res, non pecudum fibras, ante oculos habenti, ullum eſſe majus impedimentum, quàm vatem ſuperſtitione captum? Nec diutiùs

quàm

quàm reſpondit, moratus, admoveri jubet ſcalas: cunctantibuſque cęteris, evadit in murum. Anguſta muri corona erat. Non pinnæ, ſicut alibi, faſtigium ejus diſtinxerant, ſed perpetua lorica obducta tranſitum ſepſerat. Itaque Rex hærebat magis, quàm ſtabat in margine, clypeo undique incidentia tela propulſans. Nam ubique eminùs ex turribus petebatur. Nec ſubire milites poterant, quia ſupernè vi telorum obruebantur. Tandem magnitudinem periculi pudor vicit: quippe cernebant cunctatione ſua dedi hoſtibus Regem. Sed feſtinando morabantur auxilia. Nam, dum pro ſe quiſque certat evadere, oneravere ſcalas: queis non ſufficientibus, devoluti, unicam ſpem Regis fefellerunt. Stabat enim in conſpectu tanti exercitus, velut in ſolitudine deſtitutus.

5. Jamque lævam, qua clypeum ad ictus circumferebat, laſſaverat, clamantibus amicis, ut ad ipſos deſiliret, ſtabantque excepturi: cùm ille rem auſus eſt incredibilem, atque inauditam, multòque magis ad famam temeritatis, quàm gloriæ inſignem.

Nam-

Namq̃ in urbem hostium plenam præcipiti saltu semet ipse immisit, cùm vix sperare posset, dimicantem certè, & non inultum esse moriturũ: quippe antequam assurgeret, oppriimi poterat, & capi vivus: sed fortè ita libraverat corpus, ut se pedibus excipere. Itaque stans init pugnam, &, nè circuiri posset, fortuna providerat. Vetusta arbor haud procul muro ramos multâ fronde vestitos, velut de industria Regem protegentes, objecerat. Hujus spatioso stipiti corpus, nè circuiri posset, applicuit, clypeo tela, quæ ex adverso ingerebantur, excipiens. Nam, cùm unum procul tot manus peterent, nemo tamen audebat propiùs accedere. Missilia ramis plura, quàm clypeo incidebant. Pugnabat pro Rege primùm celebrati nominis fama, deinde desperatio, magnum ad honestè moriendum incitamentum. Sed, cùm subinde hostis affluueret, jam ingentem vim telorum exceperat clypeo, jam continuo labore gravia genua succiderant. Itaque contemptim, & incautè, qui proximi steterant, incurrerunt: è quibus duos gladio ita excepit, ut ante ipsum

exa-

exanimes procumberent. Nec cuiquam deinde propiùs inceſſendi eum animus fuit: procul jacula, ſagittaſque mittebant. Ille ad omnes ictus expoſitus, ægrè jam exceptum poplitibus corpus tuebatur, donec Indus duorum cubitorum ſagittam (namque Indis, ut antè diximus, hujus magnitudinis ſagittæ erant) ita excuſſit, ut per thoracem paulùm ſuper latus dexterum infigeretur. Quo vulnere afflictus, magnâ vi ſanguinis emicante, remiſit arma moribundo ſimilis, adeòque reſolutus, ut, nè ad vellendum quidem telum ſufficeret dextra. Itaque ad expoliandum corpus, qui vulneraverat, alacer gaudio accurrit. Quem ut injicere corpori ſuo manus ſenſit, credo, ultimi dedecoris indignitate commotus, linquentem revocavit animum, & nudum hoſtis latus ſubjecto mucrone hauſit. Jacebant circa Regem tria corpora, procul ſtupentibus cæteris. Ille, ut antequam ultimus ſpiritus deficerat, dimicans jam extingueretur, clypeo ſe allevare conatus eſt: Et poſteaquàm ad connitendum nihil ſupererat virium, dexterà impen-

den-

dentes ramos complexus, tentabat assurgere. Sed ne sic quidem potens corporis, rursus in genua procumbit, manu provocans hostes, si quis congredi auderet. Tandem Peucestes per aliam oppidi partem detrusis propugnatoribus, muri vestigia persequens, Regi supervenit. Quo conspecto, Alexander jam non vitæ suæ, sed mortis solatium superveniisse ratus, clypeo fatigatum corpus excepit. Subit inde Timæus, & paulò post Leonatus, huic Aristonus supervenit. Indi quoque cùm intra mœnia Regem esse comperissent, omissis cæteris, illuc concurrerunt, urgebantque protegentes. Ex quibus Timæus, multis adverso corpore vulneribus acceptis, egregiaque edita pugnâ, cecidit. Peucestes quoque tribus jaculis confossus, non se tamen scuto, sed Regem tuebatur. Leonatus, dum avidè ruentes Barbaros submovet, cervice graviter icta, semianimis procubuit ante Regis pedes. Jam & Peucestes vulneribus fatigatus submiserat clypeum. In Aristono spes ultima hærebat. Hic quoque graviter saucius, tantam vim hostium ultrà

susti-

ſuſtinere non poterat. Inter hæc ad Macedonas, Regem occidiſſe, fama perlata eſt. Terruiſſet alios, quod illos incitavit. Namque periculi omnis immemores, dolabris perfringere murum, & quà moliti erant aditum, irrupêre in urbem, Indoſque plures fugientes, quàm congredi auſos, ceciderunt. Non ſenibus, non fœminis, non infantibus parcitur. Quiſquis occurrerat, ab illo vulneratum Regem eſſe credebant. Tandemque internecione hoſtium juſtæ iræ Parentatum eſt. Ptolemæum, qui poſteà regnavit, huic pugnæ affuiſſe, author eſt Clitarchus, & Timagenes. Sed ipſe, ſcilicet gloriæ ſuæ non refragatus, abfuiſſe te, miſſum in expeditionem, memoriæ tradidit. Tanta componentium vetuſta rerum monumenta vel ſecuritas, vel, par huic vitium, credulitas fuit. Rege in tabernaculum relato, Medici lignum haſtæ corpori infixum, ita nè ſpiculum moveretur, abſcindunt. Corpore deinde nudato animadvertunt hamos ineſſe telo, nec aliter id ſinè pernicie corporis extrahi poſſe, quàm ut ſecando vulnus augerent. Cæterùm, nè ſecantes pro-

fluvium sanguinis occuparet, verebantur; quippe ingens telum adactum erat, & penetrasse in viscera videbatur. Critobulus inter Medicos artis eximiæ; sed in tanto periculo territus, manus admovere metuebat, nè in ipsius caput parum prosperæ curationis recideret eventus. Lachrymantem eum, ac metuentem, & solicitudine propemodùm exanguem Rex conspexerat. Quid, inquit, quodve tempus expectas, & non quamprimùm hoc dolore me saltèm moriturum liberas? At times, nè reus sis, cùm insanabile vulnus acceperim? At Critobulus tandem vel finito, vel dissimulato metu, hortari eum cœpit, ut se continendum præberet, dum spiculum evelleret. Etiam levem corporis motum noxium fore. Rex, cùm affirmasset, nihil opus esse iis, qui semet continerent, sicut præceptum erat, sinè motu præbuit corpus. Igitur patefacto latiùs vulnere, & spiculo evulso, ingens vis sanguinis manare cœpit, linquique animo Rex, & caligine oculis offusâ, veluti moribundus extendit. Cùmque profluvium medicamenta frustrà in-

inhiberent, clamor simul, atque ploratus amicorum oritur, Regem expirâsse credentium. Tandem constitit sanguis, paulatimque animum recepit, & circumstantes cœpit agnoscere. Toto eo die, ac nocte, quæ secuta est, armatus exercitus regiam obsedit, confessus omnes unius spiritu vivere. Nec priùs recessêrût, quàm compertum est, somno paulisper acquiescere. Hinc certiorem spem salutis ejus in castra retulerunt.

6. Rex, septem diebus curato vulnere, necdum obductâ cicatrice, cùm audisset, convaluisse apud Barbaros famam mortis suæ, duobus navigiis junctis, statui in medium undique conspicuum tabernaculum jussit, ex quo se ostenderet periisse credentibus: conspectusque ab incolis, spem hostium falso nuntio conceptam inhibuit. Secundo deinde amne defluxit, aliquantum intervalli à cætera classe, præcipiens, nè quies corpori invalido adhuc necessaria, pulsu remorum impediretur. Quarto posteâquam navigare cœperat die, pervenit in Regionem, desertam quidem ab incolis; sed frumento, &

pecoribus abundantem. Placuit is locus & ad ſuam, & ad militum requiem. Mos erat principibus amicorum, & cuſtodibus corporis excubare ante prætorium, quoties Regi adverſa valetudo incidiſſet. Hoc tum more quòque ſervato, univerſi cubiculum ejus intrant. Ille ſolicitus, nè quid novi afferrent, quia ſimul venerant, percontatur, num hoſtium recens nunciaretur adventus. At Craterus, cui mandatum erat, ut amicorum preces perferret ad eum: Crediſnè, inquit, adventu magis hoſtium, ut jam in vallo conſiſterent, quàm cura ſalutis tuæ, ut nunc eſt tibi vilis, nos eſſe ſolicitos? Quantalibet vis omnium gentium conſpiret in nos, impleat armis, viriſque totum orbem, claſsibus maria conſternat, inuſitatas belluas inducat, tu nos præſtabis invictos. Sed quis Deorum hoc Macedoniæ columen, ad ſidus diuturnum fore polliceri poteſt: cùm tam avidè manifeſtis periculis offeras corpus, oblitus, tot civium animas trahere te in caſum? Quis enim tibi ſuperſtes aut optat eſſe, aut poteſt? Eò pervenimus, auſpicium,

ats

atque imperium ſecuti tuum, unde, niſi te reduce, nulli ad Penates ſuos iter eſt. Qui ſi adhuc de Perſidis Regno cum Dario dimicares, etſi nemo vellet, tamen nè admirari quidem poſſet, tam promptæ eſſe te ad omne diſcrimen audaciæ. Nam ubi paria ſunt periculum, ac præmium, & ſecundis rebus amplior fructus eſt, & adverſis ſolatium majus. Tuo verò capite ignobilem vicum emi, quis ferat, non tuorum modò militum; ſed ullius etiam gentis barbaræ, qui tuam magnitudinem novit? Horret animus cogitatione rei, quam paulò antè vidimus. Eloqui timeo, invicti corporis ſpoliis inertiſsimos manus fuiſſe injecturos, niſi te interceptum miſericors in nos fortuna ſervâſſet. Totidem proditores, totidem deſertores ſumus, quot te non potuimus perſequi. Univerſos licèt milites ignominia notes, nemo recuſabit luere id, quod, nè admitteret, præſtare non potuit. Patere nos, quæſo, alio modo eſſe viles tibi. Quocumque juſſeris, ibimus. Obſcura bella, & ignobiles pugnas nobis depoſcimus. Temetipſum ad ea ſerva, quæ magni-

tudinem tuam capiunt. Citò gloria obſolescit in ſordidis hoſtibus. Nec quidquam indignius eſt, quàm conſumi eam, ubi non poſsit oſtendi. Eadem ferè Ptolemæus, & ſimilia iis cæteri. Jamque confuſis vocibus flentes eum orabant, ut tandem exſatiatæ laudi modum faceret, ac ſaluti ſuæ, id eſt, publicæ, parceret. Grata erat Regi pietas amicorum. Itaque ſingulos familiariùs amplexus conſidere jubet, altiùſque ſermone repetito: Vobis quidem, inquit, ô fidiſsimi, piiſsimique civium, atque amicorum, grates ago, habeoque non ſolùm eo nomine; quòd hodie ſalutem meam veſtræ præponitis; ſed quòd à primordiis belli nullum erga me benevolentiæ pignus, atque indicium omiſiſtis: adeò ut confitendum ſit, numquàm mihi vitam meam fuiſſe tam charam, quàm eſſe cœpit, ut vobis diu frui poſsim. Cæterùm non eadem eſt cogitatio eorum, qui pro me mori optant, & mea, qui quidem hanc benevolentiam veſtra virtute meruiſſe me judico. Vos enim diuturnum fructum ex me, forſitan etiam perpetuum, percipere cupitis. Ego me

me metior non ætatis ſpatiò; ſed gloriæ. Licuit paternis opibus contento, intra Macedoniæ terminos per otium corporis expectare obſcuram, & ignobilem ſenectutem. Quámquam ne pigri quidem ſibi fata diſponunt; ſed unicum bonum diuturnam vitam æſtimantes ſæpè acerba mors occupat. Verùm ego, qui non annos; ſed victorias numero, ſi munera fortunæ bene computo, diu vixi. Orſus à Macedonia Imperium, Græciam teneo: Thraciam, & Illyricos ſubegi: Triballis, Mediſque imperito: Aſiam, quà Helleſponto, quà Rubro Mari alluitur, poſſideo. Jamque haud procul abſum à fine Mundi. Quem egreſſus, alium naturam, alium orbem aperire mihi ſtatui. Ex Aſia in Europæ terminos momento unius horæ tranſivi. Victor utriuſque Regionis poſt nonum Regni mei, poſt XXVIII. ætatis annum, videorne vobis in exſcolenda gloria, cui me uni devovi, poſſe ceſſare? Ego verò non deero, & ubicumque pugnabo, in theatro terrarum orbis eſſe me credam. Dabo nobilitatem ignobilibus locis. Aperiam cunctis gentibus terras, quas

natura longè ſubmòverat. In his opèribus extingui, mihi (ſi forsita feret) pulchrum eſt. Ea ſtirpe ſum genitus, ut multa priùs, quàm longam vitam debeam optare. Obſecro vos, cogitate, nos perveniſſe in terras, quibus fœminæ ob virtutem celeberrimum nomen eſt. Quas urbes Semiramis condidit? Quas gentes redegit in poteſtatem? Quanta opera molita eſt? Nondum fœminam æquavimus gloria, & jam nos laudis ſatietas capit? Dii faveant, majora adhuc reſtant. Sed ita noſtra erunt, quæ nondum attigimus, ſi nihil parvum duxerimus, in quo magnæ gloriæ locus eſt. Vos modò me ab inteſtina fraude, & domeſticorum inſidiis præſtate ſecurum. Belli, Martiſque diſcrimen impavidus ſubibo. Philippus in acie tutior, quàm in theatro fuit: hoſtium manus ſæpè vitavit, ſuorum effugere non valuit. Aliorum quòque Regum exitus ſi reputaveritis, plures à ſuis, quàm ab hoſte interemptos numerabitis. Cæterùm quoniam olim rei agitatæ in animo meo, nunc promendæ occaſio oblata eſt: mihi maximus laborum, atque operum meorum erit fruc-

tus, ſi Olympias Mater immortalitati conſecretur, quandocumque exceſſerit vita. Hoc ſi licuerit, ipſe præſtabo. Si me præceperit fatum, vobis mandaſſe mementote. Ac tum quidem amicos dimiſit. Cæterùm per complures dies ibi ſtativa habuit.

7. Hæc dum in India geruntur, Græci milites, nuper in colonias à Rege deducti Carabactra, orta inter ipſos ſeditione, defecerant, non tam Alexandro infenſi, quàm metu ſupplicii: quippe occiſis quibuſdam popularium, qui validiores erant, arma ſpectare cœperunt. Et Bactriana arce, que quaſi negligentiùs aſſervata erat, occupata, Barbaros quoque in ſocietatem defectionis impulerant. Athenodorus erat Princeps eorum, qui Regis quoque nomen aſſumpſerat, non tam Imperii cupidine, quàm in patriam revertendi cum iis, qui authoritatem ipſius ſequebantur. Huic Bicon quidam Natione ejuſdem; ſed ob æmulationem infectus, comparavit inſidias, invitatumque ad epulas, per Boxum quemdam Macedonem in convivio occidit. Poſtero die concione advocata, Bicon

ultrò insidiatum sibi Athenodorum; pleriſque persuaserat. Sed aliis ſuſpecta fraus erat Biconis, & paulatim in plures cœpit manare ſuſpicio. Itaque Græci milites arma capiunt, occiſuri Biconem, ſi daretur occaſio. Cæteri Principes eorum iram multitudinis mitigaverunt. Præter ſpem ſuam Bicon preſenti periculo ereptus, paulò poſt inſidiatus authoribus ſalutis ſuæ eſt: cujus dolo cognito, & ipſum comprehenderunt, & Boxum; protinùs cæterùm Boxũ placuit interfici, Biconem etiam per cruciatum necari. Jamq̃ corpori tormenta admovebantur, cùm Græci milites, incertum ob quam cauſam, lymphatis ſimiles ad arma diſcurrunt: quorum fremitu exaudito, qui torquere Biconem juſſerant, omisêre, veriti, nè id facere tumultuantium vociferatione prohiberentur. Ille ſicut nudatus erat, pervenit ad Græcos, & miſerabilis facies ſupplicio deſtinati, in diverſum animos repentè mutavit, dimittique eum juſſerunt. Hoc modo pœnâ bis liberatus, cum cæteris, qui colonias à Rege attributas reliquerunt, revertit in patriam. Hæc circa

Bac-

Bactra, & Scytharum terminos gesta. Interim Regem duarum gentium (de quibus antè dictum est) centum legati adeunt. Omnes curru vehebantur, eximiâ magnitudine corporum, decoro habitu: lineæ vestes intextæ auro, purpuraque distinctæ. Ei se dedere ipsos, urbes, agrosque referebant, per tot ætates inviolatam libertatem illius primùm fidei, ditionique permissuros. Deos sibi deditionis authores, non metum: quippe intactis viribus jugum excipere. Rex, consilio habito, deditos in fidem accepit, stipendio, quod Arachosiis utraque natio pensitabat, impositio. Præterea duo millia & D. equites imperati: & omnia obedienter à Barbaris factâ. Invitatis deinde ad epulas Legatis gentium, Regulisque, exornati convivium jussit. Centum aurei lecti modicis intervallis positi erant: lectos circunderant aulæa purpura, auroque fulgentia: quidquid aut apud Persas vetere luxu, aut apud Macedonas nova immutatione corruptum erat, confusis utriusque gentis vitiis, in illo convivio ostendens. Intererat epulis Dioxippus

Athenienſis, pugil nobilis, & ob eximiam virtutem virium jam Regi pernotus, & gratus. Invidi, malignique increpabant perſeria, & ludum, ſaginati corporis ſequi inutilem belluam: cùm ipſi prælium inirent, oleo madentem præparare ventrem epulis: Eadem igitur in convivio Horratas Macedo jam temulentus exprobrare ei cœpit, & poſtulare, ut ſi vir eſſet, poſtero die ſecum ferro decerneret: Regem tandem vel de ſua temeritate, vel de illius ignavia judicaturum. Et à Dioxippo contemptim militarem eludente ferociam, acceptà conditio eſt. Ac poſtero die Rex, cùm etiam acrius certamen expoſcerent, quia deterrere non poterat, deſtinata exequi paſſus eſt. Ingens hic militum, inter quos erant Græci, qui Dioxippo ſtudebant, convenerat multitudo. Macedo juſta arma ſumpſerat, æreum clypeum, haſtam, quam ſariſſam vocant, lævâ tenens, dextrâ lanceam, gladioque cinctus, velut cum pluribus ſimul dimicaturus. Dioxippus oleo nitens, & coronatus, lævâ puniceum amiculum, dextrà validum, nodoſumque ſtipitem

tem præferebat. Ea ipsa res omnium animos expectatione suspenderat: quippe armato congredi nudum, dementia, non temeritas videbatur. Igitur Macedo, haud dubius eminus interfici posse, lanceam emisit: quam Dioxippus cùm exigua corporis declinatione vitâsset, antequam ille hastam transferret in dextram, assiluit, & stipite mediam eam fregit. Amisso utroque telo, Macedo gladium cœperat stringere: quem occupatum complexu, pedibus repentè subductis, Dioxippus arietavit in terram: ereptoque gladio, pedem super cervicem jacentis imposuit, stipitem intentans, elisuruſque eo victum, ni prohibitus esset à Rege. Tristis spectaculi eventus non Macedonibus modò; sed etiam Alexandro fuit, maximè quia Barbari affuerant: quippe celebratam Macedonum fortitudinem ad ludibrium recidisse verebatur. Hinc ad criminationem invidorum adapertæ sunt aures Regis. Et post paucos dies inter epulas aureum poculum ex composito subducitur: ministrique, quâsi amississent, quod amoverant, Regem adeunt. Sæpè minùs est constantiæ

tantiæ in rubore, quàm in culpa. Conjectum oculorum, quibus ut fur deſtinabatur, Dioxippus ferre non potuit. Et cùm exceſſiſſet convivio, literis conſcriptis, quæ Regi redderentur, ferro ſe interemit. Graviter mortem ejus tulit Rex, exiſtimans indignationis eſſe, non pœnitentiæ teſtem, utique, poſtquàm falſo in ſimulatum eum, nimium invidorum gaudium oſtendit.

8. Indorum Legati dimiſſi domos paucis poſt diebus cum donis revertuntur. CCC. erant equi, MXXX. currus, quos quadrijugi equi ducebant. Lineæ veſtis aliquantùm, mille ſcuta Indica, & ferri candidi talenta centum, leonesque raræ magnitudinis, & tigres, utrumque animal ad manſuetudinem domitum. Lacertarum quoque ingentium pelles, & dorſa teſtudinum. Cratero deinde imperat Rex, haud procul amne, per quem erat ipſe navigaturus, copias duceret. Eos autem, qui comitari eum ſolebant, imponit in naves, & in fines Mallorum ſecundo amne devehitur. Inde Sabracas adiit, validam Indiæ gentem, quæ Populi, non Regum

gum imperio regebatur. Sex millia peditum habebant, equitum octo millia: has copias currus D. ſequebantur. Tres Duces ſpectatos virtute bellicâ elegerant. At qui in agris erant proximi flumini (frequentes autem vicos maximè in ripa habebant) ut videre totum amnem, quà proſpici poterat, navigiis conſtratum, & tot militum arma fulgentia, territi novâ facie, Deorum exercitum, & alium Liberum Patrem, celebre in illis gentibus nomen, adventare credebant. Hinc militum clamor, hinc remorum pulſus, variæque nautarum voces hortantium, pavidas aures impleverant. Ergo univerſi ad eos, qui in armis erant, currunt, furere clamitantes, cum Diis prælium inituros. Navigia non poſſe numerari, quæ invictos veherent. Tantumque in exercitum ſuorum intulere terroris, ut Legatos mitterent gentem dedituros. His in fidem acceptis, ad alias deinde gentes quarto die pervenit. Nihilo plus animi his fuit, quàm ceteris fuerat. Itaque oppido ibi condito, quod Alexandriam appellari juſſerat, fines eorum, qui Muſicani

appe-

appellantur, intravit. Hic de Teriolte Satrape, quem Paropanisadis præfecerat, iisdem arguentibus, cognovit, multaque avarè, ac superbè fecisse convictum, interfici jussit. Oxiatres Prætor Bactrianorum, non absolutus modò, sed etiam jure amplioris Imperii donatus est. Finibus Mucanis deinde in ditionem redactis, urbi eorum præsidium imposuit. Inde Præstos, & ipsam Indiæ gentem perventum est. Oxycanus Rex erat, qui se munitæ urbi cum magna manu popularium incluserat. Hanc Alexander tertio die, quam cœperat obsidere, expugnavit. Et Oxycanus, cùm in arcem confugisset, Legatos de conditione deditionis misit ad Regem. Sed antequàm adirent eum, duæ turres cum ingenti fragore prociderant, per quarum ruinas Macedones evasêre in arcem: qua capta, Oxycanus cum paucis repugnans occiditur. Diruta igitur arce, & omnibus captivis venundatis, Sabi Regis fines ingressus est. Multisque oppidis in fidem acceptis, validissimam gentis urbem cuniculo cepit. Barbaris simile monstri visum est, rudibus milita-

litarium operum: quippe in media fermè urbe è terra exiſtebant, nullo ſuffoſſi ſpecus antè veſtigio facto. Octo millia Indorum in ea Regione cæſa, Clitarchus eſt author, multoſque captivos ſub corona veniſſe. Rurſus Muſicani defecerunt, ad quos opprimendos miſſus eſt Pithon, qui captum Principem gentis, eundemque defectionis authorem, adduxit ad Regem. Quo Alexander in Crucem ſublato, rurſus amnem, in quo claſſem expectare ſe juſſerat, repetit. Quarto deinde die ſecundo amne pervenit ad oppidum, quâ iter in Regnum erat Sabi. Nuper ſe ille dediderat; ſed oppidani detrectabant imperium, & clauſerant portas. Quorum paucitate contempta, Rex D. Agrianos mœnia ſubire juſſerat, & ſenſim recedentes elicere extra muros hoſtem, ſecuturum profectò, ſi fugere eos crederet. Agriani (ſicut imperatum erat) laceſſito hoſte, ſubitò terga verterunt: quos Barbari effuſè ſequentes, in alios, inter quos ipſe Rex erat, incidunt. Renovato ergo prælio, ex tribus millibus Barbarorum ſexcenti cæſi ſunt, mille capti, cæteri mœnibus ur-

urbis inclusi. Sed non ut prima specie læta victoria, ita eventu quoque fuit: quippe Barbari veneno tinxerant gladios. Itaque saucii subinde expirabant. Nec causa tam strenuæ mortis excogitari poterat à Medicis, cùm etiam leves plagæ insanabiles essent. Barbari autem speraverant, incautum & temerarium Regem excipi posse: & fortè inter promptissimos dimicans, intactus evaserat. Præcipuè Ptolemæus lævo humero leviter quidem saucius, sed majore periculo, quàm vulnere affectus, Regis solicitudinem in se converterat. Sanguine conjunctus erat, & quidam Philippo genitum esse credebant: certè pellice ejus ortum constabat. Idem corporis custos, promptissimusque bellator, & pacis artibus quàm militiæ majore, & clarior, modico, civileque cultu, liberalis in primis, adituque facilis, nihil ex fastu regio assumpserat. Ob hæc Regi an popularibus charior esset, dubitari poterat: tum certè primum expertus suorum animos, adeò ut fortunam, in quam posteà ascendit, in illo periculo Macedones ominati esse videantur.

Quip-

Quippe non levior illis Ptolemæi fuit cura, quàm Regis, qui & prælio, & solicitudine fatigatus, cùm Ptolemæo assideret, lectum, in quo ipse acquiesceret, jussit inferri. In quem ut se recepit, protinùs altior insecutus est somnus. Ex quo excitatus, per quietem vidisse se exponit specie Draconis oblatam herbã ferentis ore, quam veneni remedium esse monstrasset. Colorem quòque herbæ referebat, agniturum, si quis reperisset, affirmans: inventamque deinde, quippe à multis erat requisita, vulneri imposuit: protinùsque dolore finito, intra brevè spatium cicatrix quòque obducta est. Barbaros ut prima spes fefellerat, se ipsos, urbemque dediderunt. Hinc in proximam gentem Pathaliam perventum est. Rexerat Mœris, qui urbe deserta in montes profugerat. Itaque Alexander oppido potitur, agrosque populatur. Magnæ inde prædæ actæ sunt pecorum, armentorumque, magna vis reperta frumenti. Ducibus deinde sumptis amnis peritis, defluxit ad insulam medio fermè alveo enatam.

9. Ibi diutiùs subsistere coactus, quia

quia duces ſocordiùs aſſervati profugerant, miſit qui conquirerent alios: nec repertis, pervicax cupido inceſſit viſendi Oceanum, adeundique terminos Mundi ſinè Regionis peritis, flumini ignoto caput ſuum, torque fortiſsimorum virorum ſalutem permittere. Navigabant ergo, omnium, per quæ ferebantur, ignari: quantum inde abeſſet mare, quæ gentes colerent, quàm placidum amnis os, quàm patiens longarum navium eſſe, anceps, & cœca æſtimatio augurabatur. Unum erat temeritatis ſolatium, perpetua felicitas. Jam CCCC. ſtadia proceſſerant, cùm gubernatores agnoſcere ipſos auram maris, & haud procul videri ſibi Oceanum abeſſe, indicant Regi. Lætus ille hortari nauticos cœpit, incumberent remis, adeſſe finem laboris omnibus votis expetitum. Jam nihil gloriæ deeſſe, nihil obſtare virtuti. Sinè ullo Martis diſcrimine, ſinè ſanguine orbem terræ ab illis capi. Nec naturam quidem longiùs poſſe procedere. Brevi incognita, niſi immortalibus, eſſe viſuros. Paucos tamen navigio emiſit in ripam, qui agreſtes vagos exciperent, è

qui-

quibus certiora noſci poſſe ſperabat. Illi ſcrutati omnia tuguria, tandem latentes reperere. Qui interrogati, quàm procul abeſſent mari, reſponderunt, nullum ipſos mare nè famâ quidem accepiſſe. Cæterùm tertio die pervenire poſſe ad aquam amaram, quæ corrumperet dulcem. Intellectum eſt, mare deſtinari ab ignaris naturæ ejus. Itaque ingenti alacritate nautici remigant, & proximo quòque die, quò propiùs ſpes admovebatur, creſcebat ardor animorum. Tertio jam die mixtum flumini ſubibat mare, leni adhuc æſtu confundente diſpares undas. Tum aliam inſulam medio amni ſitam evecti, paulò leniùs, quia curſus æſtu reverberabatur, applicant claſſem, & ad commeatus petendos diſcurrunt, ſecuri caſus ejus, qui ſupervenit ignaris. Tertia ferè hora erat, cùm ſtata vice Oceanus exæſtuans invehi cœpit, & retrò flumen urgere. Quod primò coercitum, deinde vehementiùs pulſum, majore impetu adverſum agebatur, quàm torrentia præcipiti alveo incurrunt. Ignota vulgo freti natura erat, montraque, & iræ Deorum indicia cernere

nere videbatur. Identidem intumeſcens mare, & in campos paulò antè ſiccos deſcendere ſuperfuſum. Jamque levatis navigiis, & tota claſſe diſperſa, qui expoſiti erant, undique ad naves trepidi, & improviſo malo attoniti recurrunt. Sed in tumultum feſtinatio quòque tarda eſt. Hi contis navigia appellebant, hi, dum conſiderent, remos aptari prohibebant. Quidam enavigare, properantes; ſed non expectatis, qui ſimul eſſe debebant, clauda. & inhabilia navigia languidè moliebantur. Alię navium inconſultè ruentes non receperant, pariterque & multitudo, & paucitas feſtinantes morabatur. Clamor hinc expectare, hinc ire jubentium, diſſonæque veces nuſquam idem, ac unum tendentium, non oculorum modò uſum; ſed etiam aurium abſtulerant. Nè in gubernatoribus quidem quidquam opis erat, quorum nec exaudiri vox à tumultuantibus poterat, nec imperium à territis, incompoſitiſque ſervari. Ergo collidi inter ſe naves, abſtergerique invicem remi, & alii aliorum navigia urgere cœperunt. Crederes, non unius exercitus claſſem vehi; ſed duorum

nàvale iniſſe certamen. Incutiebatur puppibus proræ: premebantur à ſequentibus, qui antecedentes turbaverant. Jurgantium ira proveniebat etiam ad manus. Jamque æſtu totos circa flumen campos inundaverat, tumulis duntaxat eminentibus, velut inſulis parvis, in quos plerique trepidi, omiſsis navigiis, enare cœperunt. Diſperſa claſsis partim in prælta aqua ſtœbat, qua ſubſederant valles, partim in vado hærebat, utcunque inequale terræ faſtigium occupaverant undæ; cùm ſubitò novus, & priſtino major terror incutitur. Reciprocare cœpit mare, magno tractu aquis in ſuum fretum recurrentibus, reddebatque terras paulò antè profundo ſalo merſas. Igitur deſtituta navigia, alia præcipitantur in proras, alia in latera procumbunt. Strati erant campi ſarcinis, armis, avulſarum tabularum, remorumque fragmentis. Miles nec egredi in terram, nec in nave ſubſiſtere audebat, identidem præſentibus graviora, quæ ſequerentur, expectans. Vix quæ perpetiebantur, videre ipſos credebant, in ſicco naufragia, in amni mare: nec finis

nis malorum. Quippe æſtum paulò poſt mare relaturum, quo navigia allevarentur, ignari, famem, & ultima ſibimet ominabantur. Belluæ quoque fluctibus deſtitutæ terribiles vagabantur. Jamque nox appetebat, & Regem quòque deſperatio ſalutis ægritudine afficerat: non tamen invictum animum curæ obruunt, quin tota nocte præſideret in ſpeculis, equitesque præmitteret ad os amnis, ut, cùm mare rurſus exęſtuare ſenſiſſent, procederent. Navigia quòque lacerata refici, & everſa fluctibus erigi jubet, paratoſque eſſe, & intentos, cùm rurſus mare terras inundaſſet. Tota ea nocte inter vigilias, adhortationeſque conſumptâ, celeriter & equites ingenti curſu refugere, & ſecutus eſt æſtus. Qui primò, aquis leni tractu ſubeuntibus, cœpit levare navigia: mox totis campis inundans, etiam impulit claſſem: plauſuſque militum, nauticorumque, inſperatam ſalutem immodico celebrantium gaudio, littoribus, ripiſque reſonabat. Unde tantum rediſſet ſubitò mare, quò pridie refugiſſet, quænam eſſet ejuſdem elementi natura, modò diſcors, modò im-

imperio temporum obnoxia, mirabundi requirebant. Rex cùm ex eo, quod acciderat, conjectaret, post solis ortum statum tempus esse, media nocte, ut æstum occuparet, cum paucis navigiis secundo amne defluxit: evectusque os ejus, CCCC. stadia processit in mare: tandem voti sui compos, præsidibusque maris, & locorum Diis sacrificio facto, ad classem rediit.

10. Hinc adversum flumen subiit classis, & altero die appulsa est haud procul lacu salso, cujus ignota natura plerosque decepit temerè ingressos aquam: quippe scabies corpora invasit, & contagium morbi etiam in alios vulgatum est. Oleum remedio fuit. Leonato deinde præmisso, ut puteos foderet, qua terrestri itinere ducturus exercitum videbatur (quippe siccа erat regio) ipse cum copiis substitit, vernum tempus expectans. Interim & urbes pleraſque condidit. Nearcho, atque Onesicrito nauticæ rei peritis imperavit, ut validissimas navium deducerent in Oceanum, progressique quoad tutò possent, naturam maris noscerent: vel eodem

amne, vel Euphrate ſubire eos poſſe, cùm reverti ad ſe vellent. Jamque mitigatâ hyeme, & navibus, quæ inutiles videbantur, crematis, terra ducebat exercitum. Nonis caſtris in regionem Abaritarum, inde totidem diebus in Gedroſiorum regionem perventum eſt. Liber hic populus, conſilio habito, dedidit ſe, nec quidquam deditis præter commeatus imperatum eſt. Quinto hinc die venit ad flumen, Arabon incolæ appellant. Regio deſerta, & aquarum inops excipit, quam emenſus in Horitas tranſit. Ibi majorem exercitus partem Hephæſtioni tradidit: levem armaturam cum Ptolemæo, Leonatoque partitus eſt. Tria ſimul agmina populabantur Indos, magnæque prædæ actæ ſunt. Maritimos Ptolemæus, cæteros ipſe Rex, & ab alia parte Leonatus urebant. In hac quoque regione urbem condidit, deductique ſunt in eam Arachoſii. Hinc pervenit ad maritimos Indos: deſertam, vaſtamque regionem latè tenent, ac ne cum finitimis quidem ullo commercii jure miſcentur. Ipſa ſolitudo natura quoque immitia efferavit ingenia.

nia. Prominent ungues nunquàm re-
ciſi. Comæ hirſutæ, & intonſæ ſunt:
Tuguria conchis, & cæteris purga-
mentis maris ſtruunt. Ferarum pelli-
bus tecti, piſcibus Sole duratis, & ma-
jorum quòque belluarum, quas fluc-
tus ejicit, carne veſcuntur. Conſump-
tis igitur alimentis, Macedones primò
inopiam, deinde ad ultimum famem
ſentire cœperunt, radices palmarum
(namque ſola ea arbor gignitur) ubique rimantes. Sed, cùm hæc quo-
que alimenta defecerant, jumenta
cædere aggreſsi, ne equis quidem
abſtinebant: & cùm deeſſent, quæ ſar-
cinas veherent, ſpolia de hoſtibus,
propter quæ ultima Orientis per-
agraverant, cremabant incendio.
Famem deinde peſtilentia ſecuta eſt:
quippe inſalubrium ciborum novi
ſucci, ad hoc itineris labor, & ægri-
tudo animi, vulgaverant morbos, &
nec manere ſinè clade, nec progredi
poterant. Manentes fames, progreſſos
acrior peſtilentia urgebat. Ergo ſtrati
erant campi penè pluribus ſemivivis,
quàm cadaveribus. Ac ne leviùs qui-
dem ægri ſequi poterant: quippe ag-
men raptim agebatur, tantum ſingulis

ad ſpem ſalutis ipſos proficere credentibus, quantum itineris feſtinando præriperent. Igitur qui defecerant, notos, ignotoſque, ut allevarentur, orabant. Sed nec jumenta erant, quibus excipi, poſſent, & miles vix arma portabat, imminentiſque etiam ipſis facies maliante oculos erat. Ergo ſæpiùs revocati, ne reſpicere quidem ſuos ſuſtinebant miſericordia in formidinem verſa. Illi relicti, Deos teſtes, ſacra communia, Regiſque implorabant opem: cùmque fruſtrà ſurdas aures fatigarent, in rabiem deſperatione verſi, parem ſuo exitum, ſimileſque ipſis amicos, & contubernales precabantur. Rex dolore ſimul, & pudore anxius, quia cauſa tantæ cladis ipſe eſſet, ad Phrataphernem Partinorum Satrapem miſit, qui juberet camelis cocta cibaria afferre. Alios quoque finitimarum regionum Præfectos, certiores neceſsitatis ſuæ fecit: nec ceſſatum eſt ab his. Itaque fame dumtaxat vindicatus exercitus, tandem in Gedroſiæ fines perducitur. Omnium rerum ſola fertilis regio eſt, in qua ſtativa habuit, vexatos milites quiete firmaret. Hic Leonati

literas accipit, conflixiſſe ipſum cum octo millibus peditum, & quingentis equitibus Horitarum, proſpero eventu. A Cratero quòque nuntius venit, Ozinem, & Zariaſpem, nobiles Perſas, defectionem molientes, oppreſſos à ſe, in vinculis eſſe. Præpoſito igitur regioni Siburtio (namque Memnon Præfectus ejus nuper interierat morbo) in Carmaniam ipſe proceſſit. Aſpaſtes erat Satrapes genti ſuſpectus res novare voluiſſe, dum in India Rex eſſet. Quem occurrentem, diſſimulata ira, comiter allocutus, dum exploraret, quæ delata erant, in eodem honore habuit: cùm Indiæ Præfecti (ſicut imperatum erat) equorum, jumentorum, jugaliumque vim ingentem ex omni, quæ ſub imperio erat, regione miſiſſent, quibus deerant impedimenta, reſtituit. Arma quòque ad priſtinum refecta ſunt cultum: quippe haud procul à Perſide aberant, non pacata modò, ſed etiam opulentâ. Igitur (ut ſuprà dictum eſt) æmulatus Patris Liberi non gloriam ſolùm, quam ex illis gentibus deportaverat; ſed etiam famam, ſive illud triumphus fuit ab eo primùm

inſtitutus, ſive bacchantium luſus, ſtatuit imitari, animo ſuper humanum faſtigium elato. Vicos, per quos iter erat, floribus, coroniſque ſterni jubet. Liminibus ędium crateras vino repletas, & alia eximiæ magnitudinis vaſa diſponi. Vehicula deinde cõſtrata, ut plures capere milites poſſent, in tabernaculorum modũ ornari, alia candidis velis, alia veſtes pretiosâ. Primi ibant amici, & cohors regia variis redimita floribus, coronisq. Alibi tubicinũ cantus, alibi lyræ ſonus audiebatur: item in vehiculis pro copia cujuſque adornatis, commeſſabundus exercitus, armis, quæ maximè decora erant, circumpendentibus: ipſum, convivaſque currus vehebat, crateris aureis, ejuſdemque materiæ ingentibus poculis prægravis. Hoc modo per dies ſeptem bacchabundum agmen inceſsit. Parta prædaſi quid vĭctis ſaltèm adversùs comeſſantes animi fuiſſet, mille herculè viri modò & ſobrii, ſeptem dierum crapula graves in ſuo triumpho capere potuerunt. Sed fortuna, quæ rebus famam, pretiumque conſtituit, hìc quòque militiæ probrum vertit in gloriam. Et præſens ætas, & poſteritas

ritas deinde mirata eſt, per gentes nondum ſatis domitas inceſsiſſe temulentos, Barbaris, quod temeritas erat, fiduciam eſſe credentibus. Hunc apparatum carnifex ſequebatur. Quippe Satrapes Aſpaſtes (de quo antè dictum eſt) interfici juſſus eſt: adeò nec luxuriæ quidquam crudelitas, nec crudelitati luxuria obſtat.

QUINTI CURTII

LIBER X.

BREVIARIUM LIBRI.

1. *Cleander, & alii Duces delictorum veniam impetrant, dum nonnulli minùs facinoroſi puniuntur. Alexandri conſilium de Occidentali Europæ parte perluſtranda: liberalitas erga Abiſaris filium: & in Orſinem nobiliſsimum Satrapam crudelitas.*

2. *Dum turbatum Græciæ ſtatum pacare, & ex militibus (ære alieno liberatis)*

alios remittere domum, alios retinere cogitat, in castris oritur seditio: quam gravi oratione, & regia authoritate compescit.

3. Seditiosis supplicio affectis, totius exercitus dissipat consilia, & Persis credit corporis sui custodiam.

4. Oratio Macedonis militis vincti. Conjuratio in Alexandrum, qui veneno extinguitur.

5. Dicta, & gesta ejusdem ante obitum: quantum à suis fuerit desideratus: præcipuè verò à Darii Matre, quæ dolori succumbens, paulò pòst extincta est. Alexandri elogium.

6. De successore Alexandri inter Magnates consultatio, & variæ sententiæ.

7. Aridæus, Philippo genitus, Meleagro promovente, à quibusdam Rex salutatur. Unde civilis belli semina.

8. Primarii Duces Meleagri artibus occurrũt. Aridæus autem, pacis studiosus tumultum componere media quadam ratione conatur.

9. Perdiccas Meleagrum, & trecentos ferè alios, qui eum sequuti fuerant, dolo

dole opprimit.

10. *Alexandri imperium in partes divisum: cujus summa Aridæo tributa: Provinciæ autem Magnatibus. Defuncti corpus ab amicis curatum, & tandem Alexandriam Ægypti translatum est.*

Iisdem ferè diebus Cleander, & Sitalces, & cum Agathone Heracon superveniunt, qui Parmenionem jussu Regis occiderant, quinque millia peditum cum equitibus mille. Sed & acculatores eos è Provincia, cui præfuerant, sequebantur; nec tot facinora, quot admiserant, compensare poterant cædis perquàm gratæ Regi ministerio; quippe, cùm omnia profana spoliassent, ne sacris quidem abstinuerant: virgineſque, & principes fœminarum stupra perpessæ, corporum ludibria dessebant. Invisum Macedonum nomen avaritia eorum, ac libido Barbaris fecerat. Inter omnes tamen eminebat Cleandri furor, qui nobilem virginem constupratam servo suo pellicem dederat. Plerique amicorum Alexandri, non tam criminum, quæ palàm objiciebantur,

atrocitatem, quàm memoriam occiſi per eos Parmenionis, quod tacitum prodeſſe reis apud Regem poterat, intuebantur, læti recidiſſe iram in ire miniſtros, nec ullam potentiam ſcelere quæſitam cuiquam eſſe diuturnam. Rex, cognitâ causâ, pronunciavit, ab accuſatoribus unum, & id maximum crimen eſſe præteritum, deſperationem ſalutis ſuę: numquàm enim talia auſuros, qui ipſum ex India ſoſpitem, aut optaſſent reverti, aut credidiſſent reverſurum. Igitur hos quidem vinxit: DC. autem militum, qui ſævitiæ eorum miniſtri fuerant, interfici juſsit. Eodem die ſumptum eſt ſupplicium de his quòque, quos authores defectionis Perſarum Craterus adduxerat. Haud multò poſt Nearchus, & Oneſicritus, quos longiùs in Oceanum procedere juſſerat, ſuperveniunt. Nunciabant autem quædam audita, alia comperta. Inſulam oſtio amnis ſubjectam auro abundare, inopem equorum eſſe: ſingulos equos ab iis, qui ex continenti trajicere auderent, ſingulis talentis emi. Plenum eſſe belluarum mare, æſtu ſecundo eas ferri, magnarum navium

cor-

corpora æquantes: truci cantu deterritas, sequi classem cum magno æquoris strepitu: velut demersa navigia subisse aquas. Cætera incolis crediderant: interque, Rubrum mare, non à colore undarum, ut plerique crederent; sed ab Erythro Rege appellari. Esse haud procul à continenti insulam palmetis frequentibus consitam, & in medio ferè nemore columnam eminere Erythri Regis monumentum, literis gentis ejus scriptam. Adjiciebant, navigia, quę lixas, mercatoresque vexissent, famàm auri secutis gubernatoribus, in insulam esse transmissa, nec deinde ab his posteà visa. Rex cognoscendi plura cupidine accensus, rursus eos terram legere jubet, donec ad Euphratem appellerent classem, inde adverso amne Babylonem subituros. Ipse animo infinita complexus, statuerat, omni ad Orientem maritimâ regione perdomitâ, ex Syria petere Africam, Carthagini infensus: inde Numidiæ solitudinibus peragratis, cursum Gades dirigere: ibinamque columnas Herculis esse, fama vulgaverat. Hispanias deinde, quas Iberiam Græci â

flumine Ibero vocabant, adire, & prætervehi Alpes, Italiæque oram, unde in Epirum brevis curſus eſt. Igitur Meſopotamiæ Prætoribus imperavit, materiâ in Libano monte cæſâ, devectâque ad urbem Syriæ Capſagas, ingentium carinas navium ponere, ſeptiremes omnes eſſe, deducique Babylonem. Cypriorum Regibus imperatum, ut æs, ſtupamque, & vela præberent. Hæc agenti, Pori, & Taxilis Regum literæ traduntur, Abiaſarem morbo, Philippum Præfectum ipſius ex vulnere interiiſſe, oppreſſoſque, qui vulneraſſent eum. Igitur Philippo ſubſtituit Eudæmonem: Dux erat Thracum, Abiſaris Regnum filio ejus attribuit. Ventum deinde Paſargadas: Perſica eſt gens, cujus Satrapes Orſines erat nobilitate, ac divitiis inter omnes Barbaros eminens. Genus ducebat à Cyro quondam Rege Perſarum: Opes & à majoribus traditas habebat, & ipſe longa imperii poſſeſſione cumulaverat. Is Regi cum omnis generis donis, non ipſi modò ea; ſed etiam amicis ejus daturus, occurrit. Equorum domiti greges ſequebantur, currusque argento,

& auro adornati, pretiosa suppellex, nobiles gemmæ, aurea magni ponderis vasa, vestesque purpureæ, & signati argenti talentorum quatuor millia. Cęterùm tanta benignitas Barbaro causa mortis fuit. Nam, cùm omnes amicos Regis donis super ipsorum vota coluisset, Bagoę spadoni, qui Alexandrum obsequio corporis devinxerat sibi, nullum honorem habuit, admonitusque à quibusdam, quàm Alexandro cordi esset, respondit, amicos Regis, non scorta, se colere: nec moris esse Persis, mares ducere, qui stupro effœminarentur. His auditis, spado potentiam flagitio, dedecore quæsitam, in caput nobilissimi, & insontis exercuit. Namque gentis ejusdem levissimos falsis criminibus astruxit, monitos tum demum ea deferre, cùm ipse jussisset. Interim, quoties sinè arbitris erat, credulas Regis aures implebat, dissimulans causam iræ, quo gravior criminantis authoritas esset. Nondum suspectus erat Orsines, jam tamen vilior. Reus enim in secreto agebatur, latentis periculi ignarus: & importunissimum scortum, ne in stupro qui-

quidem, & dedecoris patientia fraudis oblitum, quoties amorem Regis in ſe accenderat, Orſinem modò avaritiæ, interdum etiam defectionis arguebat. Jam matura erant in perniciem innocentis mendacia, & fatum, cujus inevitabilis ſors eſt, appetebat. Fortè enim ſepulcrum Cyri Alexander juſſit aperiri, in quo erat conditum ejus corpus, cui dare volebat inferias. Auro, argentoque repletum eſſe crediderat: quippe ita famâ Perſæ vulgaverant. Sed præter clypeum ejus putrem, & arcus duos Scythicos, & acinacem, nihil reperit. Cæterùm coronâ aureâ impoſita, amiculo, cui aſſueverat ipſe, ſolium, in quo corpus jacebat, velavit: miratus, tanti nominis Regem, tantis prædituin opibus, haud pretioſiùs ſepultum eſſe, quam ſi fuiſſet à plebe. Proximus erat lateri ſpado, qui Regem intuens: Quid mirum, inquit, eſt, inania ſepulcra eſſe Regum, cùm Satraparum domus aurum, inde egeſtum, capere non poſſint? Quod ad me attinet, ipſe hoc buſtum antea non videram: ſed ex Dario ita accepi, tria millia talentorum condita eſſe cum Cyro. Hinc

illa

illa benignitas in te, ut, quod impune habere non poterat Orſines, donando etiam gratiam iniret. Concitaverat jam animum in iram, cùm hi, quibus negotium idem dederat, ſupervenium. Hinc Bagoas, hinc ab eo ſubornati, falſis criminibus occupant aures. Antequam accuſari ſe ſuſpicaretur Orſines, in vincula traditus eſt. Non contentus ſupplicio inſontis ſpado, ipſe morituro manum injecit. Quem Orſines intuens: Audieram, inquit, in Aſia olim regnâſſe fœminas: hoc verò novum eſt regnare caſtratum. Hic fuit exitus nobiliſſimi Perſarum, nec inſontis modò; ſed eximiæ quòque benignitatis in Regem. Eodem tempore Phradates Regnum affectâſſe ſuſpectus occiditur. Cœperat eſſe præceps ad repræſentanda ſupplicia; idem ad deteriora credenda. Sic ſcilicet res ſecundæ valent commutare naturam; & rarò quiſquam erga bona ſua ſatis cautus eſt. Idem enim paulò antè Lynceſtem Alexandrum delatum à duobus indicibus damnare non ſuſtinuerat. Humiliores quòque reos, contra ſuam voluntatem, quia cæteris videbantur in-

inſontes, paſſus abſolvi, hoſtibus victis Regna reduxerat. Ad ultimum a ſemetipſo degeneravit uſque adeò, ut adversùs libidinem animi, arbitrio ſcorti aliis Regna daret, aliis adimeret vitam. Iiſdem ferè diebus literas à Cæno accipit de rebus in Europa geſtis, dum ipſe Indiam ſubigit. Zopyrio Thraciæ præpoſitus, dum expeditionem in Getas faceret tempeſtatibus, procelliſque ſubitò coortis, cum toto exercitu oppreſſus erat. Qua cognita clade, Seuthes Odryſas populares ſuos ad defectionem compulerat. Amiſſa propemodùm Thracia, ne Græcia quidem erat in fide.

2. Igitur triginta navibus Sunium tranſmittunt: promontorium eſt Atticæ terræ, unde portum urbis petere decreverant. His cognitis, Rex Arpalo, Athenienſibuſque juxta infeſtus, claſſem parari jubet, Athenas protinus petiturus. Quod conſilium dum agitat, clam literæ ei reddduntur, Arpalum intraſſe quidem Athenas, pecunia conciliaſſe ſibi Principum animos: mox conſilio plebis habito, juſſum urbe excedere, ad Græcos milites perveniſſe, à quibus

in-

interceptum, & trucidatum à quodam viatore per insidias. His lætus in Europam trajiciendi consilium omisit. Sed exules, præter eos, qui civili sanguine aspersi erant, recipi ab omnibus Græcorum civitatibus, queis pulsi erant, jussit. Et Græci haud ausi imperium aspernari, quàmquam solvendarum legum id principium esse censebant, bona quòque, quæ extarent, restituere damnatis. Soli Athnienses, non suæ modò; sed etiam publicæ vindices libertatis, colluvionem hominum, quia ægrè ferebant, non regio imperio; sed legibus, moribusque Patriis regi assueti, prohibuere finibus. Igitur exules ejiciunt, omnia potiùs toleraturi, quàm purgamenta quondã urbis suæ, tunc etiam exilii, admitterent. Alexander senioribus militũ in patriã remissis, tredecim millia peditũ, & duo millia equitum, quæ in Asia retineret, eligi jussit; existimans, modico exercitu contineri posse Asiam, quia pluribus locis præsidia dispositurus esset: nuperque conditas urbes, quas colonis repleturus esset, res renovare cupientibus obstare. Cæterùm, priusquám secerneret, quos

erat

erat retenturus, edixit, ut omnes milites æs alienum profiterentur. Graves pleriſque eſſe compererat. Et quàmquam ipſorum luxu contractum erat, diſſolvere tamen ipſe decreverat. Illi tentari ipſos rati, quò faciliùs ab integris ſumptuoſos diſcerneret, prolatando aliquantum extraxerant temporis. Et Rex ſatis gnarus, profeſsioni æris pudorem, non contumaciam obſtare, menſas totis caſtris poni juſsit, & decem millia talentorum proferri. Tum demum, fide facta, profeſsi ſunt. Nec amplius ex tanta pecunia, quàm C. & XXX. talenta ſuperfuere. Adeò ille exercitus tot ditiſsimarum gentium victor, plus tamen victoriæ, quàm prædæ deportavit ex Aſia. Cæterùm, ut cognitum eſt, alios remitti domum, alios retineri, perpetuam eum Regni ſedem in Aſia habiturum rati, vecordes, & diſciplinæ militaris immemores, ſeditioſis vocibus caſtra complent. Regemque ferociùs quàm aliàs adorti, omnes ſimul miſsionem poſtulare cœperunt, deformia ora cicatricibus, caniciemque capitum oſtentantes. Nec aut Præfectorum caſtiga-

tione,

tione, aut verecundia Regis deterriti tumultuoso clamore, & militari violentia volentem loqui inhibebant, palàm profeſsi, nuſquam inde niſi in Patriam veſtigium eſſe moturos. Tandem ſilentio facto, magis quia motum eſſe credebant, quàm quia ipſi moveri poterant, quidnam acturus eſſet, expectabant. Ille: Quid hęc, inquit, repens conſternatio, & tam procax, atque effuſa licentia denunciat? Eloqui timeo: palàm certè rupiſtis imperium, & precariò Rex ſum, cui non alloquendi, non noſcendi, monendiq̃, aut intuẽdi vos jus reliquiſtis. Equidem cùm alios dimittere in patriam, alios mecum paulò poſt deportare ſtatuerim: tam illos acclamantes video, qui abituri ſunt, quàm hos, cum quibus præmiſſos ſubſequi ſtatui. Quid hoc eſt rei? Diſpari in cautui. Quid hoc eſt rei? Diſpari in cautui. Perveſa idem omnium clamor eſt. Pervelim ſcire, utrùm, qui diſcedunt, an, qui retinentur, de me querantur? Crederes uno ore omnes ſuſtuliſſe clamorem: Ita pariter ex tota concione reſponſum eſt: Omnes queri. Tum ille: Non herculè, inquit, poteſt fieri, ut adducar, querendi ſimul omnibus

nibus hanc cauſam eſſe, quam oſtenditis, in qua major pars exercitus non eſt, utpotè cùm plures dimiſerim, quàm retenturus ſum. Subeſt nimirum altius malum, quod omnes avertit à me. Quando enim Regem univerſus exercitus deſeruit? Ne ſervi quidem uno grege profugiunt dominos, ſed eſt quidam in illis pudor à cæteris diſtitutos relinquendi. Verùm ego tam furioſæ conſternationis oblitus, remedia inſanabilibus conor adhibere. Omnem herculè ſpem, quam ex vobis conceperam, damno: nec ut cum militibus meis (jam enim eſſe deſtitiſtis) ſed ut cum ingratiſſimis oportet, agere decrevi. Secundis rebus, quæ circumfluunt vos, inſanire cœpiſtis, obliti ſtatus ejus, quem beneficio exuiſtis meo. Digni herculè, qui in eodem conſeneſcatis: quoniam facilius eſt vobis adverſam, quàm ſecundam regere fortunam. En tandem Illyriorum paulò antè, & Perſarum tributariis, Aſia & tot gentium ſpolia faſtidio ſunt. Modò ſub Philippo ſeminudis, amicula ex purpura ſordent: Aurum, & argentum oculi ferre non poſſunt. Lignea enim vaſa deſide-

ſiderant, & ex cratibus ſcuta, rubigine hemique gladiorum. Hoc cultu nitentes vos accepi, & quingenta talenta æris alieni; cùm omnis regia ſuppellex haud amplius quàm ſexaginta talentorum eſſet, meorum operum fundamenta: quibus tamen (abſit invidia) imperium maximæ terrarum partis impoſui. Aſiæ nè pertæſum eſt, quæ vos gloria rerum geſtarum Diis pares fecit? In Europam ire properatis, Rege deſerto, cùm pluribus veſtrum defuturum viaticum fuerit, ni æs alienum luiſſem? Nempe in Aſiatica præda. Nec pudet profundo ventre devictarum gentium ſpolia circumferentes reverti velle, ac liberos, conjugeſque, quibus pauci præmia victoriæ poteſtis oſtendere. Nam cæterorum, dum etiam ſpei veſtræ obviam iſtis, arma quoque pignori ſunt. Bonis verò militibus carituris ſum, pellicum ſuarum concubinis, quibus hoc ſolùm ex tantis opibus ſupereſt, quod impenditur. Proinde fugientibus me pateant limites: faceſſite hinc ocyùs. Ego cum Perſis abeuntium terga tutâbor. Neminem teneo: liberate oculos meos, ingra-

tiſsimi cives. Læti vos excipient Parentes, liberique, ſinè veſtro Rege redeuntes? Obviam ibunt deſertoribus, transfugiſque? Triumphabo meherculè de fuga veſtra, & ubicumque ero, expetam pœnas; hos, cum quibus me relinquitis, colendo, præferendoque vobis. Jam autem ſcietis, & quantum ſinè Rege valeat exercitus, & quid opis in me uno ſit. Deſiluit deinde frendens de tribunali, & in mediũ armatorũ agmen ſe immiſit; notatos quòq; qui ferociſsimè oblocuti erant, ſingulos manu corripuit. Nec auſos repugnare, tredecim aſſervandos cuſtodibus corporis tradidit.

3. Quis crederet, ſævam paulò antè concionem obtorpuiſſe ſubito metu? Et, cùm ad ſupplicium videret trahi, nihil auſos graviora quàm cæteros, * tam effuſam anteà licentiam, atque ſeditiosam militum violentiam ita compreſſam, ut non modò nullus ex omnibus irruenti Regi reſtiterit, verùm etiam cuncti pavore exanimati attonitis ſimiles, quid de ipſis quòque Rex ſtatuendum cenſeret, ſuſpenſa mente expectarent? Itaq; * ſive Regii nomini, quod gentes, quæ ſub Regibus

ſunt

ſunt, inter Deos colũt, ſive propria ipſius veneratio, ſive fiducia tãta vi exercentis imperiũ, conterruit eos. Singulare certè ediderunt patientiæ exemplũ: adeòq; non ſunt accenſi ſupplicio commilitonũ, cùm ſub noctem interfectos eſſe noſſent, ut nihil emiſerint, quod ſinguli magis obedienter, ac piè facerent. Nam, cùm poſtero die prohibiti aditu veniſſent, Aſiaticis modò militibus admiſsis, lugubrem totis caſtris edĭdere clamorem, denuntiantes, protinus eſſe moriturus, ſi Rex perſeveraret iraſci. At ille pervĭcacis ad omnia, quæ agitaſſet, animi, peregrinorum militum concionem advocarĭ jubet, Macedonibus intra caſtra cohibitis; & cùm frequentes coiſſent, adhibito interprete, talem orationem habuit: Cùm ex Europa trajicerem in Aſiam multas nobiles gentes, magnam vim hominum Imperio meo me additurum eſſe ſperabam. Nec deceptus ſum, quòd de his credidi famæ. Sed ad illa hoc quòque acceſsit, quòd video fortes viros erga Reges ſuos pietatis invictæ. Luxu omnia fluere credideram, & nimia felicitate mergi in voluptates. At her-

herculè munia militiæ hoc animorum, corporumque robore impigrè toleratis, & cùm fortes viri fitis, non fortitudinem magis, quàm fidem colitis. Hoc ego non nunc primùm profiteor; ſed olim ſcio. Itaque & delectum è vobis juniorum habui, & vos meorũ militũ corpori immiſcui. Idem habitus, eadem arma ſunt vobis. Obſequium verò, & patientia imperii longè præſtantior eſt, quàm cæteris. Ergo ipſe Oxyartis Perſæ filiam mecum in matrimonio junxi, non dedignatus ex captiva liberos tollere. Mox deinde cùm ſtirpem generis mei latiùs propagare cuperem, uxorem Darii filiam duxi: proximiſque amicorum author fui, ex captivis generandi Liberos, ut hoc ſacro fœdere omne diſcrimen victi, & victoris excluderem. Proinde genitos eſſe vos mihi, non aſcitos milites, credite. Aſiæ, & Europæ unum, atque idem Regnum eſt. Macedonum vobis arma do. Inveteravi peregrinam novitatem, & cives mei eſtis, & milites. Omnia eundé ducunt colorem. Nec Perſis Macedonum mores adumbrare, nec Macedonibus Perſarum imitari indecorum eſt.

Ejuſ-

Ejuſdem juris eſſe debent, qui ſub eodem Rege victuri ſunt. * Hac oratione habita, Perſis corporis ſui cuſtodiã credidit, Perſas ſatellites, Perſas apparitores fecit. Per quos cùm Macedones, qui huic ſeditioni occaſionẽ dediſſent, vincti ad ſupplicia traherentur, unum ex iis authoritate, & ætate gravem, ad Regem ita locutum ferunt.

4. * Quouſque, inquit, animo tuo, etiam per ſupplicia, & quidem externi moris, obſequeris? Milites tui, cives tui, incognita cauſa, captivis ſuis ducentibus trahuntur ad pœnam. Si mortem meruiſſe judicas, ſaltèm miniſtros ſupplicii muta. Amico animo, ſi veri patiens fuiſſet, admonebatur. Sed in rabiem ira pervenerat. Itaque rurſus, nam parumper, quibus imperatum erat, dubitaverant, mergi in amnem, ſicut vincti erant, juſſit. Nec hoc quidem ſupplicium ſeditionem militum movit. Namque copiarum Duces, atque amicos ejus manipuli adeunt, petentes, ut, ſi quos adhuc priſtina noxa judicare eſſe contactos; juberet interfici. Offerre ſe corpora iræ, trucidaret. Poſtquàm verò cognitum eſt. Perſis

ducatus datos, Barbaros in varios ordines diſtributos, atque Macedonica iis impoſita nomina, ſe verò ignominiosè penitùs rejectos eſſe, non jam ampliùs conceptum animis dolorem perferre potuerunt. Sed concurſu in regiam facto, interiori dumtaxat retenta tunica, arma ante januam, pœnitentiæ ſignum, projecerunt: ac præ foribus ſtantes intromitti ſe, ſibique ignoſci ſuppliciter, atque flentes orabant, utque Rex ſuppliciis ſuis potiùs ſaturet, quàm contumeliis, ipſos niſi venia impetrata non diſceſſuros. Quæ cùm Alexandro nuntiata eſſent, apertis regiæ foribus, ad ipſos eſt egreſſus. Poſtquàm verò ipſorum ejulatum, atque pœnitentiam, nec non miſerandum, atque afflictum habitum vidiſſet, diu quòque collachrymatus eſt, eaque modeſtia, ut ipſis ignoſceret, obtinuerunt. Eis deinde nunc modeſtè incuſatis, nunc comiter appellatis, complures bello inutiles exauthoravit, magnificentiſſimèque donatos dimiſit. Scribens quòque ad Antipatrum, Macedoniæ Præfectum, eis aſpectanda certamina priores in theatro ſedes aſsigari, coro-

cornatoſque ſedere juſsit. Defunctorum quoque liberos pupillos paterna contrahere ſtipendia voluit, Craterro iis præpoſito: quẽ etiam Antipatri loco Macedonibus, Theſſalis Thracibusq̃ prę̃eſſe juſsit, Antipatrumq̃, cum ſupplemẽto tyronũ in Crateri locum vocavit. Jam pridem quidem Alexandro literæ, & ab Olympiade Matre, & ab Antipatro redditæ erant, ex quibus mutuam inter ipſos ſimultatem perceperant, Mater Antipatrum affectati Regni inſimulabat: Antipater Olympiadem multa præter ipſius decorum gerere ſcripſerat: itaque evocari ſe valdè iniquo ferens animo, Alexandrum veneno interficere ſtatuit. Peractis his rebus omnibus, Alexander ad Ecbatana Mediæ profectus, Regni neceſſaria diſpoſuit, ſpectacula denuò, & ſolemnes indixit dies. Illis fortè diebus Hephæſtion, quem Rex unicè, ac fratris loco diligebat, febricitans moritur. Ex quo Alexander incredibili affectus dolore, multa, quæ regiam majeſtatem minimè decerent, admiſiſſe dicitur. Miſerum quippe Medicum, tanquàm in curando negligentior fuiſſet, ſuſpendi juſſit,

ſit. Super amici corpus exanime ejulans procubuit, vixque inde ab amicis abſtractus eſt. Diem, atque noctem luctum continuavit. Aliaque nonnulla feruntur, quæ quidem ego minimè credo. Illud tamen verum eſt, quòd Alexander Hephæſtioni tãquàm Heroi, ſacrificari juſſerit. In funus, atq; monumentum ei faciendũ, pluſquàm duodecim millia talentorum impenſa ſunt. Revertenti Babylonem Chaldæi vates occurrerunt, monentes, ne Babylonem ingrederetur: profectionem enim ejus per id tempus, vitæ periculum ei portendere. Quibus ſpretis, quò deſtinaverat ire, pergit. Nuntiabatur enim ei, legatos ex diverſis terrarum orbis partibus undique Babylonem confluxiſſe, ejuſque adventum expectare. Adeò totum orbem nominis ejus terror invaſerat, ut cunctæ gentes, velut deſtinato ſibi Regi, adularentur. Igitur tanquàm conventum univerſi orbis acturus, Babylonem pervenire feſtinabat. Quò cùm veniſſet, legatos omnes benignè ſuſceptos domum remiſit. Iiſdem ferè diebus convivium apud Theſſalum Medicum inſtitutum eſt, ad quod

Rex

Rex quoque cum ſodalibus vocatus venit. Ibi nondum Herculis ſcypho epoto, repentè velut telo confixus, ingemuit. Elatus è convivio ſemianimis, tanto dolore cruciatus eſt, ut ferrum in remedia poſceret. Amici cauſam morbi, intemperiem ebrietatis divulgarunt. Revera autem inſidiæ fuerunt, quarum infamiam ſucceſſorum potentia oppreſſit. Antipater enim præparatum venenum Caſſandro filio, qui cum fratribus Philippo, & Jolla Regi miniſtrare ſolebat, dederat, prænonito eo, nè aliis, quàm Theſſalo, & fratribus crederet. Philippus itaque, & Jollas, potum Regis prægustare ſoliti, in aqua frigida venenum habentes, eam prægustare potioni Regis ſupermiſerunt. Quarto deinde die, cùm milites partim mortuum ſuſpicarentur, idque celari crederent, partim ejus deſiderium ferre non poſſent, mœſti ſeſe in regiam contulerunt, ut ſibi Regis videndi copia fieret orantes; atque à cuſtodibus ex mandato Regis intromiſſi ſunt.

5. * Intuentibus lachrymæ obortæ præbuere ſpeciem jam non Regem, ſed funus ejus, viſentis exercitus. Mœ-

ror tamen circunſtantium lectum eminebat: quos ut Rex aſpexit, invenietis, inquit, cùm exceſſero, dignum talibus viris Regem? Incredibile dictu, audituque, in eodem habitu corporis, in quem ſe compoſuerat, cùm admiſſurus milites eſſet, duraſſe, donec à toto exercitu illo ad ultimum perſalutatus eſt: dimiſſoque vulgo, velut omni vitæ debito liberatus, fatigata membra rejecit, propiùſque adire juſſis amicis (nam & vox deficere jam cœperat) detractum annulum digito Perdiccæ tradidit, adjectis mandatis, ut corpus ſuum ad Hammonem ferri juberet. Quærentibuſque his, cui relinqueret Regnum, reſpondit: Ei, qui eſſet optimus: cæterùm prævidere jam ob id certamen, magnos funebres ludos parari ſibi. Rurſus Perdicca interrogante: Quando cœleſtes honores haberi ſibi vellet. dixit: Tum velle, cùm ipſi felices eſſent. Suprema hæc vox fuit Regis, & paulò poſt extinguitur. Ac primò ploratu, lamentiſque, & planctibus tota regia perſonabat. Mox velut in vaſta ſolitudine, omnia triſti ſilentio muta torpebant, ad cogitationes,

nes quid deinde futurum eſſet, dolorē converſo. Nobiles pueri cuſtodiæ corporis ejus aſſueti, nec doloris magnitudinē capere, nec ſe ipſos intra veſtibulū regiæ retinere potuerunt: vagiq̄, & furentibus ſimiles, totā urbē luctu, ac mœrore compleverant, nullis quęſtibus omiſsis, quos in tali caſu dolor ſuggerit. Ergo qui extra regiam aſtiterant, Macedones pàriter, Barbariq̄ concurrūt, nec poterant victi à victoribus in cōmuni dolore diſcerni. Perſæ juſtiſsimū Dominū, Macedones optimū, ac fortiſsimū Regē invocantes, certamen quoddam mœroris edebant. Nec mœſtorū ſolùm; ſed etiā indignātium voces exaudiebātur, tam viridem, & in flore ætatis, fortunæque invidia Deorū ereptum eſſe rebus humanis. Vigor ejus, & vultus educentis in prælium milites, obſidentis urbes, evadentis in muros, ſortes viros pro concione donantis, occurrebant oculis. Tum Macedonēs divinos honores negaſſe ei pœnitebat, impioſque, & ingratos fuiſſe ſe confitebantur, quòd aures ejus debita appellatione fraudaſſet. Et cùm diu, nunc in veneratione, nunc in deſiderio Regis hæſiſſent, in

ipſos verſa miſeratio eſt. Macedonia profecti ultra Euphratem, mediis hoſtibus novum imperium aſpernantibus, deſtitutos ſe eſſe cernebant: ſine certo Regis hærede, ſine hærede Regni publicas vires ad ſe quemque tracturum. Bella deinde civilia, quæ ſecuta ſunt, mentibus augurabantur. Iterum non de Regno Aſiæ; ſed de Rege, ipſis ſanguinem eſſe fundendum. Novis vulneribus veteres rumpendas cicatrices. Senes, debiles, modò petita miſsione à juſto Rege, nunc morituros pro potentia forſitan ſatellitis alicujus ignobilis. Has cogitationes volventibus, nox ſupervenit, terroremque auxit. Milites in armis vigilabant. Babylonii, alius è muris, alius è culmine ſui quiſque tecti proſpectabant, quaſi certiora viſuri. Nec quiſquam lumina audebat accendere. Et, quia oculorum ceſſabat uſus, fremitus, voceſque auribus captabant. Ac plerumque vano metu territi, per obſcuras ſemitas alius alii occurſantes, invicem ſuſpecti, & ſoliciti ferebantur. Perſæ comis ſuo more detonſis, in lugubri veſte cum conjugibus, ac liberis, non ut victorem, & modò hoſ-

hoſtem; ſed ut gentis ſuæ juſtiſsimum Regem, vero deſiderio lugebant. Aſſueti ſub Rege vivere, non alium, qui imperaret ipſis, digniorem fuiſſe confitebantur. Nec muris urbis luctus continebatur; ſed proximam regionem ab ea, deinde magnam partem Aſiæ cis Euphratem, tanti mali fama pervaſerat. Ad Darii quoque Matrem celeriter perlata eſt. Abſciſſa ergo veſte, qua induta erat, lugubrem ſumpſit: laceratiſque crinibus, humi corpus abjecit. Aſſidebat ei altera ex neptibus, nuper amiſſum Hephæſtionem, cui nupſerat, lugens; propriaſque cauſas doloris in communi mœſtitia rerractabat. Sed omnium ſuorum mala Syſigambis una capiebat. Illa ſuam, illa neptium vicem flebat. Recens dolor etiam præterita revocaverat. Crederes modò amiſſum Darium, & pariter miſeræ duorum filiorum exequias eſſe ducendas. Flebant mortuos, ſimul vivoſque. Quem enim puellarum acturum eſſe curam? Quem alium futurum Alexandrum? Iterum eſſe ſe captas: iterum excidiſſe Regno. Qui mortuo Dario ipſas tuerętur, reperiſſe: qui poſt Alexandrum

reſpiceret, utique non repertūras. Subibat inter hæc animum, octoginta fratres ſuos eodem die ab Ocho ſæviſſimo Regum trucidatos, adjectumque ſtragi tot filiorum Patrem. E ſeptem liberis, quos genuiſſet ipſa, unum ſupereſſe. Ipſum Darium floruiſſe pauliſper, ut crudeliùs poſſet extingui. Ad ultimum dolori ſuccumbit, obvolutoque capite aſſidentes genibus ſuis neptem, nepotemque averſata, cibo pariter abſtinuit, & luce. Quinto, poſtquam mori ſtatuerat, die extincta eſt. Magnum profectò Alexandri indulgentiæ in eam, juſtitiæque in omnes captivos documentum eſt mors hujus: quæ cùm ſuſtinuiſſet poſt Dàrium vivere, Alexandro eſſe ſuperſtes erubuit. Et herculè juſtè æſtimantibus Regem liquet, bona naturæ ejus fuiſſe, vitia vel fortunæ, vel ætatis. Vis incredibilis animi, laboris patientia propemodùm nimia, fortitudo non inter Reges modò excellens; ſed inter illos quòque, quorum hæc ſola virtus fuit: liberalitas ſæpè majora tribuentis, quã à Diis petuntur: clementia in devictos: tot Regna aut reddita, quibus ea dempſerat

bello, aut dono data: mortis, cujus metus cæteros exânimat, perpetua contemptio: gloriæ, laudisque, ut justo major cupido, ita ut juveni, & in tantis admittenda rebus: jam pietas erga Parentes, quorum Olympiada immortalitati consecrare decreverat, Philippũ ulcus erat. Jam in omnes ferè amicos benignitas, erga milites benevolentia: consiliũ par magnitudini animi, &, quantã vix poterat ętas ejus capere, solertia: modus immodicarum cupiditatum: Veneris intra naturale desiderium usus: nec ulla, nisi ex permisso, voluptas: ingentes profectò dotes erant. Vitia fortunæ, Diis æquare se, & cœlestes honores accersere, & talia suadentibus oraculis credere, & dedignantibus venerari ipsum, vehementiùs, quàm par esset, irasci: in externum habitum mutare corporis cultum: imitari devictarum gentium mores, quas ante victoriam spreverat. Nam iracundiam, & cupidinem vini, sicut juventa irritaverat, ita senectus mitigare potuisset. Fatendum est tamen, cùm plurimum virtuti debuerit, plus debuisse fortunę, quàm solus omnium mortalium

in poteſtate habuit. Quoties illum à morte revocavit? Quoties temerè in pericula vectum perpetua felicitate protexit? Vitæ quòque finem eumdem illi, quem gloriæ, ſtatuit. Expectavere eum fata, dum Oriente perdomito, aditoque Oceano, quidquid mortalitas capiebat, impleret. Huic Regi, Ducique ſucceſſor quærebatur. Sed major moles erat, quàm ut unus ſubire eam poſſet. Itaque nomen quòque ejus, & fama rerum, in totum propemodùm Orbem Reges ac Regna diffudit: clariſsimique ſunt habiti, qui etiam minimæ parti tantæ fortunæ adhęſerunt.

6 Cæterùm Babylone (inde enim divertit oratio) corporis ejus cuſtodes in regiam Principes amicorum, Ducesque copiarum advocavêre: ſecuta eſt militum turba cupientium ſcire, in quem Alexandri fortuna eſſet tranſitura. Multi Duces, frequentiâ militum excluſi, regiam intrare non poterant: cùm præco, exceptis, qui nominatim citarentur, adire prohibuit. Sed precariũ ſpernebatur imperium. Ac primùm ejulatus ingens, ploratuſquè renovatus eſt. Deinde

inde futuri expectatio inhibitis lachrymis silentium fecit. Tunc Perdiccas, Regiâ sellâ in conspectum vulgi datâ, in qua diadema, vestisque Alexandri cum armis erant, annulum sibi pridiè traditum à Rege, in eadem sede posuit: quorum aspectu rursus obortę omnibus lachrymę integravêre luctam. Et Perdiccas: Ego quidem, inquit, annulum, quo ille Regni, atque Imperii vires obsignare erat solitus, traditum ab ipso mihi, reddo vobis. Cæterùm, quàmquam nulla clades huic, qua affecti sumus, par ab iratis Diis excogitari potest; tamen magnitudinem rerum, quas egit, intuentibus, credere licet, tantũ virum Deos accommodásse rebus humanis, quarum sorte completa, citò repeterent eum suæ stirpi. Proinde, quoniam nihil aliud ex eo supereſt, quàm quòd semper ab immortalitate subducitur, corpori, nominique quàm primùm justa solvamus, haud obliti in qua urbe, inter quos sumus, quali Rege, ac Præside spoliati: Tractandum est, commilitones, cogitandumque, ut victoriam partam inter hos, de quibus parta est, obtinere possimus. Capite opus

est.

eſt. Hoc nè uno, an pluribus, in veſtrâ poteſtate eſt. Illud ſcire debetis, militarem ſinè Duce turbam, corpus eſſe ſinè ſpiritu. Sextus menſis eſt, ex quo Roxane prægnans eſt. Optamus, ut marem enitatur: cujus Regnum Diis approbantibus futurum, quandoque adoleverit, interim, à quibus regi velitis, deſtinate. Hęc Perdiccas. Tum Nearchus, Alexandri ſanguinem, ac ſtirpem regiæ majeſtati covenire, neminem, ait, poſſe mirari: cæterùm expectari nondum ortum Regem, & qui jam ſit, præteriri, nec animis Macedonum convenire, nec tempori rerum. Eſſe è Barſine filium Regis, huic diadema dandum. Nulli placebat oratio. Itaq; ſuo more haſtis ſcuta quatientes, obſtrepere perſeverabant. Jamque propè ad ſeditionẽ pervenerant, Nearcho pervicaciùs tuente ſententiam. Tum Ptolemæus: Digna prorſus eſt ſoboles, inquit, quæ Macedonum imperet genti, Roxanes, vel Barſines filius: cujus nomen quoque Europam dicere pigebit, majore ex parte captivi. Cur Perſas viceri mus, ut ſtirpi eorum ſerviamus? Quod juſti illi Reges Darius, & Xerxes tot millium agmi-

nibus,

nibus, tantisque classibus nequic-quam petiverunt. Mea sententia hæc est, ut sede Alexandri in regia positâ, qui consiliis ejus adhibebantur, coëant, quoties in commune consulto opus fuerit: eoque, quod major pars eorum decreverit, stetur. Duces, Præfectique copiarum his pareant, Ptolemęo quidam, potiorès Perdiccæ assentiebantur. Tum Aristonus orsus est dicere, Alexandrum consultum, cui relinqueret Regnum, voluisse optimũ deligi. Judicatum autem ab ipso optimum Perdiccam, cui annulum tradidisset. Neque enim unum eum assedisse morienti, sed circunferentem oculos, ex turba amicorum delegisse, cui traderet. Placere igitur, summam Imperii ad Perdiccam deferri. Nec dubitavêre, quin vera censeret. Itaque universi procedere in medium Perdiccam, & Regis annulum tollere jubebant. Hærebat inter cupiditatem, pudoremque, & quò modestiùs, quod appetebat, expectaret, pervicaciùs oblaturos esse credebat. Itaque cunctatus, diuque quid ageret incertus, ad ultimum tamen recessit, & post eos, qui sederant proximi, constitit. At

Me-

Meleager unus è Ducibus, confirmato animo, quem Perdiccæ cunctatio erexerat: Nec Dii ſiverint, inquit, ut Alexandri fortunâ, tantique Regni faſtigium in iſtos humeros ruat: homines certè non ferent. Nihil dico de nobilioribus, quàm hic eſt, ſed de viris tantùm, quibus invitis nihil perpeti neceſſe eſt. Nec verè intereſt, Roxanes filium, quandocumque genitus erit, in Perdiccam Regem habeatis, cùm iſte ſub tutelę ſpecie Regnum occuparurus ſit. Itaque nemo ei Rex placet, niſi qui nondum natus eſt. Et in tanta omnium feſtinatione, non juſta modò, ſed etiam neceſſaria, exactos menſes ſolus expectat, & jam divinat marem eſſe conceptum, quem vos dubitatis paratum eſſe, vel ſubdere. Si mediusfidius Alexander hunc nobis Regem pro ſe reliquiſſet, id ſolum ex his, quę imperâſſet, non faciendum eſſe cenſerem. Quin igitur ad diripiendos theſauros diſcurritis? Harum enim opum regiarum utique populus eſt hæres. Hæc elocutus, per medios armatos erupit. Et qui abeunti viam dederant, ipſum ad prænuntiatam prædam ſequebantur.

7. Jam-

Jamque armatorum circa Meleagrum frequens globus erat, in seditionem, ac discordiam versâ concione: cùm quidam, plerisque Macedonum ignotus ex infima plebe: Quid opus est, inquit, armis, civilique bello, habentibus Regem, quem quæritis? Aridæus Philippo genitus, Alexandri paulò antè Regis frater, sacrorum, cæremoniarumque consors modò, nunc solus hæres, præteritur à vobis: Quo merito suo? Quidve fecit, cui etiam gentium communi jure fraudetur? Si Alexandro similem quæritis, numquàm reperietis. Si proximum, hic solus est. His auditis, concio primò silentium velut jussa habuit. Conclamant deinde pariter, Aridæum vocandum esse, mortemque meritos, qui concionem sinè eo habuissent. Tum Python plenus lachrymarum orditur dicere: Nunc vel maximè miserabilem esse Alexandrum, qui tam bonorum civium, militumque fructu, & præsentiâ fraudatus est: nomen enim, memoriamque Regis sui tantùm intuentes, ad cætera caligare eos: Haud ambiguè in juvenem, cui Regnum destinabatur, impensa pro-

probra, quæ * magis ipsi odium, quàm Aridæo contemptum attulerunt: quippe, dum miserentur, etiam favere cœperunt. Igitur non alium se, quàm eum, qui ad hanc spem genitus esset, regnare passuros, pertinaci acclamatione declarant, vocarique Aridæum jubent. Quem Meleager infestus, invisusque Perdiccæ, strenuè perducit in Regiam, & milites Philippum consalutatum, Regem appellant. Cæterùm hæc vulgi erat vox, Principum alia sententia. E quibus Python consilium Perdiccæ exequi cœpit, tutoresque destinat filio ex Roxane futuro, Perdiccam, & Leonatum stirpe regia genitos. Adjecit, ut in Europa Craterus, & Antipater res administrarent. Tum jusjurandum à singulis exactum, futuros in potestate Regis geniti Alexandro. Meleager haud injuriâ metu supplicii territus, cum suis secesserat. Rursus Philippum trahens secum, irrupit in regiam, clamitans suffragari Reip. de novo Rege paulò antè concepto: robur ætatis experirentur, modo stirpem Philippi, & filium, ac fratrem Regum duorum sibimetipsis potissimum

mum crederent. Nullum profundum mare, nullum vastum fretum, & procellosum tantos ciet fluctus, quantos multitudo motus habet, utique si nova, & brevi duratura libertate luxuriat. Pauci Perdiccæ modò electo; plures Philippo quàm speraverat, Imperium dabant. Nec velle, nec nolle quidquã diu poterant, pœnitebatque modò consilii, modò pœnitentiæ ipsius: ad ultimum tamen in stirpem regiam inclinavere studiis. Cesserat ex concione Aridæus Principum authoritate conterritus; & abeunte illo, conticuerat magis, quàm languerat militaris favor. Itaque revocatus, vestem fratris, eam ipsam, quæ in sella posita fuerat, induitur. Et Meleager thorace sumpto, capit arma, novique Regis satellites sequitur. Phalanx hastis clypeos quatiens, expleturam se sanguine illorum, qui affectaverant nihil ad ipsos pertinens Regnum, minabatur: in eadem domo, familiaque Imperii vires remansuras esse, gaudebant; hæreditarium Imperium stirpem regiam vindicaturam: assuetos esse nomen ipsum colere, venerarique, nec quemquam id capere, nisi

geni-

genitum, ut regnaret. Igitur Perdiccas territus, conclave, in quo Alexandri corpus jacebat, obſerari jubet. Sexcenti cum ipſo erant ſpectatæ virtutis. Ptolemæus quòque ſe adjunxerat ei, puerorumque regia cohors. Cæterùm haud difficulter à tot millibus armatorum clauſtra perfracta ſunt. Et Rex quòque irruperat, ſtipatus ſatellitum turba, quorum Princeps erat Meleager. Iratuſque Perdiccas hos, qui Alexandri corpus tueri vellent, ſevocat: ſed qui irruperant, eminùs tela in ipſum jaciebant, multiſque vulneratis, tandem ſeniores, demptis galeis, quo facilius noſci poſſent, precari, qui cum Perdicca erant, cœpere, ut abſtinerent bello, Regique, & pluribus cederent. Primus Perdiccas arma depoſuit, cæterique idem fecere. Meleagro deinde ſuadente, nè à corpore Alexandri diſcederent, inſidiis locum quæri rati, diverſa regiæ parte ad Euphratem fugam intendunt. Equitatus, qui ex nobiliſsimis juvenum conſtabat, Perdiccam, & Leonatum frequens ſequebatur, placebatque excedere urbe, & tendere in campos. Sed Perdiccas ne pedites qui-

quidē ſecuturos ipsū deſperabat. Itaq̄ nè abducēdo equites, abrupiſſe à cętero exercitu videretur, in urbe ſubſtitit.

8. At Meleager Regem monere non deſtitit, jus Imperii Perdiccæ morte ſanciendum eſſe, nè occupetur impotens animus rerum novarum: meminiſſe eum, quid de Rege meruiſſet. Neminem autem eis ſatìs fidum eſſe, quem metuat. Rex patiebatur magis, quàm aſſentiebatur. Itaque Meleager ſilentium pro imperio habuit: miſitque Regis nomine, qui Perdiccam accerſerent. Iisdem mandatum, ut occiderent, ſi venire dubitaret. Perdiccas nuntiato ſatellitū adventu, ſedecim omnino pueris regiæ cohortis comitatus, in limine domus ſuę conſtitit, caſtigatoſque, & Meleagri mancipia identidem appellans, ſic animi, vultuſque conſtantia terruit, ut vix mentis compotes fugerent. Perdiccas pueros juſsit equos conſcendere: & cum paucis amicorum ad Leonatum pervenit, jam firmiore prędidio vim propulſaturus, ſiquis inferret. Poſtero die indigna res Macedonibus videbatur, Perdiccam ad mortis periculum adductum, & Meleagri temeritatem

ritatem armis ultum ire decreverant. Atque illi cùm Regem adiissent, interrogare eum cœpêre, an Perdiccâ cõprehendi ipse jussisset. Ille, Meleagri instinctu se jussisse, respondit. Cæterùm non debere tumultuari eos: Perdiccam enim vivere. Igitur concione dimissa, Meleager equitum maximè defectione perterritus, inopsque consilii (quippe in ipsum periculum reciderat, quod inimico paulò antè intenderat) triduum ferè consumpsit incerta consilia volvendo. Et pristina quidem regiæ species manebat. Nam & legati gentium Regem adibant, & copiarum Duces aderant, & vestibulum satellites, armatique compleverant. Sed ingens sua sponte mœstitia, ultimæ desperationis index erat: inspectique invicem, non adire propiùs, non colloqui audebant, secretas cogitationes intra se quoque volventes: & ex comparatione Regis novi desiderium excitabatur amissi: ubi ille esset, cujus imperium, cujus auspicium secuti erant, requirebant. Destitutos se inter infestas, indomitasque gentes, expetituras tot cladium suarum pœnas, quandocumque obla-

oblata eſſet occaſio. His cogitationibus animos excedebant, cùm annuntiatur, equites, qui ſub Perdicca eſſent, occupatis circa Babylonem campis, frumentũ, quod in urbem invehebatur, retinuiſſe. Itaq; inopia primùm, deinde fames eſſe cœpit. Et qui in urbe erant, aut reconciliandam gratiã cum Perdicca, aut armis certandũ eſſe cenſebant. Fortè acciderat, ut qui in agris erant, populationẽ villarũ, vicorumq; veriti, confugerent in urbem: oppidani, cùm ipſos alimenta deficerent, urbe excederent, & utrique generi tutior aliena ſedes, quàm ſua videretur. Quorum conſternationem Macedones veriti in regiam coëunt, quæque ipſorum ſententia eſſet, exponunt. Placebat autem legatos ad equites mitti, de finienda diſcordia, armiſque ponendis. Igitur à Rege legatur Paſas Theſſalus, & Amiſſas Megalopolitanus, & Perilaus, qui cùm mandata Regis edidiſſent, non aliter poſituros arma equites, quàm ſi Rex diſcordiæ authores dediſſet, tulere reſponſum. His renuntiatis, ſua ſponte milites arma capiunt: quorum tumultu è regia Philippus exitus

Ni-

Nihil, inquit, ſeditione eſt opus: nam inter ſe certantium præmia, qui quieverint, occupabunt. Simul mementote, rem eſſe cum civibus, quibus ſpem gratiæ citò abrumpere, ad bellum civile properantium eſt. Altera legatione, an mitigari poſſint, experiamur: & credo, nondum Regis corpore ſepulto, ad præſtanda ei juſta omnes eſſe coituros. Quod ad me attinet, reddere hoc Imperium malo, quàm exercere civium ſanguine. Et, ſi nulla alia concordiæ ſpes eſt, oro, quæſoque, eligite potiorem. Obortis deinde lachrymis, diadema detrahit capiti, dextram, qua id tenebat, protendens, ut, ſi quis ſe digniorem profiteretur, acciperet. Ingentem ſpem indolis ante eum diem fratris claritate ſuppreſſam, ea moderata excitavit oratio. Itaque cuncti inſtare cœperunt, ut, quæ agitaſſet, exequi vellet. Eoſdem rurſus legat, perituros ut Meleagrum tertium Ducem acciperent. Haud ægrè id imperatum eſt. Nam & abducere Meleagrum Perdiccas à Rege cupiebat, & unum duobus imparem futurum eſſe cenſebat. Igitur Meleagro cum phalange obviam egreſ-

egreſſo, Perdiccas equitum turmas antecedens occurrit. Utrumque agmen, mutua ſalutatione facta, coit, in perpetuum (ut arbitrabantur) concordiâ & pace firmata.

9 Sed jam fatis admovebantur Macedonum genti bella civilia. Nam & inſociabile eſt Regnum, & à pluribus expetebatur. Primùm ergo collegere vires, deinde diſperſerunt, & cùm pluribus corpus, quàm capiebat, oneraſſent, cætera membra deficere cœperunt: quodque Imperium ſub uno ſtare potuiſſet, dum à pluribus ſuſtinetur, ruit. Proinde jure, meritoque populus Romanus ſalutem ſe Principi ſuo debere profitetur, cui noctis, quam penè ſupremam habuimus, novum ſidus illuxit. Hujus herculè, non Solis ortus lucem caliganti reddidit Mundo, cùm ſinè ſuo capite diſcordia membra trepidarent. Quot ille tum extinxit faces? Quot condidit gladios? Quantâ tempeſtatem ſubitâ ſerenitate diſcuſſit? Non ergo revireſcit ſolùm, ſed etiam floret Imperium. Abſit modò invidia, excipiet hujus ſæculi tempora, ejuſdem domus, utinam perpetua, certè diu-

diuturna poſteritas. Cæterùm, ut ad ordinem, a quo me contemplatio publicæ felicitatis averterat, redeam, Perdiccas unicam ſpem ſalutis ſuę in Meleagri morte deponebat: vanum eumdem, & infidum, celeriterque res novaturum, & ſibi maximè infeſtum, occupandum eſſe. Sed alta diſſimulatione conſilium premebat, ut opprimeret incautum. Ergo clam quoſdam ex copiis, quibus præerat, ſubornavit, ut quaſi ignoraret ipſe, conquererentur palàm, Meleagrum æquatum ecce Perdiccæ. Quorum ſermone Meleager ad ſe relato, furens ira, Perdiccæ, quæ comperiſſet, exponit. Ille, velut nova re exterritus, admirari, queri, dolentiſque ſpeciem oſtentare ei cœpit. Ad ultimum convenit, ut comprehenderentur tam ſeditioſæ vocis authores. Agit Meleager gratias, amplexuſque Perdiccam, fidem ejus in ſe, ac benevolentiam collaudat. Tum communi conſilio rationem opprimendi noxios ineunt. Placet exercitum patrio more luſtrari: & probabilis cauſa videbatur præterita diſcordia. Macedonum Reges ita luſtrare ſoliti erant

mili-

milites, ut diſciſſæ canis viſcera ultimo in campo, in quem deduceretur exercitus, ab utraq; abjicerentur parte. Intra id ſpatium armati omnes ſtarent, hinc equites, illinc phalanx. Itaque eo die, quem huic ſacro deſtinaverant, Rex cum equitibus, elephantiſque conſtiterat contra pedites, queis Meleager præerat. Jam equeſtre agmen movebatur, & pedites ſubitâ formidine ob recentem diſcordiam, haud ſanè pacati quidquam expectantes, parumper addubitavêre, an in urbem ſubducerent copias: quippe pro equitibus planities erat. Cæterum veriti, nè temere commilitonum fidem damnarent, ſubſtitêre, præparatis ad dimicandum animis, ſi quis vim inferret. Jam agmina coibant, parvumque intervallum erat, quod aciem utramque divideret. Itaque Rex cum una ala obequitare peditibus cœpit, diſcordiæ authores, quos tueri ipſe debebat, inſtinctu Perdiccæ ad ſupplicia depoſcens: minabaturque, omnes turbas cum elephantis inducturum ſe in recuſantes: ſtupebantque improviſo malo pedites. Nec plus in ipſo Meleagro erat, aut conſilii, aut

animi. Tutiſsimum ex præſentibus videbatur expectare potiùs, quàm movere fortunam. Tum Perdiccas, ut torpentes, & obnoxios vidit, trecentos ferè, qui Meleagrum erumpentem ex concione, quæ prima habita eſt poſt mortem Alexandri, ſecuti erant, à cæteris diſcretos elephantis in conſpectu totius exercitus objicit; omneſque belluarum pedibus obtriti ſunt, nec prohibente Philippo, nec authore: apparebatq; id modò pro ſuo vẽdicaturum, quod approbállet eventus. Hoc bellorum civilium Macedonibus & omen, & principium fuit. Meleager, ſerò intellecta fraude Perdiccæ, tum quidem, quia ipſius corpori vis non afferebatur, in agmine quietus ſtetit: at mox, damnata ſpe ſalutis, cùm ejus nomine, quem ipſe fecerat Regem, in perniciem ſuã abutenteis videret inimicos, confugit in Templum. Ac ne loci quidem religione defenſus, occiditur.

10. Perdiccas, perducto in urbem exercitu, conſilium principium virorum habuit, in quo Imperium ita dividi placuit, ut Rex quidem ſummam ejus obtineret. Satrapes Ptolemæus Ægypti, & Africæ gentium, quę in

de-

deditione erant: Laomedonti Syria cum Phœnice data eſt: Philotæ Cilicia deſtinata: Lyciam cum Pamphilia, & majore Phrygiâ obtinere juſſus Antigonus. In Cariam Caſſander, Menander in Lydiâ miſſi: Phrygiam minorem Heleſponto adjunctam, Leonati Provinciam eſſe juſſerunt: Cappadocia Eumeni cum Paphlagonia ceſſit. Præceptum eſt, ut Regionem eam uſque ad Trapezunta defenderet, bellum cum Arbate gereret. Solus hic detrectabat Imperium. Python Mediam, Lyſimachus Thraciam, appoſitaſque Thraſiæ Ponticas gentes obtinere juſſi. Qui Indiæ, quique Bactris, & Sogdianis, cæteriſque, aut Oceani, aut Rubri maris accolis præerant, quibus quiſque finibus habuiſſet, Imperii etiam jus obtineret. Decretum eſt, ut Perdiccas cum Rege eſſet, copiiſque præeſſet, quæ Regem ſequebantur. Credidere quidam, teſtamento Alexandri diſtributas eſſe Provincias: ſed famam ejus rei (quàmquam ab authoribus tradita eſt) vanam fuiſſe comperimus. Et quidem ſuas quiſque opes, diviſis Imperii partibus, tuebantur; quas ipſi fundave-

rant, ſi unquam adversùs immodicas cupiditates terminus ſtaret: cuippe paulò antè Regis miniſtri ſpecie Imperii alieni procurandi, ſinguli ingentia invaſerant Regna, ſublatis certaminum cauſis, cùm & omnes ejuſdem gentis eſſent, & à cæteris ſui quiſque Imperii Regione diſcreti. Sed difficile erat eo contentos eſſe, quod obtulerat occaſio: quippe ſordent prima, cùm majora quæque ſperantur. Itaque omnibus expeditius videbatur augere Regna, quàm fuiſſet accipere. Septimus dies erat, ex quo corpus Regis jacebat in ſolio, curis omnium ad formandum publicum ſtatum à tam ſolemni munere averſis. Et non aliis quàm Meſopotamiæ Regioni fervidior æſtus exiſtit; adeò ut pleraque animalia, quæ in nudo ſolo deprehendit, extinguat. Tantus eſt vapor Solis, & Cœli, quo cuncta velut igne torrentur. Fontes aquarum & rari ſunt, & incolentium fraude celantur. Ipſis uſus patet; ignotus eſt advenis. Ut tandem curare corpus exanimum amicis vacavit, nulla tabe, ne minimo quidem livore corruptum videre, qui intraverant. Vigor

quo-

quoque qui conſtat ex ſpiritu, non deſtituerat vultum. Itaque Ægyptii, Chaldæique juſſi corpus ſuo more curare, primò non ſunt auſi admovere, velut ſpiranti, manus: deinde precati, ut jus, faſque eſſet mortalibus attrectare eum, purgavere corpus, repletumque eſt odoribus. Aureum ſolium, & capiti adjecta fortunæ ejus inſignia. Veneno necatum eſſe credidere. Plerique, filium Antipatri inter miniſtros, Jollam nomine, Patris juſſu dediſſe. Sæpè certè audita erat vox Alexandri, Antipatrum regium affectare faſtigium, majoremque eſſe Præfecti opibus, ac titulo Spartanæ victoriæ inflatum, omnia à ſe data aſſerentem ſibi. Credebant etiam, Craterum cum veterum militum manu ad interficiendum eum miſſum. Vim autem veneni, quod in Macedonia gignitur, talem eſſe conſtat, ut ferrum quoque exurat: angulæ jumenti dumtaxat patiens eſſe conſtat. Stygem appellant fontem, ex quo peſtiferum virus emanat. Hoc per Caſſandrum allatum, traditumque fratri Jollæ, & ab eo ſupremæ Regis potioni inditum

tum. Hæc, utcumque sunt tradita, eorum, quos rumor asperserat, mox potentia extinxit. Regnum enim Macedoniæ Antipater, & Græciam quoque invasit. Soboles deinde excepit, interfectis omnibus, quicumque Alexandrum etiam longinqua cognatione contigerant. Cæterum corpus ejus à Ptolemæo, cui Ægyptus cesserat, Memphim, & inde paucis post annis Alexandriam translatum est, omnisque memoriæ, ac nomini honos habetur.

FINIS.

INDEX
IN QUINTUM CURTIUM.

A

Abdolominus Rex constituitur. 99.
Abiasares Rex Alexandro se permittit. 460.
Abulites Susa praefectus. 207.
Acesines fluvius. 444. 495.
Achiles, è quo Alexander genus duxit. 34.
Adulatio, Regum malum perpetuum. 422. 423.
Adulatio Vatum. 138. Ægyptii Persarum opibus infensi. 133.
Agenor Tyrum, & Sinidonem condidit. 121.
Agidis, Lacedæmoniorum Regis animi magnitudo, & mors. 103. 261.
Agis Argivus, pessimorum carminum post Chœrilum conditor. 422.
Aggrames Parrasiorum Rex. 484.
Alexandria, in Ægypto condita. 139. alia in radicibus Caucasi. 345. alia ad Tanaim. 366. alia in India. 519.
Alexander M. sua demptum gloriæ existimabat, quidquid cessisset alienæ. 262. Quem arma Persarum non fregerant, in peregrinos mores abeuntem vitia vicerunt. 263. Super uxoris Darii morte crebros edidit gemitus 154. Eam honorificè humavit. 160.
Alexandri cognati omnes ab Antipatro interfecti. 532.

Corpus Alexãdriam in Ægypto translatum. 584.
Alexander ſaggitâ ictus. 130. Quo anno Regni ſui, & ætatis Aſiam ſubegerit? 511. In obſidione Gazæ ſaggitâ vulneratur, ejuſque crus ſaxo affligitur. 130. 131. Carthagini infenſus. 539.
Alexandro Babylonia deditur. 198.
Alexandri ad Uxiorum urbem virtus. 211. Propter Siſygambis interceſſionem clementia. 212. Ad Darium litere. 96. Duces vulnerati. 230.
Alexandri in Macedonas miſsionem petentes indignatio 547. Rabies 553. Super Darii morte lachryma. 256.
Alexander pedes per nivem, & concretam glaciem dolabrâ iter ſibi facit. 229. Sarcinas primùm ſuas, deinde totius exercitus incendi præcipit. 285. A Tyro Arabiam petit. 109. Semper bello, quàm poſt victoriam clarior 440.
Alexandri triumphus ad imitationem Liberi Patris. 534.
Alexander haud contentus mortali faſtigio, Jovis filius credi volebat. 134. 139. 421.
Alexandri in bibendo continentia mira. 354. Intolerabilis vini cupiditas. 232. In captivas continentia. 86. 87. Ingens mœror ſuper morte Clyti. 404. 405.
Alexander â muliere attonita ſervatus. 429.
Alexandri milites Babyloniæ corrupti. 203.
Alexandri ſuper Hephæſ-

phæstionis morte dolor 555. Dextrum femur leviter mucrone perstrictum. 78.
Alexander Parmenionis occidendi negotium Polydamanti dat. 336.
Alexandri legati â Tyriis occisi. 107. Exercitus pavor. 163. Cervix à Memacenis saxo ita icta, ut oculis caligine offusâ collaberetur, ne mentis quidem compos. 365.
Alexandro insidiæ â suis parantur. 263. 290. 292.
Alexandri ingressi amnem Cydnum artus horrore subito rigere cœperunt. 56. Inde pia lamentatio. 56. 57.
Alexander genus ab Achille deducens, ob id pœnam de hoste capiendo imitatus. 132. Rebus à Pilippo Patre gestis detrahit. 400. Intra urbem Oxydracarum gravissimè vulneratur. 503. Quando Regnum adeptus est. 23. Alexandri in fallendo hoste delus. 463. Virtutum, & vitiorum enumeratio. 231. 562.
Alexander solus omnium mortalium fortunam in potestate habuit. 564.
Alexandri nominis terror. 556.
Alexander vestem detrahit, vorticibus sese subducturus. 497. Ad Mazagas, è muro sagitta percussus. 450.
Alexandri in Porum Regem liberalitas. 474. In Taxilem liberalitas. 459.
Alexander jacere hostes prostratos venerabundos patitur, & Persicâ vestitur. 284. 421.
Alexandri ad Ar-

bellam dimicaturum ſomnus. 169. Exercitus. 170.
Alexander ſagittâ vulneratur. 130. Ad fines Hircaniæ penetrat. 276.
Alexandri deſiderium, ut Olympias mater immortalitati conſecraretur. 513. In Græcos à Perſis mutilatos beneficentia. 226. Oceanum viſendi pervicax cupido. 524. Phalanx. 72. Evellendi teli impos. 503. De Philota querelæ. 301.
Alexander Dux, & idem miles. 77. Quando natus. 12.
Alexandri ſuper valetudine Ptolemæi ſomnum. 523. In Tyrios ira, & expugnatio difficilis. 104. 105. Morituri magnanimitas. 558. Regnum diviſum. 581.
Alexander alter, Alexandri miles. 385. Ejus virtus, & mors 455.
Alexander Lynceſtes. 325.
Amiſſas Megalopolitanus. 575.
Ammonis Oraculum. 134. Templum. 136. Effigies. 137.
Amnis tranandi conſilium novum. 356.
Amphoterus, claſsis Alexandri præfectus. 43.
Amyntas, Philippi Pater. 8.
Amyntas, Prætor Alexandri transfuga. 80. ejus mors. 102.
Amyntas alter, Philotæ amicus. 326. captus. 327. Prætor. 406.
Ancyra urbs. 43.
Andromachi Syriæ Præfecti mors. 141.
Annonæ in caſtris Alexandri penuria. 349.
Antigonus Lydiæ Prætor. 102.

Antipater Macedoniæ Præfectus. 103. *In Alexandrum conjurat.* 427. *Alexandrum veneno interficere statuit.* 557. *Macedoniæ Regnum, & Græciam, invasit, ac omnes, quicumque Alexandrum longinqua cognatione contingebant, interfecit.* 584.
Antiphanes scriba equitum. 327.
Aornon, petra. 452.
Apollinis simulachrum Pœni Syracusis Tyrum deportarunt, ubi catenis vinctum. 114.
Aquila aurea, à Dario sacrificata. 51.
Aquila super Alexandri caput volans. 184.
Arabia fertilitas. 197.
Arachosii. 122. 341.
Araxes amnis. 122. 215. 344.
Arbella vicus, quem sua clade nobilem fecit Darius. 145.
Arbores violare, apud Indos capitale est. 445.
Arideus, Philippo genitus, Alexandri frater. 566.
Arimazes Sogdianorum, an Alexander volare posit, interrogat. 387. *Se dedit, suos Cruci affigi jubet, Petra capta.* 392.
Ariobarzanes, strenuus militum Præfectus, sub Alexandro occidit. 217. 221.
Arisba Molossorum Rex. 11.
Aristander, expertissimus vates. 106.
Aristomenes, Præfectus classis Darii superatur. 102.
Aristonicus Methymnæorum Tyrannus, fraude captus. 126.
Aristonis insignis pugna. 148.
Armenii majores, &

& minores. 162.
Arpalus. 544.
Arsoces, Medie Prefectus. 415.
Arsanes Cilicie Pretor. 53.
Artabazus Dario fidissimus. 237. Olim Philippi hospes. 237.
Asclepiodorus in Alexandrum conjurat. 427.
Aspastes Satrapes Carmanie. 533. Interfici jussus. 535.
Astaces Darii Pretor. 133.
Attalo graviorem inimicum Alexander non habuit. 303.
Attalus jussu Alexandri à Parmenione occisus. 433.
Attalus alter, Dux. 171.
Athenodorus Grecorum militum, qui ab Alexandro defecerunt, Princeps. 513. Per Boxum in convivio occisus. 513.
Athenienssibus infestus Alexander. 544.
Athenienses soli ex Alexandri edicto exules non recipiunt. 544.
Attinas Alexandri Prefectus. cum trecentis equitibus occisus. 396.

B

Babylonia Alexandro deditur. 198. Ejus conditrix. 200. Muri bitumine interliti. 198. Descriptio. 200. Pons lapideus inter mirabilia Orientis opera numeratus. 201. Horti pensiles. 202.
Babyloniorum turpissimi mores. 203.
Bactra. 122. Ultima Asie. 367. Bactriana terra. 349.
Bactriana arx à Grecis militibus, qui ab Alexandro defecerant, occupata. 513.
Bactriani promptis-

tiſſimi. 127.
Bactrianorum defectio. 364.
Bactrus amnis. 350.
Bagoas ſpado Alexandrum obſequio corporis ſibi devinxerat. 281. Orſinem inſontem ad ſupplicium rapit. 545.
Bagophanes, arcis, & Regiæ pecuniæ in Babylonia cuſtos. 199.
Balæna monſtruoſa. 117.
Barbarus quidam Darii miles, ſimulato transfugio, Alexandri cervicem appetit. 130.
Barſines, pellex Alexandri. 566.
Barzentes defectionis Arachoſiis author, vinctus ad Alexandrum perductus. 461.
Batis, ſeu Betis, Gazæ Prætor. 128.
Bazaria regio. 393.
Belon ſtrenuus miles, ſed rudis, in Philotam invehitur. 314.
Belus Babyloniam condidit. 200.
Beſſus, Bactrianorum Dux. 127. Cum Nabarzane Regem ſuum Darium prodere cogitat. 127. Darium vinciunt. 249. Confodiunt. 253. Bactra petit. 253. Sumpta veſte Regia, ſe Artaxerxem appellari jubet. 285.
Beſsi in Cobarem indignatio. 348.
Beſſus à Bactrianis militibus deſertus. 348. A Spitamene vinctus. 359. Ad Alexandrum perducitur. 360. Ejus ſupplicium. 360.
Betis, ſeu Batis, Gazæ Prætor. 128. Ejus egregia virtus, & crudeliſſima mors. 131. 132.
Bezira urbs. 449.
Bion transfuga. 172.

Bituminis fons. 235. 236.
Byzantium urbs quando condita. 16.
Boxus Macerianus Athenodorum in convivio occidit, mox ipse à militibus Græcis interfectus. 514.
Branchidæ ad internecionem omnes cæsi. 359.
Bucephalus equus. 15. 16. 280. Neminem præter Alexandrum dorso insidere patitur. 16. 280.
Bucephalus urbs ab Alexandro condita. 495.

C

Calis reus factus. 321.
Calisthenes. 424. Ejus gravitas, & libertas Alexandro invisa. 424. Ab Alexandro vinctus. 431. Ejus mors, quæ summam apud Græcos Alexandro excitavit invidiam. 439. 440.
Canes venatici. 482.
Captivi Græci. 222.
Cartasis Scytharum Regis frater. 367.
Carthagini infensus Alexander. 539.
Carthago à Tyriis condita. 121.
Carthaginenses Saturno, usque ad excidium urbis suæ, ingenuum puerum immolarunt. 115.
Caspium mare, quod & Hyrcanum, dulcius cæteris. 275.
Cassander venenum Alexandro dedit. 583.
Castra Cyri, regio. 53.
Catenis, & ejus sagittandi peritia. 361. Ab Alexandro deficiens, in prælio occisus. 421.
Caucasus Asiam perpetuo jugo divisit. 344.
Ceballinus Philotæ insidias Alexandro paratas detegit. 292. Chal-

Chaldei vates Alexandrum monent, nè Babylonem ingrediatur. 556.
Charidemus Atheniensis exul. 46. Ejus interitus. 47.
Chares Athenienſis. 126.
Chari virtus, & mors. 454. 455.
Chaliarchæ. 205.
Choaſpis amnis. 449.
Chœrilus peſsimorum carminum conditor. 422.
Chryſolai Methymnæorum Ducis mors. 142.
Cleander. 40. Prætor Regius. 337. Parmenionem jugulat. 338.
Cleo adulator. 422.
Cleochares Alexandri ad Porum Regem legatus. 460.
Cleophes Aſſaceni Mazagarum Regis Mater. 449. Alexandro deditur. 452.
Clytus apud Granicum amnem nudo capite Alexandrum dimicantem clypeo ſuo texit, & Rhoſacis manum gladio amputavit. 398.
Clyti cum Alexandro contentio, & pertinacia. 400. 401. 402.
Clytus ab Alexandro occiſus. 404.
Cobares Magnus ad Alexandrum tranſfugit. 348.
Cœle-Syria. 95. 123.
Cœnus ſagittis propè occiſus. 192. Morbo extinctus. 494.
Coloniæ Græcorum Carabactra deductæ. 513.
Cognati Regis, militum genus apud Perſas. 50.
Conjurationes. 237. 238. 292. 293.
Cophes Arthabazi filius. 387.
Copidæ, gladii. 470.
Corycium nemus. 54.
Corvi, bellicæ machinæ. 106.

Cor-

Corvi in Gaza obſidione augurium 128.
Corvi Alexandro Duces, cùm Hammonem peteret. 135.
Coſſæi montes. 162.
Craterus Alexandro charus, Philotæ adverſus. 296. Ozinem, & Zariaſpem nobiles Perſas defectionem molientes oppreſsit. 533.
Crocodili. 441.
Cydaris Perſarum diadema. 51.
Cydnus amnis. 55.
Cypriorum Reges à Dario ad Alexandrum deficiunt. 142.
Cyri caſtra, regio. 53.
Sepulchrum. 542.
Cyropolis. 364.

D

Dædala in India regio. 449.
Daha Alexandro ſe dedunt. 414.
Daharum pernicitas. 372.
Damaſcenorum miſerabilis fuga, & captivitas. 90. 91.
Darii armatorum numerus. 44. Somnium. 48. Agminis ordo. 36. 37.
Darius invalidis quibuſdam militibus manus amputat. 68.
Darii acies. 71. 72. Fuga. 79. 80. Mater, conjux, liberi captivi. 81. Suſa depoſiti. 208. Uxoris mors, & humatio. 152. 153. Ad Alexandrum literæ. 95. 121.
Darius omnia auxilia Babyloniam contrahit. 143.
Darii literæ, quibus Græci milites ſolicitantur, ut Alexandrum interficiant, intercepta. 151
Darius ad Alexandrum legatos mittit. 156.
Darii ad Arbellam militum numerus. 161.

161. Fuga. 186. Fugientis præclare dictum. 58.
Darius, natura ſimplex, & mitis. 47. 66. Seruorum ſuorum vinctus captiuus. 249. A ſuis confoſſus. 253.
Darii morituri verba. 255.
Darius quomodo Rex Perſarum factus. 270.
Dataphernes, Spitamenis defectionis particeps, Alexandro Beſſum tradit. 357. 414.
Democrates Atheniensis gladio ſe transfigit. 278.
Demophoon vates. 500.
Didymeon Templum violatum. 358.
Dimacha equites. 231.
Dioxippus Atheniensis, pugil nobilis. 515. 516 Falsò à Macedonibus furti inſimulatus, ignominiæ impatiens, ferro ſe interimit. 518.
Doryphori, Perſarum milites. 50.
Drangarum bellicoſa natio. 289.
Duellum. 351.
Dyardenes Stuvius. 441.
Dymnus inſidias Alexandro paratas Nicomacho exoleto aperit. 290. Gladio ſe interimere vult. 294.

E

Ecbatana, caput Mediæ. 234.
Eneti, Veneti. 43.
Epaminondas, ſtrenuiſsimus Thebanorum Dux, atque Philoſophus præſantiſsimus. 8.
Epimenes in Alexandrum conjurat. 422. Conjurationem detegit. 430.
Equus Solis apud Perſas. 50.
Ergyi cum Satibarzane duellum. 352.

Mors. 411.
Erymanthus fluvius. 441.
Erythræo Mari non à colore undarum; sed ab Erythro Rege inditum nomen. 539.
Erythri Regis monumentum. 539.
Eryx Indus. 456. Ejus occisi caput, atque arma ad Alexandrum delata. 457.
Euctemon, unus Græcorum captivorum. 224.
Eudemon Dux Thracum. 540.
Eurylocus. 430.
Euryloci ob conjurationem detectam præmia. 431.
Euryone Philippi soror. 8.
Excipinus 382.
Exules recipi jussit Alexander. 545.

F

Falcatæ quadrigæ. 244.
Fames, & pestilentiæ in exercitu Alexandri. 531.
Fati inevitabilis sors. 542.
Fons apud Ammonium Templum mirabilis. 137.
Fons in tabernaculo Alexandri subitò conspectus. 386.
Fortunæ ludibria. 188.
Fortuna Alexandro indulgendo numquàm fatigata. 412.

G

Gades Tyriorum colonia. 121.
Gamaxus Rex exiguæ partis Indorum ad Alexandrum vinctus perductus. 461.
Gangabæ Persarum bajuli. 89.
Gangaridæ, quæ natio? 484.
Ganges maximum totius Indiæ fluminum. 440. 484.
Gaza urbs. 123.

Obsi-

Obſidetur. 128. Ab Alexandro capitur. 131.
Gedroſia, regio. 532.
Gobares Paſergadum Alexandro tradit. 228.
Gordium, Midæ civitas Regia, & Gordius nodus. 41. 42.
Gordæi montes. 150.
Gordiani. 198.
Gortuæ gentes. 162.
Græci captivi ad quatuor millia, quos Perſæ variis ſupplitiorum modis affecerant. 222.
Græcorum temperaria ingenia. 124.
Græcorum in mentiendo licentia, in Jovis femore Liberum Patrem eſſe celatum. 447.
Græcorum militum ab Alexandro defectio. 513.
Græcos exules recipi Alexander juſsit. 545.

H

Hages Pori Regis frater. 466.
Halys amnis. 121.
Hammonis oraculum 134. Templum. 136. Effigies. 137.
Harpalus Alexandrum fugiendo, & Athenas petens, Athenis excedere jubetur, & à Græcis militibus trucidatur. 545.
Hauſanes ab Alexandro deficit, & capitur. 421.
Hecatompylos. 266.
Hectoris Parmenionis filii mors. 141.
Heilanice Alexandri nutrix, Clyti ſoror. 399.
Heneti, Veneti. 19.
Hephaſtion, cui brachium haſta ictum. 192. Alexandro unicè, ac fratris loco dilectus. 85. Febricitans moritur, cui tanquàm Heroi ſacrificari juſsit Ale-

Alexander. 556.
Herculi Tyrii urbem dicaverant. 115.
Hercules Tyrius. 142.
Herculis ſimulachrum, maximum bellantibus Indis incitamentum. 467.
Herculis ſcyphus. 550.
Hermolaus puer nobilis, Apri cauſa in Alexandrum conjurat. 227.
Hipſidis mors. 373.
H. ſpania, qua & Iberia. 539.
Horita. 530. A Leonato ſuperati. 533.
Horrata Macedonis, & Dioxippi Athenienſis ſingulare certamen. 516. 517.
Horti penſiles. 202.
Hydaſpes amnis. 122. Ejus aqua delicata. 207.
Hypaſis fluvius. 483.
Hydraotes fluvius. 479.
Hyrcaniam Alexander penetrat. 272.
Hyrcanum, vel Caſpium Mare. 275.

Ignis apud Perſas eternus. 49.
Immortales mille apud Perſas dicti. 50.
Inceſtus Nauranorum. 407.
Indiam nives obruunt, cùm alia terra fervore Solis exeſtuant. 441.
Indiæ ſapientes. 444. Deſcriptio. 437. Sylvæ. 478. 479.
Indus fluvius. 440.
Indorum ritus. 442. 444. Regis magnificentia. 443. 444. Dii 445. Reguli Alexandro occurrunt. 445.
Indi fatum occupant, ſeque vivos cremari jubent. 444.
Indi maritimi. 530.
Jollas Antipatri filius Alexandro venenum præbuit. 583.
Jovis cultus. 137. Templa. 137.
Iſthmiorum ſolemne lu-

Iudicum. 124.
Jumentorum carne vescuntur milites Alexandri. 349.

L

Lacedæmoniorum, & Macedonum cruentum bellum. 259.
Lacedæmonii à Macedonibus fusi. 262.
Lacedæmoniorum, & Macedonum cæsorum numerus. 261.
Lacus salsus. 529,
Lanificium apud Persas contumeliosum. 209.
Legati Alexandri à Tyriis occisi. 107.
Leo magnitudinis rarę ab Alexandro uno vulnere occisus. 397. 398.
Leonidas Parmenionis intimus, & ejus cohors. 340.
Liber Pater in Jovis femore celatus. 447.
Ejus termini. 510.
Triumphum imitatur Alexander. 86. 533.
Lignum igne duratum. 45.
Lynceştes Alexander. 325.
Lycius Alexandro via Dux Persidem intranti factus. 233.
Lysimachus, qui post Alexandrum regnavit, & feram eximię magnitudinis occidit, an ab Alexandro leoni objectus. 398.

M

Macedoni contra Darium acies. 32. *Miseranda pœnitentia.* 554.
Macedonibus, privilegiis concessis, ignoscit Alexander. 554.
Macedonum lex, qua cautum erat, ut propinqui eorum, qui Regi insidiati erant, cum ipsis necarentur. 318.
Macedonum exercitus seditiosis votibus

bus Alexandrum increpat. 498. Luctus ſuper morte Regis Alexandri. 557. Contentio, quis Alexandrum vulneratum excipere debeat. 362. A Spitamene edita cades. 373.
Macedones jure interfectum Clytum decernunt. 405.
Macedonum mos in capitalibus rebus. 300. Alloquendi Regem. 491. Sanctiſsimum coeuntium pignus. 419.
Macedonum cum Lacedæmoniis cruentum bellum. 259. Muris futura urbis polenta deſtinandi ritus. 140.
Macedones Liberos adultos Regibus tradebant. 204. Eorum munia. 50.
Macedonum exercitus per decem dies Libero Patri operatus. 448. Confitetur, ſe unius Alexandri ſpiritu vivere. 507. Solemne munus humandi ſuos. 215.
Macedonum in faucibus Syriæ caſorum numerus. 82. Ad Arbellam caſorum numerus. 261. Lacedæmoniorum caſorum numerus. 261.
Macedones Lacedæmonios in fugam vertunt. 261.
Macedones ſub Perſarum ſatellitum miniſteria redacti. 553.
Macedonum mos luſtrandi exercitus. 579. Tumultus. 318.
Macedonas pœnitet divinos honores Alexandro negaſſe. 559.
Magia non ars; ſed vaniſsimi cujuſque ludibrium. 346.
Mallorum regio. 497.
Maracanda, urbs. 362.
Mardorum gens bellicoſiſsima. 230.

Marcotis palus. 139.
Marginia, urbs. 386.
Marsyas fluvius. 40.
Mazeus Babyloniam Alexandro tradit. 198.
Medus, amnis. 216.
Meleager infestus Perdiccæ. 570. In Templo occisus. 580.
Melon, Darii interpres. 251.
Memaceni Alexandri legatos, vino priùs obrutos, occidunt. Hinc obsidio gravissima, & Alexander saxo graviter vulneratus. 364. 365.
Memnonis celebrata Regia. 140.
Memnon Arachosiis datus Prætor. 341. Ejus mors. 533.
Memphis Alexandro tradita. 101.
Menedemus insidiis à Spitamine circumventus. 372.
Menedemi cædes. 373.
Menidas sagittis propè occisus. 192.
Mennis, urbs. 198.
Meros, mons. 447.
Mesopotamiæ æstus. 582.
Metroni insidias Alexandro paratas detegit Ceballinus. 293.
Miletum captum. 124.
Militaris disciplina ab Alexandro reformata. 206.
Minervæ cultus. 168. 456.
Mirabile Orientis. 201.
Mitilene Alexandro deditur. 126.
Mœris, Pathalyæ Rex. 523.
Monumenta expeditionis Alexandri in India. 494.
Mullus scriba Alexandri. 453.
Murices ferrei. 172.
Musicani in deditionem redacti. 520. Ab Alexandro deficientes, rursus in potestatem reducti. 521.

N

Nabarzanes, Darii Prætor. 65. Ejus proditor. 65. Occiſo Dario, Hyrcaniam petit. 253. Ejus ad Alexandrum literæ. 273. Acceptâ fide, Alexandro occurrit. 281.

Naſamones, natio. 136

Naurani parentes ſtupro coire cum liberis ſoliti. 407.

Nicæa urbs ab Alexandro cõdita. 495.

Nicanoris, Parmenionis filii, mors. 286.

Nicanoris nobilis juvenis temeritas, atque audacia. 462. 463.

Nicomachus exoletus Ceballino fratri inſidias Alexandro paratas detegit. 292.

Nicoſtratus in Alexandrum conjurat. 427.

Nyſa, India urbs. 446.

O

Oceanum viſendi Alexandri pervicax cupido. 524.

Oceani æſtus. 525.

Ochus octoginta fratres Syſigambis eodem die trucidavit. 562. Ejus filiæ, & uxor. 91. Ejus neptis captiva. 264.

Ochus, amnis. 386.

Olympias, Neoptolemi Moloſſorum Regis filia. 11.

Olympiadis, & Antipatri ſimultas. 555.

Olympias Alexandri Mater immortalitati conſecratur. 513.

Omphis. 457.

Orita, ſive Horitæ. 530.

Orientis mirabile. 201.

Orſines, Paſargadorum Satrapes. 540. Secretò à Bagoa ſpadone fit reus. 542. Juſſu Alexandri occiſus. 543.

Oxius amnis. 133.

Oxus, fluvius. 346. 349. Oxya-

Oxyartes, Alexandri legatus 408. 410.
Oxyatres, Darii frater. 77. 264.
Oxyatres, Prætor Bactrianorum. 520.
Oxycanus Indorum Rex, occisus. 520.
Oxydates, Mediæ Præfectus. 265.
Oxydracarum regio. 497.
Oxines Persæs, defectionem moliens, à Cratero oppressus. 533.

P

Palætyron, Herculis Templi sedes. 104.
Parapamisadæ, agreste hominum genus. 342.
Parmenio Philippum Alexandri medicum criminatur. 59. In occidendo Attalo minister Alexandri. 433.
Parmenionis ad filios literæ. 303. Occidendi negotium Polydamanti ab Alexandro datur. 336. 337.
Parmenio à Cleandro occisus. 338.
Parmenionis truncum corpus militibus ad sepulturam datum, & caput ad Alexandrum delatum 339.
Paropamissus mons. 350.
Parthiene quondam ignobilis, nunc caput omnium. qui post Euphratem, & Tigrim amnes siti, rubro Mari terminantur. 265.
Pasas Thessalus. 575.
Pasergadum conditum à Cyro. 228.
Pathalia gens. 523.
Patron, Dux Græcorum militum. 240.
Perdiccas sagittis propè occisus. 192.
Perdiccæ infestus Meleager. 570.
Perdiccas trecentos Macedonas elephantis in conspectu totius exercitus objicit. 580.
Persæ satellites Ma-

cedonas ad ſupplicia trahunt. 553.
Perſæ arcana Regum mira celant fide, & lingua graviùs, quàm ullum probrum caſtigant. 127.
Perſarum ad Arbellam cæſorum numerus: 82. Cæſorum cadavera ſepeliri jubet Alexander. 84. Fœmina non aliud magìs in contumeliam accipiũt, quàm lanæ manus admovere. 208. In faucibus Syriæ cæſorum numerus. 82. Luctus ſuper morte Alexandri. 561. Regia cedro adificata incenſa. 232. Perſis corporis ſui cuſtodiam tradit Alexander, & Macedonica impoſita nomina. 553. 554.
Perſis Regio ſub Vergiliarum ſita ſidus. 229.
Perſepolis, caput Regni Darii. 123.
Peſtilentia, & fames in exercitu Alexandri. 531.
Petra, quam occupaverat Arimazes Sogdianus. 386.
Phalanx Alexandri 46.
Phaſis. 209.
Phegelas Rex. 483.
Philippus, Amyntæ filius, Alexandri Pater, primus omnium Regum ejus gentis, Macedoniæ Regnum ad ſummam potentiam evexit, totam Græciam ſubegit, & Illyris, ac Thebanis obſes datur. 7. 8.
Philippi ſomnium ſuper nativitate Alexandri. 11.
Philippus ab Epaminonda inſtitutus. 8.
Philippus Arcanan, medicus Alexandri, quem criminatur Parmenio. 58. 59.
Philippi, Lyſimachi fratris indoles rara, & mors. 411.

Phi-

Philota in Alexandrum conjurat. 292.
Philotæ catenæ injectæ. 299.
Philotas ad quæstionem tractus: 300.
Philotæ in tormentis contumacia. 308. 309. *Confessio.* 316. 317.
Phradates. 276. *Regnum affectasse suspectus, jussu Alexandri occisus.* 543.
Phrataphernes Alexandro se dedit. 276.
Pithon Musicanos rebellantes in potestatem redegit. 521. *In comitiis pro Aridæo.* 569.
Polydamanti, Parmenionis longè acceptissimo negotium occidendi Parmenionis ab Alexandro datur. 336. 337. 338.
Polypercon regionem, quæ Bubacene appellatur, in deditionem redegit. 410. *In custodiam traditus.* 426.
Polystratus in Darium confossum incidit. 254.
Polytimetus, amnis. 383.
Porus Rex. 260. *In ulteriore ripâ Hydaspis consedit: transitu prohibiturus hostem Alexandrum.* 461. *Taxilis Regis Fratrem telo transfigit.* 472.
Prometheus in rupe ad Caucasum vinctus. 345.
Ptolemæus Philippo genitus, telo venenato saucius. 522.
Puer ingenuus Saturno immolare solitus. 115.
Pugna nova forma. 496.
Pylæ Amanicæ. 68.
Pylæ Susidæ. 213.
Pylæ arctissimæ fauces. 53. 55.
Pyramus fluvius. 54.
Pythagoras Rex Cypriorum. 112.

Python, ſive Pithon. 521.

Q

Quadrigæ falcatæ. 144.

R

Rhinoceros. 478.
Rhodii urbem ſuam, portuſque Alexandro dedunt. 123.
Rhidagus, fluvius. 276.
Roxane Alexandro connubio juncta. 419. 420. *Ex eo prægnans.* 566.

S

Sabaces Prætor Ægypti. 100. 101.
Sabes Rex. 520.
Sabracæ, gens populi, non Regum imperio regi ſolita, in fidem accepti. 518. 519.
Sacæ, gens Scythica. 346. 383.
Sagittarum Indicarum magnitudo. 503.
Samaritæ Andromachum, in Syria Alexandri præfectum cremarunt. 141.
Sangarius fluvius. 41.
Sanguis apud Macedonas è pane manavit, & ex fornacibus apud Tyrios. 106.
Sapientes India. 444.
Statyra Darii filia. 121.
Sarcinas primùm ſuas, deinde totius exercitus, incendi præcipit Alexander. 285.
Sacriſſophori, haſtati. 182.
Satibarzanes ab Alexandro deficit. 287.
Satibarzanis, & Erigyi duellum. 351.
Satrapene, regio. 205.

Sa-

Saturno olim ingenuus puer immolari ſolitus. 115.
Scenitæ, Æthiopes. 362
Scythæ bellicoſiſſima gens rapto vivere aſſueti. 127.
Scythæ Abii. 362.
Scythis non, ut cæteris Barbaris, rudis eſt ſenſus. 375.
Scytharum fuga. 381.
Scythæ petunt, ut Alexander Regis ſui filiam matrimonio ſibi jungat. 397.
Semiramis. 365. Babyloniam condidit. 200.
Serpentes inuſitatæ magnitudinis. 478. Squamis fulgentibus. 479.
Seuthes Odryſas populares ſuos Thracas ad defectionem compulit. 544.
Sicilienſes naturæ vitio adulatores. 422.
Sidon, urbs vetuſtate, & conditorum famâ inclyta. 120. Eam condidit Agenor. 121.
Simmias, Philotæ amicus. 326.
Siſines Perſes. 65.
Sitis in exercitu Alexandri. 353.
Sogdianorum defectio. 363. Deſertæ. 383. Captivorum, cùm ad mortem ducerentur, lætitia. 384.
Solis equus apud Perſas. 50.
Solis aqua ad Ammonis Templum. 137.
Somnium Alexandri ſuper valetudine Ptolemæi. 523.
Sophitis Regnum. 481.
Sopolis, Hermolai Pater. 432.
Soſtratus cum Hermolao occidendi Alexandri conſilium capit. 427.
Spiculum teli ex

Alexandro evulsum. 506.
Spitamenis in Bessum insidiæ. 356.
Spitamenes ab Alexandro deficit. 363. Transfuga, Macedonum præsidio dejecto, Maracandam urbem occupat. 367. Menedemo insidias tendit. 372. Macedonas cædit. 373. Bactra profugit. 383. Ejus in uxorem amor. 412. Ejus caput ab illa ad Alexandrum delatum. 413.
Stupro coire cum liberis, apud Nauram Parentibus fas est. 407.
Sunium, promontorium Atticæ terræ. 544.
Susam Alexander ingreditur. 206. 207.
Susidæ Pilæ. 213.
Susitanorum deserta. 353.
Symmachi temeritas, atque audacia. 462.
Siracusani Africam urunt. 114.
Sysigambis, Darii Mater. 51. Alexandri captiva. 81. Constantia illius in mœrore. 181. Susa ab Alexandro derelicta. 208. Ejus luctus super morte Alexandri, fratres octoginta, & mors. 561.
Sysimithres, Nauræ Satrapes. 418.

T

Tabas, oppidum. 250.
Tanais, fluvius. 265.
Tarson, urbs. 55.
Tauron, Agrianorum Præfectus. 210.
Taurus, mons. 344.

Taxiles, Rex. 459.
Tenedos Alexandro deditur. 124.
Terioltes Satrapes, Alexandri jussu interfectus. 520.
Thaidis pellicis consilio Persarum Regia incenditur. 231.
Thalestris Amazonum Regina. 281.
Theætetus Atheniensis. 225.
Theba, Tyriorum colonia. 121.
Thermodon, fluvius. 281.
Thracas Odrysas ad defectionem compellit Seuthes. 544.
Thymodes Mentoris filius. 48.
Tigris fluvius à celeritate dictus. 146.
Timei virtus, & mors. 504.
Tironi celebrata Regia. 140.
Tranandi amnem consilium novum. 355. 356.
Triumphus Alexandri ad imitationem Liberi Patris. 533.
Troglodytæ, Arabes. 133.
Typhonis specus. 54.
Tyriotes spado Dario uxoris mortem nuntiat. 153.
Tyrii literas invenêre. 121. Alexandri legatos occidunt. 107. Conjuges, liberosque devehendos Carthaginem tradunt. 114. Expugnatorum supplicia. 120.
Tyri conditor. 121. Obsidione fatigatur Alexander. 116.
Tyrus Herculi dicata. 105.
Ab Alexandro capitur. 120.

V

Venatici canes nobilissimi. 482.

Ve-

Venenum, quo Alexander extinctus est. 583.
Venetorum origo. 43.
Vergiliarum sidus. 229.
Victoria cultus. 168. 456.
Uxii. 209. *Alexandro deduntur.* 211.

X

Xenipa, regio. 407. 408.

Z

Zariaspes Persis defectionem moliens à Cratero oppressus. 533.
Zopirio Thraciæ Præpositus, procellis cum toto exercitu oppressus. 544.

FINIS.